

శ్రీరస్తు.

శ్రీమద్వేదము

శ్రీమద్వేదము వేంకటేశ్వరస్వామి సహాయము.

శ్రీవేంకటాంభాగద్భు

సంభూతేన

శ్రీసుబ్రహ్మణ్యసుధీవరేణవిరచితః.

అభినవషడశీతినామా

అశౌచనిర్ణయప్రతిపాదతోగ్రంథః.

తేనైవకృతయాధర్మప్రదీపికాఖ్యయా

వ్యాఖ్యాయానమా

కుంభకోణం-శ్రీశారామశాస్త్రిణా.

సంశోధ్యపరిష్కృతా

మోచర్ల-రాఘవాచార్యేణ.

శ్రీమద్వేదపుర్యాభరణాయనానాయం-
యనమదల, వేంకటాచార్యణాం

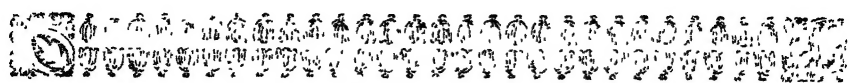
వివేకకళానిధిముద్రాక్షర

శాలాయాం.

ముద్రాక్షరైస్సంపూర్ణకాశితస్యక

విజయతేఽరామ.

౧౮౭౪ సం॥ డిసెంబరు నెల

శ్రీ రామ జయం.

అథ

శ్రీ గణేశాయ నమః.

అభి స వ మ డ శి తి వ్యా భ్యా.

వారీశవాసుచేవాదివరదానవిశారదం । వారంవారమహంపంశేవార
జేం ద్రా స కం మహాః । సౌజన్యంసుమనోభినంద్యమమృతంసత్యంతుజేలాత
టంస్వాచారస్సహజోమహామధురిమాధర్మస్సురాణాం ద్రుమః । యత్రా
ద్యుఃకులదేవతాపదమితః శ్రీ వేంకటేశోహరిః । సోయంసర్వ మనోరమావి
జయతేపొందూరువంశాణామః । సుధాంశుస్తత్ర సంసూతస్సుబ్రంహ్మణ్య
సుధీరితి । అజప్రంపరిపూణాభిః కలాభిరుపశోభతే । కులశీలవివేకాదిప్రశ
స్తగుణజన్తభూః । వేంకటాంబామహాభాగాజననీయస్య పావనీ । వేంకటే
శాహ్వయోయస్యతానజనపూజితః । వవిత్ర కీర్తిరశ్యంతమహనీయ్య గు
ణోజ్జ్వలః । తకాదిప్రాథతంత్ర ప్రవితతగహనప్రక్రియాదుగమాగ్గ
స్థానైవైరప్రచారప్రబలమృగవతీరుభిరిసద్గ్రంథబంధః । కావ్యాలంకార
జాలప్రచురవచిచయోయస్సుధాసింధుపూరప్రేంభత్కల్లాలజాలప్రతిభట
కవితామాధునీసాధురీతిః । సోహంసాదుజనానాంసంతతసంతోషసంవిధా
నచరణాం సదసద్వివేకజననీంసకలస్త్పతిభిః ప్రతీతసంవాదాం । ఆశాచనిగ్ధ
యాభ్యానుభవషడశీతిమాత్మనారచితాం । వ్యాకుర్వేమన్వాదివ్యాహారాన
పునాహరన్విశదం ॥ ననుచంద్రికామాధవీయ్యోనీబంధేషుతత్తస్తునిస్తృ
తివచనానిసంకలయ్యసర్వైకమత్యోపపాదానపూర్వకం । సర్వేధర్మాస్స
మ్యగేవవ్యవస్థాపితాః । లేష్వాశాచమపినమ్యగేవనిరూపితంలథాపితేషుని
బంధేషుప్రత్యేకలక్ష్మణస్యాసభిధానాత్తత్తద్విషయేషుభూయచ్ఛ్రాప్తి
భిః । గ్రంథవిస్తరాచ్చమందానాంతత్త్వనిణాయోనసంభవతీతితస్సిద్ధ్యర్థం
కౌశికాదిత్యేససారాంశమాత్రంనిష్కృప్య సంక్షేపతత్క్షణశీతినిబద్ధాన
రైవైరుపాదీయమానాదరీప్యశ్యతేతత్క్రిష్ణార్థోయమభినవడషశీతేరారంభ
ఇత్యాశంకాప్రసరతి-తత్రోత్తరంయద్యపిప్రాచీనషడశీతానుభోవలం

భాగం తత్తస్మి బంధేన్యస్సా రాంశమా త్రంసిహ్యన్యజాతకాద్యాశాచ
 భేదానిరూపితాః । తథాపినతత్ర కాత్సేన్యకానాభిధానం తథాహి సా
 వేజనకస్యస్మానంనాభిహితం । చతుర్థమాస సా వేజ్ఞాతీనాంస్మానంనా
 భిహితం । తత్రైవేషప్రకృతిన సా వేజనకస్య త్రిరాత్రాశాచంనాభిహితం ।
 పాతేన్యతప్రసవేచజాతాశాచమాత్రముక్తంస్మానమాత్రాపనోద్యం
 శావాశాచంనాభిహితం-జన్మదశాహమధ్యే చాలమరణేమాతాపితృభా
 త్రాహంబశాహ నేషవ్యంతంశావాశాచంనాభిహితం-దశాహేదూర్ధ్వ
 మాచాలాన్తరజేజ్ఞాతీనాంఘననదహసత్యాగేష్య శాచవైషవ్యం నాభిహి
 తం । సమానోదకానాంజననమరణయోస్త్రిరాత్రాశాచంనాభిహితం । త
 త్రైవడివనీతానుపనీతమృతావాశాచసదసద్భావోనాభిహితః । పుత్రీమర
 ణేమాతాపిత్రోర్వాతాపితృమరణేపుత్యాభిగనీమరణేభాతృభాతృ
 మరణేభిగన్యాశ్చాతిక్రాంతాశాచవైషవ్యంనాభిహితందంపత్యోఃపరస్ప
 రమతిక్రాంతాశాచంనాభిహితం । సావత్సరమాతృమరణేపుత్రవత్సతద
 భావకృతంసంవత్సరపూర్వాపరకాలకృతంచాతిక్రాంతాశాచవైషవ్యం
 నాభిహితం । పునరేహ నేజ్ఞాతీనాంపల్లాస్త్రిదహసయోరాశాచవైషవ్యం
 నాభిహితం । అనుపనీతమృతావతిక్రాంతాశాచాభావోనాభిహితః । దౌ
 హిత్రభాగినేయయోరుపనీతానుపనీతభేదేనాశాచవైషవ్యంనాభిహితం ।
 సవర్ణాసవర్ణశవానుగమనేష్యాశాచవైషవ్యంనాభిహితం । సవర్ణాసవర్ణశ
 వనిహారణాదౌచాశాచవైషవ్యంనాభిహితం । తత్రాపిస్నేహేభాలో
 భాదికృతమాశాచవైషవ్యంనాభిహితం । అదృష్టార్థశవనిహారణాదౌచా
 శాచాభావోనాభిహితః । సవర్ణాసవర్ణాతురవ్యంజనేష్యాశాచవైషవ్యం
 నాభిహితం । తత్రైవసంచయసపూర్వాపరకాలకృతమాశాచవైషవ్యం
 నాభిహితం । ఆశాచనియమేష్వధశ్చయనబ్రహ్మచర్యాధికంనాభిహితం
 అగ్నిహోత్రాపాసనయోఃకత్వభేదేనానుష్ఠానంనాభిహితం । సంధ్యా
 యాంప్రాణాయామస్యమంత్రకత్వంనాభిహితం । ఎవమాదికమస్యదపిబ
 హువక్తవ్యంసత్రోక్తం-గ్రంథవిస్తరభయాన్నప్రదశ్యతేవక్తవ్యం-దు
 రుక్తంచర్షచిహ్నవివలభ్యతే-యథా । శావాశాచంత్రిధాకృతామృతా

ర్వభాగంవినామధ్యమాంతిమభాగయోరాశౌచినామస్పృశ్యత్వంనాస్తీత్యుక్తం । తత్కలియుగేనిషిద్ధం । తథాకదర్యాదీనాంమరణాంతమాశౌచముక్తం । తదపిసంపాతాయాతంమరణాంతాశౌచప్రతిపాదకానాంపచనానాం నిందాధావాదత్వేనమాధవీయ్యాదిషువ్యవస్తాపనాత్ । యదితత్రోదాహృతానాంవ్యాధితస్యకదర్యస్యేత్యాదిపచనానాంజననమరణయోవ్యాధితాదీనాంమరణాంతమాశౌచమితిసాధకః కీంతువ్యాధితానాంమరణేషుమరణాదావివతఃద్భంధూనాంసద్యశ్శాచమితితత్రత్యభస్మాంతవదస్యవృతవ్యాధితాదిశవదహానవర్యంతత్వవరత్వాదితిమతం - తదప్యయుక్తం । వ్యాధితాదీనాంమరణేసద్యశ్శాచస్యస్తృతిషుక్వాప్యదశానాత్ । అన్యధాదుర్మృతానామివవ్యాధితకదర్యాదీనామపిశూద్రవద్దహానసంవత్సరప్రతీక్షణప్రాయశ్చిత్తాచేరవజకనీయతావత్తేః । పచనానాంచనిందాధావాదకత్వాత్ ఎవమాదికమన్యదపిదురుక్తంతత్రద్రష్టవ్యం । తస్మాత్ప్రచీనషడశీతావనుక్తస్యసంగ్రహాథాందురుక్తస్యనిరాసాథాంచఅభినవగ్రంధారంభః । అత్రచాశౌచమాత్రవివేచనంక్రియతేఅశౌచేకతవ్యంతిలోదకాదికంతస్యత్కృతధమంచితామణౌద్రష్టవ్యం । అథప్రారిశ్శితగ్రంథస్యనిష్ఠిష్ణుపరిసమాప్తయేప్రచయగమనాయచాచరితం విశిష్టేష్టదేవతాప్రణామరూపంమంగళంశిష్యశిష్యార్థంగ్రంథతోనిబద్ధకప్రేక్షావత్ప్రవృత్త్యథాంఅభిధేయాభిధానద్వారాప్రయోజనంచదగ్ధయోశ్రోతృబుద్ధ్యవధానాయచికిషితంప్రతిజానీతే ॥

మూ ॥ గణనాథంనమస్కృత్యగురూనపిమహాత్మనః । సుబ్రహ్మణ్యోవితసుతేసుధీరాశౌచనిణయం ॥

వ్యా ॥ మహాత్మనదితిగురూణాంవిశేషణంస్వకీయ్యసద్గురుకటాక్షజనితబుద్ధివైశద్యాభిప్రాయం - ఆశౌచనిణయదితిగ్రంథస్యనామ - ఆశౌచస్యనిణయోయస్మాదితిబహువ్రీహిః । తతశ్చాశౌచకలూపైఃగ్రంథస్యవిషయః ఇత్యుక్తంభవతి-తద్జ్ఞానమవాంతరప్రయోజనం - తద్వా రేణాథాప్రాప్తిరసథాకనవాప్తిశ్చఉపక్రమః ప్రయోజనంతత్తద్బంధుమరణేతేషాంతేషామాశౌచస్యఆశౌచకాలపరిమాణస్యచనిశ్చయేసతితేషుతేషుది

నే. శ. మృతానుద్విశ్య తిలోదకదానానిభిరైహికాముష్మికలభః - ఏవంవిహితానామాచరణాన్నిషిద్ధానాంస్త్రీసంగతాంబూలవరాన్నభోజనప్రతిగ్రహణీనాంవజనాచ్చవిధినిషేధాతిక్రమనిమిత్తప్రత్యవాయజన్యాసధావిరహశ్చేతి - ఆశౌచస్వరూపానుదశకసేతద్విషయవిచారస్యకతుకమశక్యత్వాత్ - ప్రథమంతావదాశౌచలక్షణమాహ ||

మూ || కమస్వసధికారత్వమస్పృశ్యత్వంచదేహినాం యతః

పాపాత్ప్రభవతితదాశౌచమితీర్యతే ||

వ్యా || దేహినాంమనుష్యాణాంసామాన్యశబ్దస్యవిశేషేలక్షణాకర్తృనధికారత్వమస్పృశ్యత్వంచయస్మాత్పాపాదుత్పద్యతే తత్పాపమాశౌచమిత్యవ్యతే - తత్పాపంజన్యమరణాదిభిరుత్పద్యతే కాలస్మాదాదిభిర్నివతతే - తథోత్తరత్ర ఆశౌచనిమిత్తప్రతిపాదనావసరేషుసర్వత్రస్ఫుటిభవిష్యతి ||

ఆశౌచంవిభజతే || మూ || జాతకంమృతకంచేతిద్విధాశౌచముదీరితం ||

వ్యా || ఆశౌచంసామాన్యతోజాతకంమృతకంచేతిద్వివిధం - విశేషతోవిభజతే ||

మూ || అల్పాధికవిభేదేనపూర్ణాపూర్ణావిభేదతః | పునశ్చ

తువిధంప్రొక్తమైకేకంమనస్తత్తమైః ||

వ్యా || జాతకంమృతకంచప్రత్యేకమకల్పమధికంపూర్ణాపూర్ణంచేతిచతుర్విధం | జాతమాత్రంవిభజతే ||

మూ || సా. వ. పా. తా. ప్ర. సూ. తి. శ్చ. త్రి. విధంజాతకమతం ||

వ్యా || సా. వ. నిమిత్తకంపాతనిమిత్తకంప్ర. సూ. తి. నిమిత్తకంచేతిజాతకంత్రివిధం | నిమిత్తశబ్దానాంనైమిత్తికేలక్షణా జాతకమృతకయోలక్షణం | విస్పష్టత్వాదుషేష్యఅల్పాదీనాంలక్షణమాహ ||

మూ || అల్పాధికేనమాఖ్యాతేత్రాల్పాధికకాలకే ||

వ్యా || అల్పకాలత్వంఅల్పాశౌచస్యలక్షణం-అధికకాలత్వమధికాశౌచస్యలక్షణమిత్యర్థః | పూర్ణాపూర్ణాయోలక్షణమాహ ||

మూ || దశాపాద్యాదశాహాధికమాసమాసానువతికాయత్ ||

తద్వృణానాంక్రమాత్పూర్ణమపూర్ణమితరత్పనః ||

వ్యా || బ్రాహ్మణానాం దశాహం పూజాం - క్షత్రియదాం ద్వాదశాహం పూజాం - వైశ్యానాం పంచదశాహం పూజాం - శూద్రాణాం మాసమాశాచం పూజామిత్యశ్శాసనం । తథాచ దక్షః ॥ శ్లో॥ శుశ్రేష్ఠీ ప్రోదతా హేనద్వాదశాహేన భూమిపః । వైశ్యః పంచదశాహేన శూద్రో మాసేన శుశ్రుతీతి మార్గం డేయోపి ॥ శ్లో॥ దశాహం బ్రాహ్మణస్తిష్ఠేద్దానపేయా మాదివజితః । క్షత్రియోద్వాదశాహం తు వైశ్యమాసాథకమేవచ । శూద్రస్తుమాసమాసీతః జకమకవివజితఇతి విష్ణురవి ॥

సూ॥ బ్రాహ్మణస్య సమదానాం జననమరణయోదకాహమాశాచం ద్వాదశాహం రాజస్యస్య పంచదశాహం వైశ్యస్య మాసం శూద్రస్యేతి । శూద్రగ్రహణం సంక్లిష్టానాం ముచలక్షణం । తథాచ బ్రాహ్మే ॥ శ్లో॥ శావాశాచం ప్రకుర్వంతి శూద్రవద్వరసంకర్షా ఇతి । ఆవస్తుం బస్తువివేకమాహ ॥ శ్లో॥ శుశ్రేష్ఠామనులోమానామాశాచం మాత్యచగ్భవేత్ । వైత్రకం ప్రతిలోమానామాశాచం సద్భిరివ్యత ఇతి । తథాచ బ్రాహ్మవచనం వైశ్యవిజశూద్రయో నిజసంకరవిషయం । శూద్రబీజసంభవానాం ప్రతిలోమానామాశాచాభావమాహ హరీతః ॥ శ్లో॥ శూద్రజప్రతిలోమానామాశాచం నాస్తికించనేతి । జాబాలిరపి ॥ శ్లో॥ మాసం శూద్రస్య శేషాణాం సదాశాచమితి స్మృతిః । తథా విమరణే తేషాం స్నానమాత్రం విధేయత ఇతి । బ్రాహ్మణాదీనాం దశారాత్రాద్యధికాశాచస్య స్మృతిః కుక్వాప్యచ శాసాత్ । బిదమేవ పూర్ణమిత్యుచ్యతే । అధికాశాచ ప్రతిపాదకవచనానాం నిందార్థవాదత్వస్య మాధవీయాది ఘవ్యవస్థావనాత్ । సామీవాదీనాం లక్షణమాహ । సామీవాద్యాశాచలక్షణం ॥

మూ॥ గర్భాశ్చ నిగమస్సాగ్రివ ఆశ్రయమాసచ్ఛతృప్తయే । తతో

మాసద్వయే పాతః ప్రసూతిస్సాన్యతతః పరం ॥

వ్యా॥ గర్భధానప్రభృత్యాశ్రయేషు పక్షుకమాసేషు గర్భనిగమః । సాగ్రివః । పంచమషష్ఠయోః పాతః । సప్తమాదిషు ప్రసవః । తథాచ పరాశరః ॥ శ్లో॥ అచ తథాగర్భవేత్సాగ్రివః పాతః పంచమషష్ఠయోః । అతః క్షిప్రం ప్రసూతిస్సాన్యతతాహం సూతరకంభవేదితి । స్మృతిసంగ్రహే ॥ శ్లో॥ మాసత్ర

యేచతుర్థేచగర్భస్య స్రావణిష్య తే । పాతస్సన్య త్వంచమేషష్టే ప్ర
సూతిస్సప్తమాదిష్వితి । స్రావాశాచమాహ ॥

మూ ॥ స్రావేమాతుస్త్రీరాత్రంస్యాన్యాసేషుత్రిషుసూత
కం । చతుర్థేతుచతూరాత్రంపితాస్నానేనశుభ్యతి । చతుర్థ
ఈషత్కరిన స్రావేత్రిదినసంపితుః । మృదుస్రావేతుసర్వేషాం
చతుర్థేస్నానమాత్రకం ॥

వ్యా ॥ ఆద్యేషుత్రిషుమాసేషుగర్భ స్రావేమాతుస్త్రీరాత్రమాశాచం.
చతుర్థేమాసిచతూరాత్రం - పితుస్తుమాసచతుష్టయేపిస్నానమాత్రం - చతు
ర్థేమాసితుషత్కరిన స్రావేపితుస్త్రీరాత్రమాశాచం - తస్మిన్నేవపుదు
స్రావేషిజ్ఞాతీనాంచసర్వేషాంస్నానమాత్రం । చతుర్థమాసఏవవిశిష్టజ్ఞా
తీనాంస్నానేవిహితేతతోర్వాచీనేమాసత్రయేస్నానంనాస్తీత్యవగమ్య
తే ॥ తత్రహరితః ॥ శ్లో ॥ త్రిషుమాసేషుగర్భస్య స్రావేమాతుస్త్రీరాత్రక
మితి । మరీచిరపి ॥ శ్లో ॥ స్రావేమాతుస్త్రీరాత్రంస్యాత్సపిండాశాచవజజ
నం । పాతేమాతుర్యధామాసంపిత్రాదీనాదినత్రయమితియమోపి ॥ శ్లో ॥
స్రావేచైవపితుస్సన్య సంసపిండానాంసవిద్యతే । రజోదర్శనవన్మాతుఃప
తనేమాససంఖ్యయేతి । ఇదంమాసత్రయవిషయం । పితురితిసోదరభ్రాతృ
ణాముపలక్షణంయత్రయత్రజనకగ్రహణంతత్రసర్వత్రసోదరాణాము
పలక్షణమితిచంద్రికాదిష్వభిధానాత్ । పైంగగృహ్యేపి । గర్భస్రావేమా
సతుల్యారాత్రయఃస్త్రీణాంస్నానమాత్రమేవపురుషస్యేతి- ఆదిపురాణే
పి ॥ శ్లో ॥ షణ్మైసాభ్యంతరేయావద్గర్భస్రావోభవేద్యది । తదామాససమై
స్తాసాందివనైశ్శుద్ధిర్యతః । అత్ర స్రావశబ్దోనిర్గమమాత్రపరః । ఇదం
మాససంఖ్యావిధానంత్రీతీయమాసప్రభృతివేదితవ్యం । సర్వవిషయత్వేపూ
ర్వోదాహృతహరితవచనవిరోధావత్యైః బ్రాహ్మేషి ॥ శ్లో ॥ సద్యశ్చాచంస
పిండానాంగర్భస్యపతనేనతీతి । ఇదంచతుర్థమాసాంత్రగతమృదుస్రా
వవిషయమితిచంద్రికాయాముక్తం । విజ్ఞానేశ్వరేణాప్యేతద్వచనంలిఖత్వా
ఇదంచసపిండానాంసద్యశ్చాచవిధానంగ్రవరూపగర్భసాప్రవతనేవేది
తవ్యం । యత్సు సగ్యసిద్ధవచనం ఊనిద్వివక్షేప్యే తేగర్భపతనేవాస

పిండానాం త్రిరాత్ర మితితత్పంచమషష్ఠయోః కఠినగర్భ విషయమిద్యుక్తం ।
 తథాచవిజ్ఞానేశ్వరేణాపిద్రవరూపగర్భ స్రావవిషయ త్వేనవ్యవస్థాపితం
 సపిండానాంసద్యశ్శ్వాచంచతుర్థమాసాంతర్గతమృదు స్రావవిషయ త్వేన వ
 ర్యవస్యతి । తతోర్వాచీనేమాసత్రయేనపిండానాంస్నానాభావేన తదీ
 యసద్యశ్శ్వాచస్యమాసత్రయవిషయత్వానుపపత్తైః । ఏవమన్యేష్యపినిబం
 ధేషుస్రవరూపగర్భపాతేనపిండానాంసద్యశ్శ్వాచంకఠినగర్భపాతేత్రిరా
 త్రమితి । పతిపాదనాత్ ద్రవత్వస్యపంచమషష్ఠయోరసంభవాత్ । పంచ
 మాదర్వాగేవనపిండానాంసద్యశ్శ్వాచమిత్యావతతి । తత్రాపిమాసత్ర
 యేనపిండానాంస్నానాభావేనతద్విషయత్వానుపపత్తేశ్చతుర్థమాసవిష
 యత్వేనవర్యవస్యతీతినిరవద్యంచతుర్థమాసఈషత్కఠిన స్రావేజనకస్యవి
 శేషోవృద్ధవసిష్ఠేనదర్శితః ॥ సూ॥గర్భస్రావేమాసతుల్యారాత్రయస్త్రీ
 ణాంస్నానమాత్రమేవపురుషస్యేషత్కఠిన స్రావేతుత్రిరాత్రమితి । ఇ
 దంచతుర్థమాసవిషయం । తత్పుర్వమీషత్కఠిన స్రావాసంభవాత్ । చతు
 ర్థమాసేబహుమదినేషుగతేషుస్వల్పకారిత్యసంభవాత్ । అత్రపురుషస్యే
 త్యేకవచనాత్పితరేవత్రిరాత్రమితీచంద్రికాయాముక్తం । స్తృతిముక్తాః
 లేప్యనుమోదితం । నాత్రసోదరభ్రాతురువలక్షణం । జనకగ్రహణాభా
 వాత్ । తస్మైవతదుపలక్షకత్వాత్ । అత్రతుపురుషగ్రహణాన్నచైదం
 పంచమాదిమాసవిషయం । పంచమషష్ఠయోస్సపిండానామపిత్రిరాత్రవి
 ధానేనపితురేవత్రిరాత్రమిత్యనుపపన్నంస్యాత్ । ఏవం॥ శ్లో॥ త్రిరాత్రం
 స్రావమాశ్వాచంమాతురేవవిధీయతే । పిత్రాదీనాంసపిండానాం శుద్ధి
 స్సర్వోజలాప్లుతాదితివృద్ధవిష్ణుః చనేపిత్రిరాత్రాశ్వాచంమాసత్రయేమా
 త్రవిషయంసద్యశ్శ్వాచంతుచతుర్థమాసేజాతివిషయంఅన్యథా॥ శ్లో॥ స్రావే
 నైవపితుస్సాన్వనంసపిండానాంసవిద్యతఇతియమరవచనవిరోధావత్తైః ।
 పాతాశ్వాచమాహ ॥

మూ॥ మాససంఖ్యాదినంమాతుఃపాతేన్యేషాంపిన్త్రయం॥

వ్యా॥ పంచమషష్ఠయోఃపాతేమాతుఃక్రమేణపంచదినంపద్దినంచాశ్వా

చంపిత్రాదీనాంసపిండానాంత్రిరాత్రమిత్యర్థః । వచనానిప్రాచీనప్రకరణవిహితాని । ఇదంచాశ్వాచంగర్భనిగ్రమమిత్తంజాతకమేవనిగ్రతస్యగర్భస్యనిష్పత్తిత్యాత్మమరణనిమిత్తమపిన్నానమాత్రనివత్యమితిశావాచాచప్రకరణేవత్యతే । యత్తయమవచనం॥ శ్లో॥ అదంతజాతేతసయే శిశౌగర్భః తేతథా । సపిండానాంతుసర్వేషామపిహారాత్రమశ్వాచకమితి । తద్ద్రామాంతరేగర్భపాతవిషయం । అదంతజాతేమృతేజ్జాతీనామపిహారాత్రందహనేవేదితవ్యంప్రాచీనవాక్యశాస్త్రసంగ్రహః అయమత్రసంగ్రహః । మాసత్రయమధ్యేగర్భస్రావేమాతుస్త్రీరాత్రమాశ్వాచం । చతుర్థమాసిచతురాత్రం । మాసచతుష్టయేవిజనకస్యస్నానమాత్రం । చతుర్థమాసకుషత్కరినస్రావేజనకస్యత్రిరాత్రం । షష్ఠస్రావేతుస్నానమాత్రం । జ్ఞాతీనాంమాసత్రయమధ్యేస్నానమపినాస్త్రీ । చతుర్థమాసేతుస్నానమస్త్రీ । సోదరభ్రాతృశాంతజనకతుల్యమాశ్వాచం । కుషత్కరినస్రావమాత్రే సోదరస్యస్నానమాత్రమితివిశేషః । పంచమవత్సర్యోగర్భపాతేమాతుః క్రమేణపంచదినంవడ్డినంచాశ్వాచం । పిత్రాదీనాంసర్వేషాంత్రిరాత్రంజాతాశ్వాచం । ప్రాచీనవాక్యశాస్త్రసామాన్యనివృత్తతే । గ్రామాంతరేగర్భపాతేపిత్రాదీనామేకరాత్రమితి॥ ఇతిశ్రీవేంకటాచార్యసంఘాతశ్రీసుబ్రహ్మణ్యసుధీవరవిరచితాయాం అభినవవడశీతివ్యాఖ్యానాంధర్మప్రదీపికాఖ్యాప్రాచీనవాక్యశాస్త్రముః ॥

ప్రసవాశ్వాచమాహ.

మూ॥ ప్రసూతౌతుసపిండానాంపూర్ణాశ్వాచముదీరితం । ఏకోదశానాంత్రిదినంసగోత్రాణాంసంకించన । స్త్రీపుంసప్రసవేమాతుర్వాసనిశత్యపశాక్రమాత్ । అస్పృశ్యత్వంతునైవాస్తిసూతకేసూతికాంవిహ । శావాశ్వాచేతుసర్వేషామస్పృశ్యత్వంసదాభవేత్ । సూతకీమృతకీచైవనస్పృశేతాంపరస్పరమ్ ॥

వ్యా॥ సప్తమాదిషుప్రసవేపిత్రాదీనాంసర్వేషాందశాహుదికంపూర్ణమాశ్వాచం । ఏకోదశానాంత్రిరాత్రం । సగోత్రాణాంకిముపినాస్త్రీ । సూ

తికాయాస్తుస్త్రీప్రసవేమానమాశాచం । పుంప్రసవేవింశతిరాత్రుంసూత
 కేపిత్రాదీనామస్పృశ్యత్వంనాస్తి । సూతికాయాస్తుయావదాశాచమస్పృ
 శ్యత్వం । తదపిదశాహవర్యంతమేవేతియుక్తం । శావాశాచేతుసర్వేషాం
 యావదాశాచమస్పృశ్యత్వం । సూతకిమృతకినోఃపరస్పరమస్పృశ్యత్వమి
 తిశ్లోకత్రయస్యాత్మకం । అత్రసపిండవిషయేనచనానిప్రాగేవోదాహృతాని ।
 సమానోదకవిషయేజాచాలిః ॥ శ్లో॥ జన్మస్యేకోదకానాంతుత్తిరాత్రాద్భు
 ధ్ధివ్యతఇతి । సగోత్రవిషయేజననాశాచస్యకావ్యస్తరణాత్తేషాంకిమపి
 నాస్తీతిద్రష్టవ్యం । మాతృవిషయేప్రేతీనసిః ॥ సూ॥ సూతికాంపుత్రజననీంవింశ
 తిరాత్రేణకర్తాణికారయేన్నాసేనస్త్రీజననీమితి । ఇదమేకాదశదిసప్రభృతీతి
 ద్రావిడాః । తదన్యేతుప్రసవదినప్రభృతీత్యాహుః । అస్పృశ్యత్వవిషయేఅనిపు
 రాణం ॥ శ్లో॥ పతితంసూతికామంత్యంశవంస్పృష్ట్యాచకామతః । స్నాత్వాస
 చేలంస్పృష్ట్యాన్నింపుతంప్రాశ్యచిశుధ్యతీతి । అంగిరాఅపి ॥ శ్లో॥ సూతకేసూ
 తికావర్జంసంస్పర్శోననిషిధ్యతి । సంస్పర్శేసూతికాయాస్తుస్నానమేవవిధీయ
 తఇతివివకాకేణభృతప్రాశనాదేర్ణివృత్తిః । అత్రపూర్వః చనంబుద్ధిపూర్వక
 స్పృశ్యవిషయం । ద్వితీయవచనంతుఅబుద్ధిపూర్వకవిషయం । ఇదంచాస్పృశ్య
 త్వంచశాహవర్యంతమేవ । తథాచశాతాతపః ॥ శ్లో॥ సూతికాసర్వవ
 ణానాందశరాత్రేణశుధ్యతి । ఋతౌచసప్తథక్కృచ్ఛంసర్వవల్లేప్వయం
 విధిరితి । పారస్కరోపి ॥ శ్లో॥ ద్విజాతీసూతికాయాస్యాత్నాదశాహేనశు
 ధ్యతి । త్రయోదశేహి సంప్రాప్తేశూద్రాశుధ్యత్యసంశయఇతి । సం
 వతోపి ॥ శ్లో॥ అజగావోమహిష్యశ్చభ్రాహ్మణ్యశ్చప్రసూతికాః । ద
 శరాత్రేణశుధ్యంతిఘామిప్థంచనవోదకమితి । సూతికావ్యతిరిక్తానాంపి
 త్రాదీనాంఅస్పృశ్యత్వంనాస్త్యేవ । తథాచపరాశరః ॥ శ్లో॥ బ్రాహ్మ
 ణానాంప్రసూతౌతుదేహస్పర్శోవిధియ్యతఇతి । అంగిరాఅపి ॥ శ్లో॥ సూత
 కేసూతికావజంసంస్పర్శోననిషిధ్యతఇతి । కార్త్యేపి ॥ శ్లో॥ సూతకేతుస
 పిండనామంగస్పర్శోనదుష్యతఇతి । జనకస్యతుస్నానాత్పూర్వమస్పృశ్య
 త్వం । తదూర్ధ్వంతుస్పర్శేనదోషః । తథాచసంవర్తః ॥ శ్లో॥ జాతేపుత్రే
 పితుస్సన్నిసంసచేలంతువిధీయ్యతే । మాతాశుద్ధ్యద్దశాహేనస్నానాత్తు

స్పృగ్మనంపితురితి | ఆదిపురాణేపి || శ్లో || సూతకేతుముఖంద్యష్టావజాతస్యజ
నకస్తతః | కృత్వాసచేలంస్నానంతుశుద్ధోభవతుతత్తణ్డాదితి | వసిష్ఠోపి ||
శ్లో || నాశ్చాచంవిద్యతేపుంసస్సంసగఃంచెన్నగచ్ఛతిరజస్తత్రాశువిజ్ఞేయం
తచ్చపుంసోనవిద్యతేతి | మైరీససీరపి || శ్లో || జనాసపిండాశ్శుచయోమాతా
పిత్రోస్తుసూతకం | సూతకంమాతురేవస్యాదువస్సృశ్యపితాశుచిరితి

ద్రావిడవిషయే ప్రసవాశ్చచం.

సూతకంఅస్పృశ్యత్వలక్షణం | ఉవస్పృగ్మనంస్నానం | ద్రావిడాస్తుజననా
శ్చాచేచతుడినవర్యంతమస్పృశ్యత్వమిత్యాహుః | తథాచతటియేశతకే ||
శ్లో || ఆంతంశావెంగసంస్పృగ్మంత్యజేహ్నుశ్చాచతుడినమితి - స్పృతిముక్తా
ఫలేతుమూలస్పృతివచనాథావాత్ | ఉవస్పృశ్యపితాశుచిః | స్నానాత్తు
స్పృశకంసంపితుః | కృత్వాసచేలంస్నానంతుశుద్ధోభవతుతత్తణ్డాదిత్యాదిబ
హుస్తృతివచనవిరోధాచ్చ తదప్రమాణమిత్యుక్తం | యత్తుశతకారేణ
స్పృశ్యంతరవచనముదాహృతం || శ్లో || నస్పృశేయగనాసన్నాఃపేతస్యా
సన్నబాంధవాఃజన్తస్యపివివతౌచయావచ్చతురహంభహేదితి | తద్విజా
తీయాశ్చాచినోఃపరస్పరమస్పృశ్యత్వాభిప్రాయమిత్యుక్తం | యచ్చశతకే
సూతికాయాఃదశాహదూర్ధ్వమప్యాశ్చాచనిపృష్ఠిపర్యంతమస్పృశ్యత్వము
క్తం || శ్లో || దశాహందశకంసంవాక్యంసూతికాయాస్త్యజేత్తతః | అఘం
తంస్పృశకమేవేతంపితుస్తుయమశోద్భవ ఇతి || శ్లో || మాతాశుద్ధేర్దశాహే
నస్నానాత్తుస్పృశకంసంపితుః | బ్రాహ్మణీక్షత్రియావైశ్యాప్రసూతాదశభి
దినైః | గతైశ్శుద్రాచసంస్పృశ్యాత్రయోదశభిరేవవేత్యాదిసంవర్త
స్తృతిబ్రహ్మపురాణాదివచనవిరోధాచ్చప్రమాణమిత్యుక్తం | కించసూ
తికాంపుత్రజననీంవిశతిరాత్రేణకర్తాణికారయేదితి వచనేకర్తానధికా
రస్యైవవిశతిరాత్రాదివర్యంతమనువృత్తిరభిధీయతఇతినాస్పృశ్యత్వశం
కావకాశః | యత్తుబోధాయనవచసం || సూ || జననేతావన్మాతాపిత్రో
ర్దశాహమాశ్చాచంమాతురిత్యేక ఇతితచ్చంద్రికాయాంమాతాపిత్రోరస్పృ
శ్యత్వమితిపూర్వవత్తేవనోక్తమితితావచ్చబైనావగమ్యతే || మాతురేవా
స్పృశ్యస్యమిశివక్షుభవసమీచీనఇతివ్యాఖ్యాతం | అఖండాదశేతుమాతాపి

త్రోగస్పృశ్యత్వంయమశస్త్రీపుంసప్రసవవిషయమిత్యక్తం । అథవాద
శాహమస్పృశ్యత్వమితివత్సాంతరంభవతు । చతుర్దిశమిత్యేతత్తుసర్వధై
వాయుక్తం । యదిదశాహమధ్యేభతావాసపిండోవాన్యోవాసూతికాం
స్పృశతితదాస్పృష్టిమితస్సానాడేపూర్వమస్పృశ్యత్వమస్త్యేవ- తథా
సంవర్కాశాచం.

చపారస్కరః॥ శ్లో॥ యదిపత్నీప్రసూతాయాండ్విజన్సంవర్కమిచ్ఛ
తి । సూతకంతుభవేత్తస్యయదివిప్రక్షడంగవిదితి - సంవర్కంస్పృశకనండ్వి
జభిత్కృత్యైవతివ్యతిరిక్తానామవ్యస్పృశ్యత్వమస్తీతిగద్యతే - సుమంతురశి॥
సూ ॥ సూతకంమాతురేవ - తాంస్పృశతాంనేతరేషామితి- తన్నివృత్తి
స్తుప్రాగేవదశితా ॥ సూతికయాసహశయనాసనాదికరణేతుయస్మిన్ది
నేసహశయనాదికకృత్యం - తద్దినంకృత్యమవ్యస్పృశ్యత్వం - దశాహం
సహశయనాదికంచేదశాహమస్పృశ్యత్వం - తథాచబృహస్పతిః॥ శ్లో॥ త
యాసహసపిండోపిప్రకుర్యాచ్ఛయనాసనం- బాంధవోబాంధవోవాసిసద
శాహేనశుద్ధతీతి- మృతకాశాచేతుసర్వేషామాశాచనివృత్తివర్యంతమ
స్పృశ్యత్వం- సను॥ శ్లో॥ స్వాశాచకాలేవిజ్ఞేయంస్పృశకనంతుత్రిభాగతః -
దశాహదిత్రిభాగేనకృతేనంచయనేక్రమాత్ । అంగస్పృశకనమిచ్ఛంతివ
ర్తానాంతత్త్వరశీకనభితి - దేవలాదివచనైస్తీర్ధాకృతస్య శావాశాచస్య
పూర్వభాగంవిహాయమధ్యమాంతిమభాగయోరస్పృశ్యత్వంనాస్తీత్యక్తమి
తిచెన్న - త్రిభాగాదూర్ధ్వంఅంగస్పృశకనస్య కలౌనిషిద్ధత్వాత్॥ శ్లో॥ అ
స్థిసంచయనాదూర్ధ్వంఅంగస్పృశకనమేవచేత్యాద్యనుక్రమ్య॥ శ్లో॥ కలౌ
యుగేత్విమాకఫర్కావర్జానామర్కసిషిః॥ చంద్రికాసాధవీయ్యా
దివ్యభిధానాత్ - తస్మాన్స్పృతకాశాచేసర్వధైవాస్పృశ్యత్వం । యదిస్వ
యంశావాశాచీనక - సపిండవ్యతిరిక్తంసూత్యాశాచినంస్పృశతి - తదా
బుద్ధిపూర్వకస్పృశకేసాంతపసంచరేత్ - అబుద్ధిపూర్వకేతుతదర్థం - సంచ
యనాదూర్ధ్వం - బుద్ధిపూర్వకస్పృశ్యేపాదకృచ్ఛ్రిం - అబుద్ధిపూర్వకత్వే
కరాత్రముపవాసః - యదాతుస్వయంసూత్యాశాచీనకసపిండవ్యతిరిక్తం
శావాశాచినంస్పృశతి - తదాబుద్ధిపూర్వకస్పృశకేకృచ్ఛ్రిద్వయం. అబుద్ధి

పూర్వకేత్యైకకృచ్ఛం - సంపదయనాదూర్ధ్వంతుపూర్వకేత్యై॥ అత్రభృ
గుః॥ శ్లో॥ శావాశాచేసముత్పన్నేనూతకంతుయదాభవేత్ | అన్యాశాచవ
తాంస్పశోనకతవ్యోద్విజన్తనామితి | స్వస్యశావాశాచేపరస్యనూతకం
యదాభవేదిత్యర్థః - స్మృత్యంతరేపి శ్లో॥ పరస్యాశాచినఃస్వస్యేశావాశాచం
కథంభవేత్ - మత్యాసాంతవసంకుర్యాదమత్యాతుతదధఃకం - అస్థిసంప
దయనాదర్వాగేసంకుర్ద్ధిద్ధీయతే | ఊర్ధ్వంత్రిరాత్రంవిజ్ఞేయమమత్యాశు
చినంభవేత్ | నూతకేశావసంస్పశేమత్యాకృచ్ఛంద్వయంభవేత్ | అమ
త్యాకృచ్ఛంమేకంస్యాదిత్యువాచబృహస్పతిరితి - మూలశ్లోకగతసపిండాది
శబ్దార్థఃస్తుఏకస్తిగోత్రే కూటస్థప్రభృతిగణితాఃపుత్రపౌత్రాదయ
స్సప్తపూరుషాస్సపిండాః - ఛవంపితృపితామహప్రపితామహాదయోపిపూ
ర్వేసప్తపూరుషాస్సపిండాశిష్యుచ్యతే | సంతానభేదేపియతఃప్రభృతిద్వై
వాబహవోవాసంతానాః ప్రవృత్తాస్స కూటస్థః | కూటస్థప్రభృతిగణితా
నానాసంతానవతిఃసోమ్యేకగోత్రానుప్రతిష్ఠాస్సప్తపూరుషాః పరస్ప
రంసపిండాశిష్యుచ్యంతే - దౌహిత్రాదయస్తుగోత్రభేదాత్ సపిండాన
భవంతి - అష్టమప్రభృతిచతుదశశవర్యంతా ఏకగోత్రాస్సమానోదకాః -
తతఃపరంఏకవింశతివర్యంతాస్సగోత్రాః - చతుదశశాత్ప్రగిజన్తనా
మ్నూరుభయోరవ్యస్యతరస్యవావిస్త్వతౌసగోత్రావీవ - అస్త్యుక్తులప్ర
భవోయమితిస్తరణాభావోజన్మవిస్త్వతిః - దేవదత్తవంశ్యావయమితిస్త
రణాభావోనామవిస్త్వతిః - స్త్రీణాంతుత్రిపూరుషవర్యంతంసాపిండ్యు
తదూర్ధ్వంత్రిపూరుషవర్యంతంసమానోదకత్వం - సప్తమప్రభృతిసగోత్ర
త్వం - వివాహూర్ధ్వంతదవినాస్త్రీ - తథాధర్మవక్షేసప్తపూరుషంసాపిం
డ్యం - తత్రశంఖః॥ శ్లో॥ సపిండతాతునిద్దిష్టాగోత్రతస్సప్తపూరుషేతిగో
త్రతఏకగోత్రతః - పరాశరోపి॥ శ్లో॥ సపిండతాతుపురుషేనప్రమేవినివర్త
తేసజాతీయేషువర్ణేషుచతుర్థేభిన్నజాతిష్వితి - బ్రాహ్మణత్వాదినాసజాతీ
యత్వం - శాతాతపోపి॥ శ్లో॥ పుత్రాణాంచాసవర్ణానామప్రత్రానాంచయో
పితాం - సపిండతాతునిద్దిష్టాపితృవక్షేత్రిపూరుషాదితి - బ్రహ్మపురాణేపి
సపిండతాతుకన్యానాంసవర్ణానాంత్రిపూరుషేఏకోదకాస్తతశ్చోర్ధ్వంనిద్ది

ప్రాస్తుత్రిపూరుమాదితి - తస్మాత్తన్యా జననేత్రిపూరుషవర్యంతమేవ పూ
 ణాశాచమితి - విజ్ఞానేశ్వరమాధవాచార్యాదయః - తత్రాపిభిన్నోదర
 పితృవ్యపుత్రస్యాశాచంనాస్తి || శ్లో || భిన్నోదరస్య భార్యా తుస్తీ | సమా
 తాభవేద్యతి - భ్రాతృదేశాహమాశాచంతత్పుత్రస్య నవిద్య త ఇతిస్తర
 ణాత్ కమలాకరాదయస్తుజడంత్రిపూరుషసాపిండ్యం కాసీనకన్యాపరం. అ
 న్యాసాంసప్తపూరుషమేవ - అన్యథా || శ్లో || అప్రతానాంతధాస్తీణాం
 సాపిండ్యంసప్తపూరుషం ప్రతానాంభర్తృసాపిండ్యంపాహదేవః ప్రజా
 వతిరితి - కౌన్త్యేవచవిరోధాదిత్యాహుః - యథాచారస్తథాచరణీ
 య్యఃవై కల్పికేషువదాధేషుశిష్టాచారస్యనియమకత్వాత్ ప్రకృతేచని
 రుద్ధమౌచభయోరపికల్పయోశ్చాస్త్రవిహితత్వేనవై కల్పికత్వాత్ | విక
 ల్వాపిహిద్వివిధః | వ్యవస్థితోవ్యవస్థితశ్చ | యత్రవ్యవస్థితఆచారః | తత్రవి
 కల్పాపివ్యవస్థితః | యత్రాచారోవ్యవస్థితః | తత్రైచ్ఛికోవికల్ప ఇతిస
 ర్వనిబంధేష్వభిధానాత్ | ప్రకృతేచవిజ్ఞానేశ్వరాదిమతానుసారేణ ద్రా
 విడానామాచారోదృశ్యతే | అన్యేషాంతుకమలాకరాదిమతానుసారేణ |
 తథాచతైస్తైస్తథాచరణీయమితివ్యవస్థా | యత్తుకేషుచిద్వచనేషుకన్యా
 నాంపంచపూరుషసాపిండ్యం ప్రతీయతేతద్వివాహనిషేధవిషయం | ఆశా
 చేతుత్రిపూరుషమేవ | సమానోదకవిషయోవ్యాఘ్రః || శ్లో || సమానోదక
 భావస్త్యనువతేతా చతుదేశాత్ జన్మనామ్నోస్త్యతేరేకేతప్స
 రంగోశ్రముచ్యత ఇతి - ఆజిస్త్యచేరిత్యత్రాప్యనుషంగ ఇతి | ఇయంచా
 నుస్సక్తిఃచషుదేశవర్యంతమేవ | తతఃపరంజన్మనామ్నోస్త్యరణేనసగోత్ర
 ల్వపేవేతిచంద్రికాయాముక్తం | మనురపి || శ్లో || సపిండతాతుపురుషే
 సప్తమేవినివతేతే | సమానోదకభావస్తుజన్మనామ్నోరవేదన ఇతి - స్త్య
 త్యంరేపి || శ్లో || సమానోదకభావస్యనివృత్తిస్సన్యచవేదనే | జన్మనామ్నో
 రస్యతరావిజ్ఞానేపినివతేత ఇతి | యతుసపిండనివృత్తిః సప్తమేపంచమేవా ||
 శ్లో || దాయాద్విచ్ఛేదమాప్నోతిపంచమేవాత్మవంశజ ఇతి | గౌతమపరాశ
 రాదివచనైః పంచమవసాపిండ్యనివృత్తిమంగీకృత్య || శ్లో || చతుర్థేదశ
 రాత్రంస్యాక్షణికాఃపుంసివంచమే | షష్ఠేచతురహచ్చుద్ధిస్తప్తమేతుదిసత్ర

యాదితి । క్రమేణాశౌచసంకోచనం । యదపి ॥ శ్లో ॥ గ్రంథాథకతోవి
జానాతివేదమంగై స్సమన్వితం । సంకల్పంసరహస్యంచ క్రియావాంశ్చేన్న
సూతకం । ఏకాహాచ్ఛుద్ధ్య తేవి ప్రోయోగ్ని వేదసమన్విత ఇత్యాదివచనై
విద్యాదితారతమ్యేన అశౌచసంకోచసంతత్కలియుగేనిషిద్ధం ॥ శ్లో ॥ ద
శౌహవివవిప్రస్యసపిండమరణేసతి । కల్పంతరాణికుర్వాణఃకలౌవ్యామో
హకిల్బిషీతి । హరీతవచనేనశాహశౌచభిన్నస్య క్రమాశౌచస్య గుణాశౌచ
స్యచనిందితత్వాత్ ॥ శ్లో ॥ అసవణాసుకన్యాసువివాహాశ్చద్విజాతిషు । వృ
త్తస్వాధ్యాయసాపేక్షమఘసంకోచసంతథా । అస్థినంచయనాదూర్ధ్వమం
గస్పశకనమేవచేత్యాద్యనుక్రమ్య ॥ శ్లో ॥ ఏతానిలోకగుప్త్యథకంకలేరా
దామహాత్మభిః । నివర్తితానికమాణివ్యవస్థాపూర్వకంబుధైరితి చంద్రి

యావజ్జీవాశౌచనిందా.

కాదిష్వభిధానాచ్చ - యదపి ॥ శ్లో ॥ క్రియాహీనస్యవిప్రస్యమహారోగిణ
ఏవచ । యథేష్టాచరణస్యాహుమకరణాంతమశౌచకమితికౌర్మవచనేన ॥
శ్లో ॥ వ్యాధితస్యకదర్యస్యఋగస్తస్యసర్వదా । క్రియాహీనస్యమూ
ఖస్యస్త్రీజితస్యవిశేషతః । వ్యసనాసక్తచిత్తస్యపరాధీనస్యనిత్యశః । భ
క్తిశ్రద్ధావిహీనస్యభస్మాంతంసూతకంభవేత్ । నాసూతకంకదాచిత్సాన్య
ద్యావజ్జీవంతుసూతకమితి । దక్షవచనేనచసత్కమహీనానామాశౌచాధి
క్యవణనం - తదవ్యనాదరణీయం ॥ శ్లో ॥ జన్మకమకపరిభ్రష్టసంధ్యాపా
సనవజితః । నామధారకవిప్రస్తుదశాహంసూతకీభవేత్ । ఇతిపరాశరవ
చనేనపరమభ్రష్టస్యాపినామధారకవిప్రస్యదశాహశౌచవిధానేనకదర్యా
దీనాంయావజ్జీవాశౌచమత్యంతాయుక్తమిత్యుదాహృతకౌమాదివచనా
నాంనిందాథకవాదత్వేనమాధవీయ్యదిషువ్యవస్థాపనాత్ ॥ జన్మకమక
పరిభ్రష్టఃగర్భాధానాదిసంస్కారరహితః - నామధారకస్వరూపమాహ
వ్యాసః ॥ శ్లో ॥ బ్రహ్మబీజసముత్పన్నోమంత్రసంస్కారవజితః । జాత
మాత్రోవజీవీచసభవేన్నామధారకః । గర్భాధానాదిభిముక్తస్తథోప
నయనేనచ । నకమకకృన్నచాధీతేసభవేన్నామధారకశ్చితి । పుత్రజననా
నంతరంజాతకమకరణాయ ముహూర్తకమాశౌచంనాస్తీత్యాహ ॥

మూ॥ నాభిక్పంతనతఃపూర్వంసూతకంనవిధీయతే ॥

వ్యా॥ నాభిచ్ఛేదాత్పూర్వంజాతకమకరణాయతత్సహాయకరణాయచమాతాపిత్రౌభ్రాతృణాంజ్ఞాతీనాంచసూతకంనాస్తీత్యర్థః॥ శ్లో॥ యావన్నచ్ఛిద్యతేనాశంతావన్నాప్సోతిసూతకం । చిన్ననాశేతతఃపచ్చాత్సూతకంతువిధీయతే । ఇతిజైమిన్స్తరణాత్ । దానవిషయేకృత్సేవిజన్మదినేసూతకంనాస్తీత్యాహ ॥

పితృగృహేపుత్రప్రసవే.

మూ॥ పుత్రజన్మదినేపితృననృధాన్యగవాదికంపక్షమన్నం

వినాదేయంప్రతిగ్రాహ్యంతథేతరైః ॥

వ్యా॥ స్వప్తంతథాచదానమాత్రవిషయేజనకస్యశుద్ధిః । ఇతరేషాంచప్రతిగ్రహమాత్రేనదోషః । అత్రమనుః ॥ శ్లో॥ జాతేకుమారేతదహఃకామంకుర్యాత్ప్రతిగ్రహం । హిరణ్యధాన్యగోవాసస్త్రీలానాంగుడసర్పిషామితి । శంఖలిఖితావపి॥ సూ॥ కుమారప్రసవేనాభ్యామచ్ఛిన్నాయంగుడతిలవస్త్రహిరణ్యప్రావరణధాన్యాదిప్రతిగ్రహేష్వదోషస్తదహఃత్యేకతే । వృద్ధయాజ్ఞవల్క్యవి॥ శ్లో॥ కుమారజన్మదినేవిద్యైకార్యఃప్రతిగ్రహః । హిరణ్యభూగజాశ్వాజవాసశ్శయ్యాసనాదిషు । తత్రసర్వంప్రతిగ్రాహ్యంకృతాన్నంతునభక్షయేత్ । భక్షయిత్వాతుతస్మిహాత్ద్విజశ్చంద్రాయణంచరేదితి । అత్రయస్తికదినేపక్వాన్నభోజనంకృతంతృప్తిభృత్యావంతిసూతకదినాన్యవశిష్టానితావద్దినవర్యంతమాశాచమస్త్రీతదక్రేవత్యతే । బోధాయనోపి॥ శ్లో॥ గుడజైలహిరణ్యానాంగోధాన్యానాంచవాససాం । తస్మిన్నహనివాన్యస్యవిద్యైకార్యఃప్రతిగ్రహః । ప్రాజ్ఞాభిచ్ఛేదనాద్ధ్రావణ్యజ్యేతానీత్యపరేజగురితి । పరాశరోపి॥ శ్లో॥ ఖలేయజ్ఞేవివాహేచసంక్రాంతౌగ్రహణేతథా । పుత్రేజాతేవ్యతీపాతేదస్తంభవతిచాక్షయం । శర్వర్యాదానమస్తీతినాన్యత్రతువిధీయతేఇతి । స్మృతిసంగ్రహేపి॥ శ్లో॥ పుత్రజన్మనియాత్రాయాంశర్వర్యాందస్తమక్షయమితి । ఇదంచాత్రిదానంచాత్రిప్రసవేవేదితవ్యం॥

పితృగృహేపుత్రిప్రసవే ||

మూ || ప్రసూతాచేత్పితృగృహేపుత్రిపిత్రోన్మిరాత్రకం |

భ్రాతృణాంచత్రిరాత్రంస్యాత్జ్ఞాతీనామేకరాత్రకం ||

వ్యా || పితృగృహేపుత్రిప్రసూతాచేత్పిత్రోభాతృణాంచత్రి
రాత్రం | జ్ఞాతీనామేకరాత్రమిత్యథః | దత్తానారీపితృగృహేప్రసూ
యేతమియేతవా | తద్బంధువగఃస్వేకేనశుద్ధస్తజ్జనకస్త్రిభిరితిబ్రహ్మ
పురాణవచనాత్ ||

మూ || శేషతశ్చచయస్సర్వేదశాహంతజనశ్చతా ||

వ్యా || దశాహభ్యంతరేజననశ్రవణేదశాహశేషేజేవనర్వేపితృభ్రా
తృజ్ఞాతయశ్చద్ధాభవంతి | తథాచశంఖః || శ్లో || దేశాంతరగతంశ్శ్రీత్వా
కల్యాణంమరణంతథా | యచ్ఛేషందశరాత్రస్యతావదేవాశుచిభవేది
తి | బృహస్పతిరపి || శ్లో || అన్యదేశమృతంజ్ఞాతిశ్శ్రీత్వాపుత్రస్యజన్తచ | అ
నిర్గతదశాహంతుశేషాపూభిర్విశుద్ధతీతి | పుత్రస్యేతిజ్ఞాతేరత్యుపలక్షణం ||

మూ || స్నానంపితరక్రాంతేజ్ఞాతీనాంతునకించన ||

వ్యా || అతిక్రాంతేదశాహేవశ్చజ్జననశ్రవణేజనకస్యసచేలస్నాన
మాత్రం | జ్ఞాతీనాంతదపినాస్తి || శ్లో || నిదేశంజ్ఞాతిమరణంశ్శ్రీత్వాపు
త్రస్యజన్తచ | సవాసాజలమాప్లుత్యశుద్ధోభవితమానవత్తితి | మనుస్తరణాత్ |
అత్రపుత్రగృహణాత్పితరేవస్నానంనాన్యేషాం | అతఏవదేవలః || శ్లో ||
నాశుచస్వల్పమప్యస్తివ్యతీతేషుదినేష్వపీతి | స్వల్పమపినాస్తిత్యనేనజ్ఞాతీనాం
స్నానమపినాస్తితిప్రతియతేదశాహమధ్యేశుమరణే ||

మూ || అచ్ఛిన్ననాభేమరణేజనన్యాఃపూణఃసూతకం | పి

త్రాదీనాంసపిండానాంతిరాత్రంమునిభిఃస్మృతం | ఛిన్ననాభి
ర్యదిమృతోమృతోవాజాయతేయది | పూణాశాచంజనన్యాశ్చ
పిత్రాదీనాంచనిశ్చితః ||

వ్యా || జాతస్యశిశోనాభిచ్ఛేదాత్పుగ్వంమరణేమాతుఃపూణఃం
జాతాశాచం | పితాదీనాంసర్వేషాంతిరాత్రంజాతాశాచం | ఇదంచవ
త్యమూలదశరాత్రేణవికల్ప్యతే | మృతకాశాచంతుస్నానమాత్రనివ

త్యక్తమితిశావాశాచప్రకరణేవత్యతే । నాభిచ్ఛేదాదూర్ధ్వంమరణేమా
తాపిత్రాభ్రాతృతాచందశాహశేషపర్యంతంమృతకాశాచంతథా
చజన్మదినేమృతేదశాహంపూర్ణం । ద్వితీయాదిదినేషుమృతాశేషేణసంధిః
మృతప్రసవేమాతుఃపూర్ణంమృతకాశాచం । పితుఃపూర్ణంజాతాశాచంజ్ఞా
తీనాంతుభిన్ననాభిమరణేమృతప్రసవేచపూర్ణంజాతాశాచమేవ । మృతకా
శాచంతుస్నానమాత్రనివత్యక్తమితివత్యతే । ఏవంవిభజ్యశ్లోకార్థోద్రష్ట
వ్యః- శ్లోకస్తు ఋషివచనచ్ఛ్రయేన సారేణసంకలితాత్మనారచితఇత్యవ
గంతవ్యం । అత్రవృద్ధమనుః ॥ శ్లో॥ జీవజాతోయదితతోమృతస్సుతకవీ
వతు । సూతకంసకలంమాతుఃపిత్రాదీనాంత్రిరాత్రకమితి । ఇదంనాభిచ్ఛే
దాత్పూర్వంమరణవిషయమితివిజ్ఞానేశ్వరాదయః । హరితోపి ॥ శ్లో॥ జాతే
మృతేమృతేజాతేనపిండానాందశాహకమితిజాతాశాచమితిశేషః । ఇదంనా
భిచ్ఛేదాదూర్ధ్వంమరణవిషయమితితవీవాహుః । పారస్కరోపి ॥ శ్లో॥ గ
ర్భేయదివిపత్తిస్సన్యద్దశాహంసూతకంభవేదితి । పిత్రాదీనామితిశేషః ।
సూతకంసూత్యాశాచం । అస్మిన్నేవవిషయేమృతకాశాచప్రతిపాదకవచ
నాన్యపరిష్టాదుదాహరిష్యంతే - యత్తు ॥ శ్లో॥ అధస్తాన్నవమాన్తాసా
చ్ఛృద్ధిస్సన్యత్ప్రసవేసదా । మృతేజీవతివాతస్మిన్నహేభిర్నాససంఖ్యయో
తిచతుర్వింశతివచనేనసప్తమాష్టమయోః ప్రసవే క్రమేణసప్తరాత్రమష్టరా
త్రముక్తం । తద్వైకభిక్తమితిమాధవీయాదావ్యవస్థాపితం - అత్రయథా
చారస్తథాచరణీయ్యం । ఏవంప్రథమోద్దిష్టంజాతకంసమ్యగేవనిరూపితం ।
అత్రయత్కించిద్విస్మృతంచేత్తదస్తత్కృతధర్మచింతామణౌద్రష్టవ్యం ।
సంగ్రహస్తుపితృపితామహప్రపితామహాదయస్సప్తపూర్వాఃపురుషాః ।
ప్రసవాశాచసంగ్రహాః ।

పుత్రపౌత్రాదయస్సప్తాపరాఃపురుషాస్సపిండాఃసంతానభేదేపియతః
ప్రభృతిద్వైవాబహవోవాసంతానాఃప్రవృత్తాస్సకూటస్థాః । కూటస్థప్రభృ
తిగణితానానాసంతానవత్కనోప్యేకగోత్రానుప్రవిష్టాస్సప్తపూరుషాః
వరస్పరంసపిండాః । తేజ్ఞాతయితిత్యుచ్యంతే । దాహిత్రాదయస్తుభిన్నగో
త్రాస్సపిండానభవంతి - అష్టమప్రభృతిచతుడశపర్యంతా ఏకగోత్రా

౨౦ గర్భపాతమృతప్రసవదశాహుభ్యంతరశిశుమరణాశాచనిర్గమః.

సుప్రవిష్టాస్స మానోదకాః । పంచదశప్రభృతివీకవింశతిపర్యంతాస్స గో
 త్రాః । పంచదశాత్పాగపి అన్నత్కులప్రభవోయందేవదత్తవంశ్యావ
 యమితిజన్మనామ్నోరగ్యతరస్యాపివిస్తృతౌసగోత్రావీవ । అనూధాః
 స్త్రీయస్తుకూటస్తప్రభృతిత్రిపూరుషపర్యంతాస్సపిండాః । తతస్త్రీపూరు
 షపర్యంతాస్స మానోదకాః । సప్తమప్రభృతినగోత్రాః । తతప్రసూ
 తౌసపిండానాందశరాత్రమాశాచం - త్మత్రియాదీనాంద్వాదశరాత్రా
 దికం । సంకీడానాంతు అనులోమానాంమాతృవణవదాశాచం । ప్రతి
 లోమానాంపితృవణవత్ । శూద్రబీజసంభవానాంప్రతిలోమానామా
 శాచంనాస్యేవ । మృతకేస్తానమాత్రం । సమానోదకానాంత్రిరాత్రం
 త్మత్రియాదీనామపి సమానోదకానాంత్రిరాత్రమేవ - సగోత్రాణాంకిమ
 పినాస్తీనూతికాయాస్తుఅస్పృశ్యత్వంయుగత్రయవరిహరణాదిహేతుభూ
 తమత్యంతాశాచందశరాత్రం - శూద్రాయాద్వాదశరాత్రం - కర్తానధి
 కారలక్షణంతుస్త్రీప్రసవేమాసం । పుంప్రసవేవింశతిరాత్రం - పితృగృ
 హేపుత్రికాప్రసూతాచేన్మాతాపితృభ్రాతృవృణాంత్రిరాత్రం - జ్ఞాతీనామే
 కరాత్రం - గృహంతరేప్రసూతాచేత్కిమపినాస్తీ - తత్రాపిద్రవ్యప్ర
 దానేత్రిరాత్రమస్తీతికేచిత్ - కన్యాజననేతుపక్షిణ్యాశాచం - కిమపినాస్తీ
 తికేచిత్ । దూరవృత్తంపుత్రజననంజ్ఞాతిజననం వాదశాహమధ్యే శ్రుతం
 చేద్దశాహశేషేణైవశుద్ధిః - దశాహదూర్ధ్వంశ్రుతంచెత్పితృసంజేలస్నాన
 మాత్రం - భ్రాతృవృణాంజ్ఞాతీనాంకిమపినాస్తీ - సమానోదకానాంతుత్రిరా
 త్రమధ్యేజననశ్రవణేత్రిరాత్రశేషేణశుద్ధిః - తదూర్ధ్వంశ్రవణేకిమపినా
 స్తీ - జాతస్యశిశోర్లాభిచ్ఛేదాత్పూర్వంమరణేమాతుఃదశరాత్రంజాతాశా
 చం - అస్పృశ్యత్వంచ - కర్తానధికారలక్షణంతుస్త్రీప్రసవేమాసం - పుం
 ప్రసవేవింశతిరాత్రం - పిత్రాదీనాంసర్వేషాంత్రిరాత్రంజాతాశాచంద
 శరాత్రంవా - మృతకాశాచంతుస్నానమాత్రాన్నివతే । నాభిచ్ఛేదా
 దూర్ధ్వంమరణేమాతాపితృభ్రాతృవృణాంజన్మదశాహశేషపర్యంతంమృత
 కాశాచం - తథాజన్మనినేమరణేదశరాత్రం - ద్వితీయాదిదినేషుమరణేన

వరాత్రాదికం - జ్ఞాతీనాంతుదశరాత్రంజాతాశాచమేవ - మృతకాశా
చంతుస్సానమాత్రాన్ని వతఃతేష్యతప్రసవేమాతుఃదశరాత్రంమృత
కాశాచం - పిత్రాదీనాంసర్వేషాండశరాత్రంజాతాశాచమేవ - మృత
కాశాచంతుస్సానమాత్రనివత్యం-సూత్యాశాచేసూతికావ్యతిరిక్తానాం
పిత్రాదీనామస్పృశ్యత్వంనాస్తి - పితుఃపుత్రజననానంతరభావిన
చేలస్సానాత్పుర్యమస్పృశ్యత్వం - వశ్యాదస్పృశ్యత్వంనాస్తి - మృతకా
శాచేతుసర్వేషామాశాచనివృత్తిగత్యంతమస్పృశ్యత్వం - యదవతిఃపుత్రో
జ్ఞాతిరన్యోవాయఃకశ్చిత్పురుషోవాస్త్రీవాదశరాత్రమధ్యేసూతికాం
స్పృశతి - తస్యసచేలస్సానాగ్నిస్పృశకనఘృతప్రాశనైశుద్ధిః - అన్యోపి
యఃకశ్చిత్సూతికాస్పృశినంపురషంస్త్రీయంవాస్పృష్టినిమిత్తస్సానాదేః
పూర్వంస్పృశతి - తస్యాపిస్సానమాత్రం- సూతికయాసహశయనాసనా
దికరణేకృత్సమేవతత్తదహారాత్రమాశాచంయస్త్విదినేసహశయనా
దికంకృతంతదహారాత్రంకృత్సమాశాచం-జాతస్యశిశోస్తదానీమేవ
జాతకమకరణేపిత్రాదీనాంసర్వేషాంజాతకమకనమాప్తివర్యంతంసూ
తకంనాస్తి - దానవిషయేతుకృత్సేషిజన్మదినేసూతకంనాస్తి - అన్యకర్మ
సుసూతకమస్త్యేవ - తత్రవక్వాన్నవ్యతిరిక్తంసర్వంచేయంబ్రాహ్మణా
నామపితృత్రిగ్రహేనదోషః-వక్వాన్నభోజనేతుసూతకినాంయావత్సూ
తకసమాప్తిస్తావతాగ్రంభోక్తురపిసూతకంభవతి - అజ్ఞానాత్సూతకాన్న
భోజనేతునైష్ఠురీష్యవర్యంతమేవభోక్తుస్సూతకం - తథాచలఘుభోజనే
త్రిరాత్రం- భక్ష్యాదిగురుభోజనేస్తరాత్రం-అంతేసచేలంస్సాత్వాచాం
ద్రాయణంచరేత్ - యదిశావాశాచీసూత్యాశాచినంసంచయనాత్పు
ర్వంస్పృశతి - తదాబుద్ధిపూర్వకస్పృశేసాంతవసంచరేత్ - అబుద్ధిపూర్వ
కేతుతదధాంసంచయనాదూర్ధ్వంచేద్బుద్ధిపూర్వకస్పృశేపాదకృచ్ఛ్రిం
అబుద్ధిపూర్వకేత్వేకరాత్రముపవాసః - యదితుసూత్యాశాచీశావాశాచి
నంస్పృశతితదాసంచయనాత్పుర్వంబుద్ధిపూర్వకస్పృశేకృచ్ఛ్రిద్వయం -
అబుద్ధిపూర్వకస్పృశేత్వేకకృచ్ఛ్రిం- సంచయనాదూర్ధ్వంబుద్ధిపూర్వక
స్పృశేపాదకృచ్ఛ్రింఅబుద్ధిపూర్వకస్పృశేత్వేకరాత్రముపవాసః - ద్రా

౨౨ గర్భపాతమృత ప్రసవదశాహంభ్యంతరశిశుమరణాశాచనిర్ణయః.

విడానాంతుకన్యాజననేమాతాపితృభ్రాతృహృదాంపితృన్యతత్పుత్రయోః పితామహతద్భ్రాతృశ్చాశాచం. అన్యేషాంకిమపినాస్తి - పితృవ్యోభిన్నోదగచ్ఛేత్తస్యైవాశాచం - తత్పుత్రస్యాశాచంనాస్తి - ప్రసవాశాచినాంచతుదికసవర్యంతమస్పృశ్యత్వమస్తీతిశతకకారః - నాస్తీతిస్పృశముక్తాఫలకారః । సూతికాయాస్త్రీప్రసవేచత్వారింశద్దినాన్యాశాచం - పుంప్రసవేమాసమాశాచం - తావత్పర్యంతమస్పృశ్యత్వమస్తీతిశతకకారః । దశాహంపర్యంతమేవాస్పృశ్యత్వంతదూర్ధ్వంకమానధిఃకరమాత్రమితిస్పృశిముక్తాఫలకారః - పితృగృహేపుత్రీప్రసూతాచేత్తన్తాపితృస్త్రీరాత్రం - తద్భ్రాతృరేకరాత్రం - జ్ఞాతీనాంకిమపినాస్తి - దశాహమధ్యేశిశుమరణేమాతాపితృదశాహంశేషపర్యంతంమృతకాశాచం - భ్రాతృగృహతాశాచమేవ - దశమదినేశిశుమరణేమాతాపితృదశాహంకమానధిఃకరమాత్రం - తస్మిన్నేవదినేఅష్టమయామేశిశుమరణేత్రిరాత్రం. అన్యత్యర్వంసమానం ॥ ఇతివేంకటాంబాగర్భకసంఘాతశ్రీసుబ్రహ్మణ్యసుధీవరవిరచితాయామభినవషడశీతివ్యాఖ్యానాయాం - ధమకప్రదీపికాఖ్యానాయాం - ప్రసవాశాచనిర్ణయః .

మూ॥ పాతేమృతస్య ప్రసవేదశాహంతమృతౌతథా । శావాశాచంతుబంధూనాంవిజ్ఞాతవ్యమనేకథా ॥

వ్యా॥ పంచమషష్ఠయోగభకపాతేసప్తమాదిషుమృతప్రసవేప్రసవాసంతరంనాభిచ్ఛేదాత్పుర్వంమరణేచసర్వేషాంశిశుమరణనిమిత్తంసద్యస్సానసమాత్రం - మృతప్రసవేమాతదశాహంమరణాశాచం - నాభిచ్ఛేదాదూర్ధ్వంమరణేమాతాపితృభ్రాతృహృదాంజన్మదశాహంసమాప్తిపర్యంతంమరణాశాచం - జన్మదినేచేదదశాహం - ద్వితీయ్యాదిదినేషుచేన్నవరాత్రాదికం - జ్ఞాతీనాంతుస్సానమాత్రం - ఏతేషాంజాతాశాచంతుస్సాగుక్తమేవ । తథాచాదిపురాణం ॥ శ్లో॥ స్త్రీణాంతుపతితోగర్భకస్సవ్యోజాతోమృతోభవా । అజాతదంతోమాసైర్వామృతఃషడ్భిగతైస్తథా । వస్త్రాద్వైభూషితంకృత్వాక్షేప్తవ్యస్సతుకాష్ఠవత్ । ఖనిత్వాతుకవనైఃఘోమింసద్యశ్శాచంవిధీయ్యశఇతి । గతైఃప్రాప్తైరకవ్యతిక్రాంతైః ।

తథాచఅజాతదంతోవామృతఃపక్షాస్తాభ్యంతరేవామృతఇత్యథః॥ పృథ
విష్టురపి ॥ సూ॥ మృతేజాతేకులస్యసద్యశ్శుద్ధిరితి ॥ వ్యాఖ్యాసి ॥ శ్లో॥ జాతే
మృతేసపిండానాంసద్యశ్శుద్ధిర్విధీయతే ॥ దశాహేనైవదంపత్యోస్సోదరా
ణాంతభైవచేతి ॥ ఇదంనాభిచ్ఛేదాదూర్ధ్వంమరణవిషయం - దశాహేనై
వజన్తదశాహేనైవ-సోదరశబ్దోభిన్నోదరస్యాభ్యుపలక్షకః - సప్తశబ్ద
స్తత్కాలపరః - యదామరణనిశ్చయః తదానిమేషస్మానంకృత్వా శుద్ధ్యతే
త్యథః - పునశ్చసవీవ ॥ శ్లో ॥ అంతదశాహేజాతస్యశిశోనిఃపక్రమ
ణంయది ॥ సూతకేనైవశుద్ధిస్సాన్యప్రిత్యోశ్చాతాతపోబ్రవీదితి- ప్రిత్యోరి
తిసోదరభ్రాతృణాముపలక్షణం - పూర్వవచనానుసారాత్ ॥ సూత
కేనైవసూతకాహేభిరేవ - తథాచనాభిచ్ఛేదాదూర్ధ్వంశిశుమరణేయ
త్ప్రిత్యాదీనాంమరణనిమిత్తమాశాచంతత్సూతకాహేభిరేవగచ్ఛతీతిచ
ద్రికామాధవీయాదావ్యాఖ్యాతం - సనుజాతేమృతేసపిండానామితివ్యాఖ్య
వచనందశాహేర్ధ్వమరణవిషయం భవితమహాతి - అన్యధాగభక్తే
ప్రేతేమాతురేవస్యాదాశాచంజాతఉభయోః- కృతేనామ్నిసోదరాణాం
భిన్నోదరాణామప్యేవమితిపైంగవచనవిరోధాత్ ॥ అత్రనామకరణకాలా
దేకాదశదినాదారభ్యేవభ్రాతృమృతకాశాచవిధానాత్ ॥ అతస్సోదరా
ణాంపితృతుల్యమృతకాశాచవిధాయకంవ్యాఖ్యవచనందశాహేర్ధ్వమర
ణవిషయమేవ - సతునాభిచ్ఛేదనాదూర్ధ్వందశాహమధ్యేమరణవిషయమి
తిచేన్న॥ శ్లో॥ జాతమాత్రేమృతేచాపిదశాహాఽప్యితరాశుచీ-కృతేనామ్ని
సనాభినాందశరాత్రమఘంభవేత్ ॥ భిన్నోదరాణాంభ్రాతృణాంజాత
దంతేమృతేత్వఘం - దశాహంకృతచోలేతుదత్తాదీనాంవిధిన్యత ఇతి - బృ
హస్పతివచనవిరోధేనపైంగవచనమపిదంతజననాదూర్ధ్వంమరణవిషయం
స్యాత్ - తత్రభిన్నోదరభ్రాతృణాందంతజననాదూర్ధ్వమేవమృత
కాశాచవిధానాత్ - తత్రనానాథకవిధాయకస్యపైంగవచనస్యతదేకవిష
యత్వావశ్యంభావాచ్ఛనచకృతేనామ్నితినామకరణాంతరమేవమృతకా
శాచవిధానాత్ - సకాలాంతరవిషయత్వమితివాచ్యం - తథాచసతిజాతే
మృతఇజననాంతరమేవమృతకాశాచవిధానేనవ్యాఖ్యవచనస్యాపికా

౨౪ గర్భపాతమృతప్రసవదశాహుభ్యంతరశిశుమరణాశ్చాచనిగ్దయః.

లాంతరవిషయత్వానుపపత్తేః - తస్మాద్విరుద్ధానాంత్రయాణాంపచనానాంవికల్పః. అతఃయథాచారంవ్యవస్థా - అత్రతావదాంధ్రాఃవ్యాఘ్రపచనానుసారేణదశాహమధ్యేశిశుమరణేమాతాపితృభ్రాతరస్త్రీయోపిదశాహసమాప్తివర్యంతమాశ్చాచమాచరంతి - దశాహదూర్ధ్వంఽచేత్త్తిరాత్రం - గ్రావిడాస్తుదశాహదూర్ధ్వమేవభ్రాతరోమృతకాశ్చాచమాచరంతి - దశాహమధ్యేతుజాతాశ్చాచమేవ - తత్రాపికేచిక్కులాచారానుసారేణబృహస్పతివచనచూశ్రిత్యభిన్నోదరభ్రాతరోదంతజననాదూర్ధ్వమేవమృతకందశాహమాచరంతి - తస్మాద్దేశకులధర్మాపేక్షయా యథాయథాశ్చాచమితియుక్తముత్పశ్యామః. గర్భశ్శేష్ఠేతేమాతురేవస్యాదాశ్చాచమితివైంగవచనస్యాయమథః. మృతప్రసవాదినిమిత్తభేదేనమాత్రాదిషువ్యవస్థితత్వేనవిధియమానమాశ్చాచంమృతకమేవ - జాతాశ్చాచవిధానేతస్యసాధారణ్యేనమాతురేవస్యాదిత్యాదివ్యవస్థితవిధానాసంభవాత్బృహస్పతివచనేనాభిశబ్దస్యసోదరభ్రాతృపరత్వం - దత్తాదీనాంపుత్రాణాంకృతచౌలమరణేదశాహవిధానందానాదినాపుత్రపరిగ్రహసంతరంజాతస్యోరసభ్రాతృమరణేవేదితవ్యం - ఆంధ్రాణాంతులస్త్రికవిషయేత్తిరాత్రంతుల్యన్యాయత్వాత్ - శంఖోపి॥ శ్లో॥ దశాహంతమృతేచాలేశుద్ధిస్సౌజన్యనాసహేతి - జన్తనాసహజన్తదశాహేనసహ - యద్వాఙ్మాతీనాంయజ్జననాశ్చాచంతేనసహమాతాపిత్రోమృతకాశ్చాచస్యాపినివృత్తిరిత్యథః - ఆపస్తంబోపి. సూతకేచోత్థానాదాశ్చాచమితి. సూతకోత్థానవర్యంతమిత్యథః - తథాచ - దశమదినేచాలమరణేతద్దినమేవాశ్చాచం. సత్యహశ్యేషేద్వాభ్యాం - ప్రభాతేతిస్మభిరితివిశేషోత్రేతిచంద్రికాయాముక్తం - శతకకారేణతులత్రాపిసవిశేషోస్తీత్యుక్తం॥ శ్లో॥ సూతకాంతస్తుజాతస్యమృతాశిష్టాహమిష్యతే. పితుస్తుద్వ్యహమంత్యాహేతత్ప్రభాతేత్యహంభవేదితి - దశాహమధ్యేచాలమరణేపిత్రోఃపూర్ణాశ్చాచత్వేపి. శ్లో॥ సూతకేనైవశుద్ధిస్సౌప్తిత్వాతాతపాబ్రవీడితి - పచనబలాద్దశాహశేషేణైవశుద్ధిః. అంతిమదినేచాలమరణేతదూర్ధ్వంపితుర్ద్విరాత్రం - తత్ప్రభాతేతులరాత్రమితి. నాత్రసోదరస్యేదమాశ్చాచం - కృతే

నామ్ని సోదరాణామితదశాహంతురమేవ తస్యమృతకాశాచవిధానాదితి । ఇ
దం ద్రా విడేనో క్తత్వాత్ । ద్రా విడవిషయం ॥ చంద్రికాదాతు - శృతేనా
మ్ని సోదరాణామితవచనమన్యధావ్యాఖ్యాతం । పారస్కరోపి ॥ సూ ॥ అసూ
తికోత్తానాదాశాచంసూతకవదితి ॥ వతిప్రత్యయేన శిశూవరమ నిమిత్తోదక
దానరాహిత్యముచ్యత ఇతి నిజ్ఞానేస్వరాదయః । జ్ఞాతివిషయేవృద్ధవసుః ॥
శ్లో ॥ దశాహంభ్యంతరేచాలేప్రమితేతస్యబాంధవైః । శావాశాచంసకతః
వ్యంసూత్యాశాచంసమాచరేదితి ॥ యమోపి ॥ శ్లో ॥ దశాహంభ్యంతరేచా
లకదాచిన్ద్రయతేయది । శావాశాచంసకతఃవ్యంసూత్యాశాచం విధి
య్యత ఇతిమృతకస్యస్నానమాత్రాన్నివృత్తిః అత్ర కేచిత్ ॥ శ్లో ॥ సూతిమ
ధ్యేమృతేచాలేశాచంసవ్యఃపరాకృతమితి । ప్రాచీనపడశీతివచనస్య వ్యా
ఖ్యానేనద్యశ్శబ్దస్యాహమాత్రపర్వత ప్రతిపాదనాదస్తమయవర్యంతమా
శాచమాచరంతి ॥ కేచిత్తు - ఏకత్రనిణీతశ్చాస్త్రార్థః ఇతిన్యాయాదాశా
చప్రకరణేనర్వత్రస్సదశ్శబ్దస్యాహమాత్రపరత్వమిత్యాదంతజన్తగస్స
ద్యుత్యాదివచనవిషయేపిసూర్యాస్తమయవర్యంతమాశాచమాచరంతి త
త్రయేతావద్దశాహంతబాలమరణవిషయేనద్యశ్శబ్దస్యాహమాత్రపర
త్వంమన్యంతేతేషాం ॥

మూ ॥ గభేయదివివత్తిస్యాద్దశాహంసూతకంభవేత్ । మృ
తకేస్నానతశ్శబ్దస్సపిండానాంవినిశ్చయః । నాభిక్వంతనతఃవశ్చ
ద్దశాహంసూతకంభవేత్ ॥

వ్యా ॥ మృతకేస్నానతశ్శబ్దః । సర్వేషాంపిండానాంచస్నానేనమరణా
చ్ఛబ్దః ॥ శ్లో ॥ నాభిక్వంతనతఃపూర్వంశిశోగ్నిష్క్రమణంయదిజాతాశాచం
తుసర్వేషాంత్రిరాత్రమితినిశ్చయః । సద్యశ్శబ్దస్థిస్తుమృతకేపిత్రాడేపూర్ణము
చ్యతే । పిత్రోస్తుమరణాశాచంసద్యవసపిండవదితిపారస్కరవచనసారో
ధః । సద్యశ్శబ్దస్థానేస్నానశబ్దప్రయోగాత్ । అత్రనాభిక్వంతనాత్పూ
ర్వంబాలమరణేపిత్రభ్రాతృశ్చపూణాశాచవిధానంవైకత్వికంబో
ధ్యం - తథైవాచారస్యక్వచిత్క్వచిదుపలంభాత్ ॥ శ్లో ॥ చాలేశాచంతరం
సేవవతితేవయతామృతే । సద్యశ్శాచంయథేచ్ఛతోజలాగ్నృద్భంధనాది

౧౬ గర్భపాతమృతప్రసవదశాహంభ్యంతరశిశుమరణాశాచనిర్ణయః.

ష్టితివరాశరవచనవిరోధశ్చ || తత్ర సస్య శ్శబ్దస్యా హమాకత్ర పరత్వా సంభవాత్ | అత్ర చాలమరణేనద్యశ్శబ్దస్యతత్కాలపరత్వస్యా వశ్యంవక్తవ్యత్వాత్ | అన్యథాదేశాంతరమరణేవ్యహమాకత్ర మాశాచంస్యాత్ | నచేష్టావత్తిః - స్నాత్వాదేశాంతరేకుచింతిప్రాచీనషడశీతివచనవిరోధాత్ | తథాయతిమరణేదుమేరణేచఅహమాకత్ర మాశాచంస్యాత్ | నచేష్టావత్తిః - స్నానమాత్రవిధాయకబహుస్త్పతిః చనవిరోధాదాచారవిరోధాచ్చనహియతిమరణేజ్ఞాతయఃకదాచిక్ష్విచిదప్యహమాకత్ర మాశాచమాచరంతి || శ్లో || సద్యశ్శాచేతుతావత్స్యాదాశాచంసంస్థితస్యతు | యావత్స్నానంనకుర్వంతినచేలంబాంధవాబహిరిత్యంగిరోఽచనవిరోధశ్చ | తత్ర సద్యశ్శాచస్యతాత్కాలికస్నానమాత్రజన్యశుద్ధిపరత్వేనవ్యాఖ్యాతత్వాత్ | విజ్ఞానేశ్వరచ్యాఖ్యానవిరోధశ్చ - తేనపిదశాహమధ్యేదాలమరణేజ్ఞాతీనాంసూత్యాశాచంవ్యపస్థాప్య అనంతరము క్తంయత్స నబృహద్యిష్టునోక్తంవచనం | జాతేమృతేమృతేజాతేవాకులస్యసద్యశ్శుద్ధితితచ్చిశూపరమనిమిత్తస్యాశాచస్యస్నానాచ్ఛుద్ధిప్రదివాదనపరంసతుప్రసవనిమిత్తస్యేతి | యేత్వాదంతజన్యసస్సద్యత్యాదావప్యాశాచప్రకరణేనర్హత్ర సద్యశ్శబ్దస్యఅహమాకత్ర పరత్వంమన్యంతే - తేహం|| శ్లో || అనుజాతస్యతావత్స్యాదాశాచంసంస్థితస్యతు | యావత్స్నానంనకుర్వంతినచేలంబాంధవాబహిరిత్యంగిరోఽచనవిరోధః - అనుజాతోజాతదంతాద్బాలపరః అనుత్పన్నదంతఇతిచంక్రికాదావ్యాఖ్యాతం || శ్లో || ఋష్టిజాందీక్షితానాంచయజ్ఞేయంకమకకుర్వతాం | సత్ప్రతిబ్రహ్మచారిదాత్పబ్రహ్మవిదాంతథా | దానేవిహహేయజ్ఞేచసంగ్రాహేదేశవిష్టవే | ఆపద్యపిచకష్టాయాంసద్యశ్శాచంపిణియతఇతి | యజ్ఞసలక్ష్మ్యాదివచనవిరోధశ్చ - తత్ర సద్యశ్శబ్దస్యతత్కాలపరత్వాత్ | కమలాహంభూధూదిత్యేవమథంఋష్టిద్వీక్షితాదీనాంసద్యశ్శాచంపిహితం - యదితత్ర సద్య శ్శబ్దోహర్తాత్రపరస్యేతి | తదాప్రపగ్నోపసదాదికమకలావస్యసూతకదినేకమకలోవపివస్యాత్ || శ్లో || శిల్పినఃకారవోవైద్యాఃదాసోదాసాశ్చనాపితాః | రాజానోరాజచ్ఛత్యాశ్చసద్యశ్శాచాఃప్రకీర్తితాఇత్యాదిబహుస్త్పతివచ

నవిరోధశ్చ - యదిత త్రసద్యశ్చబ్ధోహమాత్రపరస్యాత్ ! తదావైద్య
 స్వయన్స్త్రికాదిసేనూతకంతస్త్రికాదిసేదోషజ్వ రాదియక్తస్యాపిరోగిణోధా
 తుపరీత్యాద్యసంభవేనప్రాణాత్యయవస్యాత్ - ఏవంరాజ్ఞోరాజభృత్య
 నాంచయుజ్ఞేప్రసక్తేప్రాస్థానికచూమదేవతాప్రార్థనబ్రాహ్మణా
 శీర్షచనవర్తిహవావేకస్త్రికాదిసేప్రవృత్త్యాభావేనయుద్ధాభావాదుదా
 సీహోరాజాతశ్చనిహాతివస్యాత్ : తస్మాదాశాచప్రకరణేనద్యశ్చబ్ద
 స్తత్కాలపరఃస్త్రికాదివచనేషుసమానవిషయేషుసద్యశ్చబ్దస్తాసేస్థానశబ్దప్ర
 యోగాత్ కేషుచిద్వచనేషుసత్యంతత్కాలవీవతాశ్చర్యసిద్ధయ్యాత్ అంగి
 రోవచనేనతత్కాలః త్వేవవ్యాఖ్యానాత్ భిజ్ఞానేషురాదిభిస్తథావ్యా
 ఖ్యానాచ్చ - ఏవంబహుస్త్పతివిరోధంలాకప్రసిద్ధస్తాధనబంధవ్యాఖ్యా
 నవిరోధంచానాచ్యక్తకస్యవిచనామధేయస్యప్రాచీనపదడశీతివ్యాఖ్యాతుర
 జ్జిత్వలిబద్ధమత్యంతాప్రమాణికంచవ్యాఖ్యానమవలంబ్యకేషాంచిత్సంతి
 వసశీలనసీనానాంసద్యశ్చబ్దస్యాహమాత్రపరత్వేభీమః - తదనుసారే
 విశేషామాచారః - తనుపరిష్టాధానాం కేషాంచిత్తానుగతికత్వాచా
 రోజాత్యంధాయరోచేత - నను॥ శ్లో॥ ద్విసంధ్యంసద్యశ్చత్యాహుస్త్రీసం
 ధ్యమహారేవతు- ద్వినినారాత్రిరేకాచపరీణీత్యభిధేయతవేనద్యశ్చబ్దస్యా
 హమాత్రవాచకత్వేననిర్వచనమస్తీతచేత్ - అహూబతాయమన్నదృగ్మ
 విశేషాదాక్షిప్తాసాదితః పండితసార్వభౌషః ప్రజ్ఞాప్రకషణవర్యంతః
 యోయంసద్యశ్చబ్దస్యాహమాత్రేపివృత్తిరస్తీత్యేతావతానర్వత్రాపి
 తత్రైవతాత్యర్యంకల్పయతి-ఏతాద్యశోహిభుంజానైచాక్రీంహ్మజ్జేసైం
 ధవమానయేత్యుక్తోదేదానాంప్రియఃపజ్జీమధ్యేష్వమపస్థావయేత్ - ఆ
 త్వేపిస్తంధవపదస్యచ్యుతేస్తుల్యత్వాత్ - నానాథానాంశబ్దానాంఅథకవి
 శేషనిధానరణమనాప్రియమాణశ్చబ్దవ్యుత్పత్తిమర్యాదానభిజ్ఞః కథమస్మా
 భిశ్చక్యతేసమాధాతుం-ననుభవేదేవంయదీనద్యశ్చబ్ధోనానాథాస్యాత్ -
 సహితదహమాత్రేవతకతేనతుతత్కాలేప్రమాణాభావాత్ - ఛవదు
 వస్యస్తానాంప్రమాణానాం స్త్పతివచనయావత్వేనశక్తిగ్రహేతేషామ
 తంత్రత్వాత్ వైదికానాంహిశబ్దానాంలాకపవశక్తిగ్రహః - అతఃకోశా

౨౦ దశామోద్వేగ శిశుమరణాశాచానువసితాశాచస్సర్వయః.

దికంతాకికమేవ ప్రమాణంశక్తిగ్రాహకంచవక్తవ్యమితిచేత్ - అపేనాబ
తాసావిధిరేవాస్తాభిరుపాలభవ్యః - యోహిసర్వసాధారణ్యేనబాలైర
వ్యధీయ్యమానంకోశమవ్యజానతాభవతాస్తాకంవివాదమాపాదయతి ||
శ్లో || సద్యస్సపదితశ్చ ఇత్యభిధానాత్ - కోశోహిసద్యశ్శబ్దస్యతత్కాలేశ
క్తిముద్ధోషయతి - త్సతోనామముపాసాదాద్వాదశ్శాశః సచాశాచశ్రవ
ణానంతరంసచేలస్తానాయవర్యాప్తః - అయంచకోశోవిశ్వాకోశాంత
రాపేక్షయావరమాభ్యధికతః వైయ్యక్తరణమూఢః స్వేనపాణిస్యమరజై
నేం ద్రాజయంత్యష్టాదిశాబ్దికాఽత్యభియుక్తోక్త్యా ఆదిశాబ్దికేషువ్యాకర
ణసూత్రకారేణపాణినినాట్యతయా వరిగణితేనామరసిహ్నానప్రణేత
త్వాత్ అయమేవకోశస్సరైర్విరవ్యథావ్యసస్థాథాముపాదీయ్యతేచ - అ
స్యైవకోశస్యవైయ్యక్తరణసార్వభౌమైరనేకైర్భాట్టోజిదీక్షితాదిభిః కృ
తానివ్యాఖ్యానానిబహూనిదృశ్యంతే - షతస్యైవప్రచారేణవిశ్వాదికోశాం
తరాణాంవిరళః ప్రచారస్సృష్టః - తస్మాదస్మిన్కోశేప్రసిద్ధాంసద్య
శ్శబ్దస్యతత్కాలేశక్తిం ప్రప్నోన్నాపీపతి - నచసద్యః పరుత్పరాదితివ్యా
కరణసూత్రే భాష్యకారేణ అహస్యభిధేయేద్యస్సర్వయోనిపాత్యత ఇ
త్యభిధానాత్కథమేతదితివాచ్యం - అస్మిన్నేవసూత్రే సప్తమ్యాః కాల
త్తిచానువతఃతదితివృత్త్యాదివ్యభిధానాత్ కాలేషిద్యసస్సిద్ధ్యాసద్యస్సిద్ధేః
షతతోశవాఖ్యానేషుచతధైవతత్కాలేతదహమాత్రేచశక్తిద్వయ
స్య ఉభయత్రప్రయోగదైర్విధస్యచదశితత్వాచ్చప్రత్యుతతత్కాలవివ
ప్రయోగాణాంబహూనాముపలంభాత్ || శ్లో || కల్పిద్విషత్ఖడ్గవృత్తోత్త
మాంగస్సద్యోవిహానప్రఘటాముపేత్య - వామాంగసంసక్తసురాంగనః
స్వంసృత్యత్రబంధంసమరేదదశః - హరోయంకేరశస్త్రీవిహానితశుచిభిః
పజ్జేభిర్మాత్రికానాంసద్యః పాణ్దాసికానాంమమదిరదృశాదత్తచంద్రో
దయశ్రీః | సోత్కంఠంకంతమూలేఝటితికుచతటాదోన్నమోమన్తథా
యేత్యస్తోయన్తద్యరత్నంఘరయతికకుభః కాంకుమీభిః ప్రభాభిః | ధారా
యంత్రవిముక్తసంతతపయః పూరాపుతేసర్వతస్సద్యస్సాంద్రవిమదఃక
దశమరసక్రీడాక్షమేప్రాంగణే - ఉద్దామప్రమదాకపోలినిపతన్సిందూ

రరేఖారుణంసైందూరంక్రియతేజనేనచరణన్యాసైపునఃకుట్టమం - ఆక్షి
ప్రజయకుంజరేణతురగాణిర్వర్ణయస్వల్లభాణసంగీతధ్వనినాహృతఃక్షితి
భృతోగోష్ఠీషుతిష్ఠక్షణాత్ - సద్యోవిస్తృతసింహశేంద్రవిభవః కత్యై
ప్రదేశేష్వహేచాద్వాస్థేనేవకుతూహలేనమహతాగ్రామ్యేయథాహం
భృతః - ఇత్యాదిషుతదహర్కాత్రవరత్వస్యసర్వధైవాసంభవాత్ - ఇత్థంలౌకి
కప్రమాణంగవేషయతోభవతఃప్రశ్నయార్థంతౌకికప్రమాణముక్తంఅర్థం
చప్రమాణంప్రాగేవాస్మాభిరుపస్యస్తం - తస్మాత్సద్యశ్చబ్జస్యతత్కాలే
శక్తౌనకశ్చిద్వివాదమహాతిమాస్తువాతత్కాలేశక్తిః - తువ్యతుదుగ్జనఇతి
న్యాయాత్ - తథాపిస్తృష్ట్యాశాచప్రకరణేషుబహుస్తృతివచనవిరోధ
వరిహారాయవిజ్ఞానేశ్వరాదివ్యాఖ్యానవిరోధవరిహారాయచలక్షణయా
వాతత్కాలవరత్వంఅవశ్యంవక్తవ్యం ఏతావద్భిఃప్రమాణైరసందిగ్ధవిప
ర్యస్తసిద్ధ్యర్థేకలశిలవయోవిద్యావివివర్యయావన్నోమూఢస్సంభాషణా
యాపినవర్యాప్తఇత్యలమతిదుష్పరగ్ధకలహావమానేన || ఇతిశ్రీవేంకటాం
బాగర్భసంఘాతశ్రీసుబ్రహ్మణ్యసుధీవరవిరచితాయాం - అభినవపడశీతివ్యా
ఖ్యానం-ధర్మప్రదీపికాఖ్యానం-దశాహంతశ్శిశుమరణాశాచనిర్ణయః.

— దశాహంతశ్శిశుమరణాశాచానువసితాశాచనిర్ణయః. —

మూ॥ అర్వాగుపనయాత్పిత్రోభ్రాతృణాంచదినత్రయం |
అర్వాదంతోద్గమాచ్చైలాత్తథోపనయనాత్కృమాత్ | సద్యోది
నంత్రిరాత్రంచసపిండానాంప్రకీర్తితం | దహనేతుత్రిరాత్రం
స్యాదాశాచమపిగోత్రిణాం | అజాతదంతదహనేత్యాగేచ్ఛైకా
హమిష్యతే | అతిక్రాంతంచూపనయాదర్వాహ్నస్థేవకస్యచిత్ ||

వ్యా॥ జన్మదశాహందూర్ధ్వంప్రాగుపనయనాద్బలమరణేఖననత్యా
గదహనేషుత్రిష్యసినంస్కారేషుమాతాపిత్రోర్భ్రాతృణాంచదినత్ర
యమాశాచం - జ్ఞాతీనాంతుదంతోద్గమాత్పుర్వంచేత్తననపక్షేస్నానమా
త్రం - తదూర్ధ్వంచాలాత్పృగేకరాత్రం - తదూర్ధ్వముపనయనాత్పృ
క్షిత్రిరాత్రం - దహనపక్షేతుదంతోదమాత్పృగేకరాత్రం - తదూర్ధ్వంతు
త్రిరాత్రం - జాతదందస్యత్యాగోనామకశ్చిత్సంస్కారోవత్సృతేతత్రై

కరాత్రం- దంతోద్ధమాదిగ్రహణం తత్కాలానాముపలక్షణం - తథాచ
 దంతోద్ధమాద్యభావేపితత్కాలప్రాప్తిమాత్రేణతత్తదాశాచంభవతి. ఉ
 వసయనాత్పూర్వంబాలమరణేపిత్రాదీనాంసర్వేషామతిక్రాంతాశాచం
 నాస్తీతిశ్లోకత్రయస్యార్థః । అత్రజమదగ్నిః ॥ శ్లో ॥ యదినామక్రియాపూ
 ర్వంవంచత్వంహిసగచ్ఛతి । గతకవీవోపగూఢ్యైనంస్నానాచ్ఛుద్ధ్యంతి
 గోత్రిణః । ఉద్ధవ్యంనామక్రియాపూర్వమపూర్వపూర్వకంభవేత్సృతః । సద్యశ్చ
 ద్ధిస్సపిండానాంభూమానిభిసంసృతే । ఉపాద్యకాశ్చచచ్ఛలంక్షీపేదేకా
 మామేవహి । చాలేక్యతేక్యతేనాచదంతోద్ధవోయది । అప్రివర్తతుద
 మానేత్రిరాత్రేణవిశుద్ధ్యతి । ఇహనేపైశతేశుద్ధిస్సపిండానాంవినిర్ణయః । త
 థాచాకృతచాలస్యత్రివహాద్యోపనాయనం । ఆలౌచంతుత్రిరాత్రంస్యా
 త్పిత్రోద్వైవతుసర్వదేతి । పిత్రోర్వృతాపిత్రోస్సర్వదాఅజాతదంత
 త్యాదిసర్వదశానుత్రిరాత్రమిచ్ఛ్యత్ । మనునవి ॥ శ్లో ॥ నిరస్యశుశ్రూమాకాశు
 క్లముపస్సుశ్యచిశుశ్చతి । బైజికాచసంబంధాదనుంధ్యాదనుంధ్యాదన్యత్రహ
 మితి । బైజికసంబంధోజన్యజనకభావః । తథాచవయోవన్ధావిశేషమనాదృత్య
 జన్యజనకసంబంధమాత్రేణపిత్రోస్తీర్తరాత్రమితి । జ్ఞానేశ్వరాదిభిర్యాక
 ఖ్యాతం- కశ్యపీపి ॥ సూ ॥ బాలానామజాతదంతానాంత్రిరాత్రేణేతి । ఇదం
 మాతాపితృవిషయమితిత్రైతేయవ్యాఖ్యానం । నైవస్వతోపి ॥ సూ ॥ బాలేవా
 జాతదంతేవాత్రిరాత్రమితి । పైతీనసీరసి ॥ సూ ॥ అకృతచాలకానాంత్రిరా
 త్రమితి । ఆదిపురాణేపి ॥ శ్లో ॥ అవిశేషేగవర్ణానామర్వాక్సంస్కారకమణ
 యః । త్రిరాత్రేణభవేచ్ఛుద్ధిఃకన్యాస్వహస్త్విధీయతఇతి ॥ అపస్తంబత్యజాతదం
 తావిషయం ఇదంసర్వంత్రిరాత్రాశాచవిధాయకం వచనజాతంసూతా
 పితృభ్రాతృవిషయం - యత్తు ॥ శ్లో ॥ త్రిరాత్రందశరాత్రంవాశావమాశా
 చమిష్యతే । ఉపద్యోవపక్షఉభయోస్సుతకంమాతురేవహీతి । యజ్ఞబల్క్య
 వచనం తద్దేశభేదేనవ్యవస్థాపనీయం । అనుపనీతమరణేమాతాపిత్రోదక
 శరాత్రాశాచాచారస్యగ్రావిదదేశేదర్శనాత్ । యద్యపిచంద్రికాయామి
 దంవచనమూనద్వివర్ణవిషయేత్రిరాత్రవిధివరత్వేనైవవ్యాఖ్యాతం - తథా
 వివిజ్ఞానేశ్వరేణదశరాత్రవిధివరత్వేనవ్యాఖ్యాతత్వాదేవముక్తం । జ్ఞాతివి

పయోశంఖః॥ శ్లో॥ అకాతదంతేచాలేతుసద్యశ్శాచంవిధీయతే॥ అహారా
త్రాత్తదాశ్శుద్ధిర్నలేత్వకృతచాలకే॥ తద్దైవానువసితేపిత్రిరాత్ర ముపది
శ్యతఇతి॥ యజ్ఞపల్కీశ్చపి॥ శ్లో॥ ఆదంతజన్మనస్సద్యఆచాలానైశీకీస్త్వ
తాత్రిరాత్రమాత్రతాదేశార్దశరాత్రమతఃపరమితి॥ నైశీకీనిశయానివృ
త్తాశ్శుద్ధిః॥ షికరాత్రేణశుద్ధితివిజ్ఞానేశ్వరేణవ్యాఖ్యాతం॥ వ్యాసోపి॥ శ్లో॥
ఆదంతజన్మనస్సద్యఆచాలాదేశకరాత్రకం॥ త్రిరాత్రముపనితః ప్రార్దశ
రాత్ర మతఃపరమితి॥ ఇదంభననవిషయం-దహనేతుజ్ఞాతీనాంచాలాత్ప్ర
గపిత్రిరాత్రం-అహారదంతదహనేత్వేకరాత్రం-అహారసంగ్రహకారః॥
శ్లో॥ నామ్నోదంతోగ్రమాచ్ఛాలాయసీలేరథఃక్రమాలే॥ సద్యశ్శాచమహ
స్త్వృహూనిసుతాగ్నృదకఃపరమితి॥ పరచాలాశ్చరండపనయనాత్పు
ర్వంమృతః-నిరుతాగ్నృద్గర్భకః-నిరుతలగ్నృద్గర్భకః-యన్మృతః॥ స్మృత్యం
తరేపి॥ శ్లో॥ ప్రాశ్నోనుకనదాత్సద్యపీకాహంబంజన్మనః॥ చూడాయా
(స్త్రీ)దినం ప్రోక్తంతచ్ఛాగ్నృద్గర్భకమాత్రతాదీని॥ నమ్నోగ్రరాత్రాశ్చాచం
చలగ్నృద్గర్భకంచనిరుతపీకాదేవః॥ ఇదంచనసద్యసంజ్ఞాతివిషయం-దహ
నవిషయంచేతివిజ్ఞానేశ్వరమాధవాచార్యాదయః॥ నామకగ్రాహ్యుర్వంతు
దహనాధావాత్ప్రసనవిషయమేవ॥ పరాసరోపి॥ శ్లో॥ దంతజాలేచజాతేవ
కృతమాదేచసంస్థితే॥ అగ్నిసంస్కరణేలేషాంత్రిరాత్ర మతుభకవేదితి॥
అనుజాతస్యదహనేత్రిరాత్రవిధానంకృతమాదేవమయం॥ తథాచపటాత్రిం
శస్తతం॥ శ్లో॥ యద్యద్యజాతపంచసన్ధ్యార్చ్యుర్వతముదస్త్యభవ్యతః॥ దాహ
యిచ్ఛాకథాశ్చ్యే-మహేచంగ్మృహమాచదేది॥ తస్మిన్విషయే ఆదిపు
రాణం॥ శ్లో॥ జాతపంతంమృతంప్యత్వాచరేదేకాహావేవ్యతీ॥ యత్తు ఆ
రణ్యేకాష్టవత్యక్తాప్రతిపేత్యృహమేవప్యేతిమనువచసంతస్తాతాపిత్య
విషయమితి మాధవీయాదిభువ్యాఖ్యాతం॥ త్యాగోనామ-అరణ్యేస్వప్నప
వగతావత్యాంఘ్రామాకాశవత్త్రక్తాల్పాష్టపాదాదాదిభిఃప్రచ్ఛాదనం
భననంతుభూమింభూత్వాతత్రనిధానమితిభేదః॥ ఆయంచత్యాగోజాతదం
తస్యైవకతాశ్చ్యే-జాతదంతంమృతంప్యత్వేతితస్యైవతద్విధానాత్॥ ద
హనంతునామకరణప్రభృతీచాలపశ్యంతంవైకల్పికం॥ తత్తఃపరంశత్యంచా

౩౨ దశాహ్వానాధ్వజశుమరణౌశాచానుపనీతాశాచనిరణాయకః.

లాక్ష్యార్వంవిహితప్రతిషిద్ధత్వాత్॥ శ్లో॥ ఊనద్వివాపికంప్రేతంనిదధ్యు
ర్వాంధవాబహిః । అలంకృత్యశుచాభూమావస్థిసంచయనాద్యతే । నాస్య
కార్యోస్మి సంస్కారో నాపికార్యో దకక్రియేతిమనువచనేనత్రితీయవర్షా
త్పూర్వందహనస్యనిషేధాత్ - అస్థిసంచయనాద్యతథి అస్థిసంచయనరహి
తాయాంభూమావిత్యర్థః । త్రితీయవర్షేణచౌలమప్యవలత్యతే॥ శ్లో॥ నా
త్రివర్షస్యకతకవ్యాచాంధవైరుదకక్రియాజాతదంతస్యవాకుర్యాన్నా
మ్నివాపికృతేనతీతితస్యైవవచనేనామకరణప్రభృతిదహనస్యవిధానా
చ్ఛడదకక్రియయాదహనమాక్షిప్యతేతయోరవినాభావాత్ - అత్రివర్షక
స్య అప్రాప్తత్రితీయవర్షస్యేత్యర్థః । ఇదంచదహనంశశాచారానుసారే
ణకతకవ్యం - వైకల్పిక్షేపదారేషుశిష్టాచారస్యనియామకత్వాత్ ఖననప్ర
కారోయమేనదర్శితః॥ శ్లో॥ ఊనద్వివాపికంప్రేతంఘృతాక్తంనిఖనేద్భువి
యమగాధాంగాయమానోయమసూక్తమనుస్తరణన్నితి - యమగాధానా
మ - యోస్యకౌష్ఠ్యజగత ఇత్యాద్యాస్తీస్రంఘ్నిచః - యమసూక్తం - పరే
యువాగ్ంసమితిదోషశర్చం - ప్రకేతునేతివచచమితికేచిత్ - అంతేప్రణ
వంచోక్తానిక్షిపేత్ - మృతజాతస్యతుప్రణవోనవక్తవ్యః॥ శ్లో॥ శుచాదే
శేవటంఖాత్వాదభైః ప్రచ్ఛద్యసర్వశః । ఘృతాభ్యక్తమృతంతత్రప్రణ
వేననిక్షిపేత్ । మృతజాతంతునిఖనేత్ భూమాప్రణవవజితమితి - స్మర
ణాత్ - తత్రచాయంప్రయోగః - ఇమంబాలంఖననేనసంస్కరిష్యగతిసం
కల్ప్యత్కశానాదస్యత్రశుచాదేశేవటంఖాత్వావోత్సృజ్యతా గ్రాణదర్భా
నాస్త్రీర్యయోస్యకౌష్ఠ్యజగత ఇత్యాదియమోరాజాభిత్థితీత్యంతాయమ
గాధాంగాయమానః పరేయువాగ్ంసమితిదోషశర్చంయమసూక్తంమనసా
స్తరణమృతంబాలంప్రక్షాలితంఘృతాభ్యక్తమలంకృతంతస్తిన్నవతేప్రణ
వేననిక్షిప్యపాంసుభిగతకంఘూరయిత్యాన్నాత్వాగృహంగచ్ఛేత్ అత్ర
బంధూనాంశవానుగమనంకృతాకృతంఉదకదానాభావేనప్రయోజనాభా
వాత్ ఉదకదానంసపిండైఃకృతజటస్యేతిగాతమేనచౌలాత్పరమేవజ్ఞాతీనా
ముదకదానవిధానాత్ - సంపూర్ణకద్వివర్షవర్షదహనప్రకారమాహాయా
జ్ఞవల్క్యః - అస్త్యశానాదనుప్రజ్యగతరోజ్ఞాతిభివృతః । యమసూక్తంలఘా

గాథాంజవద్భిర్లాకికాగ్నినా. సద్ధగవ్యజ్జపేతశ్చేదాహితాగ్న్యవృత్తాధ
 వదితి. ఇతరః ఊగద్భివర్షాదితరః - సంపూర్ణద్భి వషణివిజ్ఞానేశ్వ రేణవ్యా
 ఖ్యాతం | అత్ర బంధూనామనుగమనముదకదానార్థం - లాకికాగ్నిశ్చండా
 లాగ్నివ్యతిరిక్తోగ్రాహ్యః || శ్లో || చండాలాగ్నిరమేద్యాగ్నిసూన తకాగ్ని
 శ్చకహిచిత్ | పతితాగ్నిశ్చితాగ్నిశ్చనశిష్టగ్రహణోచితా | ఇతిదేవలస్త్వ
 రణాత్ | అనుపనీతశ్చేదధ్వవద్యావత్తంత్రముపయుజ్య తేతావతై వాహితా
 గ్నితంత్రేణపాత్రచయినాదిరహితేనకపాలాగ్నినాదగవ్యఇత్యర్థః | లో
 కాక్షిస్తుఅమంత్రకందహనమాహ || శ్లో || తూష్ణీమేవోదకందద్యాతూష్ణీసం
 స్కారమేవచ | సర్వేషాంకృతచూడానామన్యత్రాపీచ్ఛయాద్వయమితి |
 కృతచూడాదన్యత్రాపీచ్ఛయాప్రేతాభ్యుదయకామనయాద్వయందహ
 నముదకదానంచకుర్యాదిత్యర్థః | అస్మిన్తతేయమగాధాదేర్నివృత్తిః - (స్త్రీ)
 ణామప్యేవంచాలప్రభృతిదహనంకుర్యాత్ | చాలాభావేపీతితీయవర్షప్ర
 భృతికుర్యాత్ | ఆపస్తంబస్తు | అస్మాత్తవ్విమధిజాతోసీతిపునర్దహనమంత్రే
 ణదహనమాహ || సూ || అనుపేతాకన్యాశ్చపునర్దహనమంత్రేణదహే
 యురితియథాసూత్రమత్రవ్యవస్థాఇదంచదహనంసంపూర్ణద్భిః షణ్మైవ
 నిత్యం - ఏకేనాపిదినేనద్భి తీయవర్షేన్యూనేసతీవై కల్పికంనతునిత్యమితి - విజ్ఞా
 నేశ్వరాదయః | ఆత్మశానాదనుప్రజ్యతివచనేదహనంస్కారవరస్యఇ
 తరశబ్దస్యపూర్ణద్భివషణివరత్వేనతైవ్యాఖ్యాతత్వాత్ | కర్మప్రదీపికా
 యాంతు || శ్లో || కన్యాబాలకయోరూర్ధ్వంత్రయోవింశతిమాసతః | ఉపావ
 ణంతుకర్తవ్యంతత్పూర్వంఖననంతయోరితి | వచనముదాహృత్యచతుర్వింశ
 తిమాసేదహనముక్తం - స్మృతిముక్తాఫలేపి || శ్లో || త్రయోవింశతిమాసాత్తు
 మృతయోర్బాలకస్యయోః | ఏకర్చదహనంత్యస్తివంచమాత్పగమావ్రతాది
 తి-స్మృత్యంతరవచనముదాహృత్య తథైవోక్తం - వస్తుతస్తుత్రితీయవర్షనైవ
 వదహనంనిత్యంనాత్రివర్షస్యేతి - మనునాత్రితీయవర్షాత్పూర్వందహనస్య
 నిషేధాత్ - తనైవచాలకాలత్వాచ్చ - చాలకర్మణశ్చాలకాలస్యచదహ
 నేనిమిత్తత్వంతథైవోత్తరత్రవత్ప్రాయః - నహిచతుర్వింశతిమాసస్య చాల
 కాలత్వంస్మృతిషుక్వాప్యచగతం - తస్మాత్త్రితీయవర్షప్రభృత్యేదహనంని

త్యం - త్రిరాత్రంచతత్రాశాచం-తచ్చసర్వవణాసాధారణం! తత్రస్య
ద్వాదశాహసీత్యాదిపూర్ణాశాచవచనేష్యవర్ణవిశేషముపాదాయ-విధా
నాభావాత్ - తథాచవిజ్ఞానేశ్వరః-ఇదంవయోవస్థానిమిత్తమాశాచంసర్వ
వణాసాధారణం! యథాపిండయజ్ఞాప్రతాజేయమితిపిండదానవిధిస్సర్వ
వర్ణసాధారణః-యథావాసమానోదకాశాచవిధిః - అంతరాజన్తమరణా
తీసన్నిపాతాశాచవిధిః-గర్భస్రావేమాసతల్యాగితిస్రావాద్యాశాచ
విధిః-ప్రోషితేకాలశేషస్సన్యసితి-విచేశస్థాశాచవిధిః - అశేషేత్యగ్రహమే
వజ్జితిఅతిక్రాంతాశాచవిధిః - గుర్వాద్యాశాచవిధిశ్చ సర్వవర్ణసాధార
ణః-తథావయోవస్థానిమిత్తమాశాచంసర్వవర్ణసాధారణం భవితుమహా
తీతిప్రసన్నశ్చేనైవేషముక్తం॥ శ్లో॥ ౩ తత్రేషభ్యిఃకృతేచాలేవైశ్వేనవభిరుచ్య
తే - ఉర్ధ్వంత్రివర్ణాచుచ్చద్రేతుచ్యాదశామోధీయతేతథా॥ శ్లో॥ యత్ర
త్రిరాత్రంవిప్రాణామాశాచంసంప్రద్యశ్యతేతత్రశూద్రేద్వాదశాహ
ష్టవత్తత్రవైశ్వయోరిత్యాదీనియాని ఋశ్యశృంగాదివచనానితానిసత్వబు
ద్ధ్యానాద్రియమాణైఃవిశ్వరూపధారేశ్వరమేధాతిధిప్రభృతిభిః- అయమే
వసాధారణఃవత్సంగీకృతఇతి-తథాచమేధాతిధిప్రభృతినామపియుషిత్యా
త్తద్వచనానాంఋశ్యశృంగాదివచనానాంచతుల్యబలత్వేనవికల్పగతితాత్ప
ర్యం - అంగిరాఅపి॥ శ్లో॥ అవిశేషేణవర్ణానామర్వాక్సంసారకర్త
ణః! త్రిరాత్రాత్తుభవేచ్ఛుద్ధిఃకన్యాస్వపేల్నావిధీయతఇతి-వ్యాఖ్యాసి-తు
ల్యంవయసిసర్వేషామతిక్రాంతేతదైవచ-ఉపనీతేతువిషమంతస్త్రిన్నేవా
తికాలజమితివయసీత్యవస్థాయ-ఉపలక్షణం- వయోవస్థానిమిత్తమతిక్రాం
తాశాచంచసర్వవర్ణసాధారణం- ఉపనీతేతుమృతేవిషమందశాహద్వాదశా
హాదికంవిలక్షణమాశాచం- తస్త్రిన్నేవఉపనీతవవమృతేఅతికాలజమతిక్రాం
తాశాచంచ- తస్మాదనువసితేమృతేపిత్రాదీనాంఅతిక్రాంతాశాచంనా
స్తీత్యవగంతవ్యం- చంద్రికాయామపిసర్వవర్ణసాధారణమాశాచముక్తం॥
శ్లో॥ ఆశాచమసపిండేషుప్రోషితేశోమియేగురా| అతీతేనృపతౌతద్వద్రు-
తుకాలేచయోసితాం - అప్రజాసుతథాస్త్రీషుమాతులేచాంధవేషుచ- షవ
మూచావశాచస్యవతుగ్లామపీతుల్యతేతిఅప్రజాసుగర్భస్రావాదినాసప్తప్ర

జాను- తస్మాదుపనయనాదేః పూర్వం యద్వయోవస్థాని మిత్తమాశాచంతతస
 ర్వవణాసాధారణం - ఉపనయనాదేః పరం పూర్ణాశాచంతతువగ్లభేదేనవ్య
 వస్థితం - ఉపనయనాద్యభావేపితస్తతాంలప్రాప్తిమాత్రేణపూర్ణాశా
 చమేవ॥ శ్లో॥ అమాంజీబంధనాద్విప్రక్షత్రియశ్చాధనుగ్రహాత్ | అప్ర
 తోదగ్రహాదైవశ్యశ్శూద్రోవస్త్రీధ్వయగ్రహాత్ | మియతేయత్రతత్ర
 స్యాదాశాచంత్య్రహావేవతు | ద్విజన్యనామయంకాలస్త్రీయాణాంతు
 వడబ్ధికః | పంచాభిక్తుశూద్రాణాంస్వజాత్యక్తుమతఃపరమితి | హరీత
 వచనాత్॥ శ్లో॥ విప్రస్తస్వనసంతోహిక్షత్రియశ్చాధనుగ్రహః | అగ్న
 హీతప్రతోదస్తువైశ్యశ్శూద్రోద్వివస్త్రీభృత్ | మియతేయత్రతత్రస్యా
 దాశాచంత్య్రహమేవతు | ద్విజన్యనామయంకాలస్త్రీయాణాంతువడబ్ధి
 కః | పంచాభిక్తుశూద్రాణాంస్వజాత్యక్తుమతఃపరమితి | బ్రంహ్మశ్రురా
 జువచనాచ్చ | వడబ్ధికఃసంపూర్ణజన్మవడబ్ధిః సంపూర్ణగర్భసప్తమః ప్రా
 ప్రగర్భాష్టమితియావత్ | పంచాభిక్తశబ్దోక్యేవమేవవ్యాఖ్యేయః | స్వజా
 త్యక్తుక్తశుద్ధ్యేద్విప్రోదశాహేనేత్యాదివచనైర్బ్రాహ్మణాదీనాముక్తంధశ
 రాత్రాదికమిత్యర్థః - తథాచ - ఉపనీతానాం బ్రాహ్మణానాంఘనగ్రహ
 హణంకృతవతాంక్షత్రియాణాం ప్రతోదగ్రహణంకృతవతాంవైశ్యానాం
 వస్త్రీద్వయంధృతవతాంశూద్రాణాంమృతౌపూర్ణాశాచం - ఉపనయనా
 ద్యభావేపిప్రాప్తగర్భాష్టమవర్ణాణాం త్రయాణాంవర్ణానాంపూర్ణాశా
 చం - శూద్రాణాంతువస్త్రీద్వయగ్రహణాభావేపిప్రాప్తగర్భసప్తమా
 నాంమృతౌపూర్ణాశాచం - బ్రాహ్మణానాంగర్భాష్టమఉపనయనకాలః | త
 థాసషవక్షత్రియవైశ్యయోధనుః ప్రతోదగ్రహణకాలః - ఉపనయనాది
 క్రియాపేక్షితమంత్రోచ్చరణజ్యాకవణాదివిషయదేహేంద్రియపాటవ
 స్యజన్మప్రభృతిపంచవర్ణానంతరమేవసంభవాత్ తతః ప్రాగసంభవాత్ -
 శూద్రాణాంగర్భసప్తమోవస్త్రీద్వయగ్రహణకాలః - శతత్పూర్వమతిభా
 లేనలజ్ఞాహీనానాం అనపేక్షితాథోవస్త్రీణాంపంచవర్ణానంతరంల
 జ్ఞాయాముదితాయాం అథోవస్త్రీ పేక్షితాత్ - శీతనివారణాథకముత్త
 రీయస్యద్వితీయస్యాపేక్షితాచ్చేతివచనస్యతాత్పర్యం - యత్తుశూద్రా

కాంద్యదశాజ్ఞేవస్తద్విద్వయమితికైశ్చిదుక్తం - తద్దేశభేదేనవ్యవస్థాపనీ
యం - యచ్చ ॥ శ్లో ॥ అనూథభార్యశ్శూద్రస్తుషోడశాద్వస్సరాత్పరం - మృ
త్యునమధిగచ్ఛేచ్ఛేన్నాసాత్తస్యాపిబాంధవాః - శుద్ధిసమధిగచ్ఛంతినాత్ర
కార్యానిచారణేతి - శంఖచనంబదపిదేశభేదేనవ్యవస్థాపనీయం - యచ్చ ॥
శ్లో ॥ అప్తభ్యఃకృద్ధ్వంపక్షేభ్యశ్శుద్ధిశ్శూద్రస్యమాసికీతి - మేధాతిథినా
కించిద్యచనముదాహృతం - తదపిదేశభేదేనయోజ్యం - త్రైవిర్ణికానాం
ప్రాస్తగర్భాష్టమానామేవపూర్ణాశాచంసర్వదేశసాధారణం - తద్విషయే
విరుద్ధవచనాభావాత్ - త్రిరాత్రమాప్రతాదేశాదిత్యత్రప్రతంగభాష్ట
మకాలోపలక్షణార్థమితిమేధాతిథిహరదత్తకమలాకరాద్యైరభిధానాత్ -
క్షుత్రియవైశ్యయోధానుఃప్రతోదావప్తమేబ్బగ్నికమలాకరేణోక్తత్వాత్ -
ద్విజన్తనామయంకాలగిత్యాదివచనాచ్చ - శూద్రాణామివత్రైవిణికా
నాంగభాష్టమవ్యతిక్రకాలస్యపూర్ణాశాచనిమిత్తస్యేతిస్త్రైవిణికా
వ్యదశేనాచ్చ - తస్మాద్గర్భాష్టమఏవత్రయాణాంపూర్ణానాంపూర్ణాశాచ
నిమిత్తం - యస్యతుగర్భావంచమఏవఉపనయనంకృతంతస్యాపిమృతేపూ
ర్ణాశాచమేవ - ఆహంజిబంధనాద్విప్రః - త్రిరాత్రమాప్రతాదేశాద్ద
శరాత్రమతఃపరమిత్యాదివచనైరుపనయనస్యాపితన్నిమిత్తత్వావగ
మాత్ - తథాక్షుత్రియవైశ్యయోరపిగర్భాష్టమాత్పరిగేవధనుఃప్రతోద
గ్రహణేపూర్ణాశాచం - క్షుత్రియశ్చాధనుగ్రహత్ - అప్రతోదగ్రహ
దైవశ్యగిత్యాదివచనైర్ధానుఃప్రతోదగ్రహణస్యాపితన్నిమిత్తత్వావగ
మాత్ - నచపంచమాదేరవ్యవసయనకాలత్వేనతత్ప్రాప్తావపిపూర్ణాశా
శాచంస్యాదితివాచ్యం - సహిశ్చేచ్ఛాధీనంకాలస్యాశాచనిమిత్తత్వంకింతు
వచనాధీనం - వచనానిచద్విజన్తనామయంకాలగిత్యాదీనిగర్భాష్టమనైర్వివ
పూర్ణాశాచనిమిత్తత్వంప్రతిపాదయంతి | అతోగర్భాష్టమప్రభృత్యేవ
పూర్ణాశాశాచనిమితిసిద్ధం - తథాచాలాభావేపిత్రితీయవషప్రభృతిత్రిరా
త్రాశాచం - జన్తనోధిత్రితీయేవషేచాలమిత్యాదివచనైర్జన్తత్రితీ
యవషేస్యచాలకాలత్వావగమాత్ నచ ॥ శ్లో ॥ ప్రథమేద్వేత్రితీయేవాకర్త
వ్యం శ్రుతిచోదనాదిత్యాదివచనైఃప్రథమవషేస్యాపిచాలకాలత్వంతు

ల్యమితి నాచ్యం ॥ శ్లో॥ తథాచాకృతచూడస్య త్రివర్షాదోపనాయనం । ఆశా
చంతుత్తిరాత్రం స్యాదిత్యాదివచనై స్త్రీయవశః సైవ స్త్రీరాత్రాశా
చనిమిత్తస్వప్రతిపాదనాత్ - యస్య తు ప్రధమసంవత్సర ఏవచాలంకృతంత
స్యచాలప్రభృతిత్తిరాత్రమేవ - నిమిత్తస్వప్రతిపాదనాత్ - ఆచాలానైశ్చ
కీస్త్వతాత్తిరాత్రమాప్రతాదేశాత్ - నిష్కత్తచాలకానాంతుత్తిరా
త్రాచ్ఛుద్ధిరివ్యతథ్యాదివచనైశ్చాలకవశానోపి త్తిరాత్రాశాచనిమిత్త
స్వప్రతిపాదనాత్ - తథా అజాతదంతోమానైర్వామృతక్షణి గతైస్తథే
త్యాదివచనై రజాతదంతత్వా వస్తాయాష్టణ్ణాసాభ్యంతరకాలస్య చనద్య
శ్చాచనిమిత్తత్వా వగమాద్దంతజననాత్పు ర్వంషణ్ణాసాభ్యంతరేచనద్య
శ్చాచం - తథాచదంతజననాభావేషిషణ్ణాసాదూర్ధ్వంసనద్యశ్చాచం - కిం
తుఏకరాత్రం - తథాచపంచమేమాసిదంతజననేషిసనద్యశ్చాచం - తథా -
ప్రాజ్ఞౌ మకరణాత్సద్య ఏకాహందంతజన్తనః - నామ్నివాపిక్యతేనతీ
త్యాదివచనైర్నామకరణస్య దహనైకరాత్రాశాచయోనిమిత్తత్వావ
గమాత్ । ఊర్ధ్వందశాహదేకరాత్రమిత్యాదివచనై రేకాదశాహరూపస్య
నామకరణకాలస్యాపి తన్నిమిత్తత్వావగమాన్నామకరణోత్కర్షేకాద
శాహప్రభృతివికల్పేనదహనైకరాత్రాశాచేభవతః - నచదశరాత్రేవ్య
ష్టేకతరాత్రే సంవత్సరేవేత్యాదివచనైర్నామకరణకాలానాంబహునా
ముపలంభాత్కథమేతదితివాచ్యం - ఊర్ధ్వందశాహదేకరాత్రమిత్యాదివ
చనై రేకాదశాహస్యవతన్నిమిత్తత్వావగమాత్ - నామకరణదంతజనన
చాలోపనయనకాలానాంబహుత్వేపి నసర్వేషామాశాచనిమిత్తత్వం - కిం
తుయస్యవచనేషునిమిత్తత్వమవగమ్యతే - తస్యైవేతినిణయః - ఏతేనయ
దికాలస్యాశాచనిమిత్తత్వంతదా - శతాయఃపురుషఇతిశ్రుతేః । సంవత్సర
శతానంతరకాలస్య మరణకాలత్వావగమాత్ । తదూర్ధ్వంప్రబలాదృష్ట
వశాజ్ఞీవతోపిదహనాది ప్రేతకృత్యంప్రసజ్యేత - తథాదురదృష్టవశాదల్ప
యుషఃప్రాగేవమృతస్యప్రేతకృత్యంసస్యాదితికస్యచిత్ప్రతిపేతమపాస్తం
మరణకాలప్రాప్తిమాత్రస్య వచనేషు ప్రేతకృత్యనిమిత్తత్వానుపలం
భాత్ । మరణమేవహ్యేకంతత్రనిమిత్తమవగమ్యతే - తచ్చ సంవత్సరశతే

౩౮ దశామోఽధ్యాయః శిశుమరణాశానానుపసీతాశాచన్యాయః.

వాతదూర్ధ్వమగ్నాన్వనృతం ప్రేతకృత్య మాపాదయతి - సతతా - ల
 ప్రాప్తిమాత్రం - నచైతద్దృష్టాంతేనచాలాదికాలానాంతథాత్వంవక్తుం
 శక్యం - తథాసతితథాచాకృతచూడస్య త్రివక్షాదౌపనాయనంత్రిరాత్రా
 త్తుభవేచ్ఛద్ధిరిత్యాదివచనజాతందస్తజలాంజలిస్యాదిత్యలంగ్రహంచేన - ఇ
 దంచానుపసీతేమరణాశాచన్యాయస్కారప్రభృత్యేవ || శ్లో || ఉనిత్వాతుశనై
 ర్భూమింసద్యశ్చాచంవిధీయతే | జాతదంతంవృతంక్యైచరేచేకాహ
 మేవహి | దాహయిత్వాతథాప్యేనమాశాచంత్యగ్రిహయ - చరేదిత్యాదిమ
 క్తావప్రత్యయబలేనతదాశాచస్యసంస్థాగవశ్యాద్భవిత్వానగమాత్ - అన్యే
 తు - త్రితీయవక్ష్యాన్ప్రగేవసంస్కారప్రభృత్యశాచంతతైగ్రివక్తావప్ర
 త్యయదర్శనానతిసున్యంతే - యథాచారస్తథాచరణీయం - నామకరణా
 త్వరంబహునవక్షేమాతాపితృభ్యాముదకదానంపిండదానంచకతకవ్యం ||
 శ్లో || అగ్నినాసంస్కృతస్యోక్తాపిండదానోదకక్రియేశిస్తానాత్ | త
 చ్చుచాలాదర్వాద్దగ్ధరహితం అకృతచౌళస్య దగ్ధచర్జితమితి అఖండాదర్శేభి
 ధానాత్ | యత్తుపంతజననాదిమాతాపితృభ్యామితిగాతమవచనం - తద్దం
 తజననాత్పుర్వంపాక్షికదహనోదకదాననివృత్త్యభిప్రాయం - నామ్నివా
 పికృతేనతీతిహనునానామకరణాత్పురమేవతయోరభ్యనుజ్ఞానాత్ - త్రితీయ
 వక్షాప్రభృతీతుజ్ఞాతిభిరప్యదకదానంకార్యం - ఉదకదానంసపిండైఃకృతజ
 టస్యేతిగాతమస్తరణాత్ - సంస్కరాక్రమిండదానంకార్యం | పంచమవ
 క్షాప్రభృత్యస్థిసంచయనంచపకోద్దిప్తంచకార్యం || శ్లో || పృథ్వీంబద్ధావ్త్రిరా
 త్రేణప్రివక్ష్యాదుదకంబలిం | పంచమాద్యస్థిచయసంశ్రాద్ధంతుర్యాచ్చతుర్ది
 నఇతికాత్యాయనవచనాత్ | త్రితీయవక్షాదారభ్యపిండోదకదానందభే
 షుకార్యం || శ్లో || అష్టమాత్పరమేవాస్యదృవత్స్థావకపూర్వకం | ఉదకంపిం
 డదానంచకుర్యాత్ప్రేతస్యశాంతయే | దగ్ధస్తంబేతతఃపూర్వంసర్వకర్మ
 సమాచరేదిశిస్తానాత్ | యత్తు || శ్లో || ఉదకంపిండదానంచక్యగ్రిహంస్యాత్తు
 త్రివక్షాతః | దశాహంపిండదానంస్యాదప్తమాదాత్పురంస్త్వతం | ప్రేత
 పిండంబహిద్దాద్యద్దగ్ధమంత్రనివర్జితమితివచనంతద్వికల్పాభిప్రాయం - చి
 నత్రయేనోదకపిండాఃపంచనస్తతిరుదకాంజలయశ్చదేయాః || శ్లో || అష్ట

మాన్యత్వగౌరవాన్ని తయారై లక్ష్మయోః పిండోదకం త్రైగాత్రేణ
 హ్యేకరాత్రేణ సంకటే । శ్రీకృష్ణాక్షప్రభమేదద్యాద్వివీతీయేచతురస్త
 ధా । త్రీంస్తుపద్యాద్వివీతీయేహి చాలానాంపిండకల్పనా శిశోస్త్రివత్సరా
 దూర్ధ్వముదకంపంచన పురితిస్తరణాత్ । అష్టమాద్యర్భాష్టమాదిత్యగః-యె
 త్తు॥శ్లో॥ త్రైరాత్రంపిండదశకం త్రీంశద్దద్యాద్విలోదకమితివచనం-తత్సూత్ర
 భేదేనచ్యవస్థాపనీయం- పంచమవర్షాదారభ్య ఉపనయనవర్యంతంతూష్టీ
 మేవసంచయనాంగజాతంకార్యం- షణ్మామోనకతకవ్యః-ప్రధానంతుసం
 చయనమాత్రంసమంత్రకమేవకార్యం- త్రీతీయేహి నవకుంభమాదా
 యదహనంప్రజేత్ ॥ శ్లో॥ జలేనవయసాచైవసంప్రాప్త్యాస్తీస్యమంత్రతః
 తానికుంభేనమాప్యానవయసాపూరయేద్భట-ఇదంతచితిమంత్రేణభటం
 కుర్వాత్సరక్షితమిల్యావస్తంబస్తరణాత్ । ఇదంతథప్రేక్షయిచాతానికం
 భేసమాకేత్యస్వయః॥ శ్లో॥ తుషాగ్నినాదహేద్దేక్రికంఅస్మాత్త్వమధిషం
 త్రతః । కుర్యాత్సంచయనంత్యస్థామేకర్చవ్రతబంధనాదితి- స్త్రవ్యం
 తరవచనాచ్చ- పంచమవర్షాత్పూర్వంతుప్రధానమపి తూష్టీమేవకార్యం ॥
 శ్లో॥ పంచమాద్యత్సరాదర్వాజ్యైతయోర్బలకస్యయోః । ఆస్తిసంచయనం
 తూష్టీంకుర్వాదిత్యాహగౌతమభితి- గౌతమస్తరణాత్- త్రీతీయవర్షప్రభు
 త్యకృతచాలకస్యమగణేలమంత్రకంచాలంవిధాయదహనంకుర్యాత్॥శ్లో॥
 చాలాన్స్త్రైతాన్ద్విత్రివద్దాద్యశ్శ్రీతాన్యజ్ఞోపవీతస్యవిధేఃపురస్తాత్- అ
 మంత్రకంచాలవిధివిధాయమంత్రేణసంస్కారవిధివిదధ్యాదితి- బో
 ధాయనస్తరణాత్-చాలాభావేనమంత్రకంసంస్కారయోగ్యతానాస్తీతితా
 త్వ్యం- చతుర్థవివసమగోద్ధిష్టంకృత్వాపంచమదివసేనారాయణబలింకుర్యా
 త్॥ శ్లో॥ తథాచాలస్యకన్యాయాష్టండస్యపతితస్యచ । నారాయణబలింకా
 గ్యోహ్యన్యేషాంమోక్షకాంక్షితాబుతి- వ్యాసవచనాత్॥శ్లో॥ వృతంద
 ద్యాద్విత్తైరాత్రేణత్రివర్షాద్యదకంబలిమితి- గౌతమవచనాచ్చ- యత్తుత్రి
 వర్షాదుదకంపిండంచతుర్థాద్యదకంబలిమితిబోధాయనవచనంత్రదీయ
 సూత్రపిషయం- గర్భాష్టమాదారభ్యఉపనీతస్యాసుపనీతస్యవానవశ్రా
 ధానిపోషకశ్రాద్ధాఃచకుర్యాత్॥ శ్లో॥అష్టమాద్యత్సరాదూర్ధ్వంనవవక్ర

౪౦ దశామోద్వేశశిశుమరణాశాచానువసీతాశాచనిణయః.

ధానికారయేత్ - అద్దాదేవాప్తమాదూర్ధ్వ ఏకోద్దిష్టానిషోడశ- త్రివర్షా
దుదకంపిండం శ్రాద్ధాంతంపంచమాత్పరం - అప్తమాత్సకలంగ్రాహ్యం
సపిండీకరణంవినా- సప్తమాద్వాదశాదూర్ధ్వంగృహస్థబ్రహ్మచారిణోః స
పిండీకరణంకుర్యాన్న ప్రాగితియమోదితమిత్యాదివచనేభ్యః అప్తమాద్ద
ర్భాప్తమోపక్రమాదిత్యర్థః - సపిండీకరణాభావేనారాయణబలిః - నిసిద్ధసా
పిండా నాంతద్విధానాత్ - అత్రగర్భాప్తమప్రభృత్వ సువసీతస్య మరణేన
వశ్రాద్ధానిషోడశ శ్రాద్ధానిచఅమంత్రకమామద్రవ్యేణకుర్యాదితివిశేషో
ద్రష్టవ్యః - ద్రావిడానాంతుగర్భాప్తమాదర్వాగ్బలమరణేమాతాపితృభా
తృణాండశాహశాచిత్వే నసంస్కృతాప్రథమత ఏవదినత్రయేపిండోద
కంసమాప్యఏకాదశఏకోద్దిష్టంకృత్యాద్వాదశేనారాయణబలింకుర్యాత్ ||
శ్లో|| త్రివర్షాద్యదకంపిండంసర్వేషాంతర్పణంభవేత్ - త్రిరాత్రంపిండద
శకంత్రంశద్దద్యాత్తిలోదకం | ఆదితస్త్రిదినేకుర్యాద్బాలానాంక్షుద్గ్రియ
సీత్యాదివచనాత్ - యత్తు || శ్లో|| కన్యాబాలకుమారేభ్యస్య హంపిండోద
కక్రియాః - కుర్యాద్దశాహమాశాచంవతతేనాత్ర సంశయః | కన్యాబా
లకుమారాణామప్తమాదిదినేత్రయే- పిండోదకేచనిర్వృత్యద్వాదశేబలి
మాచరేదితి- వచసంతద్వికల్పానిప్రాయం- జ్ఞాతిఃకర్తృచేదాంధ్రాదివచే
వకుర్యాత్ - తస్యత్రిరాత్రాశాచిత్వాత్ - శతకేతుతస్యదశాహశాచముక్తం
తత్తస్యైతిముక్తాఫలేదూషితం- యథాచారస్తథాచరణీయం- అసపిండస్య
సంస్కృత్యత్వేతుపిండోదకదానాభావేసదృశ్యుద్ధిః - ఉపసీతదహనేవ్యస
పిండస్యగ్రామాదృహిర్వాసఃవిషయభేదేనసద్యః త్రిరాత్రాద్యాశాచవి
ధానాత్ అశాచమాత్రవివేచనవరేవ్యస్త్రిగ్రంధేబాలానాంసంస్కారా
దినిరూపణంస్తృతినిబంధేషువిరళత్వేనాప్రసిద్ధత్వాదిత్య వగంతవ్యం - క
న్యామరణేవిశేషమాహ ||

—* కన్యామరణాశాచనిణయః *—

మూ|| అనూథాయామృతౌపిత్రోభాగితృణాంచదినత్ర
యం | దినమాదంతజననాదితిధమేవిదోవిదుః | జ్ఞాతీనాంస్నా
నమాచౌలాదావాగ్దానాద్దినంభవేత్ | వాగ్దానేతుత్రిరాత్రంస్యాత్

పితృభర్తృకులద్వయోః | అనూధాచే ద్రజఃపశ్యేద్దశాహంతస్త్వ
తాభవేత్ ||

వ్యా || అనూధాయాః స్త్రీయాః దంతజననాత్పూర్వం ముచ్యేతే మాతాః పితృ
భ్రాతృనాం పితృకరాత్రం - త్రిరాత్రమితీకేచిత్ - దంతజననాదూర్ధ్వం
వివాహపర్యంతం త్రిరాత్రం - జ్ఞాతీనాం తుచాలాత్పూర్వం పర్యాద్యా పూ
ర్వం సద్యశ్శాచం - చాలాదూర్ధ్వం తృతీయపక్షప్రభృతీవాద్దాసంసృతమే
కరాత్రం - వాద్దాసంతరం వివాహపర్యంతం పితృభర్తృకులయోర్ధ్వయో
రపితృరాత్రం - యది తు వివాహాత్ప్రగేవ రజస్వలాజాతా - తదా తస్య తా
సర్వేషాం దశరాత్రమిత్యర్థః - ఉదకదాసంతుకన్యావివయేవైవత్పికం - ఏకే
ప్రతానామితి గౌతమేన వికల్పస్తరణాత్ - అత్ర యమః || శ్లో || పిత్రోరువరశ్చ
స్త్రీణామాశాచంతుకభవేత్ - త్రిరాత్రేణ విశుద్ధిస్సాన్యదిత్యాహభగ
వాక్యమితి - అనూధానాం (స్త్రీ)ణామువరశ్చేమాతాపిత్రోస్త్రీరాత్రే
ణ విశుద్ధిరీత్యర్థః - కాష్ఠాః జనిరపి || శ్లో || ప్రతానప్రతానయోషిశ్చ సంస్కృ
తా సంస్కృతాసుద | మాతాపిత్రోస్త్రీరాత్రం స్యాదితరేషాం యథా
విధీతి - సంస్కృతాయాః పితృగృహేషు రణే త్రిరాత్రం వేదితవ్యం - ప్రతా
ప్రక్రాంతదానావాద్దైత్యర్థః - అప్రతావాద్దాసరహితా అసంస్కృతా
వివాహరహితా ఇదం త్రిరాత్రం దంతజననాదూర్ధ్వం వేదితవ్యం - తత్పూ
ర్వం తు అజాతదంతాసు పిత్రోరేకరాత్రమితీకం ఖి కాష్ఠాః జనిభ్యాం విశేష
స్తరణాదేకరాత్రమితీమాధపియేభిహితం - తత్సమలాకరేణాప్యనుమో
దితం - గ్రంథాంతరేచ క్వాపిన దూషితం - విద్యా రణ్యోక్తిశ్చ తత్ప్రమా
ణ్యాయనగంధాంతరసంవాదమపేక్షతే - జ్ఞాతివివయే ఆపస్తంబః || సూ || ఆ
చూడాయాం కన్యాయాం సద్యశ్శాచమితి - పాడ్యేపి || శ్లో || ఆజన్మనస్తుచాలాం
తాకన్యాయత్ర వివద్యతే | సద్యశ్శాచంభవేత్తత్ర సర్వవర్ణేషు నిత్యకః - తతో
వాద్దాసపర్యంతం యావదేకాహమేవహి - తతస్తత్ర ప్రవృత్తాయాం త్రిరా
త్రమితి నిశ్చయః - వాద్దానేతుక్యతేయత్ర తత్ర హ్యుభయతస్య గ్రహం - పితృ
ర్వరస్య చ తతో దత్తానాం భర్తృరేవహి - స్వజాత్యుక్తమశౌచం స్యాన్నతకేజన
నేపిచేతి - తత్ర ప్రవృత్తాయాం వాద్దానావస్థాయామేవ మృతాయామిత్యర్థః |

౪౨ దశామూర్ఖ్యాశిశుమరణాశాచానుపనీతాశాచనిరణయః.

వషణ్ద్వయాత్పుర్వవివాహితాయాఃకన్యాయాఃస్త్వత్వంతరేవిసేషోద
శికతః॥శ్లో॥ఊనప్తివర్షకన్యాయాఃపాణిగ్రహణకర్తృణి-ఖనత్వేనిక్షిపేద్యా
మంపశ్చద్దాపేచావిధీయతఇతి-వివాహాత్పుర్వంరజోదర్శనేశంఖః॥శ్లో॥
పితృవేత్సనియానారీరజఃపశ్యత్యసంస్కృతా తస్యాంమృతాయాంనాశా
చంకదాచిదపిశామ్యతీతి దశాహాత్పుర్వంసశామ్యతీత్యర్థః సంగ్రహస్తు
అనుపనీతస్యత్రయస్సంస్కారాః-ఖననంత్యాగోదహనంచ-తత్రజన్మదశా
హాభ్యంతరేచాలమరణేఖననమేవసంస్కారః దశాహాత్పరంషాఙ్తాసప్త
ర్యంతంఖననందహనంవా-సప్తమాసాదారభ్యవర్షద్వయపూర్తిపర్యంతం
ఖననంత్యాగోదహనంవా-త్రితీయవర్షప్రభృతిదహనమేవసంస్కారఃపంచ
మేమాసిదంతజననేపిత్రయోపిసంస్కారావికల్పేనభవంతిసప్తమాది
మదంతజననాథావేపిత్రయోపిసంస్కారావికల్పేనభవంతిప్రథమవర్షప
వచాలంకృతంచేచ్ఛాలప్రభృతిదహనమేవసంస్కారః వషణ్ద్వయాదూ
ర్ధ్వంచాలాథావేపిదహనమేవసంస్కారః-తథాకన్యామరణేపిఇయాంస్తు
విశేషః వషణ్ద్వయాదర్వాగుద్వాహితాయాఃకన్యాయాఃమరణేఖననం
కృత్వాయామమాత్రంభూగర్భేస్థాపయిత్వాపశ్చద్దహనంకుర్యాత్ కై
ముతికన్యాయేనవషణ్ద్వయాదర్వాకృతచాలాయాఃకృతచాలస్యచఖన
నంకృత్వాపశ్చదుద్ధృత్యదహనంకార్యం కృతచాలస్యవషణ్ద్వయాద
ర్వాద్దహనందేశాచారానుసారేణకర్తవ్యం-దహనపక్షేత్రితీయవషణ్
ర్యంతంమాతాపితృభ్యాందర్భరహితాయాంభూమాడిదకదానంకర్తవ్యం
దర్భరహితాయాంభూమాసంస్కృతాకృపిండదానంచకార్యంఅమంత్రో
కంసంచయనం-త్రితీయవషణ్ప్రభృతిజ్ఞాతిభిరుదకదానంకర్తవ్యం-దర్భ
ణాంవికల్పః-సంస్కృతాకృపిండదానంకార్యంఅమంత్రకంసంచయనం
పంచమవషణ్ప్రభృతిసప్తమవషణ్పర్యంతంసంచయనంప్రధానమంత్రం
సమంత్రకం-అస్థిప్రోక్షణాదికంతుస్థీమేవ-శాచామస్తూష్ణమపినకర్తవ్యఃచ
తుర్థదినపక్షోద్దిష్టంకర్తవ్యంపంచమేనారాయణబలిః-సప్తమవషణ్సగర్భ
ప్రమత్సేనతత్ప్రభృతేఉపనీతస్యానుపనీతస్యవాసవశ్రాద్ధానిషోడశశ్రా
ద్ధానిచకర్తవ్యానిఅనుపనీతస్యఆయశ్రాద్ధానిఅమంత్రకాణీతికేచిత్ ద్వా

దశవర్షాదూర్ధ్వంసపిండికరణం ఆబ్ధికంచ | గృహస్థానాంతు అష్టమాదూర్ధ్వంసపిండికరణమాబ్ధికంచకుర్యాత్ | స్త్రీణాంతువివాహాత్పుర్వంపిండికాదికంవైకత్వికం- తదూర్ధ్వంతుభ్రాతృసర్వంకర్తవ్యం - వర్షద్వయాదూర్ధ్వంగర్భాష్టమాత్పుర్వంత్యగ్రహశాచిత్యేపిదశపిండికాపంచనస్తతితిలోదకానిచదినత్రయమధ్యేసమాపసీయాని | ప్రథమదినేత్రయఃపిండికాఃపరివంశతితిలోదకాని-ద్వితీయేచత్వారఃపిండికాఃత్రయస్త్రీంశత్తిలోదకానిత్యతీయేత్రయఃపిండికాః - షకవింశతితిలోదకాని-ఆశాచాంతేషకోద్దిష్టంచినాంతరేనారాయణబలిః- పంచమాదర్వాగేకోద్దిష్టాదికంనాస్తి - బ్రహ్మచారిణంభోజయేత్ | ద్రావిడానాంతు అనుపసితమరణేమాతాపితృభ్రాతృశ్చాణాందశాహశాచిత్యేపిప్రథమతస్త్రిదినేవాఅష్టమాదిదినత్రయేవాపిండికాదకానాదికం - ఆశాచంతుజన్మదశాహదూర్ధ్వంగర్భాష్టమాదర్వాగ్బలమరణేద్రావిడవ్యతిరిక్తానాంమాతాపితృభ్రాతృశ్చాణాంఖనసత్యాగదహనేషుత్రిప్సపిసంస్కారేషుత్రిరాత్రం- జ్ఞాతీనాంతుజన్మదశాహదూర్ధ్వంషణ్డసపర్యంతంఖనసపక్షేస్నానమాత్రం- తదూర్ధ్వంపక్షద్వయపూర్తిపర్యంతమేకరాత్రం- తదూర్ధ్వంగర్భాష్టమాదర్వాక్త్రిరాత్రం- పంచమేమాసిదంతజననేతత్ప్రభృత్యేకరాత్రం- దంతజననాభావేపిసప్తమాదిష్వేకరాత్రం- ప్రథమవర్షవపకృతంచాలంచేచ్ఛాలప్రభృతిత్రిరాత్రం- త్రిత్రియవషప్రభృతిచాలాభావేపిత్రిరాత్రం- పంచమవర్షవ ఉపనయనంకృతంచేత్తత్ప్రభృతినర్వేషాందశరాత్రం- ఉపనయనాభావేపి గర్భాష్టమాదారభ్యదశరాత్రం- జన్మదశాహదూర్ధ్వందహనపక్షేతుదంతజననాత్పుర్వంషణ్డసమధ్యేవాజ్ఞాతీనామేకరాత్రం- తదూర్ధ్వంత్రిరాత్రమేవ- త్యాగపక్షేత్వేకరాత్రం- కన్యామరణేతుజన్మదశాహదూర్ధ్వందంతజననాత్పుర్వంషణ్డసమధ్యేవాఖనసపక్షేమాతాపితృభ్రాతృశ్చాణామేకరాత్రం- త్రిరాత్రమితికేచిత్ - తదూర్ధ్వంవివాహపర్యంతంత్రిరాత్రం- పంచమేమాసిదంతజననేతత్ప్రభృతిత్రిరాత్రం- దంతజననాభావేపిసప్తమాదిషుత్రిరాత్రం- దహనపక్షేతుదంతజననాత్పుర్వమపిత్రిరాత్రమేవ- త్యాగపక్షేపిత్రిరాత్రమేవ- జ్ఞాతీనాంతుజన్మదశాహదూర్ధ్వంపక్షద్వయపూర్తిపర్యంతం.

తంఖననవక్షేన్నా నమాత్రం - తదూర్ధ్వంవాగ్దానపర్యంతమేకరాత్రంత
 దూర్ధ్వంవివాహపర్యంతంపితృభతృకలద్వయోరపిత్రీరాత్రం - దహన
 త్యాగపక్షయోః పుంపత్ - సమానోదకానామనుపనీతమరణేన్నాన
 మాత్రంఅతిక్రాంతాశౌచంతుపిత్రాదీనామపినాస్తి - స్నానమాత్రం
 కర్తవ్యం - త్పత్రియవైశ్యహూద్రాణాంతుక్రమేణధనుగ్రహణప్రతోద
 గ్రహణవస్త్రీద్వయగ్రహణేభ్యఃపూర్వంమరణేబ్రాహ్మణవదేవాశౌచం
 ధనుగ్రహణాద్యనంతరంతుక్రమేణద్వాదశాపాదికంపూర్ణమాశౌచంధ
 నుగ్రహణాద్యభావేపితృత్రియవైశ్యయోగ్యరభిష్టమాదారభ్యపూర్ణం -
 శూద్రస్యగర్భసప్తమాదారభ్యపూర్ణం - క్వచిద్దేశేఅప్తమాదూర్ధ్వం - క్వ
 చిద్ద్వాదశాదూర్ధ్వం - క్వచిత్పాదేశాదూర్ధ్వం - త్పత్రియవైశ్యయోస్తు
 బ్రాహ్మణవదేవేతి - ద్రావిడానాంతుజన్మదశాపాదూర్ధ్వంచాలమరణే
 మాతాపితృభాత్రవౌశాందశరాత్రమాశౌచంభిన్నోదరాణాంభాత్రవౌ
 శాందంతజనననాదూర్ధ్వమేవదశరాత్రమితికేచిత్ - అన్యత్సంసమా
 నం || ఇతిశ్రీవేంకటాచార్యసంఘాతశ్రీసుబ్రహ్మణ్యసుధీవరవిరచితా
 యాం - అభినవషడశీతివ్యాఖ్యానాయాం - ధర్మప్రదీపికాఖ్యానాయానువసితా
 శౌచనిర్ణయః. ఉపనీతమృతాశౌచనిర్ణయః.

మూ || ఉపనీతమృతాశౌచానంసర్వేషాంమృతకంభవేత్ | ఏ

కోదకానాంత్రిదినంసగోత్రాణాంతుషజ్జనం ||

వ్యా || ఉపనీతశబ్దోవివాహితస్త్రీణామపువలక్షకః || శ్లో || స్త్రీణామ
 వనయస్థానేవివాహఃపరికీర్తితఇతిస్మరణాత్ - మజ్జనంస్నానంఅత్రమనుః ||
 శ్లో || దశాహంశావమాశౌచంసపిండేషువిధీయతఇతి - కార్త్యేపి || శ్లో || దశా
 హంశావమాశౌచంసపిండేషువిధీయతఇతి - బృహస్పతిరపి || శ్లో || దశాహేన
 సపిండాస్తుశుద్ధ్యంతిప్రేతసూతకే - త్రిరాత్రేణసకుల్యాస్తుస్నాత్వాశు
 ధ్యంతిగోత్రజా ఇతి - సకుల్యాస్స మానోదకాః - గోత్రజాస్సగోత్రాః -
 యత్తు || శ్లో || సమానోదకానాంత్యగోత్రజానామహస్త్యతమితిత
 జ్జన్మనామస్త్యతమత్సగోత్రవిషయం - సమానోదకానామనుపనీతమరణవస్త్రీ
 రాత్రంఅనుపనీతమరణేతుస్నానమాత్రం || శ్లో || భాలేదేశాంతరస్థేచపు

ధృష్టిం దేవసంస్థితే-సవాసాజలమాఘత్యసద్యఏవవిశుద్ధతీతి-మనుస్తరణాత్ ||
 సూ॥ చాలదేశాంతరితప్రప్రజితాసపిండానాంసద్యశ్శాచమితిగౌతమస్తర
 ణాచ్చఅసపిండస్సమానోదకః-ఇదమనువసీతవిషయమితిస్త్పృతిసారసర్వస్వ
 కారాదయః-మితాక్షరాయామపి-త్యక్రిహంతూదకదాయిన ఇతిమనువచనే
 నసమానోదకానాంత్రిరాత్రముక్త్యాఇదమువసీతవిషయంతతోర్వాక్సామి
 నమేవేత్యుక్తం-యత్తుపక్షిణీమనుపిండయోనిసంబంధ ఇతిగౌతమవచనవ్యా
 ఖ్యానావసరేతత్త్రైవసమానోదకానాంపక్షిణ్యాశాచముక్తం-తయవసీతప
 రోక్షమరణవిషయమితిస్త్పృతిసారసర్వస్వకారః-అసపిండాశాచమాహ ||
 మూ॥ బహుప్రకారమాశాచమసపిండవృత్తౌభవేత్ |

వ్యా॥ అసపిండామాతులాదయః-అప్రబృహస్పతిః॥ శ్లో॥ త్యక్రిహంమాతా
 మహాచార్యశ్రోత్రియేవృశఃచిచ్ఛవేదితి-అచార్యోనామ॥ శ్లో॥ ఉపసీయతుయ
 శ్శిష్యంవేదమధ్యాపయేద్దివజః-సకల్పంసరహస్యంచతమాచార్యంప్రచక్ష
 తఇత్యుక్తలక్షణః-శ్రోత్రియ ఏకశాఖాధ్యాయీ॥ సూ॥ ఏకాంశాఖామ
 ధీత్య శ్రోత్రియోభవతీతిబోధాయనస్తరణాత్-సచోపసంస్థానో వివక్షి
 తః శ్రోత్రియేచోపసంవన్న ఇతిగౌతమవచనేసతాదృశశ్రోత్రియమరణవి
 వత్త్రిరాత్రాశాచవిధానాత్-ఉపసంవన్నోనామస్తేత్యాగ్రహవాసేన
 వాద్రద్యప్రదానాదీనావాఉపకృతః-దౌహిత్రశిష్యయోఃక్రిరాత్రవిధా
 నంపరేణదహనాదాక్రియమాణేవేదితవ్యం-స్వయంసంస్థానోదకరా
 త్రం-తథోస్తరత్రవక్ష్యామఃత్యక్రిహమిత్యనువృత్తైర్గౌతమః॥ సూ॥ ఆచా
 ర్యతత్పుత్రస్త్రీయూజ్యశిష్యేషుచైవమితి-అంగిరాఅపి॥ సూ॥ మాతామహ
 మాతులమాతామహీమాతులానీనాంత్రిరాత్రే ఇశ్వశురస్యచే-ప్రచేతా
 అపి॥ శ్లో॥ మాతృవృషామాతులయోశ్వశ్రూశ్వశురయోగురో-మృతే
 చత్వఃజియాజ్యేచత్రిరాత్రమశుచిచ్ఛవేదితి-ఋష్విగ్నాజ్యేకలక్రమాగ
 తావివక్షితౌ-అతథాధూతయోఃపక్షిణ్యదేవ్యక్ష్యపూణర్వాత్-శ్వశుర
 యోస్త్రీరాత్రంజీవద్భార్యవిషయం॥ శ్లో॥ ఆశాచంతుత్రిరాత్రంస్యాచ్ఛవి
 శ్రూశ్వశురయోమృతౌ-జీవంత్యామేవభార్యాయాంమృతాయాంధివ
 సాచ్ఛుచిః-తత్సంతతాస్థితాయాంతుత్రిరాత్రమశుచిచ్ఛవేదితి-వ్యాసవచ

నాత్ - రాజపురోహితయోః పరస్పరం త్రిరాత్రం - తథాచ గాలవః॥ శ్లో॥ పు
 రోహితేమృతే రాజ్ఞస్త్రాని నాచ్ఛద్ధిరిష్యతే - పురోహితోమృతే రాజ్ఞస్త్రాని నా
 దేవశుభ్యతీతి - రాజగ్రహణం వై శ్యస్యాభ్యవలక్షణం - వృద్ధమసుంసి॥ శ్లో॥ సి
 త్రోరువరమేస్త్రీణామూఢానాంతుకథంభవేత్ - త్రిరాత్రేణవిశుద్ధిస్సాన్య
 దిత్యాహభగవాన్యమితి - పిత్రోర్నగణేవివాహితానాంస్త్రీణాం త్రి
 రాత్రమిత్యర్థః - దాహిత్రభాగినేయవిషయేపిసఏవాహ॥ శ్లో॥ సంస్థితేవ
 షీణీకార్యాదాహిత్రేభగినీసుతే - సంస్కృతేతుత్త్రరాత్రం న్యాదితిధర్మో
 వ్యవస్థితఇతి - సంస్కృతః ఉపనితః - యద్యవ్యనుపనీతానామసపిండానాంస
 ద్యశ్శాచంవత్యతే - తథావివిశేషవిధినాదాహిత్రభాగినేయయోరనుపనీ
 తయోరపివక్ష్యాశాచం - బోధాయనోపి - శిష్యసతీర్థ్యసబ్రహ్మచారిషు
 త్రిరాత్రమపూరాత్రమేకరాత్రమితి - ఆచార్యప్రత్యయోగీశిష్యః కాలభే
 దేనాధ్యయనంకృతవానేకగురుస్సతీర్థ్యః - ఏకాచార్యోపనితస్సబ్రహ్మచా
 రిసహాధీతవేదైకదేశోవా - ఉభయధాపిస్తృతిముక్తఫలేవ్యాఖ్యానాత్ - హ
 రితోపి॥ శ్లో॥ పరపూర్వాసుభార్యాసుపుత్రే ఘకృతకేషుచ - మాతామహే
 త్రిరాత్రం స్యాదేకాహస్తుసపిండతఇతి - పరపూర్వాసుపునరుభ్య ఘకృతకే
 షుదత్తాదిషుపుత్రే ఘమృతేషుపూర్వాపరభత్రోః పూర్వాపరపిత్రో
 శ్చత్త్రరాత్రం - లేషాంయేసపిండాః లేషామేకరాత్రమిత్యర్థః - మాతామ
 హమృతాదాహిత్రస్యాశాచం - నతుతత్సపిండానామపి - అన్తికాచనేపూ
 ర్వాపరపిత్రోరిత్యధ్యాహృత్యసపిండతఇత్యన్యచానుచ్ఛిమంగీకృత్యపూ
 ర్వాపరపిత్రోస్తత్సపిండానాంచమృతాదత్తపుత్రస్యాపిత్రరాత్రమేకరా
 త్రంచేతిస్తృతిసారసర్వస్వకారః - తదారసపుత్రేణదహనాదాక్రియమాణే
 వేదితవ్యం - దత్తస్యస్వీకారానంతరమారసపుత్రసంభవాత్ - స్వయం సం
 స్థారేదశరాత్రం - తస్యారసపుత్రతుల్యత్వాత్ - అతపవ॥ శ్లో॥ దశాహమధ్యే
 యదిదర్శ ఆవతేద్దద్యుర్దశాహంతిలవారిపిండాన్ - పుత్రీసుతోదత్తకౌరస
 శ్చ శేషాస్సుతాస్త్రసమావయేయరితి - స్తృత్యంతరవచనేనచం ద్రద్వ
 యదోషేపిదత్తస్యదశాహంతిలోదకాదికముక్తం - ఏతాదృశదత్తపుత్రమర
 ణేప్రతిగ్రహీతుఃపితురపిదశాహమేవ - అత్రాస్యమరణేపూర్వారసపిండా

నామేకరాత్రవిధానం ఉపనీతవిషయం. అనువనీతేతున్నానమాత్రం ॥ శ్లో ॥
 పరాశ్రితేషుదారేషుపరనారీసుతేషుచ - గోత్రిణస్నానశుద్ధాస్యస్త్రీరా
 త్రైజైవతత్ప్రతేతిప్రజావతిస్సరణాత్ - ఇదంవచనమనువనీతవిషయమితస్త్వ
 తిసారనర్వస్వకారః. ఉపనీతవిషవరోక్షవిషయమితిగ్రంథాంతరేషు-తస్మా
 దనువనీతస్యచత్రస్యమరణేఉపనీతస్యవరోక్షమరణేచపూర్వాపరసపిండా
 నాంస్నానమాత్రం - వ్యసాద్వయస్యాపిన్యాయ్యత్వాత్ - చత్రస్యవరోక్ష
 మరణేపూర్వాపరపిత్రేకరాత్రం - తదుత్తరత్రవత్సాయః - తథానైవ
 రిణేమరణేపూర్వభర్తుస్త్రీరాత్రం ॥ శ్లో ॥ అనారసేషుపుత్రేషుభార్య
 స్వస్యగతాసుచ | పరపూర్వాసుచస్వాసుత్రిరాత్రాచ్ఛుద్ధిరివ్యత ఇతి-శంఖ
 స్తరణాత్ - అన్యగతాఃనైవ్విగ్యః - పరపూర్వాఃపునర్భవఃనైవ్విగ్యాన్
 నాంప్రసవేపిత్రిరాత్రమస్తి ॥ శ్లో ॥ అనారసేషుపుత్రేషుజాతేషుచమృతే
 షుచ-పరపూర్వాసుభార్యసుప్రసూతాసుమృతాసుచేతి-విష్ణుస్తరణాత్ -
 తేత్రజాదిషుజాతేష్విత్యర్థః - పరపూర్వాసుశబ్దేననైవ్విగ్యవ్యభిధీయతే.
 అత్రనైవ్విరిణేనామాశౌచవిధానమనులోమవ్యభిచారవిషయంప్రతిలోమ
 వ్యభిచారేకుఃకౌశాచంనాస్తీనిబంధకారాః - ఏకస్యాంమాతరపితృద్వయో
 త్పాదితయోఃపరస్పరంత్రిరాత్రమస్తి ॥ శ్లో ॥ మత్త్రేకయాఽపిపితృకౌభ్రా
 తరావన్యగోచరా - ఏకాహంసూతకంతత్రత్రిరాత్రంమృతకేతయోరి
 తి-మరీచిస్తరణాత్ - ఉపసంపన్నాశౌచమాహ - అంగిరాః ॥ శ్లో ॥ గృహేయ
 స్యమృతఃకశ్చిదసపిండఃకథంచన-తత్రాశౌచంతువిజ్ఞేయత్రిరాత్రంనా
 త్రసంశయఇతి-శ్రోత్రియవిషయమేతత్ - అశ్రోత్రియవిషయత్వేకరాత్ర
 మేవ - శ్రోత్రియేచోపసంపన్నిత్యదాహరివ్యమాణవచనాత్ - అనేనై
 వాభిప్రాయేణవిష్ణురసి ॥ అసపిండేషుస్వేత్తేనమృతేష్వేకరాత్రమి
 తి- అసపిండోనామబంధుత్వరహితోయఃకశ్చిదుచ్యతేనతుసమానోదకాదిః -
 తస్యస్వగృహేదన్యత్రమరణేపిత్రిరాత్రస్యావర్జనీయత్వాత్ - ఉధావిషయే
 బ్రహ్మపురాణం ॥ శ్లో ॥ దత్తానారీపితృగ్గృహేప్రసూయేతమియేతవా | త
 ద్బంధువగ్గస్తేవేనశుద్ధస్తజ్జనకస్త్రీభిరితి- జనకగృహణంసోదరాణామ
 పృథగ్విమలక్షణమితచంద్రికాయాముక్తం - బంధువగ్గోజ్ఞాతకర్తవ్యః - కేచిత్తుం

స్వగ్రామేస్వగృహేపుత్రీ మరణే గ్రామాంతరస్థితస్య పితుఃపక్షిణ్యే వాస్వగృహేయస్య కస్య చిన్తరణే బంధుత్వాభావేపిదంపతోఽప్రీరాత్రం - సతుపురుషస్యైవ । ఉపసంపన్నాశౌచస్యగృహస్వామిసాధారణత్వాత్ పత్న్యా అపిగృహస్వామిత్వాత్ విభాషాసఘోర్వస్యేతిసూత్రేపత్నీ విషయేగృహపతిశబ్దస్య రూపభేదేనవై య్యాకరణైరుదాహరణాత్ । యల్లాజీయేపైత్యమేధికసంస్తారప్రకరణేపత్న్యా అశ్యేవంస్వామిత్వావిశేషాదిబహుళః ప్రతిపాదనాచ్చ । సచపుత్రాణామపిస్వామిత్యమాశంకనీయం । క్వచిదపితృభావ్యవహారాభావాత్ । అథపక్షిణ్యాశౌచవిధిః । అత్ర గౌతమః॥సూ॥పక్షిణీమసపిండయోనిసంబంధేనహాధ్యామినిచేతి । పితృవ్యాదియోనిసంబంధవ్యాప్త్యర్థమసపిండవిశేషణం । తథావిధాయోనిసంబంధామాతులమాత్మప్వస్రేయాదయతిచంద్రికాదిషువ్యాఖ్యాతం - మాధవీయాదిషుతలసపిండోయోనిసంబంధశ్చేతిద్వంద్వః - అసపిండోనామయఃకశ్చిద్బంధుత్వరహితఇతివ్యాఖ్యాతం । అత్రచంద్రికావ్యాఖ్యానమేవసహ్యక్ - మాధవీయవ్యాఖ్యానస్య త్రియోచోపసంపన్నే త్రిరాత్రమిమన్వాదివచనవిరోధాత్ । ననుయోనిసంబంధానామకూటస్థైకమిధునోత్పన్నాః తేచ మాత్మప్వస్రమాతులాదయోపి - తేషుచత్త్రిరాత్రవిధానాత్సంధంపక్షిణీతిచెన్న - యోనిసంబంధేషుయత్రవిశేషవిధానాదధికాశౌచం తద్వ్యతిరిక్తవిషయత్వాత్పక్షిణ్యాశౌచస్య - ఇదంచత్రిపూరుషమేవపక్షిణీయోనిసంబంధబాంధవేషుత్రిపూరుషమితివ్యాసవచనాత్ । యోనిసంబంధేషుత్రిపూరుషమేవాశౌచమితచంద్రికాదిప్వభిధానాచ్చ - తథాచకూటస్థప్రభృతిగణితానాంత్రయాణామేవాశౌచం - బాంధవాస్తుస్త్వత్వంతరేదస్మితాః॥ శ్లో॥ ఆత్మపితృప్వసుఃపుత్రా ఆత్మమాతృప్వసుస్సతాః । ఆత్మమాతులపుత్రాశ్చ విజ్ఞేయా ఆత్మబాంధవాః । పితుఃపితృప్వసుఃపుత్రాః పితృర్జాతృప్వసుస్సతాః । పితృర్జాతులపుత్రాశ్చ విజ్ఞేయాః పితృబాంధవాః । మాతుఃపితృప్వసుఃపుత్రా మాతుర్జాతృప్వసుస్సతాః । మాతుర్జాతులపుత్రాశ్చ విజ్ఞేయా మాతృబాంధవా ఇతి అత్ర మాతృప్వస్రానీనామపిబాంధవత్వం విజ్ఞేయం సహాధ్యాయనిపక్షిణీవిధానంద్వాదశాబ్దసర్వంతం - సహాధ్యాయనిపక్షిణీ

సహధీతకృత్స్నవేదవిషయంవా - అల్పకాలసహధ్యాయినసహదీతవేదైక
 దేశేచవకరాత్రస్యవత్సమాణత్వాత్ । తథైవచంద్రికాదివృద్ధిధానాచ్చ-
 వృద్ధమనురపి॥ శ్లో॥ శ్వశురయోర్భగ్నిన్యాంచమాతలాన్యాంచమాతులే । పితృ
 వృషసరితద్వచ్చపక్షిణీంతుపయేన్నిశాంమాతులేశ్వశురేమిత్రేగురౌగుర్వం
 గనాసుచ । అశౌచంపక్షిణీంరాత్రిమ్మృతామాతామహీయదీతిశ్వశురాదీ
 నాంపక్షిణీవిధానం అసన్నిధానవిషయం । పునర్వాతులగ్రహణంతస్యైవ
 శ్వశురత్వే పిపక్షిణినాతోధికమితిప్రదర్శనార్థమితిచంద్రికాదిషువ్యాఖ్యా
 తం॥ శ్లో॥ నిషేకాదీనికర్తాణియఃకరోతియథావిధి - సంభావయతిచాన్వే
 నసనిప్రోగురురుచ్యతే - అల్పంవాబహువాయస్యశ్చతస్యోవకరోతియః
 తమపీహగురుంవిద్యాచ్ఛ్రితోవక్రియయాతయేతి- మనువచనోక్తలక్షణో
 గురుః - యత్తుజాబాలివచనం॥ శ్లో॥ మాతృబంధౌగురౌమిత్రే మండలాధిప
 తాతథేతిగోత్రజానామహఃస్త్వతమిత్యేకరాత్రంప్రకృతం - తత్రగురో
 ర్వాత్మబంధూనాంచైకరాత్రవిధానమసన్నిధానవిషయం - మండలాధిపతే
 మ్మృతావేకరాత్రంమహామండలాధిపతివిషయం - అల్పమండలాధిపతౌస
 జ్యోతిరాశౌచస్యవత్సమాణత్వాత్ - యచ్చయాజ్ఞవల్క్యైవచనం॥ శ్లో॥ అ
 హస్తస్వదత్తకన్యాసుబాలేషుచవిశోధనం - గుర్వంతేవాస్యనూచానమాతుల
 శ్రోత్రియేషుచ । అనారసేషుపుత్రే షుభార్యాస్వస్యగతాసుచేతి - తత్ర
 శ్రోత్రియేషికరాత్రమసంపన్నసోమానగ్రామశ్రోత్రియవిషయం - ఏకా
 హంసబ్రహ్మచారిణేసమానగ్రామిణేచ శ్రోత్రియఇత్యాశ్వలాయనస్తర
 ణాత్ - గుర్వాదయస్త్యసన్నిహితావిపక్షితాఃఅనూచానోంగాధ్యాయీ
 శిష్యః - మాతులోభిన్నమాతులః- యచ్చవిష్ణువచనం - ఆచార్యవత్సీగురూ
 పాధ్యాయమాతులశ్వశురశ్వశ్రుసహధ్యాయశిష్యేష్వేకరాత్రేణశుద్ధి
 రితి - తత్రఆచార్యోజప్యమంత్రోవదేష్టేతిస్తృతిముక్తాఫలకారః - ఉపా
 ధ్యాయస్తు॥ శ్లో॥ ఏకదేశంతువేదస్యవేదాంగాన్యథవాపునః-యోధ్యాయ
 తివృత్త్యర్థముపాధ్యాయస్సఉచ్యతేతి- మనువచనోక్తలక్షణః - మాతులో
 భిన్నమాతులః-శ్వశురోమృతదుహితృతత్సంతతికః-ద్వీదశాబ్దన్యూనకాలం
 సహధ్యాయీసహధీతవేదైకదేశోవాసహధ్యాయీశబ్దేనవివక్షితః - అస

న్నిహితశిష్యఃమాతుల గ్రహణంభిన్నమాతృప్వస్రాదీనామప్రవలక్షణం॥ శ్లో॥ భిన్నమాతృప్వస్సుభిన్నపితృప్వసురహస్తప్రతం - తస్య తానామధామాశ్చమరణేభ్యగురబ్రవిషిత్త్యత్రిస్తరణాత్ - భిన్నమాతులస్సాపత్న్యమాతృభ్రాతాఃభిన్నమాతృప్వసాతద్భగినీ- దత్తస్యప్రతిగృహీతృమాతృభ్రాతాభిన్నమాతులఃతద్భగినీభిన్నమాతృప్వసా- జారపితృపత్నీభ్రాతాభిన్నమాతులతద్భగినీభిన్నమాతృప్వసా- దత్తస్యప్రతిగృహీతృపితృభగినీభిన్నపితృప్వసా- జారపితృభగినీచభిన్నపితృప్వసా- సర్వోక్త్యయమర్థఃస్తృతివచనేషువివక్షితవవేతస్తృతిమక్తాఫలాదిషువ్యాఖ్యాతం-తథాచ ఉక్తరూపాశాంసర్వేషాంభిన్నమాతులాదీనామరణేసాపత్న్యదత్తకుండభాగినీయాదీనామేకరాత్రం - దత్తస్యజననీసంబంధిమాతులాదిమృతౌతువక్షి. వ్యాశాచమస్తీతేషాంయోనిసంబంధితాత్ ॥ శ్లో॥ దత్తస్వసరిస్వస్త్రియేదత్తభ్రాతృసుతాస్వపి. పితృప్వస్రాశ్చతత్పుత్రదుహిత్రోవక్షిణీమృతౌ । పితృప్యేతదుహిరితత్పుత్రేషుచవక్షిణీఃతస్త్వైత్యంతరవచనాచ్చ - యత్తు॥ శ్లో॥ దత్తస్యపుత్రజననేమరణేపూర్వగోత్రిణాం । స్నానమాత్రంసజేలంస్యాన్నాశౌచంవిద్యతేక్వచిదిత్స్త్వైత్యంతరవచోక్తం- తత్త్రిపూరుషబహిర్యుతవివయం- తథాపరిణీతాయాస్స పత్నీ సుతాయాఃసాపత్న్యమాతుశ్చవరస్సరమేకరాత్రం ॥ శ్లో॥ యానపత్నీసుతామాతృసపత్నీయాచతేమిథః । అపేనారాత్రేణశుభ్యేతామాహపారస్కరోమునిరితి- పారస్కరస్తరణాత్ ॥

—* అభినవజ్యోతిరాశౌచం. *

తత్రమనుః ॥ శ్లో॥ ప్రేతేరాజనిసజ్యోతిర్యస్యస్యాద్విషయేస్థితఃకథిణదంస్వల్పమండలాధిపతివిషయం । వృద్ధమనురపి ॥ శ్లో॥ గ్రామేశ్వరేకులపతౌశ్రోత్రియేచతవస్విని! శిష్యేవంచత్వమావన్నేశుచినక్షత్రదర్శనాదితికులపతిస్సమాహవతిః - అత్రశ్రోత్రియశిష్యగ్రహణమసన్నిధానేవికల్పాభిప్రాయంఅసన్నిహితోపదిష్టజప్యమంత్రశిష్యాభిప్రాయంవా-తథాచతాద్యశగురావసినజ్యోతిః - యత్త్వంగిరోవచనం॥ శ్లో॥ గ్రామేశ్వరేకూటపతౌపితృమాతృత్వబంధుషు । మిత్రేజామాతరిప్రేతేస్యాలకేతత్సుతేతథా । వరేదేకాహమాశౌచంవిదేశేస్నానమాచరేదితి । అత్రగ్రామే

శ్వరకూటపతిమిత్రగ్రహణం- బహుపకారాభిప్రాయం - బంధుగ్రహణమసన్నిధానవిషయం- జామాతృగ్రహణంతథైవ ॥ శ్లో॥ జామాతాశ్వశురఃశ్వశ్రామిణ్యతేస్వగృహేయది । ఆశౌచంత్రదిశంతత్ర పరవేత్తనివక్షిణీతి - ధర్మప్రవృత్తావైషమ్యస్థరణాత్ - స్వగృహశబ్దస్సన్నిధానపరః- పరవేత్తశబ్దస్తస్సన్నిధానపరః । నచస్వగృహమరణవీపత్రిరాత్రంఉపసంపన్నాశౌచమితివాచ్యం- తస్యశ్వశ్రామస్వయాభావాత్ । నస్త్రీమృతావిదంకించితిస్త్రీమృతాపువసంపన్నాశౌచస్యనిషేధాత్ । నచధర్మప్రవృత్తివచనేషుబహుషుస్త్రీమృతావప్యవసంపన్నాశౌచస్యవిధానాద్వికల్పః- విహితప్రతిషిద్ధానాంవికల్పస్యన్యాయ్యత్వాదితివాచ్యం- తథాపిపరవేత్తనివక్షిణీత్యస్యశ్వశ్రామస్వయాభావాత్ । సన్నిధానమాత్రేణశ్వశ్రామవిషయేత్రిరాత్రస్యప్రాగుక్తత్వాత్ । తథైవశిష్టాచారాచ్చయచ్ఛక్తంస్త్రీమృతాపువసంపన్నాశౌచస్యవికల్పఇతి- తదప్యసత్ । ఆశ్రోత్రియేత్వహఃకృత్సమితిమనువచనేనపురుషస్యాప్యశ్రోత్రియస్యస్వగృహమరణేవీకరాత్రస్యేవసంపన్నాశౌచస్యవిధానాత్ । కైముతీకన్యాయేనస్త్రీమృతాతస్యలేశతోవ్యసంభవాత్ । పరంతు-పక్షిణ్యాశౌచవిషయాణాంపితృవ్యసాదీనాంస్వగృహేమరణేవిశేషవిధానాదస్యదేవత్రిరాత్రమితియుక్తం యథాపుత్యాగిఃపితృగృహేమరణేపిత్రోస్త్రీరాత్రం । ఉపసంపన్నాశౌచంతుశరీరసంబంధరహితస్యపురుషస్యైవస్వగృహేమరణేవేదితవ్యం - తచ్చశ్రోత్రియేత్రిరాత్రం - అశ్రోత్రియేత్వేకరాత్రం- యత్తు ॥ శ్లో॥ భగిన్యాంసంస్థితాయాంతుభ్రాతర్యపిచసంస్థితే । మిత్రేజామాతరిప్రేతేదాహితేభగినీసుతే । స్వాల్కేతత్కుతేచైవసద్యఃసానేనశుద్ధతీతివచనం- తదతిక్రాంతవిషయం - స్వాల్కేత్వసన్నిధానవిషయం- సన్నిహితస్వాల్కేత్వేకరాత్రం ॥ శ్లో॥ శ్వశురస్యసుతేప్రేతేత్వహారాత్రేణశుద్ధతీతివచనముదాహృత్యవిజ్ఞానేశ్వరేణాపితథాభిధానాత్ । దాహిత్రభాగినీయయోస్సద్యశ్చాచంచాలాత్పూర్వకాలవిషయంతథాచంద్రికాయామభిధానాత్ - చరిణీతానాంస్త్రీణాంపితృవక్షేమాత్పవక్షేచమాతాపితృభ్రాతృవ్యతిరిక్తానాంమరణేస్నానమాత్రం- తాసాంమరణేతేషాంచస్నానమాత్రం

తథాచధర్మప్రవృత్తైః॥ శ్లో॥ భగిన్యశ్చాత్మనఃపిత్రోర్నాతామహశ్చ తత్సు
తాః । మ్రియంతేదత్తకన్యాయాఃస్నానంతేషాంతథోచ్యతఇతి । అస్యార్థః ।
ఆత్మభగిన్యః - మాతాపిత్రోర్భగిన్యః - మాతామహః - చకారాన్మాతామ
హీ - తత్సుతాఃభగినీత్రయసుతాః - మాతామహసుతోమాతులశ్చఏతేమ్రి
యంతేచేత్ దత్తకన్యాయాఃస్నానమాత్రం - తథాచత్తకన్యమరణేతేషాం
భగినీత్రయమాతామహాదీనాంస్నానమాత్రమితి - పునస్తతైవ॥ శ్లో॥ పితృ
ష్వసామాతృష్వసాస్వసుగ్భర్తామృతోయది । దశాహభ్యంతరేస్నానాచ్ఛుద్ధి
రూర్ధ్వంసకించసేతి - పితృగృహేపుత్రీమరణేతుజ్ఞాతీనామేకరాత్రమితివిశే
షఃప్రాగుక్తః - వస్తుతస్తుభగినీత్రయాదివిషయేపక్షిణ్యాశ్చాచమస్త్రీ - ధర్మ
ప్రవృత్తివచనస్యమూలభూతస్త్పృతివచనాదర్శనాత్ । ఇదంత్యిత్తమవధేయం
అనుపసితానామసపిండానాఽలనూధానామసపిండస్త్రిణాస్సమరణేతత్ప్ర
త్రియోగినాంపురుషాణామపిస్నానమాత్రం॥ శ్లో॥ పక్షిణీయోనిసంబంధే
నాతికాలేనసూతకే । నోపసితేరథఃపుంసోనపాణిగ్రహణాత్ స్త్రీయాతి
స్త్పృత్యంతరవచనాత్ । అతికాలేఅతిక్రాంతస్వాశ్చాచకాలేసూతకేసూ
త్యాశ్చాచవిషయేచ - తేషామాశ్చాచంనాస్తీత్యర్థః - మృతకేతుస్నానమాత్ర
మస్త్రీ - తథాచఉపసితవిషయేఊధావిషయేచఅతిక్రాంతాశ్చాచంనాస్తీతి
నుపసితవిషయే అనూధావిషయేచతులశ్చాచకాలేప్యాశ్చాచంనాస్తీతిస్థిం -
స్త్పృతిసారసర్వస్వాదావప్యేవమేవోక్తంఉపసితానాంయత్రయత్రత్తిరా
త్రాదికముక్తంతత్రసర్వత్రప్రాగుపనయనాస్సరణేస్నానమాత్రమితి - అత
ఏవసమానోదకానామనుపసితానాంమరణేస్నానమాత్రమిత్యధస్తాదేవో
దితం - యత్తు - మాతుశ్చయోనిసంబంధేభ్యఃపితృశ్చానస్తమాత్పురుషాద్యా
వతావాసంబంధోజ్ఞాయతేతేషాంప్రేతేషాదకోపస్వర్గసంగర్భావరి
హాప్యాపరిసంవత్సరానిత్యాపస్తంబవచనంతత్సపిండసమానోదకాదిషు
మృతేషుస్నానవిధానమాత్రవరం - నతుస్నానమాత్రవిధానవరం - తథా
చ తస్యవచనస్యతత్తదాశ్చాచవ్యావృత్తౌనతాత్పర్యంయత్తుతస్మిన్నేవవచనే
అసంపూర్ణప్రథమపక్షేషుబాలేషుమృతేషుస్నానవర్జనముక్తం - తద్వికల్ప
భిప్రాయంతపస్తంబమతంవాభవతుమహాత్మి - యుగాంతరీయవృత్తస్వా

ధ్యాయసాపేక్షాఘనంకోచపరంవేతినకస్పిద్వరోధః - అత్రోదాహృతేషు
యత్రయత్రవిరోధోద్భవ్యతేతత్రసర్వత్రసన్నిధానాసన్నిధానాభ్యాంబ
హూపకారతదభావాభ్యాంఅతిక్రాంతకాలానతిక్రాంతకాలాభ్యావి
షయభేదంకల్పయిత్వాతుల్యఏకత్వేనచవ్యవస్థాయథాసంభవంయోజనీ
య్యా - చంద్రికాదీనిబంధేషుతథాదర్శనాత్-యత్తుగుణావగుణాభ్యాంవ్య
వస్థాపనంవచనేషుదృశ్యతే-తద్దేశభేదేనవాకాలభేదేనవాయోజ్యం - కలి
యుగేపావబాహుశ్చేనగుణావగుణయోద్వివేచయితుమశక్యత్వాత్। పరా
శరేణభస్మాంతసూతకవిషయేపిదత్తాహశౌచవిధానాచ్చ - అతోగుణావ
గుణభేదేనవ్యవస్థాపకానివచనానికాలభేదేనయోజనీయానియాని - తత్రఘ
త్సృపురాణేకానిచిత్తాదృశానివచనానిదృశ్యంతే॥శ్లో॥ మాతామహేతథా
చార్చేబహుయజ్ఞకృత్పిజి। స్వస్త్రీయేచైవదాహిత్రేగురాయాజ్యేచసన్నిధౌ
థా। మృతేత్రిరాత్రమాశౌచంవిదేశేపక్షిణీభవేత్। గుణహీనేషుచేతేషు
ఏకగ్రామేతుపక్షిణీ। ఏకాహమస్యదేశేతుస్మానంకాలాత్యయేతథేతి। వి
దేశశబ్దాన్యదేశశబ్దాగ్రామాంతరవరా - గురాయాజ్యేచసన్నిధౌ - ఏక
గ్రామేతుపక్షిణీత్వక్వా - తత్ప్రతిబద్ధంద్విత్వేనతయోరుపాదానాత్। బృ
హస్పతిరపి॥ శ్లో॥ ఋష్యాజ్యసహధ్యాయమాతులశ్వశురేషుచ। తథోప
సీతదాహిత్రేశిష్యేచాచార్యపుత్రకే। థాగినేయేభగిన్యాంచశ్వశ్రూమా
తామహేషుచ। మాతృష్వసృపిత్ృష్వసృమాతులాసీషుచైవహి। గుర్వాచా
ర్చ్యాదివత్సీషుపిత్ృమాత్రాత్తృబంధుషు। ఏకగ్రామేతుమరణేపక్షిణ్యాశౌ
చమిష్యతే। గుణహీనేషుచైతేషుసన్నిధావేకరాత్రకం। గ్రామాంతరేచ
గుణేషుగుణహీనేషుచాప్లవఇతి - గ్రామాంతరేచగుణిష్యతిపూర్వేణసంబ
ద్ధ్యతే - ఇదంయుగాంతరవిషయమితస్పష్టమేవఉపనితదాహిత్రథాగినేయా
దీనామపిపక్షిణ్యాశౌచవిధానాత్ - తస్మాద్యథానిబంధేషువ్యవస్థాదర్శితా
యథాచశిష్టానామాచారస్తథైవకంచిత్ప్రకారమాశ్రిత్యవ్యవస్థాయోజనీ
యా - ద్రావిడానాంతుసర్వసాధారణ్యేనమాతులాదీనామసపిండానాంమ
రణేవరిణితస్త్రీణామప్యాశౌచమస్తీతివిశేషః - ఆంధ్రాదీనాంతుధర్మప్ర
వృత్త్యనుసారిణాంఅస్తిన్విషయేస్మానమాత్రంతదనుసారేణద్రావిడవ

దేవపక్షాన్యశాచమితి ప్రా గుక్తం- తథాచ తదీయేశతతే॥ శ్లో॥ మాతృష్వ
స్వసుతాపుత్రాపితృష్వసుతస్త్రీయా- స్వసాపితృష్వపుత్రీచస్వసుపుత్రీ
పితృష్వసా- భాతృపుత్రీచదాహిత్రీపాత్రీతత్ప్రతియోగినా- స్త్రీపుంసా
చక్షచిత్తేతేపక్షాన్యశాచినామిదగతి- జ్యేష్ఠమాతృష్వసుపుత్రీపుత్రయోః
ప్రతియోగినా స్త్రీపుంసా కనిష్ఠమాతృష్వసుపుత్రీపుత్రా- కనిష్ఠమాతృష్వ
సుపుత్రీపుత్రయోః ప్రతియోగినా స్త్రీపుంసా జ్యేష్ఠమాతృష్వసుపుత్రీపు
త్రా- పితృష్వసుపుత్రీపుత్రయోః ప్రతియోగినా స్త్రీపుంసా మాతులపుత్రీ
పుత్రా - స్వసుః ప్రతియోగినా స్త్రీపుంసా భగినీభాగితరా - తత్ర జ్యేష్ఠభ
గినీభ్యః ప్రతియోగినా స్త్రీపుంసా కనిష్ఠభగినీభాగితరా - కనిష్ఠభగినీభ్యః ప్రతి
యోగినా స్త్రీపుంసా జ్యేష్ఠభగినీభాగితరా- పితృష్వపుత్ర్యాః ప్రతియోగి
నా స్త్రీపుంసా పితృష్వపుత్రీపుత్రా- స్వసుపుత్ర్యాః ప్రతియోగినా స్త్రీ
పుంసా మాతృష్వసుమాతులౌ - పితృష్వసు- ప్రతియోగినా స్త్రీపుంసా భా
గితృపుత్రీపుత్రా - భాగితృపుత్ర్యాః ప్రతియోగినా స్త్రీపుంసా పితృష్వసు
పితృష్వా - దాహిత్యాః ప్రతియోగినా స్త్రీపుంసా మాతామహీమాతా
మహా - పాత్ర్యాః ప్రతియోగినా స్త్రీపుంసా పితామహీపితామహా-
తేషాం పరస్పరం పక్షాన్యశాచమిత్వం- స్మృతిముక్తాభలేషి॥ శ్లో॥ మహామ
హ్యాపితామాతాపితృవ్యో మాతులస్తథా । మాతృష్వసామాతులనీపితృ
వ్యస్త్రీపితృష్వసా । మాతృష్వసుర్మాతులస్య పితృష్వస్య పితృష్వసుః- ఛత్రీపు
త్రాః స్మృషాస్వస్వస్వసాభాగితాతదంగనా । స్వసుర్భాగిత్రాః స్మృషాపుత్రీపు
త్రాస్వద్దుహితాపితాచ - స్వసాత్రీచస్వదాహిత్రీస్వదాహిత్రస్తదంగనా ।
అప్యత్రింశజ్జనాహ్యేతే స్త్రీవృతా పక్షిణీజుషః । సపిండాద్వాదశైతేషు
ముక్తాన్యేపుంశ్చ తాతథేతి - మహాపితామహమాతామహా - తథామ
హ్యవపి- దుహిత్రాదీనాం పక్షిణీవిధానం పరోక్షవిషయం- పునస్తత్రైవ॥
శ్లో॥ మాతృష్వసామాతులశ్చస్వసాభాగితాపితృష్వసా - పంచవైతత్సతా
పుత్రాదశపాత్రీపితామహా । మాతామహాశ్చదాహిత్రీపితృవ్యస్తత్సతా
త్తజా - ద్వావింశతిజనాశ్చైతే పరోక్షే దుహితాపితా- దాహిత్రశ్చత్రయ
శ్చైతే తత్తత్త్వస్త్రీయోదశ- స్త్రీముతాపక్షిణీభాజః అప్యత్రింశదిన్ధి

తిః - మాతృష్వస్వపితృష్వస్వస్రోఃపుత్యౌగ్రిపుత్రౌచతత్త్విన్రియా - పితృష్వ
సాస్వసాపుత్రీభాగ్రితృపుత్రీస్వసుస్సతాపితృష్వపుత్రీదాహీత్రీమాతులస్వ
సుతాసుతా । తత్త్వీ చాసన్నిధాపుత్రీస్వస్రోఃపుత్రౌచతత్త్విన్రియా
క్వచిచ్ఛమాతుఃపితరాస్వసాచభాగ్రితృతత్త్విన్రియా - వక్షిణ్యాశాచినస్తే
తేపుంమృతౌవంచవింతిరితి- తత్త్వత్త్వ్యఃమాతృష్వస్వపుత్రమాతులతత్త్వ
త్రస్వస్త్రీయభాగ్రితృతత్త్వత్రపైశ్చష్వస్త్రేయపితామహమాతామహపి
తృష్వతత్త్వత్రపితృదాహీత్రవత్త్వ్యభిత్వ్యః - అత్రక్వచిదిత్యనేనవరోక్ష
ముచ్యతే - మాతురిత్యస్వస్వస్రాదిష్వపిసంబంధః - అత్రయేషయాసువా
వక్షిణ్యాశాచంవిహితంతేషామేవతాసామేవచమృతౌతద్భవతి- నతుభిత్వ
త్వీనాంతద్భగ్రితృవాణాంచమృతౌ- తథోక్తంశతకే॥ శ్లో॥ మాతృతఃపితృ
తోయేషువిహితాపుంసువక్షిణీ । నతత్త్వత్వీమృతౌసాస్యాత్సాన్నినమాత్రం
విధీయతఇతి- తథాచ॥ శ్లో॥ మాతామహీమాతులానీమాతులానాంమృతౌ
స్త్రీయాఃవక్షిణీపురుషాణాంపుత్రిరాత్రమఘమిష్యతఇత్యాదివచనైర్య
త్రయోనిసంబంధవత్త్వీవిషయేవిశిష్యాశాచంవిహితం - తద్వ్యతిరిక్తానాం
తత్త్వత్వీనాంమృతావాశాచంనాస్తీతిసద్ధం- భిన్నమాతామహాదీనాంమర
పరిణీతానామేకతత్రంతథాచశతకే॥ శ్లో॥ భిన్నపిత్రోఃపితృభాగ్రితృస్వస్వ
త్యానితత్త్వజాః- శుభ్యంత్యహ్నిమిథశ్శావేజనాస్తత్త్వగ్రితియోగినఇతి- భిన్న
పితృశబ్దేనసావత్త్వమాతృభిన్నోదరపితృవ్యావభిధీయేతే- పితృప్యేపిపితృ
త్వప్రసిద్ధేః - తపితృభాగ్రితృస్వస్వపుత్రీపుత్రౌఃతత్త్వజాశ్చదినేనశుభ్యం
తి- పారస్కరోపి॥ శ్లో॥ యాసవత్త్వీసుతామాతృసవత్త్వీయాచతేమిథః - అ
హేమారాత్రేణశుద్ధ్యేతామాహపారస్కరోమునిరితి - సంగ్రహస్తుఉపనీ
తానాంమరణేసపిండానాంపూర్ణమాశాచం- సమానోదకానాంపుత్రిరాత్రం
సగోత్రాణాంస్నానమాత్రం- జన్మనామస్తృతిమతాంసగోత్రాణామే
కరాత్రం - అనుపనీతసమానోదకమరణేస్నానమాత్రం - అవివాహితక
న్యామరణేస్నానమాత్రం - అవివాహితసమానోదకానాంమరణేపితృదైవ
వివాహితస్త్రీమరణేభత్యసపిండసమానోదకసగోత్రాణామిదమాశా
చంనతుపితృసపిండాదీనాం- మాతామహీమాతామహమాతృష్వస్వమాతుల

మాశులానీదాహిత్రభాగినేయానాంసన్నిధానమరణేత్రిరాత్రం. అసన్ని
 ధానేపక్షిణీ-శ్వశ్రూశ్వశురయోస్సన్నిధానేజీవద్భాగ్యస్యజామాతుస్త్రీ
 రాత్రం. అసన్నిధానేపక్షిణీ-మృతభాగ్యస్యజామాతుస్సన్నిధావప్యేక
 రాత్రం-భార్యాసంతతౌస్థితాయాంతుత్రిరాత్రం. అచార్యతత్పత్రత
 త్పత్నీనాంమరణేసన్నిధానేత్రిరాత్రం. అసన్నిధానేపక్షిణీ-శిష్యస్యసన్ని
 ధానమరణేఅచార్యాదీనామప్యేవమేవ. ఉపసంపన్నశ్రోత్రియమరణేస
 న్నిధానేత్రిరాత్రం. అసన్నిధానేపక్షిణీ-అశ్రోత్రియోపసంపన్నమరణే
 సన్నిధావప్యేకరాత్రం. అసన్నిధానేస్నానమాత్రం. అనువసంపన్నశ్రో
 త్రియేగ్రామేమృతేతద్దామవాసినామేకరాత్రం. అసన్నిధానేసజ్యోతిః-
 ఆగంతుకశ్రోత్రియస్యస్వగృహేమరణేత్రిరాత్రం. అశ్రోత్రియేత్వేకరా
 త్రం. మరణకాలేస్థలదానేనతస్యాభ్యుపసంపన్నత్వాత్. ఋష్యగృహ్య
 యోఃకులక్రమాగతయోఃపరస్పరంసన్నిధానేత్రిరాత్రం. అసన్నిధానే
 పక్షిణీ-రాజపురోహితయోఃపరస్పరంసన్నిధానేత్రిరాత్రం. అసన్నిధా
 నేపక్షిణీ-వైశ్యపురోహితయోరప్యేవమేవ-వివాహాదుర్ధ్వంసిత్యగృహే
 పుత్రీమరణేమాతాపితృభ్రాతృణాంఅనుభవగిసినాంచత్రిరాత్రం-జ్ఞా
 తీనామేకరాత్రం-భ్రాతృపత్నీనాంస్నానమాత్రం-ద్రావిడానాంతుమా
 తాపిత్రోస్త్రీరాత్రం-భ్రాతృభగినీనామేకరాత్రం-జ్ఞాతీనాంకిమపినా
 స్తి-యదిమాతాపితృభ్రాతరోభక్తాభిన్నగృహవాసినశ్చేత్పితృగృహే
 మరణేపిత్రోరేవత్రిరాత్రం-భ్రాతృగృహేచేదభ్రాతృరేవత్రిరాత్రం-జ్ఞా
 తిగృహేచేత్తేషామేకరాత్రం. అన్యత్రమరణేమాతాపితృభ్రాతృణాంప
 క్షిణీ-జ్ఞాతీనాంకిమపినాస్తి-ఏకగ్రామేపుత్రీమరణేస్వగృహవదేవాశా
 చం-గ్రామాంతరేపక్షిణీతిస్త్వత్సరసారేభిహితం-యథాచారస్తథా
 చరణీయం-స్వగృహేపరగృహేవామాతాపిత్రోర్మరణేపుత్ర్యాస్త్రీ
 రాత్రం-భగినీగృహేభ్రాతృమరణేభగిన్యాస్త్రీరాత్రం-పరగృహేపక్షి
 ణీ-గ్రామాంతరేఏకరాత్రం-భగినీపతేస్తుస్వగృహేపరగృహేవాస్థల
 మరణేఏకరాత్రం-స్థాలపుత్రమరణేప్యేకరాత్రం-స్థాలకశ్రోత్రియ
 శ్చేత్తస్యస్వగృహేమరణేత్రిరాత్రముపసంపన్నశాచం-గ్రామాంతరే

తున్నానమాత్రం-అనువనీతభ్రాతృమరణేసన్నిధానేపిభగిన్యాఃస్నానమాత్రం-భ్రాతృపుత్రమరణేప్యేవమేవ-భ్రాతృగృహేభగినీమరణేభ్రాతృస్త్రిరాత్రం-పరగృహేవక్షిణీగ్రామాంతరఏకరాత్రం-దత్తపుత్రమరణేపూర్వాపరపితృస్తత్పుత్రాణాంచత్రిరాత్రం-అసన్నిధానేత్వేకరాత్రం-పితృద్వయజ్ఞాతీనాంసన్నిధానేకరాత్రం-అసన్నిధానేస్నానమాత్రం-అనువనీతదత్తపుత్రమరణేతుసన్నిధానేపిస్నానమాత్రం-పితృద్వయతత్పుత్రాణాంచత్రిరాత్రమేవ-దత్తస్యపుత్రజననేమరణేవాఉపనయనాత్పరమపిజనకవర్గస్యస్నానమాత్రం-దత్తస్యజనకపితృఃపరణేత్రిరాత్రం-ప్రతిగృహీతృపితృమరణేదశరాత్రం-తన్తరణేప్రతిగృహీతురపిదశరాత్రం-యదిదత్తస్త్వీకారానంతరంజాతబౌరసపుత్రస్సంస్కర్తాతదాదత్తస్యత్రిరాత్రమేవ-అనులోమవ్యభిచారిణ్యాసన్నిధానేమరణేపూర్వాపరభర్తృస్త్రిరాత్రం-తత్సపిండనామేకరాత్రం-వ్యభిచారిణ్యఃప్రసవేపితదైవ-ప్రతిలోమవ్యభిచారిణ్యఃప్రసవేమరణేచాశాచంనాస్తీ-పితృద్వయోత్పదితయోర్వ్యభిచారిణీపుత్రయోఃపరస్పరంచత్రిరాత్రంమృతకాశాచం-జాతాశాచంత్యేకరాత్రం-ఆత్మబంధునాంమాతృబంధునాంపితృబంధునాంచమరణేసన్నిధానేపక్షిణీ-అసన్నిధానేత్వేకరాత్రంసావత్సర్యమాత్మవర్గమాతులాదేర్వరణేసన్నిధానేఏకరాత్రం-అసన్నిధానేస్నానమాత్రందత్తస్యప్రతిగృహీతృవర్గ్యమాతులాదేర్వరణేదత్తస్యసన్నిధానేఏకరాత్రం-అసన్నిధానేస్నానమాత్రం-జారపితృవర్గ్యస్యజారపితృపత్నీభ్రాతృదేర్వరణేసన్నిధానేకరాత్రం-అసన్నిధానేస్నానమాత్రందత్తస్యజనకవర్గ్యమాతులాదేర్వరణేసన్నిధానేపక్షిణీ-అసన్నిధానేఏకరాత్రం-సవత్నీపుత్రీమరణేసావత్సర్యమాతురేకరాత్రంమాతృసవత్నీమరణేసవత్నీపుత్ర్యాఃఅప్యేకరాత్రం-అసన్నిధానేస్నానమాత్రం-సవత్నీమాతాపితృభ్రాతృబంధుమరణేసవత్సర్యసన్నిధానేపిస్నానమాత్రం-దాహిత్రభాగినీయవ్యతిరిక్తనామసపిండనాముపనయనాత్పూర్వంమరణేసన్నిధానేపిస్నానమాత్రం-దాహిత్రభాగినీయయోస్తుప్రాగుపనయనాత్పరణేపక్షిణీ-తదూర్ధ్వంచత్రిరాత్రం-చౌళాత్పూర్వంతుస్నానమాత్రం-మాతృ

ష్వ ప్రాచీనామసపిండస్త్రీణాంవివాహాత్పుగ్వంమరణేనస్మిధానే
 పిస్నానమాత్రం - జామాతృమరణేనస్మిధానేవక్షిణీ - అనస్మి
 ధానేత్వేకరాత్రం - తస్యైవస్వగృహేమరణేత్రిరాత్రం-యోనిసం
 బంధేషుయేయేపురుషాఃతత్పత్నీనాంమరణేనస్మిధానేపిస్నానమాత్రం -
 మాతులాన్యస్తువిశేషవిధానాత్త్రిరాత్రం-యోనిసంబంధేషుయాఃస్త్రి
 యఃతర్భర్తృమరణేపిస్నానమాత్రం-గురుతత్పత్నీతత్పుత్రమణేనస్మిధా
 నేవక్షిణీ - అనస్మిధానేత్వేకరాత్రం- శిష్యమరణేతేషామపితదైవ- ద్వాద
 శాబ్దపర్యంతంసహధ్యయనంకృతవతస్సహధీతకృత్సవేదస్యవాసహధ్యా
 యనోమరణేనస్మిధానేవక్షిణీ - అనస్మిధానేత్వేకరాత్రం - అల్పకాలంప
 హాధ్యయనంకృతవతస్సహధీతవేదైకదేశస్యవామరణేనస్మిధానేఏకరా
 త్రం - అనస్మిధానేస్నానమాత్రం- మిత్రేమృతేనస్మిధానేఏకరాత్రం - అ
 నస్మిధానేస్నానమాత్రం- తస్యైవబహూవకారిత్వేనస్మిధానేవక్షిణీ-
 అనస్మిధానేత్వేకరాత్రం- మండలాధిపతౌరాజనిమృతేనస్మిధానేఏకరా
 త్రం - అనస్మిధానేసజ్యోతిః- స్వల్పమండలాధిపతౌనస్మిధానేసజ్యోతిః- అ
 నస్మిధానేస్నానమాత్రం- గ్రామేశ్వరేమృతేనస్మిధానేఏకరాత్రం - అ
 నస్మిధానేసజ్యోతిః- తపస్వినిమృతేనస్మిధానేసజ్యోతిః- అనస్మిధానేస్నా
 నమాత్రం- సమూహపతౌమృతేనస్మిధానేఏకరాత్రం- అనస్మిధానేసజ్యో
 తిః- జప్యమంత్రోవదేష్టరిమృతేనస్మిధానేఏకరాత్రం- అనస్మిధానేసజ్యో
 తిః- తచ్ఛిష్యమృతౌతస్యాపితధేవ- ఉపసంపన్నాశాచంతుత్రిరాత్రమేకరా
 త్రంవాదంవత్సోరుభయోరపిభవతివత్సావ్యుపసిగృహపతిత్వాదితిప్రాగు
 క్తం - అత్రసపిండసమానోదకానామాచార్యమాతామహయోశ్చతత్ప్రతి
 యోగిభిస్తీలోదకంచేయం - అన్యథాతేషామాశాచనిష్పత్తిర్లాస్తి-పునరప్యే
 కస్తికాదిన ఆశాచంకృత్వా తీలోదకంచేయం - పరిణీతానాంస్త్రీణాంమా
 తాపితృభాగితృతత్పుత్రాన్వివాహపితృవర్గ్యబంధుమరణేస్నానమాత్రమితి
 ధర్మప్రవృత్త్యనుసారిణిబంధాదయః - ఇతరేకుపక్షిణ్యాదికమాచరంతి
 ద్రావిడాస్తుసర్వసాధారణ్యేనపరిణీతాఃస్త్రియస్తత్ప్రతియోగినశ్చపక్షి
 ణ్యాదికమాచరంతి - తత్రసంగ్రహశ్లోకాః ప్రాగుదాహృతాద్రష్టవ్యాః-

విస్తరభయాదుపరమ్యతే - ఆశాచాంతేసంగవేన్నా త్వబ్రాహ్మణోహ
స్తాభ్యా సుదకంస్సప్తైవ శుధ్యతి - ఉత్రియోవాహనమాయుధంవాస్సప్తై
ప్తైశుధ్యతి - వైశ్యఃప్రతోదురశ్శింవా - శూద్రో యష్టిమితి || ఇతిశ్రీవేంక
టాంబాగర్భ సంఘాతశ్రీబ్రహ్మణ్య సుధీవరవిరచితాయా - మభినవషడశీతి
వ్యాఖ్యాయాం-ధర్మప్రదీపికాఖ్యానముపనీతాశాచనిణయః.

❦ అతిక్రాంతాశాచనిణయః. ❧

మూ॥ తత్తదాశాచమాఖ్యాతమతిక్రాంతమనేకధా ।

వ్యా॥ ససింహాదీనాంమరణేతన్నిమిత్తమాశాచమతిక్రాంతమనేకధాభ
వతీత్యర్థః - అత్రదేవలః॥ శ్లో॥ ఆత్రిమాసాత్రిరాత్రంస్యాత్క్షణ్ణాసాత్పక్షిణీ
తథా । పరమేకాహమావర్షాదూర్ధ్వంస్నానేనశుధ్యతీతి - వృద్ధమనురసి॥
శ్లో॥ సంవత్సరేవ్యతీతేతుస్సప్తైవవాపోవిశుధ్యతీతి - ఇదంపూర్ణాశాచవి
షయం - కృతక్రియవిషయంచ - అకృతక్రియవిషయేభునర్దహనాశాచంవ
త్కృతేయత్తు॥ శ్లో॥ మాసత్రయేత్రిరాత్రంస్యాత్క్షణ్ణాసాత్పక్షిణీభవేత్ - అ
హస్తునవమాదర్షా గూర్ధ్వంస్నానేనశుధ్యతీతి - వృద్ధవస్థివచనంతద్విక
ల్పాభిప్రాయం - యథాచారస్తథాచరణీయం - పుత్రవిషయేతుబహుసం
వత్సరాత్యయేపిదశాహమేవ - కృతక్రియవిషయేతువింశతివర్షవర్యతంద
శాహం - తదూర్ధ్వంత్రిరాత్రం - అత్రవృద్ధమనుః॥ శ్లో॥ షష్టివషాధికా
స్మ్యునాఘృతావపిత్వవిపర్యయం - సంసారస్తుకథంతత్రదశాహదౌ
ర్ధ్వదైహికం - మాతాపిత్రోర్దశాహంతుయధావిధినమావయేత్ - మధ్యే
పిండసమాప్తిశ్చేతుః - అత్యుకరంభవేదితి - షష్టివర్షాధికకాలేన్యూనకాలేచ
సర్వదాదశాహమిత్యర్థః - షష్టినంఖ్యాగ్రహణంలోకోక్త్యనుకరణం - పైతీ
నసిరసి॥ శ్లో॥ పితరౌచైన్స్సప్తైతాంధూరస్థోఽపిపృత్రకః - శ్రుత్వా
తద్దినమారభ్యదశాహంసూతకీభవేదితి - స్సప్త్యంతరేసి॥ శ్లో॥ యత్రకుత్ర
స్థితఃపుత్రఃశ్రుత్వాపిత్వవిపర్యయం - జ్ఞాత్వాతద్దినమారభ్యదశాహంసూత
కీభవేదితి - మాతాపిత్రోఃకృతక్రియత్వేతువిశేషః॥ శ్లో॥ అర్వాగ్వింశతి
వర్షాత్తుమాతాపిత్రోన్మృతిశ్చతా - కృతక్రియేపిపుత్రాణాందశాహం
సూతకంభవేత్ - ఊర్ధ్వంవింశతివర్షాత్తుమాతాపిత్రోన్మృతిశ్చతా - కృ

త క్రియేత్రి రాత్రంస్యాద్దశాహమకృత క్రియఇతిన్నరణాత్ - కేచిత్తుప్రథమ
సంవత్సరానంతరమేవ - కృతక్రియేపితరిపుత్రాణాంత్రి రాత్రమిత్యా
హుః - అన్యేతుకనిష్ఠానాంత్రి రాత్రంస్యేష్ఠానాందశరాత్రమిత్యాహుః - త
ద్భహుస్తృతివిరోధాదనాదరణీయంబహుంసర్వందశాహార్ధవ్యంమరణశ్ర
వణవిషయం - దశాహభ్యంతర ఏవమరణశ్రవణేపుత్రాణాంజ్ఞాతీనాంచ
సర్వేషాందశాహశేషేణశుద్ధిః - తథాచమనుః॥ శ్లో॥ విగతంతునిదేశస్థంశృ
ణుయాద్యోహ్యనిర్దేశం - యచ్ఛేషందశరాత్రస్యతావదేవాశుచిగ్భవేదితి - ఇ
దంత్రి రాత్రాదేరపుష్పలటాణం - తథాచత్రి రాత్రాద్యాశౌచానిమిత్రస్య
బంధుమరణస్యత్రి రాత్రాదిమధ్యేశ్రవణేతచ్ఛేషేణశుద్ధిః - శంఖోపి॥ శ్లో॥
దేశాంతరగతంశ్రుత్వాకల్యాణంమరణంతథా - యచ్ఛేషందశరాత్రస్య
తావదేవాశుచిగ్భవేదితి - యజ్ఞసలోక్యపి - ప్రోషితేకాలశేషస్సాన్యదితి
కేచిత్తుదశాహభ్యంతరేపిచతుర్థదివసాదర్వాప్రీత్యమరణశ్రవణేదశాహశే
షేణశుద్ధిః - తదూర్ధ్వంతుశ్రవణప్రభృతిదశరాత్రమిత్యాహుః - తత్సం
వాదాయ॥ శ్లో॥ పిత్రోర్మృతౌచేద్దురస్థశ్శృతివాపితృవివర్జయం - పుత్ర
శ్శుద్ధేద్దశాహేనసంచయాత్పృత్తుశేషతగ్భవచనంచోదాహరంతి - త
ద్ద్రావిడదేశవిషయం - త్రి రాత్రాదివిషయేతుఅతిక్రాంతాశౌచంనాస్తి -
కింతుస్నానమాత్రం - యత్తు॥ శ్లో॥ అత్యాశౌచందినంసద్యస్త్యృహైకాహ
రశౌచినోః - పక్షిణ్యుఘ్నిస్వఘ్నంతశ్రుత్యేవకకాలోన్యదాప్లవగ్భి - ద్రావి
డీయ్యశతకవచనంతద్ద్రావిడేనైవస్తృతిముక్తాఫలకారేణదూషితంతస్మా
త్త్రి రాత్రాదిష్వతిక్రాంతేషుదశాహమధ్యేషిస్నానమాత్రమేవ - యత్తు
శ్రుత్వాచోర్ధ్వందశమ్యావీకరాత్రమితిశంఖవచనంశతకకారేణోదాహృ
తర - తదతిక్రాంతపూర్ణాశౌచవిషయం - షడ్వాసోత్తరకాలవిషయంచేతి
చంద్రికాదిషుబహుషునిబంధేషువ్యాఖ్యాతం - యచ్ఛ॥ శ్లో॥ అతీతేపక్షిణీకౌ
లేదశాహభ్యంతరేశ్రుతౌ - దినావాయుదినారాత్రావేకకాలేనశుద్ధితి
స్తృత్యంతరవచనంతేనోదాహృతం - తదవినిబంధకారైరనుదాహరణాత్
స్తృతిష్వదర్శనాచ్చుచింతనీయమితిస్తృతిముక్తాఫలేప్రతివాదితం - అచార
స్తుద్రావిడానామితరేషాంశతకేషాంచిచ్ఛతకవచనానుసారేణైవయదత్ర

య క్తంతద్గాగ్రిహ్యం- వస్తుతస్తు- త్రిరాత్రవక్షిణీకాలేచాతిక్రాంతేదశా
హమధ్యేపిస్నానమాత్రం- తథామితాత్మరాదివ్యభిథానాత్॥ శ్లో॥ పక్షిణీ
యోనిసంబంధేనాతికాలేనసూతక ఇతి- మార్క-౦డేయవచనేన పక్షిణీఃప
యేతిక్రాంతాశాచనిషేధాచ్చ- పితృభాగ్రాదివిషయేపుత్రీభగిన్యాదీ
సాందశాహదూర్ధ్వమవ్యతిక్రాంతాశాచంధర్మప్రవృత్తౌవిహితం॥ శ్లో॥ పి
త్రోర్దశదినాదూర్ధ్వంమరణందత్తకన్యకా । శృణోతియదిచేత్తస్యాః పక్షి
ణ్యాశాచమిష్యతే । పుత్రీగేహేథవాన్యత్రపితరౌప్రమృతౌయది । దశాహ్య
భ్యంతరేపుత్యాగ్రిస్తీరాత్రంశావసూతకం । మరణంశ్రూయతేభాగ్నితుగ్ద
శాహతృరతోయది । దినమేకంస్వసుఃప్రోక్తంస్నానంస్నాన్యధుగినివతేః । దశా
హతృరతోభాగ్రామరణంశ్రూయతేస్వసుః । తస్యైకదినమాశాచంత
త్పత్యాసాన్నినముచ్యతే । దశాహతృరతఃకన్యామరణంశ్రూయతేయ
ది । ఆశాచంతద్దినంపిత్రోర్ద్వాన్యేషామితినిశ్చయఇతి । పుత్రీభగిన్యాదివ్యతిరి
క్తవిషయేతుదశాహతృరతస్నాన్నినమేవేతతత్రైవోక్తం॥ శ్లో॥ మరణంతస్వస
పిండానాందశాహచ్ఛేద్యహిఃశ్రుతం । తత్రస్నానేనశుద్ధిస్సాన్యదితిధర్మవి
దోవిదురితి । ఏతేషాంపచనానాంఅన్యనిబంధేష్వనుచాహరణాత్ । ఋషి
కర్తృకత్వస్త్వరణాభావాచ్చ- ప్రామాణ్యంసందిగ్ధమేవ । ఆచారస్తుశీష్టానా
మాన్యాణాంకేషాంచిచేతద్వచనానుసారేణైవదృశ్యతే- మరణంతస్వసపిం
డానామితివచనంతస్త్వతినిబంధసంవాదాత్ప్రమాణం- పోతుభట్టియదా
తుపక్షిణీవిషయేవిశేషఉక్తః- తత్రహేదంపచనముదాహృతం॥ శ్లో॥ దేశకా
లవ్యవాయేపిపక్షిణీనేవహీయతే । సంపూర్ణైవతుకర్తవ్యాగతైర్వర్షశతైర
షితి- తథావతత్రీత్యాపక్షిణీవిషయేయావజ్జీవంపక్షిణ్యాశాచమేవనత్వతి
క్రాంతేషంకోచః- తథాచపక్షిణీవిషయేద్వావత్- పక్షిణీకాలేతిక్రాం
తేస్నాన్నినమేవయావజ్జీవంపక్షిణీత్యవరఃపక్షిణీ- శతకానుసారిణాంతుపక్షి
ణీకాలేతిక్రాంతేదశాహాభ్యాంతర ఏకకాలః- తదూర్ధ్వంతుస్నాన్నినమా
త్రమిత్యేకఏవపక్షిణీ । యథాదేశకులధర్మస్తథాచరణీయం- పుత్రాది
విషయేవిశేషోధర్మప్రవృత్తౌదర్శితః॥ శ్లో॥ పుత్రస్యోపనయాదూర్ధ్వంమర
ణంశ్రూయతేయది । దశాహతృరతోయావదబ్దంస్యాత్త్రిదినంతదా । అథా

దూర్ధవంతుస్సానమాత్రంతదతిరిక్తాశాచేమానాభావాత్ అకృతక్రియేతు
 అబ్బాదూర్ధవమపిత్రిరాత్రం॥ శ్లో॥ సావత్సరమాత్యమరణందశాహాచ్యే
 ద్భూమిశ్శ్రీతం - ప్రథమేద్యేతుకర్తవ్యంత్రిదినంచాథవషిణీ॥ విశ్వపత్నా
 మతీతాయామపుత్రాయాంతునైయది॥ సంవత్సరేవ్యతీతేపిత్రిరాత్రమ
 శుచిభవేదితి॥ ఇదంతిరాత్రమనసత్యసావత్సరమాత్యవిషయం-స్వస్యై
 వసంస్కృత్య=త్వాత్॥ అత్రసంవత్సరాదర్వాద్దశరాత్రం-తతఃపరంతిరా
 త్రం-తథాచవరదరాజీయే॥ శ్లో॥ ప్రాగభ్యాజ్జననీసమందిశతుతప్తేతోద
 కాదిక్రియాంతస్తాత్పరిగౌణమాత్యమరణంశ్రుత్వాసందాఘంత్యృహ
 మిహి-అత్రప్రేతోదకాదిక్రియానమభివ్యాహారాదకృతక్రియవిషత్వంగవ్య
 తేతతకేటకృతక్రియవిషయేసావత్సరమాతుస్సంవత్సరాదూర్ధవమేకరా
 త్రమిత్యక్తం-తద్ద్రావిజదేవవిషయం-దంపత్యోస్సపత్నీనాంచపరస్పరంపి
 త్యవదతిక్రాంతాశాచం॥ శ్లో॥ మాతాపిత్రోగ్యథాశాచందశాహంక్రి
 యతేసుతైః॥ అనేకేద్యేదిదంపత్యోస్తథైవస్యాత్పరస్పరమితి-ధర్మప్రవృత్తి
 వచనేనదంపత్యోఃపరస్పరంపితృవదః॥ క్రాంతాశాచవిధానాత్॥ శ్లో॥
 ప్రోషితభార్యమరణేదస్తపిండోదకక్రియే-త్రిరాత్రంసూతకంతత్రద
 శాహంపుత్రభార్యయోరితివైదేనసివచనేనభార్యాయాఃపుత్రతుల్యాతిక్రా
 న్తాశాచవిధానాచ్చ॥ శ్లో॥ ఆశాచేవగ్రమానేతుపునర్దాహక్రియాయది-ఇ
 త్యదాహారివ్యమాణబృహస్పతివచనేనదంపత్యోస్సపత్నీనాంచపుత్రతుల్యా
 తిక్రాంతాశాచవిధానాచ్చ-స్తృత్యృహసారేపుత్రస్యభార్యయాశ్చపిస్స
 విషయేపతివిషయేచపునర్దహానాశాచముక్తావత్యాపునసంసారేవ
 త్యత్యైవమిత్యభిధానాచ్చ-తస్మాద్దంపత్యోస్సపత్నీనాంచపరస్పరంపితృ
 వదతిక్రాంతాశాచం-సపత్నీదంపతిమాతాపితృవ్యతిర్క్తవిషయేతిక్రాం
 తాశాచమేకదేవవిషయం-దేశాంతరేతుస్సానమాత్రం॥ శ్లో॥ దేశాంతర
 మృతంశ్రుత్వాక్షిజేవైఘానసేయతా॥ మృతేస్సానేనశుభ్యంతిగర్భప్రావే
 చగోత్రిణ్యతి-యజ్ఞపల్క-స్మరణాత్॥ దేశాంతరలక్షణమాహమనుః॥
 శ్లో॥ మహానద్యంతరంయత్రగిరిర్వావ్యవధాయకః॥ వాచోయత్రవిభిద్యం
 తేతద్దేశాంతరముచ్యతే॥ బృహస్పతిస్తవస్యధాలతణమాహ॥ శ్లో॥ దే

శాంతరంవదంత్యన్యేవప్తియోజనమానుతం । చత్వారింశద్వదంత్యన్యేత్రిం
శదన్యేతదైవచేతి । ఇదంమహానదీవ్యవధానాదికంసర్వమపిదేశాంతరప్వే
ప్రయోజకమితివిజ్ఞానేశ్వరాదయః- స్మృతీసారసర్వస్వకారాదయస్తుబృ
హస్పతితోక్తంయోజనవ్యవధానమేవదేశభేదప్రయోజకం- సతుచుహాసదీ
వ్యవధానాదికమితిప్రసంగాదిత్యాహుః ॥ ఆచారస్తుబృహస్పతివచనాను
సారేణైవ- మహానదీయోవామనపురాణేదగ్నితాః॥ శ్లో॥ గోదావరీభీమరధీకృ
ష్ణవేణీచజాహ్నువీ! తుంగభద్రాసుప్రయాగాకావేరీసశ్యనామికా! దుగ్ధో
దానభీనీరేవానిశిడాకలభస్వనా! అన్యాఅపిమహానద్యస్సహ్యమూలాద్వినిగ్ధ
తా ఇతి- వర్షతాస్తు॥ శ్లో॥ శ్రీశైలోహీమవాక్షమేరుమై నాకోమలయస్త
థా! ఋగభఃకూటశైలశ్చహేమకూటస్తథైవచ । గోవధఃసశ్చగోకర్ణో
నీలశ్చకకుభస్తథా! సహ్యావింధ్యశ్చమందారోవిఖ్యాతాఃవర్షతాఅమి॥
శ్లో॥ దశాహంతఃపునదాహేషేషాఞ్చధ్విరశాచినాం । తదూర్ధ్వేందహ
నేపూర్వమాశాచగ్రహేత్యగ్రహం । అమంత్రపూర్వందగ్ధానామంగవై
కల్యణేషితాం । అతథావమృతానాంచపునదహానమివ్యతే! మంతవత్సం
స్కృతస్యాపిహ్యసమాప్తోదకస్యతు । అర్వాగ్దశదినాదూర్ధ్వేంపునదా
హేషావిధీయతే! దేశాంతరమృతానాంతురాజభిర్వావిషాదిభిః । తేషామం
గంవలాశాన్వైఃకృత్వాదేహంపునదాహేత్! శవవత్ప్రతిపత్తిశ్చ ఆజ్యా
గ్నిస్పృశఃసంవిదురిత్యాదివచనైః - పునదాహేషావిహితః! తత్రదశాహ
భ్యంతరేపునదహానేపుత్రాణాంజ్ఞాతీనాంచదశాహేషాదేవశుద్ధిః- దశా
హేషార్ధేంపునదహానేపూర్వమగృహీతాశాచానాంజ్ఞాతీనాంత్రిరాత్రం
పూర్వమేవాశాచగ్రహణేతుకిమపినాస్తి -

మూ॥ అనేకాబ్దాత్యయేపిస్యాత్పునదహాససూతకం!

వ్యా॥ అగృహీతాశాచానాంజ్ఞాతీనాంబహుసంవత్సరాత్యయేషిత్రిరాత్రం
పునదహానాశాచమిత్యర్థః । పూర్వోక్తస్యసంవత్సరాదూర్ధ్వేంసద్య
శ్శాచస్యకృతక్రియవిషయత్వాత్- కతుఃకర్షణేషమాహ-

మూ॥ ప్రాగ్గ్రహేపితదాకతుఃప్రేదినాశాచమివ్యతే॥

వ్యా॥ కతుఃపూర్వమాశాచగ్రహణేషిపునదహానేత్రిరాత్రమస్తి-

కేచిత్తుకతుకరకతుకశ్చ సంవత్సరాదూర్వకమేకరాత్రంపునగ్దహనాశౌచ
మిత్యాహుః - యథాచారస్తథాగ్రాహ్యం - పుత్రవిషయేవిశేషమాహ-
మూ॥ కతాపుత్రోయదితదాత్రిదినంప్రాగ్గ్రహేనతి॥

ప్రాగ్గ్రహేతుపూర్ణంస్యాదితిధర్మవిదోవిదుః॥

వ్యా॥ కతాపుత్రశ్చైతదాపూర్వంమరణప్రభృతివాశ్రవణప్రభృ
తివాదేశవిప్లవేనద్రవ్యాభావేనవాఅన్యేనవాయేనకేనచిన్నిమిత్రేనసర్వా
త్తనాబహుప్రయతైర్నిరపిమాతాపిత్రోస్తుద్యవీవప్రేతకృతంకతుకమ
శక్తస్సకమరణప్రభృతివాశ్రవణప్రభృతివాదశాహమాశౌచనియమాన్వి
తఃస్థిభఃసదశాహమధ్యవీవప్రేతకార్యకరణసమర్థశ్చైతదాతచ్ఛేషేణ
శుద్ధిః॥ తదూర్వకంతుత్తిరాత్రమేవపునదహనాశౌచం-యస్యతుపూర్వ
మాశౌచగ్రహణంనాస్తీతస్యమాతాపిత్రోపునదహనేపూర్ణమేవా
శౌచం-ఆస్తిదహనేవిశేషమాహ॥

మూ॥ అస్తిదాహేతుసర్వేషాంపూర్ణమాశౌచమిష్యతే॥

వ్యా॥ అస్తిదహనేపుత్రాణాంజ్ఞాతీనాంచపూర్ణమేవాశౌచం-దశా
హమధ్యేతుశేషాదేవశుద్ధిః॥ ఆహితాగ్నివిషయేవిశేషమాహ-

మూ॥ పాలాశదహనేపిస్యాత్పూర్వమేవాహితాగ్నిః॥

వ్యా॥ ఆహితాగ్నిఃపృథ్వీతేషుపాలాశవిధావపిపుత్రాణాంజ్ఞాతీనాం
చపూర్ణమేవాశౌచం-అత్రపైసీనసిః॥ సూ॥ ఆహితాగ్నిశ్చేత్ప్రవసన్మి
యేతపునస్సంస్కారంకృత్వాశవవచ్చౌచమితి-ప్రత్యక్షశవదహనణవద
శాహేనశుద్ధిరిత్యర్థః॥ అనాహితాగ్నివిషయేబ్రహ్మపురాణం॥ శ్లో॥ అనా
హితాగ్నేర్దాహస్తుకార్యోగృహ్యగ్నినాద్విజైః॥ తదభావేవలాశోత్తైఃప
జైఃకార్యంశరీరకం॥ శవంపర్ణమయందద్ధావత్తిరాత్రమశుచిభవేదితి-
ఇదంపుత్రవ్యతిరిక్తవిషయం-పుత్రవిషయత్వేవిపూర్వవత్-గృహీతాశౌచ
విషయం-స్త్రుత్యంతరేపి॥ శ్లో॥ దద్ధావస్థిపిత్రోపుత్రస్తుదశాహంసూత
కీభవేత్॥ తయోఃప్రతికృతీదద్ధావత్తిరాత్రమశుచిభవేదితి-ఇదమపిత్తిరా
త్రంపూర్వగృహీతశౌచవిషయం-దేవలోపి॥ శ్లో॥ దద్ధావస్థిపిత్రోపుత్ర
స్తుదశాహంసూతకీభవేత్॥ తయోఃప్రతికృతీదద్ధావశవవచ్చౌచమిష్యతఇతి-

ప్రత్యక్షశవదహానశవదశరాత్రమిత్యర్థః | ఇదమగృహీతాశాచనిరణయం
 అతోమాతాపిత్రోపిపాలాశవిధావప్యగృహీతాశాచన్యదశరాత్రమేవ-
 తథాచన్యత్యంతరే || శ్లో || నరంపణమయందద్ధాత్రిరాత్రమశుచిర్భ
 వేత్ | మాతాపిత్రోదశాహంస్యాదస్థిదాహేతదైవచేతి - యత్తు || శ్లో ||
 ఆశాచాంతఃకీకసాదేప్రదాహేశేషాచ్ఛద్ధిస్తద్భూహిశ్చేత్తిరాత్రాత్ -
 పుత్రస్యాపిప్రాగశాచగ్రహశ్చేన్నోజేత్తస్యాన్యత్రసంపూర్ణమాహురి
 తి - వచనం - తచ్చిష్టాచారవిరోధాదనాదరణీయం - వైకల్పికేషుపదార్థే
 షుశిష్టాచారస్యనియామకత్వాత్ - గృహీతాశాచపుత్రవిషయేవస్థితిః || శ్లో ||
 ప్రమితపితృకఃపుత్రబౌద్ధ్వేదైహికమాచరేత్ | యదికతుకమశక్తశ్చేదా
 శాచనియమాస్వితః | ఆదశాహదధోద్భవంవాయుదాకార్యతమస్తదా | త్రి
 రాత్రంసమతిక్రమ్యశ్రాద్ధంకుర్యాద్యథావిధి | దాహకస్యేదమాశాచమి
 తరేషాంనవిద్యతే | కాలాతివక్తివిషయేయద్యర్వాగపితత్సమమితి - యత్తు
 శ్లో || గృహీతేపూర్వమాశాచేపితుశ్చానంస్కృతస్యతు | దాహదిపునరాశా
 చనిదశాహమితికథ్యతభితివచనం - తదస్థిదాహవిషయం - జ్ఞాతివిషయేన్య
 త్యంతరం || శ్లో || పూర్వంగృహీతాశాచానాంసపునదశహనేశ్వఘం | తస్మి
 స్సుదకదాత్యూణామాశాచంమసురబ్రవీడితి - పూర్వమాశాచగ్రహణే
 ఉదకదాసేచకృతేఆశాచంకిమపినాస్తి - పూర్వముదకదానాభావేగృహీతా
 శాచానామపిజ్ఞాతీనాంతస్త్రికపునదశహనేఉదకదాత్యూణామేకరాత్రమా
 శాచమిత్యర్థః - అగృహీతాశాచానాంపునదశహనేత్రిరాత్రం || శ్లో ||
 దశహాత్పరతోయస్యపునస్సంస్కరణక్రియా | అనేకాజ్ఞేపినర్వేషాంత్రిది
 నంశావకంభవేదితి | ధమప్రవృత్తివచనాత్ యత్తు || శ్లో || అతీతేర్ణేషసం
 స్కారేషకాహాప్తిండమర్పయేత్ | శ్రాద్ధందద్యాద్విత్తీయేహిత్రితీయే
 హ్నిసపిండనమితి | గగవచనేనకతుకంకతుశ్చసంవత్సరాత్పరంపునర్ద
 హానవికరాత్రవిధానంతద్వైకల్పికంబోధ్యం - యథాచారస్తథాచరణీ
 యం | అత్రప్రత్యక్షశవదహానపునదశహనేవానపిండానామసపిండానాం
 వాయుద్యదాశాచంతత్సవమాహితాగ్నివిషయేదహానప్రభృత్యేవాచరణీ
 యం - అనాహితాగ్నివిషయేమరణప్రభృతిగ్రాహ్యం - తథాచపారస్క-

రః॥ శ్లో॥ అహితాగ్నేస్తుదహనాద్దశాహశాచమిష్యతే॥ అనాహితాగ్నేర్న
 రణాత్పునదాహహయదాభవేత్॥ ఆశాచేవతమానచేత్తచ్చేషేణవిశు
 ధ్యతి॥ గతేత్వాశాచదివసేపునదాహహయదాభవేత్॥ మరణాదిగృహీత
 స్యత్రిరాత్రాచ్ఛుద్ధిరిష్యతే॥ అగృహీతస్యపుత్రస్య సంపూర్ణాశాచమిష్య
 తే॥ దుర్మృతానాంద్విజాతీనాందశాహంతబహిస్తువా॥ నాశుద్ధినైవ
 చాశాచంశుద్ధింలభ్యాప్తదాహయేత్॥ తదాదిహోదకంపిండమాశాచంశ్రా
 ద్ధమేవచేతి॥ అశుద్ధిరస్పృశ్యత్వం- ఆశాచంకర్తానధికారత్వం- శుద్ధిః పా
 యచ్ఛిజ్జనారాయణబలిభ్యాంమృతస్యదుమకరణనిమిత్తదురితతయః॥ అత్ర
 ప్రథమశ్లోకాథమాహితాగ్నివిషయంనాన్యతే॥ అనాహితాగ్నేరిత్యుపక్ర
 మాత్- పైరినసీరసి॥ శ్లో॥ అనగ్నిమతడత్కాగ్రితేగాశాచంహిన్విజా
 షు॥ దాహంహిమతోవిద్యాన్విదేశస్థేపృతేనతీత॥ అంగిరాఅపి॥ శ్లో॥ అన
 గ్నిమతడత్కాగ్రితేస్సాగ్నేస్సంస్కారకమకాణి॥ శుద్ధిస్సంచయనంచా
 హస్తృతాహస్తుయధావిధీతి॥ సంచయనందహనప్రభృత్యైవత్రివిధశతు
 థాదిదివసేషుకతకవ్యుత్పత్త్యధః॥ తస్మాదాహితాగ్నేర్వ్యావస్తంత్ర
 వత్సంస్కారోనక్రియతేతావత్పుత్రానినానిత్యనైమిత్తకకర్తృలహనా
 స్తి॥ యదాహవిజ్ఞానేశ్వరః॥ అహితాగ్నేఃపితృదశాంతరేష్యేతేతద్బుధా
 దీనామాసంస్కారాత్సంధ్యాదికమకాలోహాస్తీశ్వసుసంధ్యాయమితి॥ అహి
 హితాగ్నేస్తుపునదహనాత్పుర్యంజ్ఞాతీనామారోచంకృతంపుత్రంజేష్ట
 లోదకమపిదేయం॥ అన్యధాపుత్రేణపునదహనసమయేజ్ఞాతీనాంపితృద
 కాథకంఏకరాత్రమాశాచమస్తి-ఇదంచదశాహంతశ్చైవజేషేతత్వం॥
 తదూర్ధ్వంతుశ్రవణేపునదహనాత్పూర్ణాశాచంనకతకవ్యం- కింతుపు
 నదహనసమయేత్రిరాత్రమిత్స్యత్వథకసారేదతిపాదితం- సవత్సీనాం
 దంచత్యోశ్చవరస్పరంపితృవత్పునదహనాశాచమాహ॥ బృహస్పతిః॥ శ్లో॥
 ఆశాచేవతమానేతుపునదాహక్రియాయది॥ తచ్చేషేణవిశుద్ధిస్సాన్య
 దతీతేనూతకంభవేత్॥ దశాహదియథావణంపిత్రోరాశాచమాచరేత్
 సవత్సీనాంమిథోజ్ఞేయందంచత్యోశ్చవరస్పరం॥ సపిండానాంత్రిరాత్రం
 స్యాదిత్యువాచప్రజావతిరితి॥ అత్రపూర్వోదాహృతేపారస్కరవచనేదు

మృతానామాశాచంనకతఃవ్యమితీయదుక్తంతద్భుద్ధిపూర్వ కదుర్వణవిష
యం - తథాచయస్త్విక్వాపారేక్రియమాజ్ఞేమరణస్యనిశ్చయః | సంశయో
వాస్తవీయోదాప్యపారేప్రవృత్తస్యమరణేసద్యః ప్రేతకృత్యమాశాచంచనక
ర్తవ్యం - ప్రమాదాదతర్కితదుమృరణేతునదోషః - తస్య సద్య ఏవ ప్రేత
కృత్యమాశాచంచకర్తవ్యం - అత్రబ్రహ్మపురాణం॥ శ్లో॥ శృంగిదంష్ట్రీనఖ
వ్యాళవిషవహ్నిమహాజలైః | సుదూరాత్పరిహర్తవ్యైఃకుర్వక్ శ్రీదాంమృ
తస్తుయః | నాగానాంవిప్రియంకుర్వక్దగ్ధశ్చాప్యథవిద్యుతా | నిగృహీతా
శ్చయేరాక్షాచార్యదోషేణకుత్రచిత్ | పరదారాహరంతశ్చరోషాత్త
ప్సతిభిహతాః | అసమానైశ్చసంకీర్ణైశ్చండాలాద్యైశ్చ విగ్రహం | కృ
త్వాతైనిహతాస్తద్వచ్చండాలాదీనమాశ్రితాః | క్రోధాత్ప్రియం
విషంవహ్నింశస్త్రముద్బంధనంజలం | గిరివృక్షప్రపాతంచయేకుర్వంతిన
రాధమాః | మహాపాతకినోయేచపతితాస్తేప్రకీర్తితాః | పతితానాంసదా
హస్యాన్మోదకంనాస్తిసంచయః | నచాశ్రుపాతఃపిండోవాకార్యంత్రా
ద్ధాదికంక్వచిదితి | యమోపి॥ శ్లో॥ చండాలాదుదకాత్సర్పాద్విషాద్వావైద్యు
తాదపి | దంష్ట్రీభ్యశ్చపశుభ్యశ్చమరణంపాపకర్తృణాం | ఉడకంపిండదానం
చప్రేతేభ్యోయత్ప్రదీయతే | నోపతిష్ఠతితత్సర్వమంతరిక్షేవినశ్యతి | నా
శాచంనోదకంనాశ్రువదాహాద్యంతకర్తవ్యం | బ్రహ్మదండశాతానాంచనకు
ర్యాత్కుటధారణమితి | బ్రహ్మదండోబ్రహ్మశాపఃఅభిచారోవా-కటశబ్దః
శవదహనయోగ్యఖట్వాదివాచకః - అయంచాశాచనిషేధఃసంవత్సరాత్పూర్వ-
ర్వమేవ- సంవత్సరాదూర్ధ్వంప్రాయశ్చిత్తంకృత్వానారాయణబలించ
కృత్వాపునర్మంత్రపత్సంస్కారకర్తవ్యః - తదానీమేవసర్వేషాంయథా
యథమాశాచం - యస్తుసంవత్సరవర్యంతంకాలప్రతీక్షాంకతుమశక్తస్స
జ్యవీవప్రేతకార్యకరణమిచ్ఛతి-తేనపంచగుణితంప్రాయశ్చిత్తంకర్తవ్యం
వీవంత్రిమాసాదిషుప్రాయశ్చిత్తతారతమ్యమస్తి - ఏతదుపపాదనంఅస్త
త్కృతధర్మచింతామణౌద్రష్టవ్యం - ప్రమాదతోదంష్ట్రీదిభిమృరణం
తునదుమృరణం - తత్రాశాచంచప్రేతకమృచనద్యఃకర్తవ్యమేవ-తథా
చబ్రహ్మపురాణం॥ శ్లో॥ ప్రమాదాదపినిశ్చంకమకస్సాద్విధిచోదితః | శృంగి

దంష్ట్రీ సఖివ్యాళవిషవిద్యజ్జలాదిభిః । చండాలై రధవాచోరై నికహతో
యత్ర కుత్రచిత్ । తస్యదాహవికంకార్యంయస్మాన్నపతేస్తుసఖి - అంగి
రాఅపి॥ శ్లో॥ యదికశ్చిత్ప్రమాదేవమియతేగ్నూదకాదిభిః । తస్యాశా
చంవిధాతవ్యంకర్తవ్యాచోదకక్రియేతి । విహితేభ్యగ్వాదిమరణేస్త్పతిషు
త్రిరాత్రాశాచముక్తం- తత్కలియుగేనకతకవ్యం- తాదృశభృగ్వాదిమ
రణస్యకలిసమయేషునిషిద్ధత్వాత్ । సంగ్రహస్తు జ్ఞాతీనాంమరణందశాహ
మధ్యేశుతంచేద్యశాహశేషేణశుద్ధిః । దశాహాధ్వంతుమాసత్రయమ
ధ్యేత్రిరాత్రం- తతష్షణ్డసమధ్యేపక్షిణీ- తతస్సంవత్సరవర్యంతమేకరా
త్రం- సంవత్సరాదూధ్వంతుస్నానమాత్రం- ఇత్యేకఃపక్షః- అథవానవ
మాసాదూధ్వంమేవస్నానమాత్రం- ఇత్యసరఃపక్షః- త్రిరాత్రాశాచి
నాంమరణంత్రిరాత్రమధ్యేశుతంచేత్తచ్చేషేణశుద్ధిః- త్రిరాత్రేతిక్రాం
తేస్నానమాత్రం । పక్షిణ్యాశాచినాంతుమరణంపక్షిణీమధ్యేశుతంచేత్త
చ్చేషేణశుద్ధిః- పక్షిణీకాలేతిక్రాంతేస్నానమాత్రమిత్యేకఃపక్షః । యా
వజ్జీవపిపక్షిణీత్యవరఃపక్షః- యథాచారస్తథాచరణీయం ఏకరాత్రాశాచి
నామేకరాత్రేతిక్రాంతేస్నానమాత్రం- మాతాపితృవిషయేదత్తకన్యా
యాదశాహభ్యంతరేత్రిరాత్రం-తదూర్ధ్వంపక్షిణీతిధర్మప్రవృత్త్యనుసారి
ణః- త్రిరాత్రేతిక్రాంతేస్నానమిత్యన్యే- బహువశః- పుత్రికాభగినీభ్యామవి
షయతత్ప్రతియోగినాందశాహభ్యంతరేపక్షిణీ- తదూర్ధ్వమేకరాత్రమి
తిధర్మప్రవృత్తిపక్షః- యావజ్జీవంపక్షిణీత్యవరఃపక్షః- పక్షిణీకాలేతీతేస్నా
నమితిత్రితీయః- పుత్రవిషయేపితృదశాహదూర్ధ్వంసంవత్సరవర్యంతంత్రి
రాత్రంతదూర్ధ్వంతుస్నానమాత్రం- ఏకరాత్రమితీకేచిద్వదంతి- అకృత
క్రియేపుత్రే సంవత్సరాదూర్ధ్వమిత్రిరాత్రమస్తీ- సావత్సరమాతృమర
ణేసంవత్సరవర్యంతంత్రిరాత్రం- సంవత్సరాదూర్ధ్వంయావజ్జీవంపక్షి
ణీ- తస్యాఅకృతక్రియత్వేఅనవత్యత్వేచసంవత్సరాదూర్ధ్వశరాత్రం- త
దూర్ధ్వంత్రిరాత్రం- ఇదంచసావత్సరమాతృరాశాచంత్రింశద్యోజనదే
శవ్యవధానేపిభవతి- అనువసీతానాంజ్ఞాతీనాంభాగితృణాంపుత్రాణాం
వామరణేతత్తదాశాచమధ్యేత్రవణేతచ్చేషేణశుద్ధిః- తత్తదాశాచకాలేతి

క్రాంతేతుస్మానమాత్రం-మాతాపిత్రోర్మరణేతయోరకృతక్రియత్వే
 చయావజ్జీవందశరాత్రం-కృతక్రియత్వేతువిశతివహవర్యంతందశరా
 త్రంతదూర్ధ్వంతతిరాత్రందశాహమధ్యేశ్రుతంచేత్తచ్చేషేణశుద్ధిః-ద్రా
 విడానాంతసంచయనాత్పుర్వమాతాపితృమరణేశ్రుతేషేషేణశుద్ధిః-త
 దూర్ధ్వంశ్రవణప్రభృతిదశరాత్రం-దంపత్యోస్సవత్సీసాంచవరస్పరం
 మాతాపితృవదేవదశరాత్రాదికం-ద్రావిడాస్తుసంవత్సరానంతరమే
 వపిత్రోఃకృతక్రియత్వేపుత్రాణాంతిరాత్రమిత్యాహుః-తత్రాపిక
 నిష్ఠస్యతిరాత్రం-జ్యేష్ఠస్యదశరాత్రమితికేచిత్-అత్రసవత్సీదంపతిమా
 తాపితృవ్యశిరిక్తానాంత్రింశద్యోజనవ్యసహితదేశాంతరమరణేస్మానమా
 త్రం-తత్రేవదశాహమధ్యేశ్రవణేచ్ఛేషేణశుద్ధిః-పూర్వోక్తానామేతే
 షాంయేనకేనచన్నిమిత్రేనయదామంత్రవత్సనర్దహనంక్రియతేదదాబహు
 సంవత్సరాత్యయేపిఅగృహీతాశాచానాంజ్ఞాతీనాంతిరాత్రం-సంవత్సరా
 త్వరమేకరాత్రమితికేచిత్-పూర్వమేవాశాచగ్రహణేతుపునర్దహనసమ
 యతేషామాశాచంనాస్తి-పూర్వంతిలోదకాభావేతిలోదకార్థమేకరాత్ర
 మాశాచమస్తి-కర్తుస్తుపూర్వమాశాచగ్రహణేపిపునరదహనసమయేత్రి
 రాత్రమస్త్యేవ-కర్తాపుత్రచ్చేత్తస్యపూర్వమాశాచగ్రహణాభావేదశ
 రాత్రం-ఆశాచగ్రహణేతిరాత్రం-అగ్నిదహనేతుదశరాత్రం-య
 దాతుచాధకదశాహుర్దహనంకాలాంతరీకరిష్యతిదాతైస్తైర్బంధుభిస్సవి
 స్వాశాచండకదానంచవర్షస్తంభేపూర్వమేవదశాహమధ్యేకర్తవ్యం-ద
 శాహుద్భవీశ్రుతంచేత్కర్తవ్యం-కింతుయదాపునర్దహనంతదాకర్తవ్యం
 దశాహమధ్యేశ్రుతంచేత్కర్తవ్యం-తేషాంపునరదహనసమయేకేమపినా
 స్తి-కతుఃస్తదాసింతిరాత్రమస్తి-తచ్చబహుసంవత్సరాత్యయేపిభవతి
 సంవత్సరాత్పరంకతుఃరష్యేకరాత్రమితికేచిత్-దశాహమధ్యేపునరదహ
 నంచేత్పుత్రాణాంజ్ఞాతీనాంచదశాహనేషేణైవశుద్ధిః-అహితాగ్నేస్తుసం
 స్కారాత్పుర్వంపుత్రాణాంజ్ఞాతీనాంచసర్వేషామాశాచంనాస్త్యేవ-
 కింతుపునర్దహనప్రభృత్యేవాశాచందశరాత్రం-తచ్చాస్థిదహనేపాలాశవి
 ధౌచసమానం-అనాహితాగ్నేస్తుఅస్థిదహనేసర్వేషాందశరాత్రం-పాలా

శవిధాతు త్రిరాత్రం అసపిండానాంతుమాతులాదీనాం ఆహితాగ్నివిషయేద
హనప్రభృతీస్వాశౌచకాలతత్కర్మధిః- అనాహితాగ్నివిషయేతుమరణదినప్ర
భృతీస్వాశౌచకాలతత్కర్మధిః- దుర్మరణంచేదాహితాగ్నీనాహితాగ్నీ
రుభయోరపిపునదహనాత్పూర్వంపుత్రాణాంజ్ఞాతీనాంచాశౌచంనాస్తి-
కింతుపునదహనప్రభృత్యేవాశౌచంఅబద్ధిపూర్వకదుర్మరణేతుమరణప్ర
భృత్యేవసర్వేషామాశౌచంసద్యవినసం- రక్షకర్తవ్యం॥ ఇతిశ్రీవేంక
టాంబాగర్భసంభూత శ్రీసుబ్రహ్మణ్య సుధీవగవిగచితాయా మభినవషడ
శీతీవ్యాఖ్యానం- దర్శప్రదీపికాఖ్యానం-మతిక్రాంతాశౌచనిర్ణయః॥

మూ॥ అనేకాశౌచసంపాతేచాద్యబాధకతాభవేత్ । యగవ

త్సంపాతేతుతంత్రమేవనిధియతే ॥

వ్యా॥ ఏకాశౌచానుపృత్తివశాయామాశౌచాంసర్వనిత్యప్రాప్తావత్కృమా
ణప్రకారేణబాధ్యబాధకతాభవతి-ఏకస్మిన్నేవదినేత్వనేకాశౌచసంపా
తేతంత్రేణైవశుద్ధిఃపత్రవదేనమయోత్వాపివయోర్వాశౌచయోరేకేషవద
శరాత్ప్రదికాలిడవకారాయపర్యాప్తః- సప్తశక్తాలాంతరమాదర్శవ్యం
తావతైవోభయమప్యచరితంభవతి- బాధ్యబాధకతాయాంతునైవముభ
యానుగ్రహః- ఏంత్వాశౌచాంసర్వనిత్యవృత్తిః- క్వచిత్సంకోచః ॥

మూ॥ అధికంవాసమంవాపిశావంసూతకకాధకం॥

వ్యా॥ సూతకాదధికకాలంతల్పకాలంవాశౌచం- సూతకబాధకంజన
నాశౌచనివృత్తకం- శావమేవస్వకాలసమాప్తవ్యంతమాచరణీయం॥

మూ॥ శావంతుబాధతేసూచిఃస్వయంచేదధికాభవేత్ ।

వ్యా॥ సూతిజకననాశౌచంస్వయమధికకాలవేత్ - శావాశౌచంబాధ
తేనివృత్తయతి- క్వచిత్సంకోచయతి॥

మూ॥ సజాతీయాఘసంపాతేత్వధికంబాధతేల్పకం ॥

వ్యా॥ సజాతీయయోద్వకయోజకననాశౌచయోద్వకయోమకరణా
శౌచయోర్వాబహూనాంవాసజాతీయానాంసన్నిపాతే- యదధికకాలంభ
వతి- తదల్పకాలమాశౌచం బాధతే॥

మూ॥ సజాతీయాఘయోస్సాప్తేపూర్వముత్తరబాధకం,

వ్యా || సజాతీయయోరఘయోఃకాలతస్సమానత్వేపూర్వం ప్రాప్తమాశౌచం - ఉత్తరబాధకంవశ్చత్పప్రస్యబాధకం- బాధోనామనివృత్తిః- క్వచిత్సకోచః||

మూ|| న్యూనమప్యత్తరాశౌచ కాలార్థాధికకాలకం । పూర్వమేవోత్తరాశౌచ బాధకంస్యాదితిస్త్యుతిః||

వ్యా|| న్యూనమప్యల్పకాలమపిపూర్వాశౌచం- ఉత్తరాశౌచ కాలార్థాధికకాలంచేదుత్తరాశౌచస్య బాధకంభవతి- యథాసప్తమమానప్రసవనిమిత్తకంసప్తరాత్రాశౌచం - తస్యధ్యపతితస్యదశరాత్రాశౌచస్యబాధకం తస్యదశరాత్రాశౌచకాలార్థపంచదినాధికసప్తదినరూపకాలవత్పాతే||

మూ|| దశాహంతమృతేబాలేపిత్రోభ్రాతుశ్చతత్రతు । తచ్ఛేషేజైవశావస్యనివృత్తిరభీధీయతే||

వ్యా|| జాతేశికాజన్మదశాహాభ్యంతరేమృతేనతి- మాతాపిత్రోర్భ్రాతుశ్చ దశాహశేషేజైవశిశుమరణాశౌచనివృత్తిః- నతుదశాహమధ్యే నివతేతే- నచదశాహాధ్వమనువతేతే||

మూ|| పూణాశౌచేరాత్రిశేషేపూణాశౌచాంతరంవిశేత్|

పూర్వాదూర్ధ్వంద్విరాత్రంస్యాద్యామశేషేత్రిరాత్రకం||

వ్యా|| పూర్వప్రాప్తపూణాశౌచే అపూరాత్రశేషేస్థితేపూణాశౌచాంతరంయదిప్రాప్తోతి-తదా- పూర్వాశౌచాదూర్ధ్వం ఉత్తరాశౌచంద్విరాత్రమనుష్ఠేయం- పూర్వస్థితేపూణాశౌచే యామశేషేస్థితేనతి- అష్టమయామోపక్రమప్రభృతిసూర్యోదయాదర్వాక్షునఃపూణాశౌచే ప్రాప్తే- పూర్వాశౌచాదూర్ధ్వముత్తరాశౌచంత్రిరాత్రంత్రిరాత్రాద్యాశౌచేషునాయంవిధిః- తత్రపూర్వేజైవశుద్ధిః- అశోదశరాత్రాశౌచేరాత్రిశేషేత్రిరాత్రాద్యాశౌచసంపాతేతస్యనివృత్తిరేవ- నతుదినద్వయాదికంతత్రభవతి||

మూ|| శావంమృతస్యపుత్రాణాందాహకస్యచనాన్యతః| నివతేతేతథాన్యస్సాత్పిత్రోనాపైతిసూతకం||

వ్యా|| మృతస్యపుత్రాణాంమృతశవదాహకస్యచశవాశౌచం

పూర్వస్వాద్యవరస్వాద్యసన్యాదాశాచాన్ననివతతే-తథాపి త్రో
స్సుతకంజననాశాచంసన్యాదాశాచాన్నపైతిననివతతే-పు త్రేజా
తేమాతాపిత్రోజననాశాచం-తన్మధ్యవతితాత్పర్వోపక్రాంతాచ్చ
జననాశాచాన్మరణాశాచాద్వా ననివతత ఇత్యర్థః - ఉపలక్షణమేతత్-
సంకోచంచనప్రాప్తితీతిమంతవ్యం॥

మూ॥ పిత్రోరాశాచమాఖ్యాతమన్యాశాచస్యబాధకం॥

వ్యా॥ పితృమరణాశాచాదన్యాశాచంనివతతఇత్యర్థః - సంకోచం
చ ప్రాప్తితీత్యనుసంధేయం ॥

మూ॥ పితృరాశాచమధ్యేతుమాతాయదిమృతాభవేత్ । పిత్రా
శాచంసమాప్యాధమాత్రాశాచంతుపక్షిణీం॥

వ్యా॥ పితృదశాహమధ్యేమాతాయదిమృతాభవేచ్ఛేత్ - పితృదశా
హశాచంసమాప్య - తతఃపక్షిణీంమాత్రాశాచంకుర్యాత్॥

మూ॥ పతివ్రతాతుయానారీభతాకరమనుగచ్ఛతి । దినాంతరే
మృతావాపిపక్షిణీసభవేత్తదా॥స్పష్టం॥

మూ॥ మాతురాశాచమధ్యేతుపితాయదిమృతోభవేత్ । పితుః
ప్రయాణాదారభ్యపుత్రాణాందశరాత్రకం ॥

వ్యా॥ మాత్రాశాచస్యమధ్యేపితామృతశ్చేత్ - పితృమరణాదార
భ్యపుత్రాణాందశరాత్రకంపూణాశాచంభవతి ॥

మూ॥ మాతుదేశాంతరమృతిఃపిత్రాశాచేనుతాయది । కృ
తక్రియాయామాశాచంపిత్రాశాచేనశుద్ధ్యతి । అకృతాయాం
క్రియాయాంతుపూర్వవత్పక్షిణీభవేత్ ॥

వ్యా॥ పిత్రాశాచమధ్యేదేశాంతరగతమాత్మమరణశ్రవణేమాతరికృ
తక్రియాయాంసత్యాం- మాత్రాశాచంపిత్రాశాచేనసహనివతతే- అకృ
తక్రియాయాంతుపిత్రాశాచంసమాప్యఅనంతరంమాతుఃపక్షిణీకర్తవ్యా॥

మూ॥ పితృదేశాంతరమృతిమాత్రాశాచేనుతాయది ।

శ్రవణాదిదశాహంతమాశాచంతువిధీయతే ॥

వ్యా || మాత్రాశాచమధ్యే దేశాంతరగతపితృ మరణశ్రవణే
శ్రవణప్రభృతిదశాహంపి త్రాశాచంభవతి ||

మూ || మాతాపిత్రోస్తుమరణేతనయైర్యుగవచ్ఛుతే తయో

ర్యుగవదాశాచంకుర్యాదితివినిశ్చయః ||

వ్యా || ద్వయోరప్యాశాచయోస్స హైవోపక్రమావవగాదిత్యర్థః - అ
త్రమనుః || శ్లో || అంతర్దశాహేస్యాతాంచేత్సునమౌరణజన్తసి- తావత్స్యా
దశుచిర్విప్రో యావత్తత్స్యాదనిదశశమితి - యజ్ఞవల్క్యసి || శ్లో || అం
తరాజన్తమరణేశేషాపెచాభిర్విశుధ్యతీతి-అత్ర వచనద్వయే యథాసంఖ్యం
విజ్ఞేయం - తథాచసమానకాలయోస్స జాతీయయోశ్చ ఆశాచయోస్సన్ని
పాతేషూర్వేణశుద్ధిరిత్యర్థః- అతఏవవిష్టుః || సూ || జననాశాచమధ్యేయద్యవ
ర్తంజనసంస్యాత్తత్ర పూర్వాశాచన్యవగమేశుద్ధిరితి- యమోపి || శ్లో || జననేజ
నసంచేత్స్యాన్తరణేమరణంతథా | పూర్వ శేషేణశుద్ధిఃస్యాదుత్తరాశాచ
వజానమితి - శంఖోపి || శ్లో || సమానాశాచసంపాతేప్రథమేన సమావయే
దితి - సమానత్వంసమానకాలత్వం - సజాతీయత్వంచ- విజాతీయాశాచస
న్నిపాతేచతుర్వింశతిమతం || శ్లో || మృతజాతకయోర్వో గేయాశుద్ధిస్సా
తుకథ్యతే - మృతేనశుద్ధ్యతేజాతంనమృతంజాతకేనత్వితి- షట్త్రింశన్తతేపి ||
శ్లో || శావాశాచేసముత్పన్నేసూతకంతుయథాభవేత్ | శావేనశుద్ధ్యతేసూ
తిన=సూతిశ్చా వశోధనీతి - అంగిరాఅపి || శ్లో || సూతకేమృతకంచేత్స్యా
న్తృతకేత్వపిసూతకం - తత్రాధిక్యత్యమృతకంశాచంకుర్యాన్నసూతక
మితి - ఇదంసమాధికమృతకసన్నిపాతవిషయం - సజాతీయయోరల్పాధిక
యోయోగేయమః || శ్లో || అఘవృద్ధిమదాశాచంపశ్చిమేనసమావయేత్ |
యథాత్రిరాత్రేప్రక్రాంతేదశాహంప్రవిశేద్యది - ఆశాచంపునరాగ
చ్ఛేత్తత్సమావ్యవిశుద్ధ్యతీతి - ఉశనాఅపి || శ్లో || అల్పాశాచస్యమధ్యేతుదీర్ఘా
శాచంభవేద్యది-సపూర్వేణవిశుద్ధిస్సాన్యత్సకాలేనైవశుద్ధ్యతీతి- శంఖోపి ||
శ్లో || సమానాశాచసంపాతేప్రథమేనసమావయేత్ - అసమానంద్వితీయేన
ధమౌరాజవచోయధేతి - హరితోపి || శ్లో || శావాంతశ్చావ ఆయాతేషూ
ర్వాశాచేనశుద్ధ్యతి | గురుణాలఘుశుద్ధ్యేతులఘునానైవగుర్వితి - విజాతీయ

యోగ్యోగేనమానేనవా అధికేనవా మృతకేనజాతకస్యశుద్ధిః - నతున్యూనే
 నమృతకేన- తథాచహరితః ॥ శ్లో ॥ అశౌచసన్నిపాతేతుసషయోర్మృత
 జాతయో । నజాతకేనశుద్ధిస్సాన్యస్తృతకేనవిశుద్ధతీతి- సమయోరితి విశేష
 శ్లోనన్యూనమృతకాన్నజాతకశుద్ధిరిత్యుక్తంభవతి- అత్ర సమత్వేపిమృతకస్య
 ప్రాబల్యోక్తరధికత్వేప్రాబల్యంతైముతికన్యాయసిద్ధం- తథాచసమ
 స్యచాధికస్యచశావస్యప్రాబల్యంసమన్యూనస్యేతిద్రష్టవ్యం- ఏవంకేషుచి
 న్నిబంధేషుప్రాబల్యదౌగ్ధ్యల్యవివేకఃకృతః- నిబంధాంతరేషుతన్యూన
 స్యాపిశావస్యప్రాబల్యముక్తం- గురుత్వలఘుత్వేతుసజాతీయయోః కాలా
 పేక్షయావిజాతీయయోస్తుస్వరూపేణైవేత్యుక్తాన్వకాలపరిమాణతారతమ్య
 మనపేత్యస్వతఏవప్రాబల్యదౌబలే- ఇత్యుక్తంభవతి- ఉదాహృతంచ
 తేష్విదంహరితస్యవచనం॥ శ్లో॥ మరణోత్పత్తియోగేతుగరియోమరణంభవే
 దితి- అత్ర కాలపరిమాణస్యానుపాదానాత్స్వతఏవగరియస్తస్విత్యవగ
 మ్యతే- విస్పష్టంచకేషుచిద్వచనేష్వేవమేవప్రాబల్యమవగమ్యతే-తథా
 చమన్యస్యప్రరాణవచనం॥ శ్లో॥ జాతాశౌచస్యమధ్యేతున్యూనేవాతత్సజేపి
 వా । జాతాశౌచాన్నశుద్ధిస్సాన్యస్తృతకేనైవశుద్ధతీతి- సంగ్రహకారోపి ॥
 శ్లో॥ దశాహమృతమధ్యేతుదశాహంజాతకంభవేత్ । త్రిరాత్రమృతమధ్యే
 తుదశాహంజాతకంతువా । మృతాశౌచేనశుద్ధిస్యాదిత్యాహభగవాన్య
 మః । స్వల్పకాలేమృతాశౌచేదీక్షుంవాజాతకంభవేత్ । స్వల్పకాలేనశుద్ధి
 స్సాన్యస్తృతదీక్షుంవావిశుద్ధతీతి- యథాచారస్తథాచరణీయం-కృచిత్సృప్త
 ప్రవృత్తలఘుశౌచస్యపశ్చిమగుర్వాశౌచాధాధికకాలత్వేపూర్వేణైవ
 శుద్ధిః- తథాచదేవలః॥ శ్లో॥ పరతఃపరతోశుద్ధిరఘవృద్ధావిధీయతే । స్యా
 చ్చేష్టంచతమాదహ్నిఃపూర్వేణాపివిశుద్ధతీతి- అఘవృద్ధాఉత్తరాశౌచ
 స్యదీక్షుంకాలతాయాంపరతః పరతోశుద్ధిః ఉత్తరముత్తరమాశౌచంకా
 ర్యం- యదిపూర్వప్రవృత్తలఘుశౌచంపంచతమాదహ్నిః పరంస్యాత్-ష
 డహదికాలయుక్తంస్యాత్-ఉత్తరాశౌచాధాధికకాలంస్యాదితియావత్-
 తదాపూర్వేణైవశుద్ధిరిత్యభావః- రాత్రిశేషాదాగాతమః ॥ సూ ॥ రాత్రి
 శేషేద్వాభ్యాంప్రభాతేత్రిభిరితి- ప్రభాతేపూర్వాశౌచదశమదిసస్యాప్త

మయామోవక్రమప్రభృతీసుర్యోదయవర్యంతమితి మాధవీయాదావ్యాఖ్యాతం- శంఖలిఖితావపి సూ॥ అథచేదంతరామిత్రయేతజాయేతవాశిష్టైరేవదివనైశ్చద్ధిరహశ్చేషేద్వాభ్యాం ప్రభాతేత్రిభిరితి- శాతాతపోపి॥ సూ॥ రాత్రిశేషేద్వ్యహాచ్ఛుద్ధిర్యామశేషాత్యహాచ్ఛుద్ధిరితి- ఇదంతరాత్రిశేషాదాద్విరాత్రాదివిధానంపూర్ణాశాచవిషయం- అతఏవబోధాయనః॥ సూ॥ అథయదిదశరాత్రసన్నిపాతేయదాద్యందశరాత్రమానవమార్దివసాదితి- దశరాత్రయోసన్నిపాతేయదాద్యందశరాత్రంతదేవకర్తవ్యం- ఇదంచనవమదివసమభివ్యాప్యసన్నిపాతేవేదితవ్యం- దశమదినసన్నిపాతేతునైవమాద్యేనశుద్ధిః- కింతుద్విరాత్రాదికమధికంభవతీతితాత్పర్యంచేవలోపిస్తో॥ పునఃపాతేదశాహాత్పాక్వాద్యేణసహగచ్ఛతి-దశమేహ్నిపునఃపాతేద్వ్యహాత్సమిశుధ్యతి- ప్రభాతేతుత్తిరాత్రే ఇదశరాత్రేష్వయంవిధిరితి- దశరాత్రేష్వితిపూర్ణాశాచోపలక్షణం॥ అత్రసూత్యాశాచదశమదినేశావసంపాతేశావాశాచదశమదినేసూత్యాశాచసంపాతేచద్విరాత్రాదివృద్ధిభవతీతికమలాకరః- తదయంక్రం- దినద్వయాదేపూర్వశుద్ధ్యవవాదత్వాత్- పూర్వశుద్ధ్యేత్యత్రప్రసక్తిస్తత్రైవదినద్వయాదికంప్రవతే- నహిసూత్యాశావశ్యశుద్ధిరస్తిసవాశావేనసూత్యాశాచశుద్ధిఃపూర్వత్వప్రయుక్తా- వరేణాపిశావేనతన్నివృత్తేః- మాతాపితృవిషయేశంఖి॥ స్తో॥ మాతర్యగ్రేప్రమీతాయామశుద్ధామిత్రయేపితా- పితృశ్చేషేణశుద్ధిస్సాన్యన్తాతుఃకుర్వాత్తుపక్షిణీమితి- మాతరిపూర్వంప్రమీతాయాయదితన్నిమిత్రాశాచమధ్యేపితామిత్రయేత-తదానపూర్వాశాచశేషేణశుద్ధిః-కింతుపిత్రాశాచస్యస్వకాలేనైవశుద్ధిః- పితరిపూర్వంప్రమీతేతన్నిమిత్రాశాచమధ్యేమాతరిప్రమీతాయానపిత్రాశాచకాలశేషేణశుద్ధిః- కింతుపిత్రాశాచంసమాప్యతదూర్ధ్వంమాతుఃపక్షిణీంకుర్యాత్- అశుద్ధావిత్యనేన ఆత్మహదేఃపితరాశాచాభావాన్తాతు న్నపక్షిణీ కింతుపూర్ణమేవేతికమలాకరః- ఆదిశబ్దేనయత్యాదేస్సంగ్రహః- ఇయంపక్షిణీదశమదినాత్పాగేవభవతి- దశమదినేతుమాతుర్గర్భణేద్విరాత్రాదివృద్ధిభవతీతిసవీవాహ- ధమప్రవృత్తావపి॥ స్తో॥ దేశాంతరేకతేపిత్రోఃపుత్రేణప్రేతకర్తృణి- ఏక

స్తి న్నేవకాలేచేన్ద్రరణంశ్రూయతేయది- దూరస్థోప్యాచరేత్సుత్రోహ్య
శాచంతూభయోస్సమం- కుర్యాదేకాదశాహేతుతయోఃశ్రాద్ధంపుత్రకృ
థక్ । పితుదశాహమధ్యేతుమరణంశ్రూయతేయది- కృతక్రియాయామా
తుచ్చేపిత్రాశాచేనశుభ్యతి- అసంస్కృతాయామాతుచ్చేన్ద్రరణంశ్రూ
యతేయది- దశాహఃత్వైతృకాదూర్ధ్వంమాతృకంపక్షిణీభవేత్- మాతుర్ద
శాహమధ్యేచేన్ద్రరణంశ్రూయతేపితుః- పితుఃశ్రవణమారభ్యదశాహం
నూతకంభవేత్ । ఆశౌచానంతరంకుర్యాన్మాతృకంసకలంతతః- అవశిష్టంచ
యత్కించిత్రేతకర్తాథవైపితుః- కుర్యాదాబ్ధికవచ్చాద్ధమస్యధాకృ
తకమణః- పైతృకంసకలంప్రేతకమకృత్వాభమాతృకం- ఆశౌచంప
క్షిణీంమాతుఃకుర్యాత్ప్రేతక్రియాదికమితి- ఇదంత్యవధేయం- అతిక్రాం
తాశాచమధ్యేవతమానాశాచసంపాతేతుల్యకాలంవతమానమేవాచ
రణీయం- అతిక్రాంతాద్విద్యమాననిమిత్తస్యప్రబలత్వాత్- అతిక్రాం
తమధికకాలంచేత్తదేవాచరణీయం- కాలాధిక్యేనతస్యబలవత్త్వాత్- మా
తాపితృవిషయేతునైవం- తదాశౌచస్యైవబలవత్త్వాత్- ద్వాదశవషాః
త్పరంప్రాప్తసంస్కారాశాచేప్రత్యక్షమరణేప్యేవమేవ-దాహకవిషయే
విశేషమాహ- దక్షః॥ శ్లో॥ మృతాశౌచనిమిత్తేద్యేమరణందహనంతథా- జ్ఞా
తీనామరణాదేవదహనాద్దాహకస్యతుపిత్రన్యానన్తరానేకాదధ్యక్షా
ర్వాఘతశ్శుచిః- పితరాచేద్దహేత్తదశాహఃపుచిరగ్నిదగ్ధి- వ్రథమం
తావన్మాతాపితృవృతిరిక్తంయంకంచితజ్ఞాతందగ్ధా- తదాశౌచమధ్యేభూ
యోపిద్విత్త్రాబహువాన్వాదగ్ధా అగ్నిదఃపూర్వాశాచకాలతపవశుచి
భవతి- పితరాదహేద్యదితదాపితృదహనప్రభృతిదశాహేనైవశుద్ధిః- నా
రదోఽపి॥ శ్లో॥ అంతదశాహేచేత్కతుఃపునఃప్రేతస్యసంస్కృతిః- త
స్యశుద్ధిఃపూర్వశేషాదేకోద్దిష్టంయథోదితమితి- ఉత్తరోత్తరదహనాశౌచ
స్యపూర్వదహనాశౌచకాలతపవనివృత్తావపి- తత్తదేకాదశాహఏవతత్త
దేకోద్దిష్టంకార్యం- హరితోఽపి॥ శ్లో॥ దాహకస్యద్వయంచేత్స్యాత్కతుః
రైకేవిశేషతః- పూర్వేణైవసమాప్యైతత్తోయంపిండంద్వితీయకమితి- అం
గిరాఅపి॥ శ్లో॥ దాహకస్తాన్వదశాహేతుశవమస్యందహేద్యది- పూర్వేణై

వవిశుద్ధిస్సాన్యత్ప్రిత్రో న్నద్దివసాన్యవేదితి- సంవత్సరే=పి॥ శ్లో॥ పూర్వకర్తా
దశాహేతుపితరౌచేద్దహేతునః- పూర్వేణనవిశుద్ధిస్సాన్యత్పునన్నద్దివసా
న్యవేదితి- అత్రదాహకస్యాశాచమతిక్రాంతకాలమపిప్రత్యక్షాశాచాత్
ప్రబలమితివిశేషః- జననమరణయోస్సన్నిపాతేమాతాపిత్రోజననా
శాచమేవస్వకాలసమాప్తివర్యంతంకర్తవ్యం- నతుమరణాశాచేనతస్యనివృ-
త్తిః- తథాచబోధాయనః॥ సూ॥ జననమరణయోఃసన్నిపాతేజననేనమా
తాపిత్రోర్దశాహమాశాచమితి- స్మృత్యంతరేపి- మాతాపిత్రోర్మృతౌ
చైవజననేప్యౌరసస్యచ- స్యాశాచాపగమేనైవశుద్ధిస్సాన్యత్సానకాలతః
ప్రాచీనషడశీతావపి- పూర్వాశాచేనయాశుద్ధిస్సాన్యతినామ్నతినాంచ
సా- సూతికామగ్నిదంహిత్యాప్రేతస్యచసూతానపీతి- అత్రజనకస్యపుత్ర
జన్మనిమిత్తాశాచప్రాబల్యంప్రేతసంస్కర్తృకవ్యతిరిక్తవిషయంతథాచ-
ప్రేతకర్తృకర్తురాశాచమధ్యేపుత్రజననంచేత్- పుత్రజననాశాచమధ్యేస్వ
సంస్కార్యబంధుమరణేవాసంస్కర్తుశ్చావమేవాశాచం- నతుపుత్రజననా
శాచం- తథాచశాతాతవః॥ శ్లో॥ అంతర్దశాహేజననాత్పశ్చాన్యత్సృ
ణంయది- ప్రేతముద్దిశ్యకతకవ్యంపిండదానంయథావిధి- ప్రారణేప్రేత
పిండేతుమధ్యేచేజ్జననంభవేత్- తథైవాశాచపిండాంస్తుశేషాదద్యాద్యథా
విధీతి- అత్రపిండదానవిధిబలాదిదంపచనద్యయంసంస్కర్తృకవిషయమితి
స్పష్టమేవ- వచనద్యయేపిజననశబ్దాపుత్రజననవరౌ- యథావిధీతిదశరా
త్రాశాచాచరణపూర్వకమిత్యర్థః- తథైవప్రజాపతిరపి॥ శ్లో॥ ఆశాచేతు
సముత్పన్నేపుత్రజన్మయథాభవేత్। కర్తుస్తాత్కాలికీశుద్ధిః। పూర్వాశా
చేనశుద్ధీతి- ఆశాచేశావాశాచై- కర్తుః ప్రేతకమకర్తుః- జాతకర్తృణి
తాత్కాలికీశుద్ధిః- పూర్వాశాచేనశుద్ధీతి- నతుపుత్రజన్మాశాచకాలేన- అ
స్మిన్వచనేపుత్రగ్రహణాద్విస్పష్టమేవజనకవిషయత్వం- ఆశ్వలాయనాది
భిస్తుసంస్కర్తురపిపుత్రజననాశాచమేవస్వకాలసమాప్తివర్యంతమనుష్టే
యమిత్యుక్తం- యథాచారస్తథాచరణీయంశేచిత్తు- ఆశాచేతుసముత్పన్న
ఇతిప్రథమచరణేఆశాచశబ్దోద్వివిధాశాచవరణత్యాహుః- తన్నందం॥ శ్లో॥
మాతాపిత్రోర్మృతౌచైవజననేప్యౌరసస్యచ- స్యాశాచాపగమేనైవశు

ద్విస్సాన్యన్నాన్యకాలతథతి - స్మృత్యంతరవచనవిరోధాత్ - జననమరణయో
స్సన్నిపాతేజననేనమాతాపిత్రోరాశాహమాశాచమితిబోధాయనవచన
విరోధాచ్చ-తత్రమరణాశాచాదపిపుత్రజననాశాచస్యప్రాబల్యేక్షేః-ఆ
శాచేతుసముత్పన్నఇతివచనేకత్వగ్రహణేనతాత్కాలికశుద్ధివిధాన
స్వారస్యేనచతత్రత్యాశాచశబ్దస్యశావాశాచపరత్వస్సవిస్తృష్టత్వాచ్చసం
గ్రహస్తు-సమయోర్వావిషమయోర్వాసజాతీయయోర్వాజాతీయయోర్వాశా
చయోర్వ్యగపత్సన్నిపాతేతంత్రేణశుద్ధిః-సమయోస్సజాతీయయోర్వాశాచ
యోఃపార్వాపర్యేణసన్నిపాతేపూర్వాశాచకాలేనైవశుద్ధిః-విషమకాల
యోస్సజాతీయయోరాశాచయోస్సన్నిపాతేపూర్వంవాపరంవా యదధిక
కాలంతేనైవశుద్ధిః-అల్పమపిపూర్వాశాచముత్తరాశాచార్థాధికకాలంచేద
త్వేనైవశుద్ధిః-విజాతీయయోర్యోగేనమేనవాధికేనవాశావేనశుద్ధిః-సూతిర
ధికకాలాచేత్సుత్యాశాచేనశుద్ధిః-పూర్ణాశాచస్యదశమదినేపునః పూర్ణా
శాచాంతరేప్రాప్తేపూర్వస్యాత్పుర్ణాశాచాదూర్ధ్వంఉత్తరాశాచం
దినద్వయంకుర్యాత్-దశమదినస్య అష్టమయామేసూర్యోదయాదర్వాగస్య
స్త్రికపూర్ణాశాచేప్రాప్తేపూర్వస్యాదూర్ధ్వందినత్రయముత్తరాశా
చంకుర్యాత్-మాతాపితృమరణాశాచస్య ఆశాచాంతరేణయోగేపూర్వేణ
వాపరేణవామాతాపిత్రోరాశాచేనశుద్ధిః-దాహకస్యయద్దహననిమిత్త
మాశాచంతస్యాశాచాంతరేణయోగేదహనాశాచేనశుద్ధిః-మాతాపిత్రోః
పుత్రజన్మనిమిత్తాశాచస్య ఆశాచాంతరేణయోగేపుత్రజననాశాచేనశుద్ధిః-
పుత్రజననేప్యేవమేవ-పితుఃప్రేతసంస్కర్తుత్వేతుపూర్వేణవాపరేణ
వాప్రేతాశాచేనైవపుత్రజననాశాచస్య నివృత్తిః-అసంస్కర్తుత్వేతు
మృతాశాచమపి జననాశాచేన శుద్ధతి-కేచితుసంస్కర్తుకరిపుత్రజననా
శాచమేవ ప్రబలమిత్యాహుః-పితృమరణాశాచమధ్యేమాతృమరణేపితుర్ద
శాహదూర్ధ్వంమాతుఃపక్షిణీంకుర్యాత్-పితుస్సన్యాసేదుమకరణేవానవ
క్షిణీకింతుమాతృమరణాదారభ్యపూర్ణామేవాశాచంకుర్యాత్-మాతృమర
ణాశాచమధ్యేపితృమరణేపితుఃపూర్ణామేవాశాచంకుర్యాత్ | అనుగమనే
తుదినాంతరమరణేపిమాతుఃపక్షిణీనభవతి | కింతుతంత్రేణైవశుద్ధిః-అనుగ

మనంవిన్నాదై వాన్మాతృ మరణేవతీణీభవతి॥ సాచదశమదినాత్మా ౧ గేవపి
తుద్దశమదినేమాతృమరణేతుదినద్వయాదికంభవతి॥ అత్రపతీణీమధ్యేచినద్వ
యమధ్యేచపితురేకాదశేహస్యేవస్వతంత్రైకోద్దిష్టంకుర్యాత్ । కతుస్తా
త్కాలికిశుద్ధిరస్తి - పితృమరణాశాచమధ్యేదేశాంతరగతమాతృమరణశ్ర
వణేమాతరికృతక్రియాయాముభయోస్తంత్రేణశుద్ధిః - అకృతక్రియాయా
స్తుపితుదశశాహాదూర్ధ్వంమాతుఃపతీణీంకుర్యాత్ - మాతృమరణాశాచ
మధ్యేదేశాంతరగతపితృమరణశ్రవణేత్రవణప్రభృతిదశాహంపిత్రాశా
చంభవతి॥ దేశాంతరగతయోర్దృతాపిత్రోర్మరణేయుగపచ్చుగ్రేతంత్రే
ణశుద్ధిః - అతిక్రాంతవతమానయోస్సన్నిపాతేవతమానేనాతిక్రా
న్తస్యశుద్ధిః - అతిక్రాన్తస్యకాలాధిక్యేత్వతిక్రాన్తేనైవవర్తమానస్యశుద్ధిః -
ఏవందాహకస్యాతిక్రాంతాశాచేనైవవర్తమానస్యశుద్ధిః - ఉభయత్రా
గ్నిదానేతువర్తమానమేవప్రబలం - మాతాపితృవిషయేతునాయంవిధిః॥ కిం
తుపూర్వోక్తమేవ - పూర్వంకస్యచిద్దహనంకృత్వాతదాశాచమధ్యేలగ్యాన
పిబంధూనేకంబ్ద్వాబహున్వాదహతితదాపూర్వాశాచేనోత్తరాశాచా
నాంతరీయప్రేతకృత్యానాంచసమాప్తిః - ఏకోద్దిష్టంతుతత్తదేకాదశాహే
కర్తవ్యం - యదిజ్ఞాతిదహనాశాచమధ్యేమాతాపితరాదహతి - తదానపూ
ర్వాశాచేనశుద్ధిః - కింతుమాతాపిత్రోర్దహనప్రభృతిపూర్ణాశాచంభవతి॥
ఇతిశ్రీవేంకటాచార్యసంభూతశ్రీసుబ్రహ్మణ్యసుధీవరవిరచితాయామభిన
వషడశీతివ్యాఖ్యానాయాంధర్మప్రదీపికాఖ్యానాయాంసన్నిపాతాశాచనిర్ణయః.

గ్రామాశాచనిణయః,

మూ॥ యావద్దాగ్రమస్యమధ్యేతుశవంత్రేతస్యతిష్ఠతి॥ గ్రామ
స్యతావదాశాచనిహృతేశుద్ధిరివ్యతే॥

వ్యా॥ యావత్కాలం గ్రామమధ్యేప్రేతశరీరంతిష్ఠతి - తావత్కా
లంగ్రామస్యాశాచం - తస్మిన్ గ్రామాద్భహినిహృతేదగ్ధేచసతిగ్రా
మస్యశుద్ధిః - తుశబ్దశ్చవనిహారణాదికమేవ గ్రామస్యశుద్ధికారణంసన్నా
నాదికమస్యదితివిశేషందశయతి॥

మూ॥ ఏకాదశధనుమాత్రవ్యపేతేవిధికాంతరే । చతుష్పథ

వ్యవాయేపినారాచాంతరయేతథా | అంతశ్శవనిమిత్తస్తునదోష

ఇతిసూరయః ||

వ్యా || ఏకాదశధనుమాత్రవ్యవహితేవీభ్యంతరే- చతుష్పథస్యవ
హితేవీభ్యంతరేచనారాచవ్యవహితాయామేకస్యామపివీధికాయామంత
శ్శవదోషోనాస్తి -

మూ|| చతుశ్శతద్విజోషేతే గ్రామేవీభ్యంతరేతథా | ఏకాద

శధనుమాత్రాదర్వాచినేపినాస్త్యః ||

వ్యా || చతుశ్శతబ్రాహ్మణసంకులే గ్రామేవీభ్యంతరేఏకాదశధను
వ్యవధానాభావేపి- నదోషః -

మూ || (స్త్రీ)శూద్రావాధబాలానాంశవస్తీవ్రితియత్రతు | త
త్రాశాచంగృహస్యైవగ్రామదోషోనవిద్యతే ||

వ్యా || యత్ర (స్త్రీ)శూద్రానాథబాలానాంశవస్తీవ్రితి - తత్రగృహ
మాత్రస్యాశాచం - గ్రామస్యతుఏకవీధ్యామపినదోషః -

మూ|| వీభ్యంతరేపితు గ్రామఏకవింశతిమందిరే | బహుదూర

వ్యవాయేపిశావాశాచమితిస్త్పతి ||

వ్యా || ఏకవింశతిగృహాయుక్తేతతోపిన్యూనైర్వాగృహైర్యుక్తే గ్రామే
బహుదూరవ్యవహితేపివీభ్యంతరే - శవనిమిత్తమాశాచంభవత్యేవ -

మూ || అగ్నిపెళాత్రేతుపెళాతప్యేశవదోషోనవిద్యతే ||

వ్యా || పూర్వోక్తశవదోషః శ్రాతకర్తవ్యుచిక్రవిషయఇతిభావః | అ
త్రవృద్ధమనుః || శ్లో || గ్రామమధ్యగతోయావచ్ఛవస్తీవ్రితికస్యచిత్ | గ్రామ
స్యతావదాశాచంగిర్గతేశుచితామియాదితి | మనురపి || శ్లో || నాద్యాదంతశ్శ
వే గ్రామేనాధీయ్యాన్నజుపెళాతిచ | తానివీభ్యంతరేకుర్యాద్దనురేకాదశా
స్తరఇతి- స్త్యుత్యంతరేపి || శ్లో || అంతశ్శవోయదా గ్రామస్తస్తి గ్రామే
తదాలయే | నిత్యంనైమిత్తికంకామ్యంసకుర్యాదితిశాసనం | శ్రుతిస్త్పత్యో
ర్విరోధేతుశ్శ్రుతిరేవబవీయసీ | తస్మాదంతశ్శవే గ్రామేజుహుయాచ్ఛ్రిత
పావకమితి | సంగ్రహేపి || శ్లో || గ్రామస్థేశవచండాలేశూద్రేప్యశుచిన
న్నిధౌ | నాధ్యేతవ్యంసభోక్తవ్యంసహూతవ్యంకదాచనేతి | శవచండా

ఇతిద్వంద్వేశవద్భవః - శూద్రేణమివస్థితఇతిశేషః. అశుచీనన్నిధౌఅమే
 థ్యాద్యశుచివదార్థసన్నిధౌ. పునఃస్మృత్యంతరే॥ శ్లో॥ చతుశ్చ తాధికైర్వి
 మైస్సంపూర్ణైర్గ్రామమధ్యమే. విశేషంసంప్రవత్యౌ మిజపహూమార్చ
 సంప్రతి. అంతశ్చవస్య దోషస్తునాస్తితత్ర సమాచరేత్. గ్రామేనారాచ
 విచ్చిన్నేకుర్యాద్భిన్నేతథాపథి. వీధ్యంతరేవామృతకేహరేరర్చాసమా
 చరేత్. అనాథానువసితానాంశూద్రాణాంచతథాస్త్రియాం. అంత
 శ్చవస్యదోషస్తుగ్రామాదానచలిష్యతే. మునీనాంచయతీనాంచపరకాయ
 ప్రవేశినాం. మరణంయత్ర సంభూతంతత్ర దోషోనలిష్యతే. శూద్రాదీ
 నాంతుమరణంసంభవేద్యత్రకుత్రచిత్. ఆశాచంగృహమాత్రస్య గ్రామశా
 శాచంసవిద్యతే. కుటకేపత్తనేచైవఖర్వపేరాజదానిషు. క్రమేణైవార్చనం
 కుర్యాత్తత్రదోషోనవిద్యతఇతి. క్రమేణైవశాస్త్రోక్తక్రమేణైవసమంత్రక
 మితియావత్ - యత్త్విసంవచనం॥ శ్లో॥ సహస్రవిప్రసంకీర్ణే గ్రామేతదధికే
 పివా. ఆలయస్యసమీపేతుత్రింశద్దండంతరేమృతౌ. అర్చనస్నాపనాదీనిన
 కుర్యాదపితతత్త్విత-తత్కదాచిదాగంతుకసహస్రబ్రాహ్మణసంకులైక
 వింశతిగృహాయుక్తస్వల్పగ్రామవిషయం. తథాచస్మృత్యంతరే॥ శ్లో॥ ఓకవీ
 థ్యాంసమారూఢేవీకవింశద్గృహేస్థితే. త్రింశద్ధనుషిచాధస్త్యైదైవంపిత్య
 ఙ్చవర్జయేత్. పంచాశచ్చావసీమాంతేవీకవిథ్యాంశవేసతి. అర్చనంచహరే
 ర్దానందేవదేవస్యవర్జయేత్. శూద్రాణాంమరణంస్యాచ్ఛేద్ధామమధ్యే
 కధంచన. ఆశాచంగృహమాత్రస్య గ్రామశాశాచంసవిద్యతఇతి॥

మూ॥ పూజామధ్యేమృతేతూష్ణింపూజాశేషంసమావయేత్.

ప్రతిష్ఠాయాంపునఃప్రేతేనిహృతేశేషమాచరేత్.

వ్యా॥ దేవపూజామధ్యేగ్రామేయస్య కస్యచిన్దుతౌసత్యాంపూజాశే
 షంతంత్రమాత్రేణసమావయేత్. ప్రతిష్ఠాయాంతుమృతస్యశవే గ్రామా
 ద్భహిర్నిహృతేదగ్ధేచసతి - ప్రతిష్ఠాశేషంసమంత్రకమేవసమావయేత్.
 తథాచస్మృత్యంతరం॥ శ్లో॥ ప్రతిష్ఠాదిషుకాలేషుయస్త్విగ్రామేమృతిర్భ
 వేత్. శీఘ్రంబహిశ్చవంసీత్వాకర్తృశేషంసమావయేత్. అగ్రహారేహరేః
 పూజావర్తమానాతుయత్రచ. అంతశ్చవోయదిభవేత్తతోసీత్వాతదాబహిః.

తచ్చవంభస్ససాద్యావత్రావత్తంత్రేణపూజయేదితి- భస్మసాదిత్యనేనదహ
నానంతరమేవ గ్రామాశాచనివృత్తిః - సతుబహినిఃస్కాసనమాత్రా త్
యత్తు - నిహృతైశుచితామియాదితివచనం-తదపిదహనోపలక్షణార్థం-
గృహశాచమప్యేవమేవ దహనాంతం వేదితవ్యం- తుల్యత్వాత్ యత్తు॥శ్లో॥
సతావచ్ఛుధ్యతేభూమిర్యావత్తత్సాన్య దనిదశం- సతత్ర కమఃకుర్వీ తపి
త్యగ్రిదై వాదికంక్వచిదితి- వచనే- దశాహవర్యంతంగృహశాచవిధానం- త
ద్దృహేప్రేతక్రియాకరణవిషయం॥ శ్లో॥ దహనాంతంగృహశాచంయత్ర
పిండోదకక్రియా । దశరాత్రమితిజ్ఞేయంప్రేతస్తతేప్రతిపత్తిస్తరణాత్
గృహేప్రేతక్రియాకరణంచ ద్రావిడానాంపిండోదకదానం- అన్యేషాం
తుక్షీరోదకపూరితఘటద్వయస్థాపనమాత్రం- తచ్చఘటద్వయందశాహవ
ర్యంతంతిష్ఠతిప్రేతశ్చ తాభ్యాంస్నానపానార్థంప్రత్యహమాగచ్ఛతీతిదశా
హవర్యంతంగృహస్యాశాచం-ఉభయవిధప్రేతక్రియాయాఅకరణేగృహస్యా
శాచంనాస్థ్యేవ- కేచిత్తుస్వామిన ఆశాచేసతితత్సంబంధమాత్రేణగృహ
స్యాశాచమస్తి॥ శ్లో॥ ద్రవ్యాణిస్వామిసంబంధాదఘాహస్సృశుచీనిచేతి
స్తరణాత్ - గృహస్యాపిద్రవ్యత్వాదిత్యాహుః- స్వామిన ఆశాచాభావేన
ర్వేషాంమతేపిగృహస్యాశాచంనాస్థ్యేవ॥ సంగ్రహస్తు॥ గ్రామమధ్యే
యావత్కాలంశవస్తిష్ఠతితావత్కాలంగ్రామస్యాశాచం- శవేబహినిః
స్కాసితేదగ్ధచసతిగ్రామస్యశుద్ధిః- గృహస్యాప్యేవమేవ- గృహేపిండో
దకదానేక్షీరోదకపూరితఘటద్వయస్థాపనేవాదశరాత్రంగృహస్యాశాచం
తదభావేకిమపినాస్తిగృహస్వామిన ఆశాచిత్యేగృహస్యాశాచమస్తికేచిత్-
స్వామిన ఆశాచాభావేనర్వేషాంమతేపిగృహస్యాశాచంనాస్థ్యేవ-ప్రే
తాంశూద్రాణామనాథానామనువసితానాంచశవేగ్రామమధ్యేతిష్ఠత్య
పిగ్రామస్యాశాచంనాస్తికింతుతద్దృహమాత్రస్యాశాచం-ఉపనీతమరణే
యస్యాంశ్రేణ్యాముపనీతమృతస్యశవస్తిష్ఠతి- తస్యావీధ్యాఏకాదశవ్యామ
మాత్రార్వాచీనప్రదేశేవిద్యమానస్యవీధ్యంతరస్యచాశాచం- ఏకాదశవ్యా
మమాత్రాత్పరతోవిద్యమానస్యశ్రేణ్యంతరస్యాశాచంనాస్తి- ఏవంచతుష్ప
ధవ్యవధానేనారాచవిచ్ఛేదేవాశవనిమిత్తమాశాచంనాస్తి- యస్మిన్ గ్రా

మేచతుశ్చతాధికా బ్రాహ్మణా అనాగంతుకానిత్యం వసంతితస్త్రిగ్రామే ఏ
కాదశవ్యామమాత్రా దర్శించేనేపివీధ్యంతరేశవనిమిత్రమాశౌచం నాస్తి -
నగరేషుయత్ర క్వాపిశవేవిద్యమానేపితద్గృహం వినాస్యత్రాశౌచం నాస్తి -
యస్త్రిగ్రామే ఏకవింశతిస్తన్నూర్వినావాగృహాస్సంతిత్రపు కాదశవ్యామ
మాత్రాత్పరతోవిద్యమానస్యాపివీధ్యంతరస్యాశౌచమస్త్యేవ - ఏతదాశౌచ
మనుషక్రాంతవైశ్వదేవాదివిషయం - ఉపక్రాంతేతువైశ్వదేవాదాగ్రా
మేకస్యచిన్తరణేనతిసుఖేనకర్తవ్యేషంసమావయేత్ - అగ్నిహోత్రేతుగ్రా
మాశౌచం నాస్త్యేవ-పూజామధ్యేకస్యచిన్తరణేనతిమంత్రం వినాతంత్రమా
త్రేణపూజాశేషంసమావయేత్ - దేవతాప్రతిష్ఠాయాంతుమధ్యేకస్యచి
న్త్యేతౌతస్యదహనానంతరమేవసమంత్రకంప్రతిష్ఠాశేషంసమావయేత్ -
సతుతంత్రమాత్రేణేతి || ఇతిశ్రీవేంకటాచార్యసంఘాతశ్రీసుబ్రహ్మ
ణ్యసుధీవరవిరచితాయా-మభినవషడశీతివ్యాఖ్యానాం-ధర్మప్రదీపికాఖ్యా
యాం-గ్రామాశౌచనిర్ణయః. సంపర్కశౌచనిర్ణయః.

మూ॥ శవానుగమనేచైవశవనిహారణేతథా | అతురవ్యంజనే
చైవశవస్యదహనేపిచ | బహుప్రకారమాశౌచంతదీయానాంన
కించన | అదృష్టార్థేష్వనాథానాంకృతేష్వేతేషునాస్త్యఘ ||

వ్యా॥ అసపిండశవానుగమనేఅసపిండశవనిహారణేఅసపిండమరణవిష
యాతురవ్యంజనేఅసపిండశవదహనేబహుప్రకారంబహుభేదమాశౌచం
భవతి - ఇదముపలక్షణం - అలంకరణేప్యాశౌచంభవతీతిబోధ్యం - సర్వమే
తస్మిన్హారణశబ్దస్యైవార్థః ఇతికేచిదాహుః - తదిదంసంపర్కశౌచమి
త్యచ్యతే - ఇదంచాశౌచంశవానుగమనాదికంసంపర్కంకుర్వతఏకస్యైవ -
తదీయానాంస్త్రీపుత్రాదీనాంతండులాదిద్రవ్యాణాంచనేదమాశౌచంఅ
నాథానాంప్రేతానాందహనవహనానుగమనేష్వదృష్టార్థం దయా పూ
ర్వకంకృతేషుసాస్త్యేవాశౌచం - కింతుస్నానమాత్రేణశుద్ధిః - అనాథానా
మిత్యనుపసితాదీనాముపలక్షణం-తత్రసవణశవానుగమనేవరాశరః॥శ్లో॥
అనుగమ్యేచ్ఛయాప్రేతంజ్ఞాతిమజ్ఞాతిమేవవా | స్నాత్వాసచేలంస్పృష్టే
గ్నింఘృతంప్రాశ్యవిశుద్ధ్యతీతి- జ్ఞాతిశబ్దేనమాతామహాదిబంధురుచ్యతే.

అజ్ఞాతిశబ్దేనబంధుత్వ రహితోయఃకశ్చిదుచ్యతే-జ్ఞాతీనాంనిహారణాదే
విహితత్వేనఘృతప్రాశనాగ్నిస్పశనయోరభావాదితికేచిత-జ్ఞాతిశ
బ్దోముఖ్యాథకఇత్యన్యే-వస్తుత్తుఘృతప్రాశనాదికమవశ్యంతకవ్యం-
జ్ఞాతిశబ్దస్యముఖ్యాథకపరిత్యాగేమానాభావాత్-యజ్ఞవల్క్యేపిశ్లో॥
అనుగమ్యాంభసేస్నాత్వాస్పృష్ట్యాగ్నింఘృతఘృచ్ఛచితికార్తేపిశ్లో॥ ప్రే
తఘాతంద్విజంవిప్రయోనుగచ్ఛతికామతః। స్నాత్వాసచేలంస్పృష్ట్యా
గ్నింఘృతంప్రాశ్యవిశుద్ధ్యతీతి-ఘృతప్రాశనానంతరంపునఃస్నానంకర్త
వ్యం-తదాపాచనాశ్లో॥ అనుగమ్యనరంప్రేతంతద్జ్ఞాతీననుస్మర్యచ
స్నాత్వాఘృతంచభక్షిత్వాపునస్నానంసమాచరేదితి-ప్రాణాయామా
శ్చకతకవ్యాః-తథాచకవషః॥ శ్లో॥ అనుగమ్యశవంబుధ్యాస్నాత్వాస్పృ
ష్ట్యాపాతాశనం-సపిఃప్రాశ్యపునస్నానత్వాప్రాణాయామైర్విశు
ద్ధ్యతీతి-స్మృత్యంతరేపిశ్లో॥ ఆరకవస్త్రంపరిత్యజ్యశుష్కవస్త్రేణిమ
జ్జనం-శవానుగమనేతౌరేపునస్నానంవిధీయతఇతి-శుష్కవస్త్రేణిలాభే
దాదవశవారంధూతవస్త్రేణిపునస్నానంకతకవ్యం-అనాథాదివిషయే
స్మృత్యంతరం॥ శ్లో॥ అనాథమసుపేతంచప్రేతంకన్యామనువ్రజః। అనూ
చానక్రతుశ్రేష్ఠంనప్రాశ్నీయ్యాద్ధృతంద్విజఇతి-అగ్నిస్పర్శోపిసకతక
వ్యః-తథాచజాబాలిః॥ శ్లో॥ మృతంచాలంచవృద్ధాంశ్చానాథంవిప్రమనువ్ర
జః। ద్విజఃస్నానేనశుభ్యేతఘృతప్రాశాగ్నినావినేతి-అగ్నిఘృతయోర
భావేస్త్యంతరం॥ శ్లో॥ అగ్న్యభావేఘృతాభావేసచేలస్నానమాచ
రేత్-సవ్యాహృత్యాచగాయత్యాగ్రిదశకృత్వోభిమంత్రితాః-అర్థాంజలీ
రవఃపీత్యాశుద్ధిమాప్నోతివైద్విజఇతి-పునఃస్మృత్యంతరేవిశేషాదర్శితాః॥
శ్లో॥ ప్రేతస్యపాదయోరగ్రేసగచ్ఛేయఃకదాచన-యస్మాదగ్రేతుగం
త్రాణాంఆయుఃక్షీణంపదేవదే-మృతస్యవశ్చాద్యమనేప్రాయశ్చిత్తంవిధీ
యతే-కించిపాదగ్రమనేనిష్కృతినిోపపద్యతఇతి-ప్రాయశ్చిత్తంసచే
లస్నానాదికముక్తమేవ-అనుగంత్రాణాంవాహకానాంచసంస్కరతా
సహైవగ్రామప్రవేశః॥ శ్లో॥ ప్రవేశనాదికంకార్యందాహకేనావినైవతు
వోధాచైవానుగంత్రాచపురాస్నానాచ్చయోషితాం-అస్నాత్వాచేద్వి

శేద్రామింశ్చ శానాద్భుద్ధిపూర్వకం - త్రిరాత్రేణ విశుద్ధిస్సాన్యదమత్యా
 వస్థితః ప్రవచేతి - వచనాత్ - అవినైవ అపృథగేవ సహజేత్యర్థః - పురాస్సా
 నాదిత్యాదివాక్యంతరం స్త్రీణాంస్సానాత్పూర్వంస్వయంస్సాత్వా
 గ్రామం విశేద్యదిత్రిరాత్రేణ విశుద్ధిస్సాన్యదిత్యన్వయః - వాహకోసుగం
 తాచస్సాతాసుస్త్రీషుస్వయమపిస్సాత్వా సంస్కృతాకసహ గ్రామం
 ప్రవిశేదిత్యర్థః - వృద్ధవసిష్టోపి॥ సూ॥ అనుగమ్యాన్వాభామ్యాగ్యాగ్రిన్గ్నిం
 స్పృష్ట్వా పునరవగాహ్యతైస్స హద్వా రం విశేరన్నితి - అగ్యాగ్రినిశసవద్ధా
 నాముపలక్షణం - అగ్నిస్పృశకం సంఘృతప్రాశనస్సోపలక్షణం - తైస్స హే
 తితేభ్యః పూర్వం సప్రవేష్టవ్యమిత్యర్థః - అన్వాభాషణం నామ దీనవచనరూప
 మాతురవ్యంజనం - తదపిశ్చ శానగమనపూర్వకం వివక్షితం - గృహంగత్వా తు
 రవ్యంజనేతుసహ గ్రామప్రవేశాసంభవాత్ । శవానుగమనేకృతేతస్మిన్న
 హనికమయోగ్యతానాస్తి - తథాచస్త్యత్యంతరం॥ శ్లో॥ మృతముద్దిశ్యయో
 గచ్ఛేత్ - ఘృతప్రాశనమాచరేత్ । వర్జయేత్తదహూరాత్రం జపహూమా
 చనాదికమితి । వారాహేపి॥ శ్లో॥ శ్చ శానమధ్యంగత్వా తుయోనరోమామ
 థాచయేత్ । సప్తజన్మకృతం పుణ్యంతేత్తుణాదేవనశ్యతి । అనుగమ్యనరం
 ప్రేతం చచ్చియా యస్తుమానవః । అరాధయితుమిచ్ఛేన్నాం సప్రజత్యథమాం
 గతిం । హరణంచ తథాకృత్వా మృతకస్య వసుంధరే । భుక్తాన్వశ్రాద్ధం మహా
 భాగేమనుజో మామథార్చయేత్ । ఋతకత్వమనుప్రాప్య తతోగోధావపు
 ర్గతశ్చతి । అతురవ్యంజనేపి తస్మిన్న హనికర్తయోగ్యతానాస్తి । తథాచపార
 స్కరః॥ శ్లో॥ మృతస్య బాంధవైస్సార్ధం కృత్వా తుపరిదేవనం । వజ్రయేత్తద
 హూరాత్రం దానం శ్రాద్ధాదికర్తవ్యేతి । అత్రసంధ్యాలోపానాస్తి - వారా
 హావచనే శ్రాద్ధభోజనసాహచర్యాత్ । తథాచయథా శ్రాద్ధభోజనే హూ
 మాదేరేవ విషేధః తథైవాత్రాపి - పరంతు శ్రాద్ధభోజన ఇవ భండేషే
 ణ్మాయత్రీజపఃక్షీనవణశవానుగమనే వృద్ధపరాశరః॥ శ్లో॥ త్రియమ్మృ
 తమజ్ఞానాద్భుగ్రిహ్మణోయోనుగచ్ఛతి । కృత్వా శౌచమహూత్రం పంచగ
 వ్యేనశుద్ధతి । శవంచవైశ్యమజ్ఞానాద్భుగ్రిహ్మణోయోనుగచ్ఛతి । కృత్వా శౌ
 చం పక్షిణంచ ప్రాణాయామః పఠాచరేత్ । ప్రేతభూతంతుయశ్శూద్రం

బ్రాహ్మణోజ్ఞానదుర్బలః | అనుగచ్ఛేన్నీయమానంత్రిరాత్రమశుచీస్థవేత్
 త్రిరాత్రేతుతతశ్రీర్ణేవదీంకత్వాసముద్రగాం | ప్రాణాయామశతంక
 త్వాస్థుతంప్రాశ్యవిశుద్ధతీతి | అజ్ఞానాన్వేఖ్యాత్ - నతుబుద్ధిపూర్వకమిత్య
 ర్థః | విష్ణురజిః సూ॥ ద్విజశ్చూద్రానుగమనంకృత్వాస్రవంఽతీమాసాద్యగా
 యత్యగ్రిష్టసహస్రంజపేదితి | ప్రాణాయామశతగాయత్యగ్రిష్టసహస్రయో
 ర్వికల్పః | ప్రాణాయామశతాద్యనంతరంఘృతప్రాశనంతత్కవ్యం-ప్రా
 ణాయామాదేపూర్వమగ్నిస్పర్శనంకర్తవ్యం- అబుద్ధిపూర్వకహీనవర్ణశవా
 నుగమనేంగిరాః॥ సూ॥ శూద్రప్రేతస్యబ్రాహ్మణోయదృచ్ఛయానుగమ
 నేస్రవంతీమాసాద్యగాయత్రీసహస్రంజప్తావశుద్ధతీ-క్షత్రియనుగమ
 నేగ్రహస్రం- వైశ్యానుగమనేపాదోనమితిపురతోగచ్ఛంతంశవమజ్ఞాత్వా
 మార్గవశాదనుగమనంయదృచ్ఛయానుగమనం- తత్రసదీప్నానంగాయత్రీ
 జపశ్చ-నత్యేకరాత్రపక్షిణ్యాదికమాశాచం-క్షత్రియస్యవైశ్యానుగమనే
 బుద్ధిపూర్వకేవికరాత్రం- శూద్రానుగమనేపక్షిణీ- వైశ్యస్యశూద్రానుగమ
 నేపక్షిణ్యేవ-శూద్రస్యశూద్రానుగమనేశవబంధుస్పర్శాధావదీకకాలః |
 స్పర్శేత్యేకరాత్రమితివిజ్ఞానేశ్వరాదయః | తత్రైవపారస్పర్యోపి॥ శ్లో॥ సజా
 తేర్దివసేనైవద్యహాత్క్షత్రియవైశ్యయోః | స్పర్శంవినానుగమనేశూద్రో
 నక్తేనశుద్ధతీతి | సజాతేశ్చూద్రసమానజాతేశ్చూద్రస్యేత్యర్థః | దివసేనైవ
 కరాత్రేణ-ద్యహాదహర్ద్వయయుక్తాప్రక్షిణీకాలాత్ - నక్తేనేత్యేకక
 కాలోపలక్షణం- దివాచేదినశేషేణ- రాత్రాచేదాత్రిశేషేణ- శూద్రశ్చ
 ధృతిత్యర్థః- వస్తుతస్తుక్షత్రియవైశ్యయోశ్చూద్రానుగమనేద్విరాత్రం-ద్య
 హాశబ్దస్యముఖ్యార్థపరిత్యాగేమానాభావాత్- బ్రాహ్మణస్యక్షత్రియశవా
 నుగమనేవైశ్యశవానుగమనేచసచేలస్నానం-యథోక్తాశాచంతదంతేసచే
 లస్నానమగ్నిస్పర్శనంగాయత్యగ్రిష్టశతంఘృతప్రాశనంపునస్నానమా
 చమనత్రయంచక్రమేణకతకవ్యం-శూద్రశవానుగమనేగాయత్యగ్రిష్టస
 హస్రంవిశేషః - తదాహవ్యవసః॥ సూ॥ సచేలమవగాహ్యాత్తీర్యాగ్నిము
 పస్సృశ్యగాయత్యగ్రిష్టశతంజపేత్- ఘృతంప్రాశ్యపునస్నానంత్వాత్రిరా
 చాపేదితి- విష్ణురజిః సూ॥ ద్విజశ్చూద్రానుగమనేస్రవంతీమాసాద్యగాయ

శ్చక్రిష్టసహస్రంజపేద్విజప్రేతస్యాష్టశతమితిద్విజశబ్దోవణకత్రయవరః.
 అత్రచ్యవనవచనోక్తంఘృతప్రాశనంపృథ్వరాశరోక్తపంచగవ్యప్రాశ
 శనేనసహవికల్ప్యతే-సముచ్చయఇతికేచిత్-వైశ్యానుగమనేగాయత్రీశ
 తంషడ్భిఃప్రాణాయామైర్ద్వికల్ప్యతే-సముచ్చయఇతికేచిత్-సవణకవిష
 యాతురవ్యంజనేబ్రహ్మపురాణం॥ శ్లో॥ మృతస్యయావదస్థీనిబ్రాహ్మణ
 స్యాహ్యతానితు। తావద్యోబాంధవస్తత్రరాతితద్బాంధవైస్సహతత్రస్మా
 నాభ్యవేచ్ఛద్ధిస్తతస్త్వాచమనంస్తృతం। సచేలంస్మానమన్యేషామకృతేత్వ
 స్థిసంచయే। కృతేతుకేవలంస్మానంక్షత్రవిట్యాద్రజస్తనామితి। బ్రాహ్మణ
 ప్యసవర్ణవిషయాతురవ్యంజనేసంచయనాత్పూర్వంస్మానమాత్రం-తదూ
 ర్ధ్వమాచమనం-క్షత్రియాదీనాంసవణకవిషయాతురవ్యంజనేసంచయనా
 త్పూర్వంసచేలస్మానం-తతఃపరంకేవలస్మానమితివివేకః-రాతీత్యాతుర
 వ్యంజనమాత్రోపలక్షణం-తథాచపరిచేవనాశ్రువిమోచనదీనవచనాది
 ఘనర్వేష్యాతురవ్యంజనేషుస్మానాదికంభవతి-ఉత్తమవణకవిషయాతుర
 వ్యంజనేపారస్కరః॥ శ్లో॥ అస్థిసంచయనాదర్వాగ్రుదిత్వాస్మానమాచ
 రేత్। అంతర్దశాహేవిప్రస్యక్షార్ధ్వమాచమనంస్తృతమితి-క్షత్రియాదీవ
 గ్లోవిప్రస్యాంతర్దశాహేరుదిత్వేతిస్తృతిసారసర్వస్వాదావ్యాఖ్యాతం-వి
 ప్రగ్రహణంక్షత్రియాదీనాముపలక్షణమిత్యఖండదర్పాదా-ఉభయథా
 ప్యుత్తమవర్ణవిషయత్వమేవ-హీనవర్ణవిషయాతురవ్యంజనేబ్రహ్మపురా
 ణం॥ శ్లో॥ అనస్థిసంచయేవిప్రోరాతిచేత్క్షత్రవైశ్యయోః। నద్యాంస్మాత్వా
 సచేలంతుద్వితీయేహనిశుశ్యతి। కృతేతుసంచయేవిప్రఃస్మానేనైవవిశుధ్య
 తీతి। విప్రగ్రహణంక్షత్రియోపలక్షణం-తేనక్షత్రియస్యవైశ్యవిషయాతు
 రవ్యంజనఏకరాత్రమితిద్రష్టవ్యం। శూద్రవిషయాతురవ్యంజనేపారస్క
 రః॥ శ్లో॥ అస్థిసంచయనాదర్వాగ్రుదివిప్రోశ్రుపాతయేత్। మృతేశూద్రగృ
 హంగత్వాత్రిరాత్రేణవిశుధ్యతి। అస్థిసంచయనాదూర్ధ్వంమాసోయావ
 ద్ద్విజాతయః। అహూరాత్రేణశుధ్యంతివాససాంతౌశనేనచేతి। విప్రశ
 బ్దోబ్రాహ్మణమాత్రవరః-క్షత్రియవైశ్యయోశ్శూద్రవిషయాతురవ్యంజ
 నేద్విరాత్రస్యవత్ప్రమాణత్వాత్। ద్విజాతిశబ్దస్తువర్ణత్రయవరః। తథాచ

సంచయనాత్పుర్వంశూద్ర విషయాతురవ్యంజనేచాగ్నిస్యత్రిరాత్రం-
 త్తత్రియవైశ్యయోద్వికరాత్రం- సంచయనాదూర్ధ్వంతుత్రయాణామప్యే
 కరాత్ర మితిద్రష్టవ్యం। త్తత్రియవై శ్యశూద్రాణామస్థిసంచయనాత్పు
 ర్వంశూద్ర విషయాతురవ్యంజనేపారస్కరః॥ శ్లో॥ సజాతేదివసేనైవ
 ద్వ్యహంతత్తత్రియవేశ్యయోరితి- సజాతేశ్శూద్ర సమానజాతేశ్శూద్రస్య
 శూద్ర విషయాతురవ్యంజనేసంచయనాత్పుర్వంజివసేనశుద్ధిః-త్తత్రియవై
 శ్యయోస్తుశూద్ర విషయాతురవ్యంజనేదిసద్వయఃచ్ఛద్ధిరితిమాధవీయాదౌ
 వ్యాఖ్యాతం- ఇదమేవవచనమనుగమనపివర్త్యేచస్తృతిసారస్వస్వాదౌ
 వ్యాఖ్యాతం- వ్యాఖ్యానద్వయమపివిషయద్వయలాభాయగ్రాహ్యమైతత్త-
 నచ॥ శ్లో॥ స్పర్శంవినానుగమనేశూద్రోనక్తేనసుస్యప్రీత్యైత్రార్థవిరోధా
 త్కథమాతురవ్యంజనేవిషయత్వమితివాచ్యం- వినివర్త్యయదాశూద్రా ఇ
 త్యుదాహరివ్యమాణవచనఇవఅనుగమనశబ్దస్యఉపసర్పణవరత్వాత్। అస్థి
 'సంచయనాదర్వాగితిపూర్వోదాహృతపారస్కరవచనేగృహంఽత్యేత్యవి
 వక్షితం॥ శ్లో॥ శాపేశావగృహంఽప్యాత్తశానేనాంతరేవీవా! ఆతురవ్యం
 జనంకృత్వామూరస్థోవృశుచిగ్భవేత్। అస్థిసంచయనాదర్వాగాతురవ్యంజనే
 కృతే! మూరస్థోవృశుచిద్విప్రఃపరతస్తుశుచిఃపేదితిదేవలాదివచనేషుసంచ
 యనాత్పుర్వంగ్రహప్రవేశవాశాభావేపిఅశుచిత్వస్సగణాత్, ఆతురత్వమా
 లింఽసాస్యజ్యేతనేనేత్యాతురవ్యంజనంపరిచేవనాదికం- యది బ్రాహ్మణ
 స్యత్తత్రియాదిషున్నేహస్తదాసంచయనాత్పగంత్తత్రియవైశ్యాసమాస్వా
 సనీయా- తదాస్నాసమాత్రవిధానాత్। శూద్రాస్తుతదాశౌచానైసమా
 శ్వాసనీయాః- తథాచబ్రహ్మపురాణం॥ శ్లో॥ పినివర్త్యయదాశూద్రా ఉ
 దకాంతమవస్థితాః। ద్విజైస్తదానుగంతవ్యాపిషధర్మస్సనాతనఇతి। ఉదక
 స్యఉదకదానస్యాశౌచస్యేతియావత్। తస్యాంతంసమాప్తింఅనుగంతవ్యాక
 తురవ్యంజనార్థముపసర్పణీయాః। స్నేహాదినాసపిండవ్యతిరక్తశవనిహార
 జేమనుః॥ శ్లో॥ అసపిండంద్విజంప్రేతంవిప్రానిహృత్యబంధువత్। విశుద్ధ్యతి
 రాత్రేణమాతురాస్తాంశ్చ బాంధవాః। యద్యన్న మత్తితేషాంయస్సద
 శాహేనశుద్ధిః। అనుగన్నగ్నహమైవసజేత్తస్మిన్గృహేవసేనతి-యస్తు-

ప్రేతనిహారణంకృత్యాతద్గృహేవసతితదన్నంతునభుజ్జేతస్యత్రిరాత్రం
యస్తుతద్గృహేవసతితదన్నంచభుజ్జేతస్యదశరాత్రం-యస్తుతద్గృహవా
సంతదన్నంచపరిత్యజతితస్యైకరాత్రమిత్యర్థః। యస్తుప్రేతనిహారణా
నంతరంగ్రామాద్భూమిరేవవసతితస్యసజ్యోతిరాశౌచం॥ శ్లో॥ యఃప్రమిత
మలంకుర్యాద్వహేదాద్విభదహేద్ద్విజం। నశుధ్యత్యేకకాలేనకాలశేషంబు
హిర్వసత్ । గ్రామేవసత్దినాచ్ఛుభ్యేత్ప్రహేత్ప్రేతగృహేవసన్నితిపృ
థమనుష్ఠరణాత్ । హరితోపి॥సూ॥ప్రేతస్పృశోగ్రామంనప్రవిశేయరాస
త్తుత్రదర్శనాద్రాత్రావాదిత్యస్యేతిదేవలోపి॥శ్లో॥అహ్నోచేద్వహానంకుర్యా
దుర్ధవమస్తమయాద్రవేః॥స్నాత్వాగృహంవిశేద్విప్రోరాత్రోచేదుదయా
ద్రవేః॥అనగోత్రమబంధుంచప్రేతీభూతంద్విజోతమః।దహిత్యాచవహి
త్వాచపాణిణాయామేనశుధ్యతీతిదివాచేదస్తమయాత్పరంనిశాయాంచేదా
దిత్యోదయాత్పరంస్నాత్వాప్రాణాయామేవశుధ్యతీత్యర్థః।నకేవలంస్నా
నపాణిణాయామాఅగ్నిస్పర్శోపికర్తవ్యః తదాహంగిరాః॥శ్లో॥యఃకశ్చిన్ని
హారేత్ప్రేతమనపిండంకథంచన। స్నాత్వాసచేలంస్పృష్ట్యాగ్నింతస్త్రి
నేవాన్నివైశుచిరితి-తస్మిన్నేవాన్నిఅస్తమయాత్పరమిత్యర్థః-తథాచఽహ
నానంతరంసచేలంస్నాత్వాదివాచేదస్తమయవర్యంతంరాత్రోచేదుదయ
వర్యంతంగ్రామాద్భూమిరేవసత్థిత్వాతదనంతరంపునసాన్నిత్యాగ్నిస్పర్శన
పాణిణాయామంచకృత్యాకృచ్ఛపాదప్రతినిధింకృత్యాపంచగవ్యంప్రా
శ్యబ్రాహ్మణైస్సృజీవాచయిత్యాశుద్ధోభవతి-కృచ్ఛపాదాదిషుస్త్పత్తి
వచనముపరిష్టాదుదాహరిష్యతే-అగ్నిస్పర్శనాదిస్సజీవాచనాస్తవంచకం
గ్రామప్రవేశాదిప్రయుక్తేషుఏకరాత్రాదిష్వపినమానం-ఇదంచదాహ
కస్యసజ్యోతిరేకరాత్రంత్రిరాత్రంచాశౌచందహనానంతరంముఖ్యకర్తృ
రాగమనేనంచయనతిలోదకాన్యతరక్రియాయాఅకరణేవవేదితవ్యం-అన్య
ధాతుదశరాత్రమస్తీ॥శ్లో॥ అజ్ఞాతించనరందగ్ధాత్రిరాత్రమశుచిర్భవేత్ ।
జ్ఞాతీనాందర్శనాచ్ఛుద్ధిస్సంచితదశరాత్రకమిత్స్పృత్యంతరవచవాత్॥శ్లో॥
అనగోత్రస్సగోత్రోవాయదిస్త్రీయదివాపుమాత్ । ప్రథమేహనియోద
ద్యాత్సదశాహంసమాపయేదితి-వృద్ధమనుష్ఠరణాచ్ఛ-అత్రతిలోదకమిత్యే-

ధ్యాహారః॥ శ్లో॥ ఏకోద్దిష్టాంతఏవస్యాత్సంస్కృతఃశుద్ధతాత్వః ఘాదిభిః
 ధాయనస్త్వణాచ్చ-సంచయనేకృతేతిలోదకేవారధేదశరాత్రానంతరమే
 కాదశదినేస్వేనవాముఖ్యకత్రావాక్యతేనైకోద్దిష్టేనశుద్ధిరిత్యర్థః॥ ఇ
 దంచదశరాత్రాశాచమస్యస్త్రికముఖ్యకర్రవిద్యమానేతత్సంబన్ధముచ్చా
 ర్యసంస్కరణేవేదితవ్యం- తదభావేఅనాథప్రేతస్యసంస్కరణేతుస్వల్పమే
 వ॥ శ్లో॥ అసపిండోయదిదహేద్దివ్తీయేత్వస్థిసంచయః॥ ఏకోద్దిష్టంత్రీతీయే
 ప్నిమరణాత్తువిధీయత్తుఇతి॥ స్మృత్యంతరవచనాత్॥ ధనలోభేనప్రేతనిర్వ
 రణేకృతేపూణమాశాచం- తథాచకూర్మపురాణం॥ శ్లో॥ యదినిహార
 తేప్రేతంప్రలోభాక్రాంతమానసః॥ దశాహేనద్విజశ్శుద్ధ్యేద్వాదశా
 హేనభూమిపః॥ వైశ్యఃపంచదశాహేనశూద్రోమాసేనశుద్ధతీతి- ఇదం
 నవణకవిషయం॥ అనవణకవనిహారణేతుతజ్జాతీయమాశాచం-తదాహ
 గౌతమః॥ సూ॥ అపరశ్చేద్వణకఃపూర్వంవణకమువస్పృశేత్పూర్వోవాప
 రంతచ్చవోక్తమాశాచమితి- ఉపస్పృశాననిహారణం- తచ్చవోక్తంశవ
 జాత్యుక్తందశాహద్వాదశాహాదికం- ఇదంచస్నేహాదినాన్విరణవిషయం
 తథాచపృథ్వరాశరః॥ శ్లో॥ యోనవణకమమూల్యేననీత్వాచైవదహేన్న
 రః॥ ఆశాచంతుభవేత్తస్యప్రేతజాతినమంసదేతి॥ అథలోభాదనవణకశ
 వనిహారణేతుతజ్జాతీయాద్విగుణమాశాచం- తదాహవ్యాఘ్రిః॥ శ్లో॥ అప
 రశ్చేత్పరంవణకంపరోవాప్యవరంయది॥ వహేచ్చవంతదాశాచందృష్టాథే
 ద్విగుణంభవేదితి॥ తదాశాచంతత్తద్వణకాశాచం- దృష్టాథేప్రవృలాభ
 రూపదృష్టప్రయోజనాథేతిత్యాదిపురాణం॥ శ్లో॥ యోనవణకమమూల్యే
 ననీత్వాచైవదహేన్నరః॥ ఆశాచంతుభవేత్తస్యప్రేతజాతినమంసదేతి॥ త
 దావత్కాలవిషయం॥ ఉదాహృతేషునిహారణశబ్దస్యార్థః॥ ప్రేతా
 లంకరణవహనదహనాన్యతమః॥ శ్లో॥ ప్రేతస్యవాసస్సగ్గంధభూషణా
 ద్యైరలంక్రియా॥ వహనందహసంచేతినిహారాధోనిరుచ్చతఇతివచ
 నాత్॥ ఏతాదృశేనిహారణేయద్యదుక్తమాశాచంసతావన్తాత్రేణశుద్ధిః
 కింతుప్రాచ్యుత్తమపితతవ్యం- తదాహవిజ్ఞానేశ్వరః॥ శ్లో॥ కృచ్చ్ర
 పాదోసపిండస్యప్రేతాలంకరణేకృతే- అజ్ఞానాదుపవాసస్సాన్విదశక్తౌ

స్నానమిష్యత ఇతి | స్మృత్యంతరేతువిశేషాంతరము క్తం || శ్లో || సజ్యోతిస్తుబ
హిర్వాసోరాత్రానక్షత్రదశకనాత్ | ప్రాశయేత్సంచగవ్యంచబ్రా
హ్మణైస్సన్వితివాచయేదితి - ఇదంచ ప్రాయశ్చిత్తంసపిండవ్యతిరిక్తవిష
యం || శ్లో || విహితంతుసపిండానాం ప్రేతనిహారణాదికం | తేషాంకరో
తియఃకశ్చిత్తస్యాధిక్యంసవిద్యత ఇతి | దేవలాదిస్తరణాత్ | ఆధిక్యం ప్రా
యశ్చిత్తయావం-సమానోదకనిహారణేదశాహమాశాచం || శ్లో || యస్సమా
నోదకం ప్రేతంవహేద్వాధదహేత్తదా | తస్యాశాచందశాహంతు అన్యే
షాంతుత్యహంవిదురితి- దేవలాదిస్తరణాత్ | అనాధప్రేతనిహారణేతు
అసపిండానామపిసద్యస్నానప్రాణాయామాభ్యామేవశుద్ధిః - తథాచవ
రాశరః || శ్లో || మిత్రబంధుసుహృత్పుత్రధనధాన్యగృహాఙ్గితం | అనాధం
బ్రాహ్మణం ప్రేతయేవహంతిద్విజాతయః | వదేవదేయజ్ఞఫలమానుషా
ర్వాల్లభంతితే | నతేషామశుభంకించిత్పాపంవాశుభకమకాణాం | జలాక్ష
గాహనాత్తేషాంసద్యశ్చాచంవిధీయత ఇతి- స్మృత్యంతరేపి || శ్లో || అనాధం
బ్రాహ్మణందగ్ధాక్షత్రియంవైశ్యమేవవా | సద్యసవమహాయజ్ఞఫలంప్రా
ప్నోతిమానవఇతి-క్షత్రియాదిగ్రహణంసవర్ణవిషయంవృద్ధయజ్ఞవల్క్ల్య
ః || శ్లో || ప్రేతస్పృశకసంసార్-రేబ్రాహ్మణోనైవదూవ్యతే | వోధాచై
వాగ్నిదాతాచసద్యస్నాన్ త్వవిశుద్ధతీతి- స్నాన్వేత్యపలక్షణం- ప్రా
ణాయామోపి కతకవ్యః - తథాచయాజ్ఞవల్క్ల్యః || శ్లో || ప్రవేశనాదికంక
మకప్రేతసంస్పృశకనామపి | ఇచ్చతాంతత్తణాచ్ఛుద్ధివరేషాంస్నానసంయ
మాదితి - సంయమః ప్రాణాయామః - అయంచశ్లోకోవిజ్ఞానేశ్వరేణవ్యా
ఖ్యాతః - యదేతత్పురోక్తంనింబవత్రదంశాదికప్రవేశనాంతంకమక-
తన్నకేవలంజ్ఞాతీనాం-కింతువరేషామపిధర్మాధికం ప్రేతాలంకరణాది
కంకుర్వతాంధవతిప్రవేశనాదికమిత్యాదిశబ్దోమాంగళికత్వాత్ప్రతిలో
మక్రమాభిప్రాయః - తేషాంతుధర్మార్థనిహారణాదౌప్రవృత్తానాంత
త్తణాచ్ఛుద్ధిమిచ్చతాంస్నానప్రాణాయామాభ్యామేవసద్యసవశౌచని
వృత్తిరితి - నింబవత్రదంశాదికంయాజ్ఞవల్క్ల్యనైవోక్తం || శ్లో || ఇతిసంక్ర
త్యగచ్ఛేయగృహంబాలపురస్సరాః | విదశ్యనింబవత్రాణినియత్పాద్యురీ

వేత్తనః | అచమ్యగ్నాద్విసలిలంగోమయంగారసపఃపాః | ప్రవిశేయ
 సుమాలభ్యకృతావత్సనివదంతనైరితి- వ్యాఖ్యాతంచేదంవిజ్ఞానేశ్వరేణ- ఏ
 వంకులవృద్ధవచాంసినంత్రప్రసవ్య గాకణ్యత్వక్తశోకాస్సంతోబాలాన
 గ్రతఃకృతా- గృహంప్రతిగచ్ఛేయః- గత్యావవేత్తనోద్వారిస్థిత్యా- నియ
 తాస్సంయతమనస్కాః- నిబవత్రాణివిదశ్యదశనేఖండయిత్యాచాచ
 మనంకృత్యాఅగ్నాద్విదకగోమయగౌరసపఃపానాలభ్యస్పృష్ట్యా- ఆదిగ్ర
 హణార్థూర్వాంప్రవాళమగ్నివృషభాచేతిశంఖోక్తాదూర్వాంకురప్ర
 వాళవృషభానస్పృష్ట్యాత్సనివదంతిధాయ- శనైరత్పరితంవేత్తప్రవిశే
 యురితి- శవదశనేతుస్త్వత్వంతరేవిదేవః || శ్లో || ఉహ్యమానంశవందృ
 ష్ట్యానవాసాజలమావిశేత్ | అలంకృతంశవందృష్ట్యాసచేలస్నానమాచ
 రేత్ | అచమ్యకేవలంప్రేతందృష్ట్యాకాఢవదాచరేదితి- కేవలమలంకారా
 దిరహితంకాఢవదృష్ట్యావృచ్చయాదృష్ట్యేవ్యథః- బుద్ధిపూర్వకంకేవ
 లశవదశనేసిస్నానంకతఃవ్యం- యదిబ్రహ్మచారీప్రేతనిహారణంకు
 ర్యాత్ | తదాకృచ్ఛగ్రిపునరుపనయనంచకతఃవ్యం- తథాచదేవలః || శ్లో ||
 బ్రహ్మచారీనకుక్షీతశవదాహఃకాఃక్రియః | యదికుర్యాచ్ఛరేత్ర
 చ్ఛగ్రిపునస్సంస్కారమేవచేతి బోధాయనోపి | సూ || అథోపనితస్యాద్ర
 త్యానీత్యవక్రమ్యసూతకాన్నశవదహనశ్రాద్ధభోజనాదీఃపరిగణయ్యపి
 తేపునస్సంస్కార్యానిత్యాహ- పిత్రాదిశవనిహారణేతునదోషః- తథా
 చమసుః || శ్లో || ఆచార్యంస్వముపాధ్యాయంపితరంమాతరంగురుం | నిహృత
 త్యదహతిప్రేతాన్నప్రతేనవియుజ్యతేతి | నిహృత్యేత్యస్యవహనమా
 త్రరూపోముఖ్యోభః | నతుదహనసంవళితఃపారిభాషికః-దహతీతిపునఃశ్ర
 వణాత్ | వసిష్ఠోపి | సూ || బ్రహ్మచారిణశ్శవకర్షణాప్రతనివృత్తిగన్యత్రమా
 తాపిత్రోగురోర్దేవీతి | యజ్ఞస్యవలోగ్యపి || శ్లో || ఆచార్యపిత్రుపాధ్యాయ
 యాకనిహృత్యాపిత్రతీత్రతి | సకటాన్నంచనాశ్చీయాన్నచతైస్సహసం
 వసేదితి | సకటాన్నమాశౌచినామన్నం- కటశబ్దేనాశౌచంలక్యత ఇతివిజ్ఞా
 నేశ్వరః | భవిష్యోత్తరేపి || శ్లో || యథాప్రతస్థాపితంపితంకుర్యాక్రి
 యాంస్యప | తథామాతామహస్యాపిదాహిత్రంకర్తుమహాతీతి | సంవతో

పి॥ శ్లో॥ పిత్రో గురోర్ద్వివత్తైతు బ్రహ్మచార్య పియస్సు తః॥ స ప్రతశ్చాపి
కుర్వీతఅగ్నిపిండోదక క్రియాః॥ తేనాశౌచంసకతకవ్యంసంధ్యా చైవసలు
ప్యతే॥ అగ్నికార్యంచకతకవ్యంసాయంప్రాతశ్చనిత్యశఇతి॥ ఆశౌచమ
స్పృశ్యత్వలక్షణం- కర్తానధికారిత్వస్యసంధ్యాచైవసలుప్యత ఇత్యాది
పృథగేవనిషేధాత్॥ ఇదంద్వితీయాదిదినవిషయం - ప్రథమదినేతుద్వివిధమ
ప్యాశౌచమస్త్యేవ- ద్వితీయాదిదినేష్యపిపిండోదకకాలేకర్తాంగమాశౌచ
మస్తి- తతస్సాన్నినేనశుద్ధిః- తథాచబ్రాహ్మే॥ శ్లో॥ ఆచార్యంవాప్యపా
ధ్యాయంగురుంవాపితరంచవా॥ మాతరంవాస్వయందగ్ధావప్రతస్తస్త్ర
భోజనం॥ కృత్యావతతివైతస్యాత్మే॥ తాన్నంతునభక్షయేత్॥ అన్యత్ర
భోజనంకుర్యాన్నచతైస్సహసంవసేత్॥ ఏకాహమశుచిర్భుత్వాద్వితీయే
హనిశుద్ధ్యతీతి॥ ప్రతస్థోబ్రహ్మచారీకృచ్ఛాదికర్తాచ- సంవర్తవనేతుప్ర
తఫళబ్ధిఃకృచ్ఛాదినిష్ఠమాత్రవరః- తథాచ- ప్రజావతిరపి॥ శ్లో॥ బ్రహ్మ
చారియదాకుర్యాత్పిండనిర్వాపణంపితుః॥ తావత్కాలంతదాశౌచంతత
స్సాన్నిత్వావిశుద్ధ్యతీతి॥ తావత్కాలంద్వితీయాదిదినేష్యపిండోదకదానకా
లం- క్రియాంతేస్సాన్నినేనశుద్ధిః- అసపిండోయఃకశ్చిదాశౌచరహితస్సన్నా
శౌచిభిస్సహసంవర్కంకరోతీతస్యయావంతిదినానిసంవర్కస్తావద్దినవర్యం
తమాశౌచం- సంవర్కశబ్దార్థస్తు॥ శ్లో॥ ప్రేతకర్తౌవదర్శిత్వంతత్కృతి
శ్చాఘిభిస్సహ॥ సహవాససవజ్ఞాదినంవర్కార్థంప్రచక్షతఇతివచనో
క్తః॥ శ్లో॥ యస్తైస్సహసపిండోపి ప్రకుర్యాచ్ఛయనాసనం॥ బాంధవోబాంధ
వోవాపినదశాహేనశుద్ధ్యతీతి॥ వచనముదాహృత్య తత్తన్నిబంధేష్యేపం
వ్యాఖ్యాతం॥ ప్రకషవాచినాప్రశబ్దేసపానఃపున్యముచ్యతే-తథాచదశా
హంసంవర్కశ్చేదదశాహమాశౌచం- కలిపయదినానిచేత్తావంత్యేవదినాని
క్షణాధాఘటికాదిస్వల్పకాలంచేత్॥ స్నానమాత్రమితి॥

— సంగ్రహస్తు. —

బ్రాహ్మణాదీనాంత్రయాణాంవర్ణానాంసవణశవానుగమనేసచేల
స్నానవహ్నిస్పృశకనభృతప్రాశనపునస్సాన్నిసప్రాణాయామాఃక్రమే
ణకర్తవ్యాః॥ పునస్సాన్నిశుశుప్తవస్త్రేణకతకవ్యం- తదభావేద్వాదశవా

రంతవస్త్రీణాం ప్రాప్తానాంతుల్యద్రవస్త్రీణాంపితకంయజ్ఞతథా
 తిక్ష్వచిదభ్యనుజ్ఞాయతే- త్రాణాయామాస్త్రీయఃకతకవ్యాః-శూద్రస్య
 సహజశవానుగమనేవకరాత్రం- అనాథానువసితకన్యాశవానుగమనేవ
 హిస్సర్వనాదికంనకతకవ్యం- కింతునచేలస్నానప్రాణాయామాభ్యా
 మేవశుద్ధిః- ప్రాణాయామశ్చపునస్నానంకృత్వాకతకవ్యః-తథాచన
 నాథోవసితపరిణితస్త్రీశవానుగమనవసృతపాశనాగ్నిస్సర్వనేకతకవ్యే
 అగ్నిఘృతయోరభావేనవ్యాహృత్యాగాయత్యాగ్రిదశవారమభిమంత్రితం
 అర్ధాంజలిపరిమితంజలంపీత్యాశుద్ధిః- శవానుగమనసమయేశవస్యాగ్రేన
 గంతవ్యం- పాశ్వకయోశ్చనగంతవ్యం- కింతువశ్యాచేవగంతవ్యం-శవాను
 గమనంవహనందహనంవాక్యత్వాస్నాతాసుస్త్రీఘస్వయమపిస్నాత్యావ
 హిస్సశకనాదికంసర్వంసద్యఃకృత్వాగ్రామఃప్రవేశ్యవ్యః- స్త్రీణాం
 స్నానాత్పూర్వంస్వయమస్నాత్యావాబుద్ధిపూర్వకంగామప్రవేశేత్రి
 రాత్రమాశాచం- అబుద్ధిపూర్వకంచేదేకరాత్రం- ప్రేతబంధుభిన్నహైవ
 గ్రామప్రవేశకర్తవ్యః- శవానుగమనదివసేనచేలస్నానాదిఘృతేష్యపిజ
 పహేమామాచానదానశ్రాద్ధాదికంనకుర్యాత్- సంధ్యావందనమాత్రింక
 ర్తవ్యం- గాయత్రీజపస్సంక్షేపేణకతకవ్యః! ఔపాసనంచేవతార్చనంచఅ
 న్యేనకారయేత్- దానంశ్రాద్ధంచవరేహని- ఆతురవ్యంజనేప్యేవమేవ-చా
 హ్మణస్వత్తుత్రియశవానుగమనేసద్యస్సచేలస్నానం- తతఏకరాత్రమాశా
 చం-వరేద్యస్సచేలస్నానమగ్నిస్సర్వసంగాయత్యగ్రిష్టశతజపఃఘృతపాశ
 సంఘనస్నానంసంచమనత్రయంచక్రమేణకర్తవ్యం- ఘృతపాశనస్థానే
 వంచగవ్యపాశనంవాకర్తవ్యం- ఉభయమపికర్తవ్యమితికేచిత్-వైశ్యశవా
 నుగమనేప్యేవమేవ- తత్రపక్షిణ్యాశాచంవిశేషః-పాణాయామపట్కమ
 ధికంగాయత్రీజపేనవికల్ప్యతఇతికేచిత్- శూద్రశవానుగమనేతుసద్యస్స
 చేలస్నానం- తతస్త్రీరాత్రమాశాచం- చతుర్థేహనిసముద్రగానదీస్నానం
 వహిస్సర్వసం- గాయత్యగ్రిష్టసహస్రజపః- ఘృతపాశసంఘనస్నానం
 పాణాయామత్రయంచకర్తవ్యం! త్రియస్యవైశ్యశవానుగమనేఏకరా
 త్రం- శూద్రశవానుగమనేపక్షిణీ-ద్విరాత్రమితికేచిత్-వైశ్యస్యశూద్ర

శవానుగమనేత్ర త్రియవదేవాశౌచం- అగ్నిస్పర్శనాదికంసర్వం బ్రాహ్మణ
 వదేవ- మార్గాదాశవమజ్జాత్వా యద్యచ్ఛ్రీయశవానుగమనేబ్రా
 హ్మణస్యనదీస్నానం- పంచశతగాయత్రీజపశ్చ- యద్యచ్ఛ్రీయవైశ్యశవాను
 గమనేనదీస్నానం- పంచాశదుత్తరసప్తశతగాయత్రీజపశ్చ- యద్యచ్ఛ్రీయ
 శూద్రశవానుగమనేనదీస్నానం- సహస్రగాయత్రీజపశ్చ- నక్షేకరాత్రాది
 కమాశౌచం- బ్రాహ్మణస్యసవర్ణవిషయేషుపరిదేవనాశ్రు విమోచనదీనవ
 చనాదిష్వా తురవ్యంజనై షుసంచయనాత్పుర్వంచేత్ స్నానమాత్రం- త
 దూర్ధ్వంచేదాచమనం- త్తత్రయవైశ్యయోస్సవర్ణవిషయాతురవ్యంజనే
 సంచయనాత్పుర్వంచేత్ సచేలస్నానం- తదూర్ధ్వంతుకేవలస్నానం- శూ
 ద్రస్యసవర్ణవిషయాతురవ్యంజనేన చయనాత్పుర్వంచేదేకరాత్రమాశౌ
 చం- తత్రైవప్రేతబంధుస్పర్శంవిగాతతురవ్యంజనేనజ్యోతిరాశౌచం- సం
 చయనాదూర్ధ్వంతుస్నానమాత్రం- ఉత్తమవర్ణవిషయాతురవ్యంజనేనికృ
 త్తవర్ణస్యసంచయనాత్పుర్వంస్నానమాత్రం- తదూర్ధ్వమాచమనం- బ్రా
 హ్మణస్యత్తత్రియవైశ్యవిషయాతురవ్యంజనేసంచయనాత్పుర్వంచేత్సచే
 లస్నానం- తతపికరాత్రమాశౌచం- ద్వితీయేహనినద్యాంసచేలస్నానేన
 శుద్ధిః- సంచయనాదూర్ధ్వంతుస్నానమాత్రం- త్తత్రియవైశ్యవిషయాతు
 రవ్యంజనేప్యేవమేవ- బ్రాహ్మణస్య శూద్రవిషయాతురవ్యంజనేసంచయ
 నాత్పుర్వంత్రిరాత్రమాశౌచం- త్తత్రియవైశ్యయోస్తుత్విరాత్రం- సంచ
 యనాదూర్ధ్వంతుశూద్రవిషయాతురవ్యంజనేత్రయాణామపివర్ణానామేక
 రాత్రం- ద్వితీయేహనినద్యాంసచేలస్నానేనశుద్ధిః- అత్ర సూతక్రిగృహంగ
 త్వావాక్యశానేవామార్గమధ్యే వాయత్రక్వచిదాతురవ్యంజనేపియథోక్త
 మాశౌచమస్త్యేవ- యదిత్తత్రియవైశ్యయోబ్రాహ్మణస్యస్నేహః- తదా
 సంచయనాత్పురంతౌసమాశ్వాసగీయాతతస్నాననేనశుద్ధిః- యదిశూద్రే
 షుస్నేహః- తదాతాతాచాంతేసమాశ్వాసగీయాః- ఆశాచమధ్యేచేత్పూర్వో
 క్తమాశౌచంఅస్తి- స్నేహాదినాసపిండవ్యతిరిక్తప్రేతస్యాలంకరణంవహ
 నందహనంవాత్రయమపివాయఃకరోతి- ససద్యఃసచేలంస్నానాద్వివాచేద
 స్తమయపర్యంతంరాత్రోచేదుదయపర్యంతం గ్రామాగ్భహిరేవస్థితానత్ర

దశనాత్పరంసూర్యోదయాత్పరంవాపునఃసచేలంస్నాత్వావహ్నింస్పృష్ట్యాఘృతంపంచగవ్యంవాప్రాశ్యపునస్సాన్విత్యాప్రాణాయామంకృత్వా కృచ్ఛ్రీపాదప్రతినిధింకృత్వాబ్రాహ్మజైస్సన్వస్తివాచయిత్వాశుద్ధోభవతి - వహ్నాద్యస్తరంసప్యవగ్రామంప్రవిష్టశ్చేదహూరాత్రంకృత్సాన్విత్యాశ్శాచంకృత్వాద్వితియేహనిఘ్నోర్వోక్తంసర్వంకృత్వాశుద్ధోభవతి - ప్రేతాలంకరణాదికంకృత్వా యస్తుగ్రామంప్రవిశ్యప్రేతగృహేవసతితస్య త్రిరాత్రమాశ్శాచంయదితదియమన్నంభుక్షేతస్యదశరాత్రం - అగ్నిస్పశనప్రభృతిస్సన్వస్తివాచకాంతపంచకంసర్వత్రసమానంఇదంచఅగ్నిదస్యసజ్యోతిరేకరాత్రంత్రిరాత్రంచాశ్శాచందహనానంతరం ముఖ్యకర్తురాగమనే సంచయనతిలోదకాన్యతరక్రియాయాలకరణేచవేదితవ్యం - లిలోదకారంభాత్సంచయనాద్వావశ్యాన్ముఖ్యకర్తురాగమనే అనాగమనేవాదశరాత్రమేవ - తతఏకాదశదినేముఖ్యకర్తురాగమనేసేవనకృతేనాగమనేతుముఖ్యకర్త్రాకృతేనైకోద్దిష్టేనశుద్ధిః - ఇదంచదశరాత్రంముఖ్యకర్త్రాచేతాంతరస్థితేతత్సంబంధంపురస్కృత్యదహనేవేదితవ్యం - అనాథప్రేతదహనేతుత్రిరాత్రమేవ - తచ్చసంచయనతిలోదకేచకృతేభవతి - ద్వితియేహనిసంచయనం - త్రితియేహని ఏకోద్దిష్టాంలేశుద్ధిః - దహనమాత్రేతుస్సానమాత్రమితిప్రాగుక్తం - మాతృబంధూనాంమాతులాదీనాందహనే తదియగృహవాసాభావేపిత్రిరాత్రం - తిలోదకారంభేసంచయనేవాకృతేవషిణ్యాశ్శాచినాంత్రిరాత్రం - త్రిరాత్రాశ్శాచినాందశరాత్రంఇదంచకర్త్రాంతరస్యాభావేస్వయమేవసంస్కారకరణేవేదితవ్యం - కర్త్రాంతరేనతితుదశరాత్రమిత్యక్తమేవ - సమానోదకదహనేతుతిలోదకాద్యభావేదిదశరాత్రంభృతింగృహీత్వాసవణశవాలంకరణాదాకృతేపూణమాశ్శాచం - సేవహనినాహీనవణశవాలంకరణాదాహీనవణోక్తద్వాదశాహనికంపూణమాశ్శాచం - తత్రైవభృతిగ్రహణేతదాశ్శాచాద్ద్విగుణం - అత్రసర్వత్రాశ్శాచంతేవహ్నిస్పశనాదిస్సన్వస్తివాచనాంతంసర్వంకుర్యాత్ - ధమాథమనాథప్రేతవహ్నాదాకృతేబంధుత్వరహితాగామసిస్సానప్రాణాయామాభ్యామేవశుద్ధిః - నకించిదప్యాశ్శాచం - వహ్నిస్సశనాదికం

వినాస్తి - అత్ర పు త్రా వాజ్ఞాతయోవాన్యేవాయావంతః ప్రే తసంస్పృశే
 నస్తేన ద్వేధమాకర్తం ప్ర వృత్తాఅపిస్నా త్వాగత్యగృహ ప్రవేశసమయేద్వా
 రదేశేస్థిత్యానియతాంతరంగానింబవత్రాణివిదశ్యగండూషంకృ త్వాచ
 మ్యవహ్నిముదకంగోమయంగౌరసషకపాకదూర్వాపల్లవాకప్రవాళం
 వృషభంచస్పృష్ట్యాద్వారదేశేపాషాణంనిధాయతస్త్రిన్సూర్వంపదంనిధా
 యప్రదీపేనసహమందంమందమంతః ప్రవిశేయః - అలంకృతశవదశకేనీ
 యమానశవదర్శనేచసచేలస్నానంకర్తవ్యం - కేవలశవదర్శనేతుఅబుద్ధిపూ
 ర్వకేఆచమనం-బుద్ధిపూర్వకేతుస్నానమస్త్రీబ్రహ్మచారియది ప్రేతవహనా
 దీకంకరోతతదాతస్య కృచ్ఛగ్రింపునరుపనయనంచకర్తవ్యంప్రేతవహనా
 ద్యభావేపికేవలసూతకాన్నభోజనేప్యే వమేవ-మాతాపిత్రోర్గురోర్వా
 మాతామహస్యవామృతాసన్నిధౌకర్తంతరస్యాభావేబ్రహ్మచారిణాపి
 సర్వంప్రేతకృత్యంకర్తవ్యం - తతఃప్రేతగృహేనవసేత్ | ఆశాచిభిస్సహ
 వాసంచనకుర్యాత్ - తదీయమన్నంచసభుంజీతభిక్షామతిత్వాపరగృహేభో
 జనంకర్తవ్యం - ఏవంస్థితే బ్రహ్మచారిణోదహనదినమాత్రమాశాచం-ద్వితీ
 యాదిదినేషుపిండోదకదానకాలేగర్త్యాంగమాశాచం-తతస్నాననేనశుద్ధిః
 గృహస్థోపియఃకశ్చిత్స్వయమాశాచరహితస్సన్నాచౌచిభిస్సహశయనా
 దికంప్రేతకర్తౌపదర్శనంవాయావన్దిదినానికరోతితస్యతావద్దినమాశాచత
 త్తాణార్థఘటికాదిస్వల్పకాలంసహశయనాసనయోఃస్నానమాత్రమితి || ఇతి
 శ్రీవేంకటాంబాగర్భసమ్భుతశ్రీసుబ్రహ్మణ్యసుధీవరవిరచితాయామభినవ
 షడశీతివ్యాఖ్యానాయాం-ధర్మప్రదీపికాఖ్యానాయాం-సంపర్కాశౌచనిర్ణయః.

— ద్రవ్యాశౌచనిర్ణయః. —

మూ॥ ద్రవ్యాణామపిచాశాచంస్వామ్యాశౌచేవిధీయతే | ఆశా
 చాంతేతుశుద్ధ్యంతివారిణాప్రోక్షితానిచేత్ ||

వ్యా॥ స్వామినాశాశౌచేతదీయానాంతండులాదిద్రవ్యాణామపితత్సం
 బంధాదాశాచమస్తి - ఆశాచాంతేజలేనప్రోక్షితానిచేచ్ఛుద్ధ్యంతి-తస్మాదా
 శాచదవసేషుతదీయద్రవ్యప్రతిగ్రహానకతకవ్యః ||

మూ॥ దధీక్షీరఘృతాదీనాంనదోషోస్తిస్వయంగృహే ||

వ్యా॥ దధిక్షీరఘృతతక్రగుడలవదమధుమాంసపుష్పమూలఫలశాకకా
 తృణకూపగతోదకతైలౌషధాజినానాంక్షేత్రగతధాన్యానాంచస్వామి
 హస్తస్పర్శనంవినాతదనుజ్ఞామాత్రేణస్వయం గ్రహణేనదోషః కేచిత్తుస్వా
 మినాఘాఘానిక్షిప్తానాంస్వయం గ్రహణమిచ్ఛంతి తదయుక్తం । స్వామి
 స్పృష్టానిదుష్యంతీత్యాదివచనేషుస్వామిస్పృశ్మా లేదోషశ్రవణాత్ - ఏ
 వమావణేవిద్యమానానిద్రవ్యాణివరేణాతులయిత్వాదత్తాని గ్రాహ్యేణ॥

మూ॥ సంపర్కశౌచవాక్యస్తుయశ్చ త్యాశౌచవాక్యభవేత్ ।

తస్య ద్రవ్యాణిశుద్ధాని గ్రాహ్యేణిన్యమన్సిషిభిః ॥

వ్యా॥ సంపర్కశౌచినః అతిక్రాంతాశౌచినశ్చ తండులాదిద్రవ్యా
 ణిశుద్ధాని తత్ప్రతిగ్రహేనదోషః ॥

మూ॥ ఆపత్కాలే ప్రతిగ్రాహ్యమామమైకాహికంద్విజైః ।

వ్యా॥ అత్యంతాతపసంచారాచినావాదుభిక్షుదేశతోభాదినావా
 ప్రాణసంశయే ప్రాప్తే అనన్యగతికత్వ దశాయాం స్త్రీపుత్రాదీనామేక
 దినభోజనపర్యాప్తమామంతండులాదికం ప్రతిగ్రాహ్యం ॥

మూ॥ పూర్వ సంకల్పితం ద్రవ్యం యజ్ఞాదిషునదమ్యతి పక్వా

న్నంతుస్థితం భోజ్యం వరైదకత్తం మన్సిషిభిః ॥

వ్యా॥ ఉపక్రాంతేషు యజ్ఞాదిషు ఆదిశబ్దేన వివాహావసయనచో
 లసీమంతపుంసవనదేవతోత్సవదేవతాప్రతిష్ఠాదయోగ్యహ్యంతే తేషావ
 ప్రాంతేషు మధ్యే సూతకంచేతుర్వ మేవదేవతాయై బ్రాహ్మణైః భ్యశ్చ
 సంకల్పితం ద్రవ్యం ప్రతిగ్రాహ్యం - పక్వాన్నంతుసూతకాగమాత్పు
 ర్వమేవకృతస్థితంచేత్తదన్నం సూతకిస్థశకంపినావరైః పరివేషితంచే
 ద్బ్రాహ్మణైః భోజ్యమేవ -

మూ॥ దాతృభోక్తౌ గ్రీకన్యతరోజానాత్యాశౌచకారణం । తద

న్నంసప్రదేయంస్యాన్నచభోజ్యమిన్స్పృశే ॥

వ్యా॥ యదిదాతాస్వస్యాశౌచకారణం జననం మరణం వా జానాతి-భోక్తా
 తునజానాతి-తదాస్వకీయమన్నం బ్రాహ్మణాయనదేయం-యదితుభోక్తా
 దాతురాశౌచకారణం జానాతి-దాతాతునజానాతి-తదాతదన్నం నభోజ్యం-

మూ॥ యదిభోజనమధ్యేతుజానాత్యాశాచకారణం । అన్యగే

హేూదక్షై రాపోశనాదౌనై వదుష్యతి ॥

వ్యా॥ యదిదాతాభోక్తావాభోజనారంభాత్పుర్వంజననాదికంసశ్చత
వంతా- భోజనమధ్యేతుశ్చ తవంతా - తదాపాత్రస్థితాన్నమాత్రంభు
క్తాన్వస్యగేహదుదకమానీయఉత్తరాపోశసంకృత్వా - హస్తప్రక్షాళనాది
కమపిఅన్యగేహేూదక్షైరేవకుర్యాత్- పాత్రస్థితాన్నభోజనమధ్యే జలపా
నమపేక్షితంచేత్తదప్యన్యగేహేూదక్షైరేవ కతవ్యం- పాత్రస్థితాన్నస్య
దత్తత్వేనస్వత్వనివృత్త్యాస్వామిసంబంధాభావేనతిద్భిజనేదోషస్యాప్రస
క్తేః- నచయజ్ఞాదావివపరైఃపరివేషణంకతుంయజ్యతే- తస్యపూర్వసం
కల్పితవిషయత్వాత్- యజ్ఞాదివిషయత్వాచ్చ- తథాచ-యజ్ఞాదిష్వే వపూ
ర్వసంకల్పితమేవచపక్వంస్థితంచేత్తదన్నంపశ్యాదాశాచేప్రాప్తేవరైః
పరివేషయిత్వాభోజ్యం - అన్యత్రతుపాత్రస్థితాన్నమాత్రంభోజ్యమితివి
వేకః- అత్రక్రమేణఋషివచనానిలిఖ్యంతే- తత్రద్రవ్యాణామాశాచేస్త్యు
త్యంతరం॥ శ్లో॥ ద్రవ్యాణిస్వామిసంబంధాదఘాహస్వశుచీనిచ। స్వామి
శుద్ధ్యైవశుద్ధ్యంతీవారిణాప్రోక్షితాన్యపీతి। అగ్నేరపితదీయస్యాశాచమ
స్తే - తథాచదేవలః॥ శ్లో॥ చండాలాగ్నిరమేధ్యాగ్నిసూతకాగ్నిశ్చ కర్హి
చిత్ । పతితాగ్నిశ్చితాగ్నిశ్చనశిష్టగ్రహణోచితాఇతి- దధిక్షీరాదివిషయే
మరిచిః॥ శ్లో॥ లవణేమధుమాంసేచపుష్పమూలఫలేషుచ । శాకకాష్టతృణే
ష్వపున్దధిసపిఃపయస్సుచ। తైలౌషధాజినేచైవపక్వాపక్వేస్వయంగ్రహః
పణ్యద్రవ్యేషుసర్వేషునాశాచంపృతసూతకఇతి- పక్వేభ్యోదా - అపక్వే
తండులాదా- ఇదంచపక్వాపక్వాభ్య సజ్జానమన్న సత్రప్రవృత్తవిషయమి
తిజ్ఞానేశ్వరాదయః॥ శ్లో॥ అన్నసత్రప్రవృత్తానామామమన్నమగహీతం।
భుక్తాపక్వాన్నమేతేషాంత్రిరాత్రంతువయఃపిబేదిత్యంగిరస్త్యురణాత్
లవణాదికంత్యన్నసత్రాభావేపిగ్రహ్యమేవ - అంగిరాఅపి॥ శ్లో॥య
త్తుక్షేత్రగతంధాన్యంకూపవాపీషయజ్జలం । ఆభోజ్యారపియద్భిజ్యంయ
చ్చగోఘగతంపయః। ఆమంమాంసంపథుఘృతందధిక్షీరపథాపథం। గుడస్త
క్రంతథోదశ్చిద్భిజ్యాన్యేతానినిత్యశితి। క్షేత్రగతమిత్యనేనగృహేవిద్య

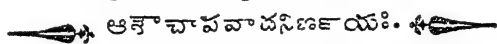
మానస్యధాన్యస్యపుదాసః- కూపవాషిష్టి త్యనేనభాండస్థితోదకస్య పు
దాసః- గోమగతమిత్యనేనసూతకిస్సృష్టపయసోపుదాసః- నతుదుగ్ధస్యా
పి- అన్యధాదధిఘృతయోరగ్రాహ్యతాపతైః- దోహంవినాతయోరసంభ
వాత్- తథాచదధిక్షీరఘృతానాంసూతకిజనస్సృశాభావేగ్రాహ్యత్వమి
తిమంతస్యం- సంపర్కాశాచవిషయేసంగ్రహకారః॥ శ్లో॥ ఆశాచంయస్య
సంపర్కాదాపతేద్దృఢమేధిసః! క్రియాస్తస్యనలుప్యంతేగృహ్యతాంచ
నతథృవేదితి! గృహేభవాఃగృహ్యఃప్రీతత్రాదయోద్రవ్యాణిచ- ఇదంచ
క్రియాభ్యనుజ్ఞానమనన్యసాధ్యసంధ్యావందనాదిమాత్రవిషయం- హేమామా
చనాదినిషేధస్యప్రాగుక్తత్వాత్! క్రియాస్తస్యప్రలుప్యంత ఇతికేచిత్ప
రంతి- తదాలోపోహేమామాదివిషయః- అపిక్రాంతవిషయేబృహస్పతిః॥
శ్లో॥ అపిక్రాంతేదశామేతువశ్యాజ్ఞానాతిచ్ఛేద్యహీ! త్రిరాత్రంసూత
కంతస్యనతద్ద్రవ్యస్యకస్యచిదితి! దశాహగ్రహణంత్రిరాత్రాదేరపువ
లక్షణం- ఆవతాగలవిషయేఅంగిరాః॥ శ్లో॥ నాద్యాచ్యుద్రస్యవక్వాన్నం
విద్యానాశాచినోపిచ! ఆదదీతామషేవాస్తాదవృత్తావేకరాత్రకమితి! అన్య
త్తాదుభిక్షాదినాపృత్యలాభదశాయామేకదినపర్యాప్తమామషేవతజ్ఞా
లాదికంగ్రాహ్యం- నతువక్వాన్నమిత్యభేదః- వివాహాదిమపూర్వసంక
ల్పితద్రవ్యనిషయేపరాశరః॥ శ్లో॥ వివాహేమాత్సవయజ్ఞాదిష్యంతరామృత
సూతకే! పూర్వసంకల్పితంద్రవ్యందీయమానంనదుష్కృతి! వివాహ!గ్రహ
ణంచాలోపనయనాదిసంస్కారకమోపలక్షణం- ఉత్సవోదేవతోత్సవః-
తేనచేవతావ్రతిష్ఠాదికముపలక్ష్యతే- పక్వాన్నవిషయేస్తృప్త్యంతరం॥
శ్లో॥ వివాహేమాత్సవయజ్ఞాదిష్యంతరామృతసూతకే! శేషమన్నంపరైశ్శే
యదాతౌకాభాక్త్యాంశ్చనస్పృశేదితి! ఇదంచపరపరిషేషితాన్నభో
జనాభ్యనుజ్ఞానంయజ్ఞాదిష్యేపపూర్వసంకల్పమచ- తథాచయాజ్ఞాదిభ్యో
న్యత్రపూర్వసంకల్పితాదన్యత్పక్వమన్నంస్థితంచేత్! సర్వధానభాజ్యం-
యజ్ఞాదిష్యపిసూతకాగమాత్పరంపక్వంచేత్తన్నభాజ్యం- అన్యతరపరిజ్ఞా
నవిషయేషట్త్రింశన్తతం॥ శ్లో॥ ఉభాభ్యామపరిజ్ఞాతేభోక్తుదోషోనవిద్య
తే! ఏకేనాపిపరిజ్ఞాతేభోక్తుదోషముపావహేదితి! భోక్తురితి-దాతుర

వ్యవలక్షణం- తథాచ- దాతాజానాతిచేద్దాతుదోషః - భోక్తా జానాతి
చేద్దోషోద్దోషః - యజ్ఞాదిభ్యో న్యత్ర భోజనమధ్యే సూతకపరిజ్ఞానవిష
యేష త్త్రింశన్వతం॥ శ్లో॥ భుజానేషుతువిప్రేషుత్వంతరామృతసూతకే।
అన్యగేహూదకాచాంతాస్స ర్వేచేషుచయస్త్వతాశ్చితి । ఆచమనగ్రహణం
పానాపొశనాదేరుపలక్షణం - ఉదాహృతవచనేషుసర్వత్ర మృతసూతకశ్చ
తిద్వందైవికవద్భవః-మృతకేసూతకేచేత్యర్థః:-

—* సంగ్రహస్తు *—

సూతకేనస్య కాశాత్తండులాదిద్రవ్యంసువర్ణకవస్తాదికంచనప్రతిగ్రా
హ్యం- సూతకేనోగృహదగ్నిరపినగ్రాహ్యః- తత్రగుడలవణమధుపుష్పమూ
లఫలశాకకాఠతృణతైలౌషధాజినానిస్వామిహస్తస్పర్శంవినాతదనుజ్ఞామా
త్రేణస్వయమేవ గ్రాహ్యణి- ఉదకంతుకూపగతం గ్రాహ్యం- భాండాది
స్థితంతున గ్రాహ్యం- ధాన్యంక్షేత్రగతం గ్రాహ్యం- గృహేస్థితంతునగ్రా
హ్యం- దధిక్షీరఘృతతక్రాణివరైరేవదుగ్ధాద్విషాదితాని గ్రాహ్యణి-
వణ్యద్రవ్యాణివరైస్తులయిత్వాదత్తాని గ్రాహ్యణి - అతిక్రాంతాశౌచిన
స్సంపర్కాశౌచినశ్చ సకాశాత్తండులాదికమపిస్వామిహస్తస్పర్శంవినాగ్రా
హ్యం- పక్వాన్నంతుః భోజ్యం-దాతాస్వకీయాశౌచకారణంజానాతిచేత్తే
నస్వకీయమన్నంబ్రాహ్మణాయనదేయం-భోక్తాదాతురాశౌచకారణం
జానాతిచేత్తదీయమన్నంతేనసభోజ్యం- భోజనమధ్యేదాతురాశౌచేజ్ఞాతే
పాత్రస్థితాన్నమాత్రంభుక్తావలన్యగేహూదకమానీయఉత్తరాపొశనహ
స్తప్రక్షాళనాదికంకుర్యాత్- పాత్రస్థితాన్నభోజనమధ్యేజలపానమపేక్షి
తంచేదన్యగేహూదకమేవపేయం- వివాహూపనయనసీమంతచౌళాదిషు
సంసార్కరకమకసుయజ్ఞేషుదేవతోత్సవదేవతాప్రతిష్ఠాదిషుచమధ్యే సూ
తకప్రాప్తౌపాతీయ్యంతండులాదిద్రవ్యంసూతకప్రవృత్తీపూర్వమేవదేవ
తాయైబ్రాహ్మణేభ్యశ్చసంకల్పితంచేత్తత్సాన్నిమిహస్తస్పర్శంవినావరై
ర్దత్తంగాగ్రాహ్యం- స్వయంవాగ్రాహ్యం- సూతకప్రవృత్తీపూర్వంకృతంప
క్వాన్నంస్థితంచేత్- వరైఃపరివేషణంకారయిత్వాభోజ్యం- సూతకాగమా
త్పరంపరైఃపాకేకృతేపితదన్నంసభోజ్యం- వివాహాదిభ్యో న్యత్ర సూతక

ప్రవృత్తేః పూర్వం కృతమపి వక్యాన్నంపరైః పరివేషణే కృతే సినభాజ్యం - దు
భిః తోది నాయేన కేన చిన్నిమిత్రేన ప్రాణసంశయే ప్రాప్తే గత్యంతరాభావ
దశాయాం స్త్రీపుత్రాదీనాం ఏకదినభాజనవర్యాప్తంతండులాదికం సూత
కేన కాశాదపి గ్రాహ్యం - అధికంతున గ్రాహ్యం - యావజ్జీవికనిత్యాన్నదా
ననియమప్రవృత్తస్య తండులాదికంగత్యంతరేన త్యపి గ్రాహ్యం - భక్త్యా జాతం
తు వక్యమపి గ్రాహ్యం - వక్వాన్నంతు సర్వదాన గ్రాహ్యమితి॥ ఇతి శ్రీవేంక
టాంబాగర్భసముచ్ఛతశ్రీసుబ్రహ్మణ్యసుధీవరవిరచితాయామభినవషడశీ
తివ్యాఖ్యానాంతంధర్మప్రదీపికాఖ్యానాంతంప్రవ్యాకౌచనిణయః॥

మూ॥ ఆకౌచంస్యాద్దవహస్థానామస్యేషాంస్నానమాత్రం॥

వ్యా॥ పూర్వోక్తంసర్వమాకౌచంగృహస్థానామేవ - అస్యేషామాత్ర
మాణాంబంధుజననమరణయోఃస్నానమాత్రం॥

మూ॥ పిత్రోరాశౌచమస్త్యేవతత్రాపిబ్రహ్మచారిణః॥

వ్యా॥ తత్రాపి ఆశ్రమాంతరేష్వపి బ్రహ్మచారిణః పిత్రోమృతావా
శౌచమస్తి - స్వయమేవ సంస్కృతాచేదేకరాత్రం - ద్వితీయాదిదినేషు ప్రో
తకృత్య సమయవేషాశౌచం - తతస్సాన్వేన శుద్ధిః - అన్యస్సంస్కృతాచే
త్ప్రథమదినేపితిలోదకదానసమయవేషాశౌచం -

మూ॥ గృహీణామప్రవక్త్రాంతేస్నానం యజ్ఞాదికమణి॥

వ్యా॥ గృహస్థానామపి యజ్ఞాదికమణ్యపక్రాంతేన త్యాశౌ
చంనాస్తి - ఆదిశబ్దేన వివాహోపనయనచౌళాదికంసర్వమపి స్నాతకర్మ
జాతం మహాదానాదికంసర్వం పౌరాణికం దేవతాప్రతిష్ఠాదికంసర్వమప్యా
గమికంగృహ్యతే॥

మూ॥ ఋత్విగ్నితీతయోర్యజ్ఞేకత్వభాక్తో శ్చపైతృకే వివా
హేదాతృవరయోః కన్యాయాశ్చనసూతకం॥

వా॥ కన్యాదాతుస్తత్పత్నీశ్చకన్యాదానవర్యంతమాశౌచంనా
స్తి - కన్యావరయోస్తుశేషహోమాంతవివాహసమాప్తివర్యంతమాశౌచం
నాస్తి - యజ్ఞగృహణం మహాదానాదేరప్రవలక్షణం -

మూ॥ తథాకర్తువిపాకాదౌవ్యాధితస్యససూతకం॥ఉత్తా॥౧౦

తిదానేకతత్వచ్యేముమూషోశ్చనసూతకం॥

వ్యా॥ ఆదిశబ్దేనవ్యత్యు మహిషీదానాదికముచ్యతే- ఇదంచకాలవి శంచాతుమత్వేవేదితవ్యం- విశంబసహిష్ణుత్వేతుసూతకమస్త్వేవ॥

మూ॥ అసాధారణకృత్యేఘరాజాదేనాన్తిసూతకం॥

వ్యా॥ అసాధారణమనన్యసాధ్యత్వం- ఆదిశబ్దేనవైద్యాదయఉద్యం తె- రాష్ట్రోపద్రజేప్రసక్తతప్రతీకారాయయుద్ధాదిఘతదంగభూత ప్రాప్తానికశాంతిమూమాదిఘచరాజ్ఞాన్తిసూతకంనాన్తి- ధాతుపరీక్షా దౌవైద్యానాంవైద్యాంతరస్యాభావేసూతకంనాన్తి- దాసీదాసాదేరసిన్వ స్యాసాధారణకృత్యేవనన్యగతికత్వచశాయమాశౌచంనాన్తి- అభయుషి వచనానిలిఖ్యంతే-అత్రచేవలః॥శ్లో॥ నైష్ఠికానాంవనస్థానాంయతీనాంబ్రహ్మ చారిణాం॥ నాశౌచంసూతకేప్రోక్తంశావేచాపిసద్భవచేతి॥ కార్త్యేపి॥ నైష్ఠికానాంవనస్థానాంయతీనాంబ్రహ్మచారిణాం॥ నాశౌచంకీర్తితంసద్భిఃపతి తేచతథామృతతి॥ పతితేమృతేగృహస్థానామపిసూతకంనాన్తీత్యథః- అత్రబ్రహ్మచారిణస్సూతకిగృహవాసేపిసూతకంనాన్తి- తత్రభూజనాదికంతు నేకతత్వం- తత్సంపకశ్చనకతత్వం॥ శ్లో॥ బ్రహ్మచారీగృహేయేషాం హూయతేచహుతాశనః॥ సంవర్కంచనకుర్వంతినతేషాంసూతకంభవేదితి పరాశరస్మరణాత్- ఆశాచిగ్రహవాసివోరగ్నిబ్రహ్మచారిణోరాశాచిభి స్సహసంవర్కాభావేయదాశాచినాంసూతకంతదేతయోనభవతి- ఆశా చిభిరగ్నిగృహంసప్రవేష్టవ్యం- యత్రాశాచినస్సంతితదృహంబ్రహ్మ చారిణానప్రవేష్టవ్యం- అగ్నిగృహపవతేనస్థేయం- తథాసతినదోషః-తత్ర బ్రహ్మచారిణాభూజనాదికంసకతత్వం॥ శ్లో॥ సూతకేతుయదావిప్రోబ్ర హ్మచారీవిశేషతః॥ పితౄత్పానీయచుజ్ఞానాత్సమన్నీయాత్స్పృశేతవా॥ పానీయపానేవిప్రస్యపంచగవ్యస్యప్రాశనం॥ త్రిరాత్రంభూజనేప్రో క్తంస్పృష్ట్యాస్నానంసమాచరేదితి స్మరణాత్- త్రిరాత్రంనామకృచ్ఛృ పాదఃఇదంచప్రాయశ్చిత్తంగృహస్యాశాచేనతిభవతి- తదభావేనభవతి- తద్భవాభావచగ్రామాశౌచప్రకరణేప్రతిపాదతే- తథాచగృహస్యా

శాచేతత్రభైక్షాన్నభూజనేకృచ్ఛృపాదః-సూతకినామన్నంభుక్తంచేత్రే
 షాంయశావత్కూలమాశాచంతావత్కూలమస్యాప్యాశాచంభవతి-తదం
 తేబ్రహ్మచారీకృచ్ఛృపునయవనయనంచప్రాప్తోతి-గృహస్థస్యతుతా
 ద్యశమాశాచంచాంద్రాయణంచేతిప్రసవాశాచప్రకరణేప్రతిపాదితంవ
 రాశరోపి॥ శ్లో॥ శిల్పినఃకారవోనైద్యాదాసీదాసాశ్చనాపితాః। రాజాన
 శ్చోత్రియైశ్చవనద్యశ్చాచాఃప్రకీర్తితాః। సప్రతస్సత్రపూతశ్చఅహి
 తాగ్నిశ్చయోద్విజః। రాజ్ఞశ్చసూతకంనాస్తియస్యచేచ్ఛతిపార్థివః। ఉద్య
 తోనిధనేదానేఆర్తోవిప్రోనిమంత్రితః। తథైవఋషిభిర్భూషణంయథాకా
 లేనశుభ్యతీతి-శిల్పిహోనామ॥ శ్లో॥ హిరణ్యసూర్యవస్త్రాణాంకాత్మపాషా
 ణచక్రణాం। సంస్కర్తాతత్త్రియాభిజ్ఞశ్శిల్పీత్వక్రోమసిషిభిరితి। బ్రహ్మపు
 రాణోక్తలక్షణాః-వస్త్రాణాంచిత్రాదినాసంస్కర్తాశిల్పీత్యచ్యుతే-ధా
 వనాదినాసంస్కర్తారజకస్యకారుకోటినివేశాత్। రజకాద్యాఃకారవః-స
 వ్రతకృచ్ఛాగ్రివివ్రతనిష్ఠః-సత్రపూరోగవామయనాదాచీతీతః-యస్యపు
 రోహితాదేరనస్యసాధ్యమంత్రాభిచారానికర్తవ్యాశాచాభావంపాథిక
 వోవాంచితస్యచపురోహితాదేరాజ్ఞశ్చసూతకంనాస్తినిధనశబ్దేనతత్సా
 దనపూతస్సంగ్రామాలక్యతే-తస్మిన్సంగ్రామేదానేచోద్యుతఃకృతోవ
 క్రమః-ఆర్తోవ్యాధితఃనిమంత్రితఃశ్రద్ధాదానియోజితః-ఏతేషామనస్యసా
 ధ్యకర్తవ్యాశాచంనాస్తి-కర్తాంతరేష్యాశాచమస్త్యేవ-అత్రనిమంత్రిణశ
 బ్దేనపాదప్రత్యక్షనానంతరమాసనస్థస్యయస్మిమంత్రణంతర్వవక్షితం-ఆ
 ర్యస్యకర్తవిపాకాదాకాలవిశంబాక్షమస్యాశాచంనాస్తి-శ్రోత్రియాణాం
 సద్యశ్చాచంయుగాంతరవిషయం-యథాకాలేనశుభ్యతీతి। దశాహనికాలే
 నయథాశుభ్యతీతథైవసద్యశ్శుభ్యతీతిఋషిభిర్భూషణమిష్యయః-అచిపురాణో
 పి॥ శ్లో॥ శిల్పినశ్చిత్రకారాద్యాఃకర్తయత్సాధయంత్యలం। తత్కర్తనాన్యో
 జానాతితస్మాచ్ఛుద్ధాస్సవికర్తణి। సూతకారేణయత్కర్తకరణీయంప్రదృ
 శ్యతే। తదన్యోవైసజానాతితస్మాచ్ఛుద్ధస్ససూతకృత్। చికిత్సకోయత్కరు
 తేతదన్యేనశక్యతే। తస్మాచ్ఛికిత్సకస్సర్వేశుద్ధోభవతినిత్యశః। దా
 శేదాసాశ్చయత్కించిత్యకర్వంతీతియః। తదన్యోనశ్శవఃకర్తుంతస్తా

త్రేకుచయఃస్త్వతాః । రాజాకరోతియత్కర్మస్వప్నేవ్యస్యస్య తత్కథం
 ఏవంసతిస్థువశ్చుద్ధస్సంస్పృశ్యేమృతసూతకే । యత్కర్మరాజభృత్యానాంహ
 స్త్యశ్వగమనాదికంతన్నాస్తీయస్తాదన్యస్య తస్తాత్రేకుచయఃస్త్వతాఇతి
 ప్రాస్తానికశాంతిహోమాదాముత్పిగ్వరణాదిమప్రాప్తానాంరాజ
 సంస్పర్శవశ్యకః- యజమానేసంకల్పదోశుచిత్వంచావశ్యకం- సుష్మాష్ట
 కరోతితిసూచకారః- కారుః పాచకఇత్యన్యే- చిత్రకారఇత్యవరే- ష్వకర్మ
 చీత్యస్యప్రతివాక్యమనుషంగః-తథాచతేమామనన్యసాధ్యేష్వస్వకర్మ్యణ్యే
 వాశాచంనాస్తి- కర్మాంతరేత్వాశాచమస్తీతివ్యాఖ్యాతారః- ప్రచేతాల
 పి॥ శ్లో॥ కారవశ్శిల్పిలోవైద్యాదాసీదాసామైవైవచ । రాజానోరాజభృత్యా
 శ్చస్సద్యఃశ్శాచాప్రకీర్తితాఇతి- దాసాదీనాంస్వసాసాధారణకృత్యేషావ
 శాచంనాస్తి- కర్మాంతరేత్వస్త్యేవ-తచ్ఛసామితుల్యం॥ శ్లో॥ దాసీదాసచ్ఛ
 సర్వోవైయస్యవన్యస్యయోభవేత్ । తద్వర్ణస్యభవేచ్ఛాచందాస్యామాసంత్య
 సూతకమిత్యంగిరస్త్యురణాత్ । దాసాదీనాంస్వకీయజ్ఞాతిమరణాదాసామి
 తుల్యమాశాచం- దాసీప్రసూతాచేత్తస్యాఃప్రసవనిమిత్తమాశాచంమా
 సవర్యంతమస్తీత్యర్థః- వృద్ధవరాశరోపి॥ శ్లో॥ రాజ్ఞాంతుసూతకంనాస్తిప్రతి
 నాంసవసత్రిణాం । దీక్షితానాంచసర్వేషాంయస్యచేచ్ఛతిపార్థివః । తపో
 దానప్రవృత్తేషునాశాచంమృతసూతకఇతి । తవశ్చాంద్రాయణాదికం-దా
 నంమహాదానాదికం- యజ్ఞవల్క్యేపి॥ శ్లో॥ ఋత్విజాందీక్షితానాంచయ
 జ్ఞీయంకర్మకుర్వతాం । సత్ప్రతిబ్రహ్మచారిదాతృబ్రహ్మవిదాంతథా । దా
 నేవివాహేయజ్ఞేచసంగ్రామేదేశవిన్లవే । ఆవద్యపిచకష్టాయాంసద్యశ్శాచం
 విధీయతఇతి- ఋత్విజాంమంత్రవరణప్రభృతిప్రయోగపరిసమాప్తివర్యం
 తంవరణసంస్కారస్యానువృత్తేరాశాచంనాస్తి- తథాదీక్షితేయోత్పన్నసం
 స్కారోయజమానేవత్పావచయావదవభృథమనువర్తతఇత్యాశాచం
 నాస్తీతిచంద్రికాయాముక్తం- నిర్ణయసింధాతుఋత్విజాంమధువర్కగ్రహ
 ణానంతరమాశాచంనాస్తీత్యుక్తావతత్సంవాదాయ॥ శ్లో॥ గృహీతమధుప
 ర్కస్యయజమానాచ్ఛఋత్విజః । వశ్చదాశాచపతితేనభవేదితినిశ్చయఇ
 తి-బ్రాహ్మణ్యచనముదాహృతం- యజమానవిషయే బ్రహ్మపురాణం॥ శ్లో

తద్వద్భూతదీక్షస్యతైరివిద్యస్య మహామఖే! స్నానంత్వవభృ ధేయావత్తా
 వత్తస్యససూతకమితి | ఆశాచాభావస్యస్నాననివృత్తిరుత్తరావధిః- నిర్ణయ
 సింధాతుప్రాగవభృథాత్కృతప్రాప్తిరిత్యుక్తం- ఛందోగపరిశిష్టేచ ||
 శ్లో॥ నదీక్షిణ్యాఃపరంయజ్ఞేనకృచ్ఛాద్రిదితపశ్చరన్నితి- నచయుష్వజామవ్య
 వభృథపర్యంతమేవాశాచాభావఃకింనస్యాదితివాచ్యం- తద్విషయేనంకోచ
 కవచనాభావాత్- యజ్ఞేయంకర్తృకుర్వతామితిసాధారణ్యోక్తేషు- బ్రహ్మ
 విష్ణువ్రాజకః- విసాధీ టాదినారాజాభియాద్యాదేశోవద్రవోదేశవిన్ల
 వఃతదుపశమనాయశాంతకర్తృణినద్యశ్శాచం- కష్టాయామాపదిద్వితౌ
 ర్తస్యమాతాపిత్రాదిబహుకుటుంబస్యతద్రక్షణోపయోగినివతిగ్రహదౌ
 సద్యశ్శాచం- స్తుత్యంతరేపి॥ శ్లో॥ ఆశాచంకర్తృమధ్యేతుశావంసూతకమే
 వవా! అవతేద్యదినద్వేషాంసద్యశ్శాచంవిధీయతే॥ మాతాపిత్రోశ్చమరణే
 శుత్రస్యమరణేతథేతి ఏకపుత్రవిషయేతువిశేషస్తతైవోక్తః || శ్లో॥ దీక్షి
 తోఽప్యేకపుత్రశ్చేన్నాతాపిత్రోర్నైతిర్యది సంస్కృత్యశాలామాగత్య
 యజ్ఞశేషంసమాపయేదితి వృద్ధగార్ద్యేగవిశేషాంతరముక్తం॥ శ్లో॥ జ్యేష్ఠ
 స్యతుక్తతోన్మధ్యమాతాపిత్రోర్నైతిర్యది దీక్షారూపానిధాయాత్రసం
 స్కూర్యాప్తితరాహినశ్చితి- శాండిల్యోపి॥ శ్లో॥ దీక్షితోఽప్యేకపుత్రశ్చేన్నాతా
 పిత్రోర్నైతిర్యది దీక్షారూపానిధాయాత్రసంస్కూర్యాన్నోదకప్లవః!
 సంస్కృత్యశాలామాగత్య యజ్ఞశేషంసమాపయేత్ | పావయేద్దధృపుంజీ
 వైర్దీక్షారూపంయథావిధీతి | ఉదకప్లవఉదకదానం- నతుస్నానం-స్నాన
 స్యావశ్యకర్తవ్యత్వాత్- అత్రేదమనుసంధేయం- జ్యేష్ఠోదీక్షితశ్చేదీక్షా
 రూపంశాలాయానిధాయదహనమాత్రంకృత్వాశాలామాగత్యయజ్ఞశే
 షంసమాపయేత్- కనిష్ఠోదహనవ్యతిరిక్తంసర్వంకుర్యాత్- దశాహమధ్యే
 యజ్ఞసమాప్తిశ్చేదవభృథస్నానాంతంకృత్వాతతఆరభ్య జ్యేష్ఠ ఏవదశాహ
 కృత్యమేకోద్దిష్టంచకుర్యాత్- తతోయజ్ఞంసంస్థాప్యషోడశాదికంకుర్యాత్ | క
 నిష్ఠోదీక్షితశ్చేత్స్నానమాత్రంకృత్వాశాలాయామేవతిష్ఠేత్- జ్యేష్ఠోదే
 శాంతరస్థితశ్చేత్కనిష్ఠస్థైర్యవజ్యేష్ఠన్యాయః- ఏకపుత్రశ్చేద్దహనమాత్రం
 తదాకృత్వావభృథస్నానప్రాంతేదశాహకృత్యంస్వయమేవకుర్యాత్ ఏకో

ద్విష్టాంతే యజ్ఞశేషం సమాపయేత్ - పౌండరీకాదిమహాయజ్ఞేషు దశాహమ
 ధ్యేయజ్ఞసమాప్త్యభావేతు ఏకపుత్రో దహనవ్యతిరిక్తందశాహకృత్యమ
 స్యేనకారయేదతి - బ్రహ్మపురాణేపి॥ శ్లో॥ రాజ్యనాశస్తుయేనస్యాద్వి నారా
 జ్ఞస్సవ్యమండలే - ప్రయాశ్చతశ్చసంగ్రామేపహామేప్రాస్తానికేసతి - మ
 న్నాద్రితర్పణేవాపి ప్రజానాంశాంతికర్తృణి - గోమంగళాదౌవైశ్యానాంకృ
 పికాలాత్యయేనతి - ఆశాచంనభవేల్లోకేనర్వత్రాస్యత్రవిద్యతఇతి - యేన
 కర్తృణావినాస్వమండలేస్వస్యరాజ్యనాశస్యాదిత్యర్థః - గోమంగళంనామకృ
 ష్కారంభేహాలకమణప్రయుక్తగోపీడాపరిహారాయగవాందేహదాగ్ధ్యా
 యచగోష్ఠదేవతాఉద్దిశ్యపూజాబలికమాదికముచ్యతే - ఆదిశబ్దేనకృష్యను
 కూలకమాంతరాణిగృహ్యంతే - నర్వత్రాస్యత్రవిద్యతఇత్యనేనయదన
 స్యగతికమత్యావశ్యకంకమతస్త్రికమణ్యాశాచంనాస్తీ - గత్యంతరేన
 తిలినావశ్యకేచఆశాచమస్త్యేవేత్సుక్తంభవతి - పునస్తతైవ॥ శ్లో॥ ఇష్టదేవ
 ప్రతిష్ఠాయాంగణయాగాదికమణి - శ్రాద్ధాదౌపితృయజ్ఞేచకన్యాదానే
 చనోభవేదితి - గణయాగోనామమాతృకాదిదైవత్యోతాకికోయాగః - సఏవదే
 వయాగఇత్యుచ్యతే - అయంచానస్యగతికేకమణిరాజాదేరాశాచాభావః -
 అనువక్త్రాంతేపికమణివేదితవ్యః - యజ్ఞాదిషుతు ఉపక్రమానంతరమే
 వాశాచాభావః - తేష్యపిక్వచిదనువక్త్రాంతేష్యపితదభావస్సంభవతి - త
 థాస్తృత్యంతరం॥ శ్లో॥ యజ్ఞేసంభృతసంభారేవివాహే శ్రాద్ధకమణీతి -
 శ్రాద్ధేసంభృతసంభారత్వంవక్వద్రవ్యాభిప్రాయం - యజ్ఞవివాహయో
 రామద్రవ్యాభిప్రాయమితిచంద్రికాయాముక్తం - తదప్యవశ్యకయజ్ఞాది
 విషయం - తథాచవసంతకాలాతిక్రమేప్రాప్తేతస్త్రికసంవత్సరేకాలాం
 తరస్యాభావాత్ - ప్రతివసంతంతకవ్యస్యజ్యోతిష్టేమస్యలోపేప్రత్యవా
 యచాహుశ్యాత్ - స్నాతకస్యతదానీంవివాహవిశంబేసతివివాహస్యాత్యం
 తాభావాపాదకేషుబహుళవిఘ్నేషుప్రసక్తేషు - అనాశ్రమిత్వస్యచపాతి
 త్యాపాదకస్య॥ శ్లో॥ అనాశ్రమీనతిష్ఠేతదినమేకమవిద్విభ ఇణిషేధాత్ -
 తాదృశావస్థాయామవస్థితస్యాశాచంనాస్తీతివేదితవ్యం - శ్రాద్ధేసంభృత
 వక్వసంభారేఆశాచాభావప్రతిపాదనమావద్విషయం - అనావదితుత్పరీయ

వరణప్రభృత్యేవాశాచాభావః తత్పూర్వ మాశాచే ప్రాప్తే సూతకానంత
 రచినేకతః ప్యం-తథాచస్త్య త్యంతరం॥ శ్లో॥ శ్రాద్ధవిఘ్న సముత్పన్నే
 అంతరామృత సూతకే । అమాయాంత ప్రకుర్వీత శుద్ధావేకేమనీషిణితి ।
 శ్రాద్ధవిఘ్నో దైవమానుషమూలకః- మృతసూతక ఇతి ద్వంద్వై కవద్భా
 నః- శుద్ధాసూతక నివృత్తిదినే- అమావాస్య దివిధానందైవమానుషమూల
 కవిఘ్న విషయం- శుద్ధిదినవిధానం సూతకమృతకవిషయం- తద్దైవశిష్టానా
 మాచారాత్- వైకల్పికేషుపదార్థేషు శిష్టాచారస్య విషయవ్యవస్థాపక
 త్వాత్- బృహస్పతిరసి॥ శ్లో॥ పూర్వం ప్రవృత్తీనీమంతచాలోపనయనాది
 ఘృవివాహేషు ప్రతిష్ఠాసువృషోత్సగాదికేషుచ । పూర్వప్రవృత్తియజ్ఞే
 ఘృపాకయజ్ఞేషునప్తసు । శ్రాంతిపాపేషునర్హేషు యుద్ధాధివిహితేషు
 చ । వ్యాధ్యాదిశమనాయాశ్రాంతికేదానకమణీతి । ప్రవృత్తిరుపక్రమః -
 ఉపక్రమశబ్దాధిమాహవృద్ధశాతాతపః॥ శ్లో॥ ప్రారంభోవరణంయజ్ఞే
 సంకల్పోవ్రతసత్తయోః । నాదీముఖంవివాహదౌ శ్రాద్ధేపాకపరిక్రియా ।
 నిమంత్రణంవా శ్రాద్ధేషు ప్రారంభస్సాన్యతిస్త్యతితి । పాకస్య సకల
 పక్వాన్నాదిపదార్థస్య పరిసమంతాక్రియాప్రోక్షణరూపాపాకపరి
 క్రియా- పాదప్రక్షాళనానంతరం బ్రాహ్మణేహవవిష్టేషు అన్నాదిప్రో
 క్షణమితినిణయసింధుశుద్ధిప్రదీపికాదౌ వ్యాఖ్యాతం- తస్యతేప్రోక్షణమా
 పద్విషయే ప్రారంభః । అనాపదితుతదనంతరభావిత్రితీయవరణమారం
 భఇతివ్యవస్థా- అన్యేతుపాకపరిక్రియాపాకపరిసమాప్తిరిత్యాహుః- ఇదమే
 వయుక్తం- పాకోపకల్పనాదూర్హమితివచనసంవాదాత్ । తథాచ ఆపది
 పాకపరిసమాప్తిరుపక్రమః- అనాపదితుత్రితీయనిమంత్రణమితివ్యవస్థా
 యుక్తా- యద్వా పాకోపకల్పనం యజమానవిషయం- నిమంత్రణంభో
 క్త్యవిషయం- కత్యవిషయే సంకల్పోప్యారంభఇతికానిచిద్వచనానిదృశ్య
 స్తే- తాస్య నాపద్విషయణీతిబోధ్యం- యజ్ఞేవరణం మధుపర్కాంతమితిని
 ణయసింధౌ- అత్రయమోవిశేషాంతరమాహ॥ శ్లో॥ పాకోపకల్పనా
 దూర్హంసూతకేమృతకేపివా । కారయేచ్ఛాద్ధమన్యేనపక్వాన్నంపరివే
 షయేదితిపాకోపకల్పనాత్రితీయనిమంత్రణాద్వాపశ్చదాశాచే ప్రా

ప్రేక్ష్యమేవ శ్రాద్ధంకుర్యాత్ - అన్నంతుఅన్యే నాశాచరహితేనవరివేష
యేదిత్యథాః - దక్షోపి॥ శ్లో॥ యజ్ఞకాలేవివాహేషుదేవయాగేచనిష్క్ర
తో । హూయమానేతథైవాగ్నానాశాచంనచమూతకమితి- వివాహేష్వితి
బహువచనం శేషహూమాంతకమకలాపాభిప్రాయమితిష్ట్యతిముక్తా
ఖలాదిషువ్యాఖ్యాతం- వస్తుతస్తుకంకణమోచనవర్యంతమాశాచంనాన్తి-
నాగబలిప్రభృతినామపికమణామావ్రతశ్చస్త్రీభ్యఃప్రతీయేగన్నితిసూ
త్రోక్తత్వేనగృహ్యవ్యాఖ్యానేషుతాత్పర్యదశకనాదిష్వభిధానాత్-దేవ
యాగోతాకికః - నిష్క్రతిః ప్రాయశ్చిత్తం - అగ్నేహూయమానఇత్యనే
న- ఔపాసనహూమకాలోపివక్షితః- తచ్చోపలబ్ధం- తథాచజపాదీక
మమధ్యేపిజననమరణశ్రవణేతత్సమాప్తివర్యంతమాశాచంనాన్తి- చా
ప్లేషి॥ శ్లో॥ వివాహకాలేకన్యా యాలాజహూమాదికమణీ । ప్రాయ
శ్చిత్తపరస్యాపిస్వాధ్యానిరతస్యచేతి- ఆదిశబ్దేనశేషహూమాంతకర్త
కలాపఉచ్యతే॥ ఏకాదశ్యాదివ్రతవిషయేవిష్ణురహస్యవచనం । సూతకేమృ
తకేచైవనత్యాజ్యంద్వాదశీవ్రతం । ఏకాదశీవ్రతంకుర్యాన్నిత్యంకామ్యం
తువజయేదితి- ఏకాదశీవ్రతంనిత్యంకామ్యంచేతిద్వివిధం-తత్రనిత్యంసూ
తకేపికతకమ్యం- కామ్యంతునకతకమ్యం- పూర్వోపక్రాంతంచేత్కామ్య
మపికతకమ్యం- తథాచకౌమే॥ శ్లో॥ కామ్యోపవాసేప్రక్రాంతేఅంత
రామృతసూతకై । తత్ర కామ్యవ్రతంకుర్యాద్దానాధ్యయనవజితమితి ।
దానాధ్యయనవ్యతిక్రంతంసర్వంవ్రతదినేకృత్వా శుద్ధిదినేదానాధ్యయనేకు
ర్యాత్ । వ్రతాంతరేష్వప్యయమేవన్యాయోబోధ్యః । వారాహేతుఇతికర్త
వ్యతాయాస్సంకోచఉక్తః॥ శ్లో॥ సూతకేతునరస్సన్త్యాప్రణమ్యశిరసా
హరిం- ఏకాదశ్యాంనభుంజీతవ్రతమేతన్నలుప్యతే॥ మృతకేపినభుంజీతఏ
కాదశ్యాంసదానరఇతి- ఉపరాగవిషయేవ్యాఖ్యః॥ శ్లో॥ స్మృతకమకపరి
త్యాగోరాహూరస్యత్ర సూతకఇతి- రాహుదశకనేతుసూతకేపిదానశ్రా
ద్ధాదికంస్మృతకమకతకమ్యమేవ- వృద్ధజనిష్ఠోపి॥ శ్లో॥ మృతకేసూతకేచై
వనదోషోరాహుదశకనే । స్నాత్వా శ్రాద్ధంప్రకుర్వీతదానంశార్యవివర్జిత
ఇతి । విమోచనానంతరంపునరప్యాశాచమేవ- అత్రేదమనుసంధేయం-

యజ్ఞమహాదానకృష్ణ గ్రామం ద్రా యణ బ్రహ్మచర్యాదికమాశాచాపవాద
కంకమయ్యించిదువక్రాంతం చేత్తన్య ధ్యేసూతకంమృతకంవానభవ
తి జ్ఞాతీనాంతిలోదకదానమపినకతకవ్యం కింతుతత్కమ సమాప్తా క
తకవ్యం- తథాచ-దశాహమధ్యేసమాప్తిశ్చేత్తచ్చేషేణశుద్ధిః-తదూర్ధ్వం
మాసత్రయమధ్యేచేత్తి రాత్రం- షణ్మాసమధ్యే పక్షిణీ- సంవత్సరమధ్యే
చేదేకరాత్రం- సంవత్సరాదూర్ధ్వంచేత్ స్నానంకృత్యాతిలోదకంచకృ
త్వాశుద్ధోభవతి- తథాచమనుః॥ శ్లో॥ అనిష్టినోదకందద్యా దావ్రతస్యస
మాపనాత్- సమాప్తేతూదకంకృత్యాత్తి రాత్రమశుచిభవేదితి । అదిశ్య
తథత్యావిష్టంకృచ్ఛాగ్రికంబ్రహ్మచర్యాదికంచా తదస్యాస్తీత్యాదిష్టి - త్రి
రాత్రమితపక్షిణ్యాదేరప్యవలక్షణం॥

సం గ్రహ స్తు.

బ్రహ్మచారిణాంయతీనాంచజ్ఞాతిమరణాదావాశౌచంనాస్తి- స్నాన
మాత్రంకతకవ్యం- వతితేమృతేగృహస్థానామపిస్నానమాత్రం-యజ్ఞేషుదీ
క్షితానాంపక్షిణాంచదీక్షిణీయ్యాప్రభృత్యవభృథసమాప్తివర్యంతమాశౌ
చంనాస్తి-ముష్పజాంతుమంత్రవరణప్రభృత్యగ్రయోగవరిసమాప్తివర్యంత
మాశౌచంనాస్తి- వివాహేనాచీముఖప్రభృతికన్యావరయోశ్చేషహే
మాంతవివాహసమాప్తివర్యంతమాశౌచంనాస్తి- వస్తుతస్తుకంకణమోచన
వ్యంతమాశౌచంనాస్తి- కన్యమాతాపితృస్తుకన్యదానవర్యంతమేవ
శ్రాద్ధేకత్యుభోక్తోఃపాదప్రక్షాళనంతరభావిత్రితీయనిమంత్రణ
ప్రభృతితత్సమాప్తివర్యంతమాశౌచంనాస్తి- ఆవదితుపాకక్రియావరిసమా
ప్తిప్రభృత్యాశౌచంనాస్తి- యద్వాఆవదితుకర్తుఃపాకసమాప్తిప్రభృతి అనా
వదిసంకల్పప్రభృతి- భోక్తుస్తుత్రితీయనిమంత్రణప్రభృత్యేవ- కృచ్ఛాగ్రికప్ర
తేషుప్రా యశ్చిత్రేషుచశాంతిహేమామూదిషుదేవతాప్రతిష్ఠాదిషువంత్రపు
నశ్చర్యాదిషుచసంకల్పప్రభృతితత్సమాప్తివర్యంతమాశౌచంనాస్తి- నీమం
తేపుంసవనేచనాచీముఖప్రభృతితత్సమాప్తివర్యంతంవధూవరయోరాశౌ
చంనాస్తి- జాతకర్తృనామకరణాదిషుస్నానాంతేషుసంస్కారకర్తృసునాం
దీముఖప్రభృతితత్సమాప్తివర్యంతంకమారాచార్యయోరాశౌచంనాస్తి-

వీవంయత్రయత్ర నాందీముఖంవిహితంతత్రసర్వత్రాపితత్ప్రభృతిప్రధాన
 కర్మసమాప్తివర్యంతమాశౌచంనాస్తి - సప్తపాకయజ్ఞేషుసంకల్పప్రభృతి
 తత్సమాప్తివర్యంతమాశౌచంనాస్తి - ఏతేషుసర్వేషుకర్మసుశ్రవణకాలే
 స్నానమాత్రంకృత్వాకర్మసమాప్త్యనంతరంతత్తదాశౌచంగాహ్యం.
 అశౌచమధ్యేసమాప్తిశ్చేత్తచ్ఛేషేణశుద్ధిః-అశౌచేతిక్రాంతేతుజ్ఞాపివిష-
 యేమానత్రయేత్రిరాత్రం-షణ్మాసమధ్యేషషీణీ-సంవత్సరమధ్యేచేదేకరా-
 త్రంతదూర్వకంతుస్నానమాత్రంకృత్వాతిలోదకంచకృత్వాకుద్ధోభవతి-
 మాతులాదివిషయేతుత్రిరాత్రాద్యాశౌచమధ్యేకర్మసమాప్తిశ్చేత్తచ్ఛే-
 షేణశుద్ధిః-త్రిరాత్రాదావతిక్రాంతేస్నానమాత్రం-సంధ్యాజవవైశ్వ-
 దేవాదిమధ్యేజననమరణశ్రవణేస్నానంకృత్వాకమఃసమాప్యవశ్చాదా-
 శౌచంగాహ్యం-జవమధ్యేమంత్రన్యాయసవతఉత్థానాసంభవేనస్నానంనా-
 స్తీతివిశేషః-యజ్ఞేవివాహాదిషుమాతాపితృమరణంచేత్కనిష్ఠస్యస్నానమా-
 త్రం-జ్యేష్ఠస్తుదీక్షారూపంశాలాయాంనిధాయశ్చశానంగత్వాదహసంకృ-
 త్వాస్నాత్వాపునశ్శాలామాగత్యపూర్వవద్దీక్షారూపంద్యత్వాదర్భపుండ-
 రైఃపునరాత్మానంపావణ్యత్వయజ్ఞశేషంప్రాగభృథాత్కృత్వాసంచయ-
 నప్రభృతిదశాహకృత్యమేకోద్దిష్టంచకృత్వావభృథప్రభృతీయజ్ఞసంస్థాప్య
 షోడశాదికంకుర్యాదితికేచిత్ - అన్యేతులవభృథస్నానమపిక్రత్వావశ్చాద్య-
 శాహకృత్యంకుర్యాదిత్యాహుః-వస్తుతస్తుద్వితీయవతుఏవసాధుః - కనిష్ఠస్య
 మీపేస్థితశ్చేత్సంచయనాదికంతేనకార్యం-జ్యేష్ఠోదేశాంతరేస్థితశ్చేత్కని-
 ష్ఠస్య జ్యేష్ఠన్యాయః-వివాహేప్యేవమేవ- పరంతుశేషహోమాంతంసర్వం
 కృత్వావశాప్తితోరుత్తరక్రియాంకుర్యాదితివిశేషః-ప్రధానహోమా-
 దారభ్యశేషహోమమధ్యేదంపత్యోరన్యతరస్యవామరణేతదానీమేవశేష-
 హోమాంతంసర్వంకృత్వాసంస్కారంకుర్యాత్ - పాండరీకాదిషహయ-
 జ్ఞేషుదశాహమధ్యేయజ్ఞసమాప్త్యభావేసంచయనాదిదశాహకృత్యమేకోద్ది-
 ష్టంచకనిష్ఠేనకారయిత్వాషోడశాదికంజ్యేష్ఠంకుర్యాత్-ఏకపుత్రశ్చేదేకో-
 ద్ధిష్ఠాంతమన్యేనకారయేత్-ఉపనయనేనాందీముఖానంతరగాయత్యుగ్రీవచే-
 శాత్పూర్వమాతాపితృమరణంచేత్సద్యస్నాన్త్యాగీఘ్రిమేవగాయత్యుగ్రీవ

దేశంకారయిత్వాత్ శానంగత్వాదహనంకృత్వా పునగృహమాగత్యక
 మనమాప్త్యనంతరంసంచయనాదికంకుర్యాత్ - వటుఃకనిష్ఠఃసేత్ సా
 నమాత్రంకుర్యాత్ - త్తశానం నగచ్ఛేత్ - శ్శ్యేషోదేశాంతరేస్థితఃప్రేక్షకః
 ఏవపూర్వోక్తక్రమేణశ్శ్యేష్ఠవతుర్యాత్ - రాజ్ఞాంయుద్ధాదాప్రసక్తప్రా
 స్థానికశాంతిఃపెళామాదావాశాచంగాస్తి - పురోహితాదేరప్యనన్యసా
 ధ్యమంత్రాభిచారాదిష్యాశాచంగాస్తి - వైద్యానాంధాతుపరిత్యాదావై
 ద్యాంతస్యాభావేసూతకంగాస్తి - దాసీదాసాదీనాందాసాంతరాభావేభా
 ర్యాపుత్రాదిభిరశక్యేకార్యేకతఃవ్యేసూతకంగాస్తి - రాజపుత్ర్యానామ
 నన్యసాధేకమణిసూతకంగాస్తి - వ్యాధితస్య కమవిపాకాదాకతఃవ్యే
 అశక్యేచకాలవిశంబేసూతకంగాస్తి - ముమూషోరుత్పాదానాదా
 కతఃవ్యేసూతకంగాస్తి - దుభిక్షాదాప్రాణసంశయేప్రాప్తేప్రతిగ్ర
 హేదిష్యాశాచంగాస్తి - వైశ్యానాంకృషికలాత్యయేప్రసక్తేగోవంగళా
 ష్యాశాచంగాస్తి - రాజపురోహితవైద్యాదీనాంఅనన్యసాధ్యఏవకర్తవ్యా
 శాచాభావః - అన్యసాధ్యేనిత్యవైమిత్తికాదికమనుచాశాచమస్త్యేవశా
 ధేత్రితీయనిమంత్రణానంతరంపాకోవకల్పనసంకల్పానంతరంవాశాచే
 ప్రాప్తేనన్యసాన్వత్వాస్పయమేవశ్రాద్ధంకుర్యాత్ - వక్వాన్నమన్వేనా
 శాచరహితేనపరివేషయేత్ - పాత్రస్థితాన్నప్రాక్షణంభోక్తాకుర్యాత్ - అ
 న్నత్యాగంతుస్పయమస్పృష్టైవకుర్యాత్ - భోక్తుస్తుత్రితీయనిమంత్రణ
 ప్రభృత్యేవాశాచాభావః - ఆశాచమధ్యేవకాదశీచేత్ - స్నాత్వాహరింహ
 రంవామనసాధ్యాత్వాప్రణమ్యఉపవాసంకృత్వాద్వాదశ్యాంప్రాత
 స్నాన్వత్వాహరింహరంవామనసాధ్యాత్వాప్రణమ్యపారణాంకుర్యాత్ ।
 తదేవవ్రతంకామ్యంచెన్నకర్తవ్యం - కామ్యమపిపూర్వముపక్రాంతంచేద
 వశ్యంకతఃవ్యం - వ్రతాంతరేష్వపినిత్యకామ్యేష్వయమేవన్యాయః - ఆశా
 చమధ్యేచంద్రసూర్యోపరాగేస్నాత్వామోచనవర్యంతందానశ్రాద్ధజ
 పపెళామాదికంసర్వంకుర్యాత్ - విమోచనానంతరంపునరప్యాశాచం ॥ ఇ
 తిశ్రీచేంకటాంబాగర్భనంభూతశ్రీసుబ్రహ్మణ్యసుధీవరవిరచితాయామభిన
 వషడశీతివ్యాఖ్యానం-ధర్మప్రదీపికాఖ్యానామాశాచావవాదనిర్ణయః ॥

— ఆశౌచనియమనిణాయః. —

ఆశౌచనియమాః - మూ॥ ప్రేతకార్యంచ సంధ్యాంచ వినా
వైతానకమంచ | అన్యకర్తసువిప్రస్యనాధికారో స్తిసూతకై ॥
వ్యా॥ వైతానకమాంగ్నిహోత్రం - విప్రస్యేతిక్షత్రియవైశ్యయో
రభ్యవలక్షణం ॥

మూ॥ వైతానం ప్రేతకార్యంచ మంత్రోచ్ఛారణపూర్వకం |
స్నానం కృత్యా రక్షవస్త్రస్సృక్కుర్యాదితవినిశ్చయః ॥

వా ॥ ఇదంచ దహనసంచయనాదివిషయం - నవశ్రాద్ధాదిషు తు
వేదమంత్రోనాస్తి ॥

మూ॥ సంధ్యామానసమంత్రస్యాత్పాణాయామస్తవమంత్ర
కః | అఘ్నం వాచికమంత్రం స్యాదిత సంధ్యావిధిభవేత్ ॥

వ్యా॥ మాజకనాదౌ మానసామంత్రాన్ స్మరేత్ - అఘ్నం మంత్రం వాచాన్ శ్చ
మృగుచ్ఛరయేత్ - ప్రాణాయామమంత్రాస్తు మానసాపి న స్మరేత్ ॥

మూ॥ అగ్నివౌపాసనే హోమమన్యగోత్రేణ కారయేత్ ॥
వ్యా॥ స్పష్టం॥ మూ॥ దేవతాంతరనామాని సూతకేనైవ కీర్తయేత్ |
పరమేశ్వరనామాని సమ్యగేవ తుకీర్తయేత్ ॥

వ్యా॥ అగ్నిదయో దేవతాంతరాణి ॥

మూ॥ అథ శ్చాయా బ్రహ్మచారి ప్రతిగ్రహవివజ్జితః | దేవా
లయప్రవేశంచ తాంబూలంచ వివజ్జయేత్ | అన్యోన్యం న స్పృ
శేరంశ్చ సూతకస్యానమావనాత్ | సపిండావాసపిండావేత్యేవం
శాస్త్రవినిణాయః | సపిండానాం తు సంస్పృశేత్ సచేలస్మానమా
త్రకం | అసపిండస్పృశేత్ సేతుప్రాయశ్చిత్తముదీరితం ॥

వ్యా॥ అసపిండాశౌచిన్ స్పృశేత్ సేతాంతపనాదికం ప్రాయశ్చిత్తమ
స్నాభిః ప్రసవాశౌచప్రకరణే ప్రతిపాదితం ॥

మూ॥ ఆశౌచాంతేతు సంప్రాప్తే గోమయాదివిలేపనైః | గృ
హశుద్ధిర్విధాతవ్యాపుణ్యాహంబైవ వాచయేత్ ॥

వ్యా॥ స్పష్టం - అథ స్మృతివచనాని - తత్త్ర శంఖః ॥

శ్లో॥ దానం ప్రతిగ్రహేణ హేమసాన్వధ్యాయః పితృకమఃచ । ప్రేతపిండక్రియావజఃమాశౌచేవినివతః తథాచారిరపి॥ శ్లో॥ సంధ్యాం వంచమహాయజ్ఞానైర్వ్యక్తం స్తుతీకమఃచ । తన్మధ్యే హఃపయేదేవమాశౌచాంతేపునఃక్రియేతి । సంధ్యానిషేధోవాచికసంధ్యావిషయః - సతుసర్వాత్మనానిషేధః - తథాచపులస్త్యః ॥ శ్లో॥ సంధ్యామిష్టించరుం హేమం యావజ్జీవంసమాచరేత్ । న్యౌజేత్సుతకేవాపితృజగచ్ఛేదధోద్విజః॥ సూతకేమృతకేదైవసంధ్యాకమఃసంత్యజేత్ । మనసోచ్ఛరయన్తంత్రాప్రాణాయామమృతేద్విజశ్చి । ఇష్టిదశశః పూణఃమాసా - చరుస్తాలీపాకః - హేమః అగ్నిహేమాత్రం - ఇష్టిచరుగ్రహణం ఇష్టిస్తాలీపాకయోరపిత్యాగోపసంభవతి - కిముతాగ్నిహేమాత్రస్యేతి కైముతికన్యాయేనాగ్నిహేమాత్రస్యావశ్యకతః వ్యత్యసిద్ధ్యథః - సతుతయోరపితకతవ్యతాసిద్ధ్యథః మితి కేచిద్వాద్యాఖ్యాతారః - పైరీసనిరపి॥ సూ॥ సూతకేసావిత్యాగ్రింజలిం ప్రక్షిప్య ప్రదక్షిణీకృత్య సూర్యంధ్యాయన్నమస్కర్యాదిః । భరద్వాజోపి॥ శ్లో॥ సూతకేమృతకేకుర్యాత్ ప్రాణాయామమంత్రకం । తథామాజఃసమంత్రాంస్తుమనసోచ్ఛర్యమాజయేత్ । గాయత్రీంసమ్యగుచ్ఛర్య సూర్యా యాఘ్యంనివేదయేత్ । మాజఃసంతునవాకార్యముపస్తానంచనైవహీతి । ఉపస్తానంసూర్యాద్యుపస్తానం - గాయత్రీజపవిషయే విశేషమాహవ్యాసః ॥ శ్లో॥ ప్రక్షిప్తేత్సుతకేత్వఘ్యం గాయత్రీంసమ్యగుచ్ఛరత్ । దత్వాప్రదక్షిణంకుర్యాత్సుర్యంధ్యాయేద్దివ్యజోతమః । దనకృత్వస్తుగాయత్రీంమనసైవాశుచిఃస్తరేదీతి । అశ్వలాయనోపి॥ శ్లో॥ ఆపన్నఞ్చ శుచిః కాలేతిష్ఠన్న విజపేద్దశేతి । జపాంతేఉత్తమేశిఖరేజాతఇతిమంత్రంమనసాస్తరేత్ । విష్ణురపి॥ సూ॥ ఆశౌచేహేమదానప్రతిగ్రహసాన్వధ్యా యావతః తేనాశౌచేకస్యచిదక్షియాచితి - కస్యచిత్సపిండవ్యతిరిక్తస్యాన్నంనాన్నీయాదివ్యథః । హేమమోవైశ్వదేవః - జాపాసంత్యస్యగోత్రేణకారయితవ్యమేవ - తథాచసంవతః ॥ శ్లో॥ విప్రోదశాహమాసీతవైశ్వదేవవివజితఇతి - గోభిలోపి॥ శ్లో॥ అగ్నిహేమాత్రేతుహేమామాఘంశుద్ధిస్తాత్కాలిక్ష్ణ్యంతా - వంచయజ్ఞాన్నకుర్వీతహ్యఃకథఃపునరేవసంభవీతమనురపి॥ శ్లో॥ దశకం

చపూణకమానంచకమకవై తానికంచయత్ | సూతకేతిత్యజేన్ద్విహఃత్వా
యశ్చిత్తీయతేహిసభితి | జాతుకణ్యోపి || శ్లో || సూతకేతుసముత్పన్నే సా
తకమకకథంభవేత్ | పిండయజ్ఞంచరుంహేమామమస్యగోత్రేణకారయేది
తి | పిండయజ్ఞదయఃస్వాతాపాసనసాధ్యావివక్షితాః - స్వాతకమక
కథంభవేదిత్యుపక్రమాత్ - అస్యగోత్రేణతదనుష్ఠానసమయేయజమాన్
సాన్నిత్యుద్వారవస్త్రస్సకస్వయముద్దేశత్యాగకుర్యాత్ | తయోరనస్య
సాధ్యత్వాదిత్స్యత్యథాసారాదిషుప్రతిపాదితం - బృహస్పతిరపి || శా || సూ
తకేమృతకచైవత్వశక్తాశ్రాద్ధభోజనే | ప్రవాసాదినిమిత్తేషుహవియేన్న
తుహవియేదితి | పునస్సవ || శ్లో || జన్మహిన్యోర్వితానస్యకమకత్యాగోనవి
ద్యతే | శాలాగ్నౌకేవలేహూమఃకార్యవీవాన్యగోత్రజైరితి | వితానస్యశా
తకమకః - కేవలేశాలాగ్నౌకాపాసనేకేవలత్వమగ్న్యంతరాసమవహి
తత్వం - అగ్నిహూత్రంస్వయంతకతవ్యమాపాసనమస్యగోత్రేణకార
యితవ్యమిత్యధః | స్వయంతరణమన్యాభావేవేదితవ్యం | తథాచకణ్వః ||
శ్లో || అగ్నిహూత్రహవంకుర్యాదన్యభావేస్వయంతువా | కుర్యాత్సాన్ని
త్యుద్వారవాసాస్తుతస్మాత్కాలాదృతేశుచిరితి | అశుచిరితిధేదః - దేవతా
నామకీతనవిషయే ఆశస్త్రంబః || సూ || దేవతాభిధానంచాప్రయతేభివజక
యేదితి ప్రకృతం - అప్రయతేఅశాచీ-ధ్యానేతునదోషః - తథాచశ్రుతిః | న
హ్యస్త్రీమనసఉపఘాతోంతరేణమలవద్వాసీంసూతికాంశదస్పృష్టకంచేతి
శవస్పృష్టకశ్చవసంస్కృతాః - భరద్వాజోపి || శ్లో || మనోహిశుద్ధమస్యత్ర
సూతోదక్యాశవస్పృశేతి | పరమేశ్వరనామకీతనేధ్యానేచనదోషః || శ్లో ||
దేవతాంతరనామానినాశుచిఃపరికీతయేత్ | నారాయణస్యనామానిసర్వ
దాపరికీతయేదిత్స్వరణాత్ | పరమేశ్వరవందనప్రదక్షిణాదికంతునకర్త
వ్యంతథాచవారాహేద్వాత్రింశదుపచారపరిగణనే || శ్లో || ఉచ్చిష్టేచైవచా
శాచేభగవద్వందనాదికమితి | పునస్తతే || శ్లో || మందిరంసప్రవేష్టవ్యం | ప్ర
విష్టస్యఫలంశృణు | సార్గాలీంయోనిమావిశ్వజన్మానినవపంచచ | భవిష్యతివరా
రోహేవ్యాధః | క్రూరోతినిష్ఠరగితి | ఆవస్తంబస్తుబ్రాహ్మణేభ్యోపిప్ర
ణామోనకతవ్యఇత్యాహ || సూ || అప్రయతేననాభివాదంతథాప్రయ్య

తాయా ప్రయతశ్చన ప్రత్యభివదేదితిబోధాయనోపి || సూ || నోదకుంభహ
స్తోభివాదయెన్నపుష్పహస్తోనాశుచిరితి | అశుచిజననాద్యాశౌచవాత్ -
బ్రహ్మచర్యాదివిషయై గౌతమః || సూ || అదశ్చయ్యా సనా బ్రహ్మచారిణస్స
ర్వేసమాసీరన్ని తి మాకంఠేయోపి || శ్లో || కృతలభాశనాశ్చైవ భవేయ
స్సుసమాహితాః | నచైవమాంసమశ్నీయవ్రజేయశ్చ నయోషితమితి
లబ్ధమయాచితోవసతం - తదపి త్థౌరలవణవజంభోక్తవ్యం - తథాచమనుః ||
శ్లో || అత్థౌరలవణాన్నాస్సన్యసిమిజ్జేయశ్చ తేష్వహం మాంసాశనంచనా
శ్నీయశ్చయారంశ్చ పృథక్ష్మితావితి | పృథగిత్యనేనవరకీయదేహస్స శశ్య
వ్యుదాసః - ఊతావిత్యనేనఖిట్వా తల్పయోప్యదాసః - యజ్ఞావలోక్య
పి || శ్లో || కృతలభాశనాభూమాస్వసేయస్తేషుథక్ పృథగితి | వసిష్ఠస్తుత్తిరా
త్రమేవకృతాయాచితాన్నభోజనమనశనంవాకతవ్యమిత్యాహ || సూ ||
అశుప్రస్తరేత్యగ్రహమనశ్చంతఆసీరత్ || కృతేనోత్పన్నే నవావతేరన్ని
తి ఉత్పన్నమయాచితలబ్ధం - అశుప్రస్తరోనామ ఆశౌచినామాసనయోగ్య
స్త్యుమయఃకటః - ఆశ్వలాయనస్తుత్తిరాత్రమేవేత్యాహ || సూ || నైతస్యాం
రాత్యాగ్రిమన్నంపచేరత్ కృతేనోచలభేననావతేరన్నితి - అంగిరాఅపి ||
శ్లో || నాశ్నీయుస్తద్దినేసర్వేచారసాద్యాస్సపిండకాః | దశరాత్రంభవంత్యే
తైలవణత్థౌరవజఃతాః || తైలతాంబూలహీనాశ్చ ఏకభుక్తజితేంద్రియా
ఇతి తస్మాదేకరాత్రంత్రిరాత్రంవాఅనశనంకృతాయాచితాన్నభోజనం
వాకతవ్యం - దశరాత్రంత్థౌరలవణవజంస్వగృహేవకృమేవభోక్త
వ్యం - ఆశ్వలాయనస్తుత్తిరాత్రంవాత్థౌరలవణవజమిత్యాహ || సూ || త్రిరా
త్రమత్థౌరలవణాశినస్సన్యద్వాదశరాత్రంవామహాగురుష్వితి - తథాచ
త్రిరాత్రందశరాత్రంవాత్థౌరలవణవజంభోక్తవ్యం - తదప్యేకవారంది
వా - నరాత్ర - తథాచవిష్ణుపురాణం || శ్లో || దివాచభక్తంభోక్తవ్యంన
మాంసంమనుజవజభేతి | తదపిజ్ఞాతిభిస్సర్వైరేకత్రసమైవభోక్తవ్యంత
థాచమరీచిః || శ్లో || ప్రథమేష్మిత్రితీయచపంచమేస్తప్తమేతథాజ్ఞాతిభిస్స
మాభోక్తవ్యమేతత్ప్రేతేషుదులభమితి | ఆశ్వలాయనోపి || శ్లో || సంత్వప్తే
షుసపిండేషుభోజనైర్విషమేహని | నిత్యంవాప్రాగశదినాప్యేతశ్చాతీవ

తృప్యతి తేషాం తృప్త్యాకథాలాపైస్స హేకతైః పభాజనాత్ | అశుతృప్య
 నైతత్ప్రేతాస్తత్ప్రేతస్యాతిదులభమితి | అశౌచనియమజాతంసర్వమపి
 శావాశాచేనుష్ఠేయం- ప్రసవాశాచేతునైతావంతోనియమాః - కింతునిత్య
 నైమిత్తికపరిత్యాగోబ్రహ్మచర్యందాసప్రతిగ్రహణివజకసంచ - తం
 బూలాదికంతునవజకనీయం-తద్వజకసస్యశావాశాచప్రకరణస్తత్వాత్ | అ
 భిష్యయాసనాబ్రహ్మచారిణ్యతిగౌతమవచనాదారభ్యయావస్తిచశనాన్య
 దాహృతానిన్యః తానిసర్వాణి శావాశాచప్రకరణస్థాని - అన్యనిసా
 ధారణానీతిబోధ్యం ||

❖ అశౌచాంతకతకవ్యనిర్ణయః. ❖

అశౌచాంతకృత్యమాహసంవతః || శ్లో || అశౌచేనిగతేకుగ్యాద్భృహ
 మాజకనలేవనే సవాసాజలమాప్లుత్యశుద్ధఃపుణ్యాహవాచనైరితి | వసిష్ఠోపి ||
 శ్లో || అశౌచాంతకతకవ్యంబ్రాహ్మణైరభిషేచనం | ఋశ్మిగ్యజ్ఞి
 శ్చందోగైరబ్ధింఃపావమానికైః | అశిష్యగృహీత్వాధశ్రాద్ధకమకసమా
 చరేదితి | శ్రాద్ధమేకోద్దిష్టం- వ్యాసోపి || శ్లో || సంపూజ్యగంధపుష్పదైవైః
 బ్రాహ్మణాన్స్వస్తివాచయేత్ | ధమకమకణసంకల్పేసంబ్రామేద్భృ
 తదశకనే | యజ్ఞార్థేచ సత్రిష్ఠాదాసర్వసంస్కారకమను | శుద్ధికామ
 ముష్టికామశ్చేయస్కామశ్చనిత్యశనితి | శస్తాదాశౌచాంతేశుద్ధికామేనపు
 ణ్యాహవాచనంకతకవ్యం- తత్త్రియవైశ్యశూద్రాణాంప్రకారోభిన్నః ||
 శ్లో || పుణ్యాహవాచనంచైవంబ్రాహ్మణస్యవిధీయతే | ఏతదేవత్రిరోంకా
 రంకుర్యాత్తుత్రియవైశ్యయోః | మంత్రవజకంతుశూద్రాణాంకుర్యా
 త్పుణ్యాహమస్తీవతి | వచనేనైవవిప్రస్యశుద్ధిరస్తిత్రివాచకమిన్సరణాత్ |
 తత్త్రియవైశ్యయోరోంకారోచ్చారణపూర్వకంత్రివారంపుణ్యాహమస్తీ
 తివదేత్ - శూద్రాణాంతుకేవలంపుణ్యాహమస్తీతిబ్రూయత్-ప్ర
 ణవంవజకయేత్-వైదికమంత్రాభావేపిబ్రాహ్మణవచనేనైవశుద్ధివృ
 ద్ధ్యాదికంభవతి - అస్మిన్నర్థేసంశయోమాఘాదిత్యాహత్రివాచకమితి
 త్రిరుక్తేసంశయాభావస్యలోకసిద్ధత్వాత్ - పుణ్యాహవాచనానంతరమేకా
 దశద్వాదయోరహ్నానికతకవ్యానికమాణికుర్యాత్ ||

మూ॥ సునీవుఁత్తాక్రియచేత్స్యాదాశౌచనియమైస్సహ ।

ప్రాప్నువంతిపితృత్వంహిప్రయాతాఃకత్వబంధవః ॥

వ్యా॥ ప్రయాతాఃమృతాః - కత్వబంధవోమాతాపితృదయః - పితృత్వంనామస్వకీయపుణ్యకమఁఫలానుభవయోగ్యతా - తదనుకూలదేహావిశేషప్రాప్తిర్వా - తథాచపితృభావంప్రాప్తామాతాపితృదయః స్వకృతపుణ్యఫలంపుత్రాదిభిర్నిదనేతత్తత్పుణ్యకాలవిశేషేషుచతత్తత్కమవిశేషేషుచక్రియమాజేనదానశ్రాద్ధాదినానిష్పాదీతంచిరకాలభోగ్యంఫలాతిశయంచానుభవంతఃసర్వదాపుత్రాదీనాంవంశాభివృద్ధిషుభ్యదయాతిశయంచప్రాథమ్యంతే - తత్ప్రసాదేనచాయందీఘాయుసత్సంతానఃశ్రేయస్వీచభవతీత్యాహ॥

పితృదిప్రసాదేనపుత్రాదేఃవంశాభివృద్ధినిఖిల

శ్రేయఃప్రాప్తినిజయః.

మూ॥ పితౄణాంచప్రసాదేనకతుఁర్వంశోభినధఁతే । శ్రేయసాంచాభివృద్ధిస్సామ్యదృబ్ధయసామస్తరోత్తరం ॥

వ్యా॥ దేవబ్రాహ్మణసంతర్పణాపేక్షయాపితృసంతవణమేవనర్వేషాంపరమోధమః - తేషాంజననహోమణసంస్కరణాదినాప్రత్యాసన్నతమత్వాదేవబ్రాహ్మణసంతర్పణార్థేషునర్వేష్యపిశుభకమఁసుపితౄణామేవప్రథమంపూజ్యత్వాచ్చ-తథాహి - అగ్నిష్టోమాదిషునర్వేషుయజ్ఞేషునాదీముఖేనప్రాగేవపితౄణాస్తవణిత్యావశ్యాదేవాకయజితి - వివాహావనయనసీమంతపుగ్గంసవనాదిషునాచీముఖంకృత్వావశ్యాదేవతత్తదేవాకప్రీణయతి - తీర్థయాత్రాయాంతత్తత్పుణ్యక్షేత్రాణిప్రవిశ్యప్రథమంతీర్థశ్రాద్ధంకృత్వాతత్తత్తీర్థాదిష్టాతారంజగదీశ్వరమారాధయతి - ఇదంచసర్వంమాతాపితృదీనాంపితృత్వప్రాప్తావేవసంఘటతే - తదభావేతేషాంనాందీముఖాదికంప్రతిదేవతాత్వయోగాత్తతశ్చపుత్రాదీనాంకన్తిన్నపికమఁభ్యాధికారాభావఃసిద్ధవీవ - ఆశౌచనియమాన్వితైః - పుత్రాదిభిఃక్రియాయాంకృతాయాంపితృత్వంప్రాప్తా

౧౨౦. పితృదీనాంపితృత్వపుణ్యఫలప్రాప్తినిర్ణయః.

మాతాపితృదయఃస్వకీయపుణ్యకర్మఫలంపుత్రాదికృతదానశ్రాద్ధాదిజనితం ఫలాతిశయంచానుభవంతః పరమోపకారిణాంపుత్రాదీనాం శాస్త్రతాని శ్రేయాంసి ప్రార్థయంతే - లోకేహి అనుపకారిణామపి పుత్రాదీనాంమాతాపితృదయస్సర్వదైవశ్రేయాంసి ప్రార్థయ మానాదృశ్యంతే - కిమువక్తవ్యంమహాపకారిణః పుత్రాదేః శ్రేయాంసి ప్రార్థయంతఃఇతి - అతస్తేషామాశిషాపుత్రాదీనాం దీక్షమాయు సార్వకాలికమారోగ్యమాచంద్రాకం వంశాభివృద్ధిరూత్తరోతరశ్రేయోభివృద్ధిశ్చభవతీతి । తేనకృతేషావిదుషామభినవషడశీతిభావబోధాయ ధర్మప్రదీపికాఖ్యావ్యాఖ్యాజియ్యాదతీవవిఖ్యాతా ॥.....*

ఇతి శ్రీవేంకటాచార్యభాగవతసంభూత శ్రీసుబ్రహ్మణ్యసుధీవర

విరచితాయామభినవషడశీతివ్యాఖ్యాయాం- ధర్మ

ప్రదీపికాఖ్యాయాం- పితృదిప్రసాదేన

పుత్రాదేః వంశాభివృద్ధినిఖిల

శ్రేయః ప్రాప్తినిర్ణయః.

అభినవషడశీతిః - సవ్యాఖ్యాసమాప్తా.

